

Antonius Arnaldus

CAUSA ARNALDINA
SEU
ANTONIUS ARNALDUS
DOCTOR ET SOCIUS SORBONICUS

A Censura Anno M. DC. LVI. sub nomine Facultatis Theologiæ Parisiensis vulgata

VINDICATUS

Suis Ipsius aliorumque Scriptis, nunc primùm in unum volumen collectis:

QUIBUS

S. AUGUSTINI & S. THOMÆ DOCTRINA, De Gratiâ efficaci & sufficiente, dilucidè explanatur.

REVERTIMINI AD JUDICIUM, Danielis XIII. 49.

LEODICI EBURONUM,
Apud JOANNEM HOYOUX.
M. DC. IC.

PRÆFATIO

In qua ad pleniorem Causæ Arnaldinæ notitiam plurima præmittuntur de ipsô Arnaldo singularia.

CLarissimi ARNALDI Scripta pleraque Apologetica adversùs Censuram Parisiensem, ante quadraginta annos separatim edita, in unum nunc collecta volumen, nova luce donaturus, dicturusque de immerita abdicatione quam adversùs summum Virum decrevere Censores, rem nec Lectori ingratam, nec ab argumento alienam facturum me confido, si priùs studia ejus Sorbonica totamque Doctoratus ejus historiam paucis retexuero, in Exterorum præsertim gratiam; qui nullam Viri notitiam nisi ex æmulorum ore scriptisve hauserunt.

ANTONIUS ARNALDUS utrique Parenti, unico matrimonio conjunctis, natorum vicesimus & ultimus accessit, non sine singulari Dei tu- *1. Arnaldi natales.*

tela; postremi quippè illorum ante ipsum Liberi in ipso ortu morti occubuerant. Parisiis natus est anno 1612. die sexta Februarii, hora noctis undecima, Patre Antonio, ex antiqua, nobilissima ac magnorum Virorum feracissima apud Arvernos & Parisios Familia; Matre verò Catharina Marion Regii in Senatu Parisiensi Advocati Filia. Postridie ex sacro fonte renatus est in Parochiali S. Mederici Ecclesia, hora post meridiem secunda. Ante septimum ætatis annum Patre optimo amantissimoque orbatus, Præceptorem in eo scientissimum amisit vitæque Magistrum, qui Antonii sui ingenium moresque formare & Litteris excolere jam tum cœperat.

Post emensum amœniorum Litterarum stadium in Calvico Sorbonæ Collegio, (ut totus Sorbonicus etiam à teneris esset) ad Juris Civilis studium, paterna premens vestigia, se contulit. Verùm ab eo ad Theologicum, piissimæ Matris instinctu, Sanctissimi Viri consilio & monitis, Dei ipsius, ut patuit, nutu, non multò post translatus est.

2. Studia Sorbonica.

Sorbonæ scholas ingressus, anno 1633. Tractatum de Gratia excepit in Sorbona sub Jacobo Lescot Doctore & Professore Sorbonico, post Episcopo Carnotensi. Hic cum nihil aliud quàm merum Vasquezium in compendium redactum Auditoribus suis traderet, facilè intellexit Arnaldus, qui jam tum non indiligenter Augustinum evolvebat, quàm fluxis fragilibusque fundamentis Præceptoris sui doctrina niteretur.

3. Primæ Theses Augustinianæ.

Itaque in Thesibus anno 1635. compositis ac defensis *pro Tentativa*, ut loquuntur, *Actu*, haustam ex fontibus Augustini doctrinam luculenter exposuit, ut quisque poterit ex ipsis Thesibus

ſibus, ad collectionis hujus calcem recuſis, percipere. In primis duos Auguſtinianæ doctrinæ cardines propugnavit, quorum alter eſt diſparitas Gratiæ homini ſtanti lapſóque collatæ; alter, diſparitas Prædeſtinationis hominum & Angelorum, prout ab Auguſtino in libro De correptione & gratia traditur: ſic breviter complexus quidquid variis poſtea libris fuſiùs explicavit.

Hæc quinque ferè annis ante vulgatum Janſenii librum facta ſatis indicant, quàm nullo partium ſtudio Auguſtinianam doctrinam ſit amplexus. Theſes autem iſtas tametſi menſe Julio anni 1635. ut præ ſe ferebant edita exemplaria, tueri decreverat, tamen pleuritide præpeditus nonniſi ſequenti menſe Novembri defenſitavit, collectóque tum Gallicanæ Eccleſiæ Conventui dedicavit. Actui magnus Epiſcoporum numerus interfuit, peractaque omnia ſumma omnium gratulatione & plauſu, nemine adversùs doctrinam in Theſibus propoſitam vel muſſitante. Quàm iniquo animo tulerit Leſcotius hunc primum diſcipuli ſui conatum, quàm alta ipſi mente repoſita manſerit ſpretæ ſuæ injuria doctrinæ, non una occaſio docuit. Exinde Arnaldus totum ſe S. Scripturæ, SS. Patrum, totiuſque antiquitatis Eccleſiaſticæ lectioni immerſit.

Licentiæ curriculum ingreſſus eſt anno 1638. jam tum Hoſpes Sorbonicus & inſignis Eccleſiæ Virodunenſis Canonicus. Primas licentiæ Theſes, quæ totæ erant de Chriſto & Chriſtiana lege cum veteri & naturali comparata, propugnavit ſolido die 12. Novembris ejuſdem anni, nempè pro illo Actu ſeu Exercitatione, quæ SORBONICA nuncupatur. De

4. Licentiam ingreſſus pro Sorbonica reſpondet.

 Chri-

Christo ejusque in Deum Patrem amore, obedientia & libertate hanc sententiam tuetur, Augustinianæ doctrinæ in primis consentaneam: *Quis autem minùs efficacem fuisse credat, vel amorem erga Deum Patrem & homines fratres, vel obedientiam erga paterna mandata, sine quorum præscripto vix crediderim eum unquam quicquam peregisse? Neque causeris ab illis actionibus abfuisse arbitrii libertatem; quam tanto majorem reperies, quanto divina illa, quam sola divinitatis junctio Christo tribuit, ἀναμαρτησία, supremo illum fini arctiùs colligabat.* De lege verò Christiana hæc habet: *Novus Homo novis hominibus nova dedit præcepta, à corporeis quidem oneribus solutiora, longè tamen accuratiora perfectioraque Mosaïcis, & quæ decerent Adoratores in Spiritu & Veritate. Lex igitur Evangelio gravior, non tam ob ea quæ præscriberet, quàm quòd Spiritu gratiæ vacua, sine quo nihil prorsus boni fit ab homine, reos tantùm facere nata erat jubendo, non adjuvando: prævaricationis enim gratiâ posita est, ut inveniretur infirmitas, nec tantùm ut inveniretur, sed etiam ut augeretur, & vel sic Medicus quæreretur. Evangelica verò Lex in cordibus scribitur, dum in illis per Spiritum Sanctum diffunditur Charitas: ideòque jugum ejus suavissimum est, licet majora præcipiat: Quid enim grave est amanti?*

3. Fit Subdiaconus & totus in corde innovatur.

Hac Exercitatione defunctus Arnaldus, in Jejunio decimi mensis proximè sequentis *in Hypodiaconum consecratus*, ut ipse narrat, *primum ad altare gradum ascendit*: postquam quindecim dies totos in pio secessu transegisset. Sed mirum quid omninò ei accidit, ex quo elucet quàm abundè sese in cor ejus gratia divina effuderit in sacra Ordinatione. Tanta quippe tunc eum invasit sacri ministerii reverentia & sacer horror, præsertim quòd illud infra Theologicam palæstram & doctorales

les infulas dejecisse videretur, dum ad istas per sacrum Ordinem sibi gradum fecisset, ut gravis se delicti reum judicans pedem è Sanctuario referre cogitarit. Gradus ipsos Theologicos Doctorisque munus novis etiam oculis cœpit conspicere, vehementerque timere, ne non satis perpensa divinæ Veritatis dignitate, cui docendæ & tuendæ sacrum istud magisterium deputatur & consecratur, illud ambiisset. Totus igitur in alium virum, Vir alioquin vitæ integritate & castissimis moribus præditus, mutari visus est. Scriptis 24. Decembris ejusdem anni Litteris ad Virum pietatis & doctrinæ fama celeberrimum, totum se tunc primùm illi tradidit ad Evangelii strictissimas leges & mores instituendum; omnes illi animi sensus candidè exposuit, & ut omnem vitæ ejus rationem in aliam commutaret, si ita videretur, plenam potestatem illi fecit. Timuit reapse Vir ille, quem conscientiæ suæ arbitrum elegerat, absentem licet, ne quid humani illi accidisset; & ne, si non temerè, saltem præcipitanter nimis ad utrumque illud ministerium accessisset. *Species decepit te*, inquiebat, veritus ne consuetudine & exemplo abreptus & muneris splendore oculos perstrictus, ad illud se ipse destinasset.

Visus est etiam Litteris Arnaldi, quibus se mirum in modum dejiciebat, deceptus, deteriora de illo suspicari. Quibus in altera Epistola occurrendum sibi esse, pro candore suo, putavit Arnaldus: *Exciderat*, inquit, *monere, nulla me ambitione motum aut fama quærendæ desiderio (quæ infinita erga me Dei benignitas fuit) ad Doctoris insignia aspirasse; sed potiùs vitæ quam inieram ratione & serie illuc miserè deductum. Addam insuper, Pater mi, è maximis vitiis quorum*

6. Vitæ ac morum puritas.

rum me reum apud Deum sentio, unum esse desidiam & ad inutiles occupationes propensionem nonnullam, potiùs quàm humanæ gloriolæ libidinem. Testatur interim coram Deo nulla se ratione à sequendis ejus consiliis aversum iri, & quamvis post initas Licentiæ exercitationes, post defensas Theses, non posset & Licentiæ & Sorbonæ in qua hospitabatur, vale dicere, quin invidiosos de se & de aliis sermones exciturus esset, ad omnia tamen abruptè dimittenda paratissimum se esse.

Sed quò minùs eorum se cupidum exhibuit Arnaldus, eò magis censuit Vir sapientissimus ab illis doctissimum Theologum avocandum non esse: Immò autor fuit ut nec Sorbonæ nec Licentiæ laboribus se subtraheret, & ut in iis, sed longè purioribus animis, insisteret, ac unius Dei & Christi Domini gloriæ, Veritatis amori, Ecclesiæ utilitatibus, illos addiceret.

7. In Thesibus pro Minore ordinaria Primatum Pontifici ex jure divino asserit.

Novos igitur sumens animos totum se Veritati vovit & Ecclesiæ, cœptúmque iter peragens egregias Theses 21. Novembris anni 1639. *pro Minore*, ut aiunt, *Ordinaria* defendit, quæ mira ac stupenda eruditione sunt refertæ. Eas merito jure nuncupavit, *Unicæ Columbæ cujus gemitu peccata solvuntur*, cum iis totam Ecclesiæ materiam complexus sit, ejusque jura, dotes, doctrinam, unitatem, Traditiones, Ritus, Principes, sacramque adeò illius hierarchiam adversùs hæreticorum & schismaticorum errores & calumnias animosè vindicarit. In primis verò Sedis Apostolicæ summíque Pontificis Primatum tanquam à Deo Christoque ejus constitutum, ac proinde juri divino innixum, apertè defendit, & Catholicæ Ecclesiæ Unitatem ex eo capite summopere commendat:

Una

Una est, inquit, *quia Cathedra Petri nostra est, quæ* EX DIVINA SUPREMI PASTORIS LEGE ORIGO ET CENTRUM EST ECCLESIASTICÆ UNITATIS, *quod Formatis Litteris satis Veteres profitebantur: Ad quam propter potentiorem principalitatem omnem Ecclesiam convenire necesse est: Penes quam sollicitudo omnium Ecclesiarum: Quam in majoribus tum rerum, tum Personarum, hoc est fidei & Episcoporum causis semper licuit appellare: super quam denique sedet* PRIMARIUS VINEÆ DOMINICÆ AB IPSO DOMINO CUSTOS CONSTITUTUS, *& qui reliquis fidelibus etiam Episcopis, velut Caput membris præest*. Quem summi Pontificis Primatum, nativáque ejus jura ac prærogativas, juris divini esse, ad mortem usque professus est, coram multis testibus, ut sese de illis disserendi dedit occasio.

8. Major Ordinaria, in qua Episcopatus jura, & iterum Apostolicæ Sedis primatum, tuetur.

Nondum menses duo elapsi erant, cum *pro Majore Ordinaria* Theses alias proposuit propugnandas die 13. Januarii anni 1640. ab octava matutina ad Vesperam, dedicavitque, *Verum Israëlem vero de Cœlo Pane Pascenti*. In iis Sacramenta Ecclesiæ expendit eorumque disciplinam: & quicquid reconditioris circa eam eruditionis est, retegit, illustrat, contra adversarios defendit. Pœnitentialem fusiùs explicat, ut quæ totius Ecclesiasticæ disciplinæ fibula meritò appellata est. De Hierarchia Ecclesiæ non pauca miscet, quibus & sacrum Episcoporum Ordinem & supremum Caput mirè extollit: *Episcopatus*, inquit, *fons est & plenitudo totius Hierarchicæ Potestatis, ad quem ex Christi lege non sola Sacerdotum Ordinatio, vel Confirmatio Neophytorum, peculiari jure pertineant, sed etiam in omnes Ecclesiæ functiones, Sacramentorum omnium administrationem & prædicationem Ver-*

Verbi jus ſupremum. Diſtinctum eſt à reliquis omnibus Ordinibus Sacramentum, inſtitutione divina Presbyteratu ſuperius. Porrò licet unum ſit Epiſcoporum Collegium, immò unus quodammodo Epiſcopatus, in pulcherrima tamen plenaque dignitatis & Ordinis Eccleſiæ politia, SUB UNO PRIMARIO DOMINICI OVILIS CUSTODE, *tres Antiſtitum gradus..... Æternæ Urbis Epiſcopus in Eccleſias Suburbicarias, ut proprius illarum Metropolita, jus obtinebat. Quod profectò non impedire, quominus præter ſpecialem illam in iſtas Eccleſias autoritatem, ſummâ totius Eccleſiæ Procuratione fungeretur, cæcus eſt qui non videt. Hinc ad illum pertinent Cauſæ majores; non ea tamen ratione quòd ab aliis Epiſcopis dijudicari non poſſint, ſed quod ultima illarum deciſio ad Sedis Apoſtolicæ ſententiam ſpectet, cum ex veteri Eccleſiæ diſciplina minores omnes cauſæ intra unamquamque regionem terminari conſueviſſent.*

Saluberrima Conciliorum in Eccleſia autoritas, in quibus Eccleſiæ Principes Epiſcopi de rebus divinis ſuæ curæ commiſſis in commune ſtatuunt. Tres illorum ſimplices formæ. Alia enim Provincialis Metropolitani Synodus. Alia Primatis ex pluribus Provinciis. Alia denique totius Orbis Chriſtiani, quam convocare & Principem in ea locum tenere, ad eum proprio jure pertinet qui EPISCOPUS EPISCOPORUM.

9. Licentiâ donandus feriem anteactæ vitæ ipſe delineat.

Hi fuêre Licentiæ labores ab Arnaldo *ad ſtuporem*, ut dixit Sorbona, exantlati. Quibus ſi cogites adjunctum Biennii Philoſophici onus graviſſimum ab eo ex improviſo ſuſceptum, duramque adeò neceſſitatem ſua adornandi ſimul & auditoribus tradendi φιλοσοφήματα, eaque, ut amabat, defæcatiora: ſi inſuper attendas doctiſſimum laborioſiſſimumque illud, De Frequenti

ni Communione, Opus præ manibus tunc eum habuisse, illique concinnando incubuisse; jam ad illum Sorbonicorum stuporem quid addam, nescio: miraculo enim simillimum est, præsertim cum corpusculum Arnaldo esset & tenue & frequentibus adversæ valetudinis casibus concussum.

Ante hujus anni Quadragesimam Licentiæ coronis imposita, laudatique pro more Licentiâ donandi. Unusquisque Panegyristæ nonnullam sui, ut lubet, notitiam subministrare solet, & præclara si quæ habet vel habere putat, quæ in laudis argumentum trahi possint, non illibenter suggerit. Quam modestè ac Christianè consuetudini morem gesserit Arnaldus, conspicere est in subjecto vitæ hactenus transactæ commentariolo, qui ipsius manu scriptus habetur.

Ego ANTONIUS ARNAULD à nobilibus « religiosisque Parentibus Antonio Arnauld & Ca- « tharinâ Marion, sancto nuptiarum fœdere inter « se junctis, Parisiis natus, singulari Dei miseri- « cordiâ renatus in Christo, & accedente æta- « te divino frontem Chrismate & vivifico Spiritu « animam unctus sum. Adhuc infans, translato « ad Christum Patre carissimo, piæ Matris reli- « ctus sum curis, de hoc uno sollicitæ, ut in æter- « nam lucem Spiritu parturiret, quem in hanc « temporalem carne pepererat. Ingeniosam pie- « tas fecit, docuitque carissimorum sibi pigno- « rum tum maximè curam gerere, cùm hominum « oculis deseruisse videri poterat. Quanto scilicet « majora sunt Dei continuis veræ viduæ precibus « & suspiriis fatigati, quàm humana quævis præ- « sidia! Et hæc tamen cumulatissimè præsti- « tit. Privatæ præfecit educationi Virum, cui «

quan-

„ quantum debeam, si nedum exsolvere, sed vel
„ explicare posse existimem, ingratus sim. In
„ parte debiti est, quòd ejus magnitudinem vir mo-
„ destissimus recusat agnoscere. Publicæ verò in-
„ stitutioni eum selegit talem quo nullus ad
„ virtutem vel eruditionem parandam aptior, vel
„ ad eam, quâ nulla sanctior disciplinam. Vo-
„ luit nimirum in Collegio Sorbonæ Calvico
„ sub antiquæ sanctimoniæ viri Petri le Clerc,
„ nunc dignissimi sacræ Facultatis Decani, oculis
„ adolescere; ut, si fieri posset, optimorum vi-
„ rorum præceptis & exemplo tenera ætas ad ve-
„ ram pietatem informaretur. Absolutis dehinc
„ in Lexovæo, cùm jam in Calvico musæ siluis-
„ sent, Philosophiæ studiis, Sorbonæ me denuò
„ schola excepit, quæ per claros sapientiâ & eru-
„ ditione Professores sacratioribus doctrinæ sanctæ
„ mysteriis initiaret. Per Actum Tentativæ in
„ Baccalaureorum ordinem cooptatus, nec mul-
„ tò post ab celeberrimâ toto orbe familiâ, pro-
„ pensiori longè quàm mererer omnium erga me
„ voluntate susceptus, laboriosum Licentiæ cur-
„ riculum ingressus sum, & deducente Christi
„ benignitate feliciter absolvi. Anno verò Redem-
„ tionis humanæ trigesimo octavo supra millesi-
„ mum & sexcentesimum in Jejunio decimi men-
„ sis in Hypodiaconum consecratus, primum ad
„ altare gradum ascendi. Faxit Christus ut tanto
„ ministerio me non indignum geram!

10. Laudatio in solemnibus, ut aiunt, Paranymphis.

Verùm non tam arctis limitibus teneri se passus est delectus Encomiastes. Plura splendidioraque Arnaldinarum dotum testimonia eruperant in publicum, quàm ut vel quavis celari modestiâ vel silentio possent sepeliri. In tanti igitur Viri laudes longè latéque exspatiatus, hoc tamen unum sibi suisque Auditoribus persuasit, laudandum

dum non fuisse qui supra omnem laudem esset Arnaldus. Hoc Encomium cum in manus meas venerit, id non putavi posteris invidendum. Aliunde qui Virum non noverunt, inde utcunque conjicient, quantus olim fuerit Arnaldus, qui tam magnus tunc erat.

PARCE, RECTOR AMPLISSIME: parcite, Viri « auditores: tuque præsertim, MAXIME AR- « NALDE, parce, si laudationis non unius de- « functus legatione, hoc primùm loco, in exse- « quendo quod hodiernâ die profiteor munere, « hæret oratio, nec habet quod eloquatur. Cum « enim venias tu mihi exornandus, cujus digni- « tati parem non ausim facundiam polliceri, iis « præsertim audientibus, quorum alios tuæ ipse « virtutis æmulos habuisti, spectatores alios, alios « judices, laudatores universos, sic mecum ipse « statui, potius multò esse eum præterire, quàm, « quem aut extollere, aut tueri non liceat, infe- « lici conatu, ingeniique vitio, infra seipsum « & eam quam sibi quæsivit apud omnes existi- « mationem relinquere. Quanquam enim possem, « si luberet, quæ tibi cum aliis quidem, sed non « multis, communia sunt explicare (quid enim « ego hìc si quid possim, dissimulem.) Esto, gentis « tuæ domestica virtus & nobilitas, atque illa « quidem foris domique perspecta, vim non ex- « cedat orationis meæ; ut liceret exponere, quàm « felici creveris successu, & quemadmodum ado- « leveris: ut non diffitear posse me cætera non « contemnenda illa quidem fortunæ beneficia me- « minisse, quibus illa te unum ante alios voluit « esse cumulatum. Sit ita sanè, non repugno. « Sed verò quis ille tui vim atque magnitudinem « ingenii dicendo assequatur? Quis studium ad « Veritatis indagationem incitatum ac perpetuum? «

Quis

„ Quis animi tui varios fœtus atque uberes, qui-
„ bus tanquam ſuaviſſimo paſtu mens alitur cum
„ oblectatione ſolertiæ? Equidem ſi modo te,
„ qualis es, bene novi, méque quàm parùm poſ-
„ ſim non ignoro; ea eſſe contendo ejuſmodi,
„ quæ cum ſint maxima, cujuſvis laudationis ini-
„ quitatem accuſent, niſi quæ ex ſummi Oratoris
„ prodierit officinâ. Enimverò, ſi mentis tuæ vim
„ admirabilem prædicarem, celeritatem incredi-
„ bilem, ſingularem perſpicaciam, eam ſi ſaga-
„ cem dicerem, acrem, vegetam, multa ſimul
„ agitantem, cauſas & quæ ex iis ſequuntur uno
„ intuitu videntem, quæ disjuncta copulet, cum
„ præſentibus futura conjungat, nullâ hebeſcat
„ rerum ſublimium contemplatione, otietur nun-
„ quam, nunquam non moveatur: magna iſta
„ eſſent, fateor; quis enim id negaverit? haud
„ tamen ſcio, an tui ſatis explerent ingenii boni-
„ tatem. Si verò tua quanta eſt induſtria tenta-
„ rem explicare, quantum in ſtudiis evigilent cu-
„ ræ & cogitationes tuæ, quàm indefeſſâ animi
„ contentione quò contendiſti, eò perveneris;
„ parùm prudens conſilium inſelix ſequeretur
„ exitus, ſuſceptique magnitudo negotii humili-
„ tatem obrueret tenuiſſimæ facultatis. Quis enim
„ aliquando in diſcendo conſtantior, obſtinatior
„ in legendo; in ſcribendo, & quæ ſcripſeris le-
„ geriſve meditando pertinacior? Hoc verè dicam,
„ ita tibi labor aſſiduus, frequentes vigiliæ, do-
„ meſticæ lucubrationes, ut ne tum quidem fe-
„ riari liceat, ſi quando breviſſimum tibi otiolum
„ imperaſti; ſemper quod non adeſt inveſtigare,
„ antiquioris doctrinæ collapſa monumenta ac ve-
„ luti rudera movere, adversùs diſcrepantium au-
„ torum iniquitatem pugnare, quæ conciliari poſ-
„ ſunt componere, quæ abſunt à vero & honeſto
reſu-

refutare, obſcura illuſtrare, confirmare dubia, cer- “
ta defendere, ponderare, quærere, verſare, deni- “
que omnes oras parteſque doctrinarum nihil in- “
termiſſo curſu ſic agitare, ut quanta te jam inde “
à puero inflammaverit honeſtarum artium cu- “
piditas, cum intelligant qui te norunt (norunt “
autem qui te vel viderint unquam) quod tamen “
ſciunt, negent aut ſe ſatis concipere, aut poſ- “
ſe ullo modò quod vix capiunt, explanare. Quo- “
tus autem quiſque eſt (ut de me ſemel nihil di- “
cam) qui poſſe confidat tantorum ſe ſtudiorum “
velocitatem dicendo conſectari? Tametſi ut quæ “
carptim attigi, ea licuiſſet uberiùs tractare at- “
que ornatiùs; unum tamen à ſuſcipiendo virtu- “
tum tuarum præconio me ſemper deterruit, mul- “
tiplicis eruditionis, quam ſupra cujuſquam, non “
orationem dico, ſed & fidem tibi quæſiviſti, “
magnitudo. Ita certè res habet, Auditores: Vi- “
ro ſapientiſſimo fecerit injuriam quiſquis animi “
ornamenta penè innumerabilia, quæ ex im- “
menſa doctrinarum ſupellectile, tantò nexu at- “
que vinculo cohærentia ſibi comparavit, ea “
cum ad poſſidentis gloriam explicare nequeat “
univerſa, fœdè cogatur diſtrahere & quaſi mem- “
bratim diſſecare. Nemo autem exiguo tempo- “
re, vix bene longo, poſſit tantæ quæ illius eſt “
πολυμαθίας numeros omnes percenſere. Detur “
illi naturæ totius explicata cognitio, rerum ple- “
na ſcientia, quas aut expetendas aut fugiendas “
monet ratio, differendi certa ſubtilitas, viſque “
judicandi quid cuique rei conveniat, quid re- “
pugnet, quæ per omnes partes ſapientiæ manat “
atque diffunditur. Sed cui placuerit iſta, quæ “
citeriora ſunt atque humana, meminiſſe, cur di- “
vina illa & ulteriora taceat? In Dei ſcientia cur “
non eum dicat ita verſatum, ut huic uni, cæ- “

„ teris omiſſis, totum ſe addixiſſe videatur? Quan-
„ ta enim, veſtram fidem! quanta iſta ſunt, eorum
„ quæ ſubtiliter & acutè diſſerunt in ſcholis Theo-
„ logi, nihil neſcire, dictatos à Deo Codices
„ tenere, Antiſtitum Eccleſiæ callere monumen-
„ ta, ſummorum Pontificum & Conciliorum pla-
„ cita fideliter & ex memoriâ referre? Fac tamen,
„ ſi fieri poſſe putas, fac ſingulatim iſta paucis
„ exornari; omittatur neceſſe eſt & domeſtico-
„ rum & externorum Annalium intelligentia,
„ quanta poteſt eſſe maxima, linguarum diverſi
„ generis peritia, Poetarum, Oratorum, totius
„ denique humanitatis doctrina. Quæ quis non
„ videt & plura eſſe & majora, quàm quæ à pro-
„ perante, quiſquis ille ſit, nedum à me poſſint
„ æſtimari. Parce igitur, (ad te enim redit, ut
„ unde incœpit, eodem recurrat oratio) parce,
„ Vir doctiſſime, ſi tuo panegyrico abſtinui; tua
„ tibi integra atque illibata ſervari volui, non
„ incultæ orationis brevitate deturpari. Annuis?
„ Abundè eſt: gravi me onere, quod vel cæteri
„ reformident, verè liberaſti. Accipe quas ad te
„ mitto literas, quibus Matris indulgentiſſimæ
„ ſtudium erga te non ignores.

10. Theſes Philoſophicæ: Modeſtiæ exemplum.

Æſtate ſequente, Curſus Philoſophici labore defunctus, Concluſiones ſuas Philoſophicas expugnandas publicè propugnandaſque propoſuit 25. Julii 1641. in Cœnomanenſi Collegio (heu nunc ſeges eſt ubi Troja fuit.) Reſponſurus ſedit optimus tunc adoleſcens Carolus Walon de Beaupuis Bellovacus, nunc verò venerandus ſenex, pietate & doctrina Eccleſiaſtica inſignis: quo teſte publicum dedit Arnaldus modeſtiæ, indoliſque propriorum ſenſuum nequaquam tenacis, & ſemper meliora diſcere paratæ exemplum. Hanc Theſim in logicis defendebat: *Ens ſynonymè*

nymè convenit Deo & creaturæ. Illam aggressus est Vir doctissimus ac subtilissimus Dominus De la Barde ex Oratorii D. Jesu Presbytero insignis Ecclesiæ Parisiensis Canonicus. Erudito Discipulo sub validissimorum argumentotum mole fatiscente, suppetias venit Magister, diuque conflictatus, non cedendi necessitate coactus, sed veritate & veritatis amore victus, victum se ultrò professus est, & à sententia sua discessurum publicè spopondit. Promissis stetit; nam in Thesibus *pro Tentativa* à se pro eodem Discipulo suo post annos aliquot compositis contrariam sententiam amplexus est. Rarum exemplum, & Philosophis Theologisque in primis imitandum.

In pervigilio Pentecostes ejusdem anni ad probationem Cursus Philosophici libellum supplicem obtulit, ut ad Societatem Sorbonicam admitti posset. Sed quid eo in negotio actum sit, postea referam.

Eodem anno ad Diaconatus Ordinem promotus est, ad quem se præparaverat abdicatione Canonicatus Cathedralis Ecclesiæ Virodunensis. Et mense Septembri in Sacerdotem consecratus fuit, sed dimisso priùs patrimonio, quod Portus-Regii Monasterii sanctimonialibus summa paupertate laborantibus dono dedit, servato sibi victu vestituque, ut his contentus pauperem Christum pauper sequeretur, & nudam veritatem nudus arctiùs amplecteretur & liberiùs defenderet. Quadraginta dierum secessu, exemplo piissimi Cardinalis Berulli, in honorem secessus Christi Domini in desertum, se ad Sacerdotii sui primitias offerendas accinxit, primumque Sacrificium celebravit in Festo Sanctorum omnium. Quibus & quàm sanctis animi

11. Fit Diaconus, Canonicatu dimisso.

affectibus hæc omnia præstiterit, etsi maximo futurum esset omnibus ad pietatem exemplo & incitamento, non est hujus spatii enarrare.

12. Præmisso Vesperiarum actu fit Doctor.

Sequenti mense Decembri ad Veritatis defensionem inauguratus est per solennem Laureæ Doctoralis adeptionem: cujus officii insignia decima nona die accepturus, pridie *pro Actu Vesperiarum* respondit in Sorbona ad hanc Quæstionem: *Quis finis Legis?... Christus, Ecclesia, Charitas*, inquit. Et quidem non sine numine hæc tria prælibavit & velut primitias obtulit, qui totam deinceps vitam Christo, Ecclesiæ & Charitati, quibus constat Christiana Religio, impendere & superimpendere ex novo Doctoris officio & titulo meditabatur. *Finis Legis Charitas*, inquit in iis Thesibus, *nec Legis modò, sed & omnium Scripturarum divinarum, quæ non præcipiunt nisi Charitatem, nec culpant nisi cupiditatem, & eo modo informant mores hominum. Qui charitatis præceptum ad aliorum tantùm præceptorum observationem, non ad interiorem cordis erga Deum affectum nos obligare contendit, doctrinam morum à fundamentis evertit, suoque exemplo probat, quàm nefariè dicatur, illam à Recentioribus potiùs quàm ab antiquis Patribus esse desumendam.*

13. Quo animo auream Doctoralem accepit.

Quàm intimo cordis erga Deum affectu ipse in Doctorum Ordinem cooptatus, huic oneri humeros supposuerit, duobus quæ supersunt huc usque testimoniis docemur. Testis primus est Clarissimus olim Vir Joannes Baptista de Chassebras Doctor & Socius Sorbonicus ad sanctæ Mariæ Magdalenæ in Urbe Parisiensi Pastor & Archipresbyter, qui retulit Arnaldum cum jamjam sese Sacramento obstricturus erat Veritatis defensioni, ad Collegas suos, qui idem

idem præstitum ibant, conversum, hæc dixisse: *Nescio, Eximii Domini, an Sacramentum, quod jam dicturi sumus, sat coram Deo perpenderimus. Non hic levis ceremonia agitur; sed res summi momenti, cui implicare se nemo debeat, priusquàm attentè recogitaverit, quousque illa nos poterit perducere, in iis occasionibus quæ Deo ordinante occurrere poterunt.*

Je ne sçai, Messieurs, si nous pensons assez à l'action que nous allons faire. Ce n'est pas ici une simple ceremonie; c'est un grand engagement; & il ne faut pas y entrer sans avoir bien fait reflexion jusqu'où il nous peut conduire dans les rencontres que Dieu fera naître.

Testis alter Arnaldus ipse est, qui postquam ab Ecclesiæ Parisiensis Cancellario Doctorali Mitra donatus fuit, Eucharisticum ad eum Sermonem pro more habuit, qui totum ejus animum, qualis erat tunc coram Deo & Angelis ejus, nobis retegit ac repræsentat. Non sanè committam ut excidat tam pium Viri tanti monumentum: cujus sensum ut mentis oculis semper objectum habeant quicumque doctorales infulas vel induerunt vel ambiunt, vehementer optandum. Suo igitur ordine sic amplissimum Cancellarium affatus est.

Ego verò, DIGNISSIME CANCELLARIE, quo animo suscipiam quem mihi honorem defers, nondum satis intelligo. Etsi enim beneficentiæ erga me tuæ iniquior videri possim, si non totus in gratulationem effusus collatæ mihi per te dignitatis amplitudinem prædicem, ubi tamen impositi simul oneris cogitatio mentem subit, fluctuanti & anxio quàm gestienti similior esse debere mihi videor. Novi enim profectò quàm honestum sit & illustre Doctoris Parisiensis nomen, quantique sit ad dignitatem ornamenti, ad famam splendoris, ad autoritatem præsidii, in sacrum illum Theologorum Ordinem cooptari, quem & spectata tot sæculis eruditionis integritas, & clarissimorum Virorum uberrima seges, & summa in Ecclesiam merita, toto orbe

14. Gratiarum actio ad D. Cancellariũ.

„ celeberrimum reddidere. Sed nec ignorare pos-
„ sum, nequaquam hæc omnia ad inanem tantùm
„ ostentationem & pompam esse comparata, &
„ tum demum gloriosum esse Doctoris titulum, si
„ præstes quæ Doctoris sunt. Quàm verò id ar-
„ duum sit, intelligit profectò quisquis attendit
„ hoc esse Catholici Doctoris officium, ut igno-
„ rantiæ tenebris circumfusos Evangelico lumine
„ illustret; ut animas humana & carnali sapientia
„ infatuatas Apostolico sale condiat; ut morta-
„ lium mentes ad deteriora proclives sanctioris
„ disciplinæ fræno coërceat; ut ubicunque Ec-
„ clesiæ periculum ab erroribus imminet, surgat
„ ex adverso, & opponat se murum pro Domo
„ Israël; ut spretis omnibus atque contemtis qui-
„ bus hominum animi capiuntur, solius Veritatis
„ amore inardescat, & quam Christus suo sangui-
„ ne consecravit, suo etiam, si opus sit, sanguine
„ tueatur: memor inprimis divini illius Sacra-
„ menti quod ad aras Martyrum præstare jube-
„ mur, Nos huic vitæ potiùs quàm sanæ doctrinæ
„ patrocinio defuturos. Quod optimo sanè con-
„ silio à Majoribus nostris videtur institutum, ut
„ necessariam Theologo in propugnanda Veritate
„ firmitatem atque constantiam, si mollior natura
„ negaverit, saltem extorqueat tam solennis juris-
„ jurandi sanctitas & religio. Hæc igitur quisquis
„ attentiùs recogitarit, facilè perspiciet, quàm
„ jure merito quod olim de Sacerdotio dixit Au-
„ gustinus, ad Doctoris officium transferri possit:
„ Nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore, fa-
„ cilius & lætius & hominibus acceptabilius Doc-
„ TORIS officio, si perfunctoriè & adulatoriè res
„ agatur; sed nihil apud Deum miserius & tri-
„ stius & damnabilius. Item, nihil esse in hac
„ vita, & maximè hoc tempore, difficilius, labo-
riosius,

riosius, periculosius, DOCTORIS officio: sed “
apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, “
quo noster Imperator jubet. Unum hìc addit “
animos, & sollicitudinem aliquantùm minuit, “
quòd ita gravissimum onus mihi imposuisti, ut “
simul etiam benedictionem impertires, quo “
illi ferendo par esse possim. Noveras sci- “
licet, te non legale quoddam & Judaïcum offi- “
cium largiri, sed Evangelicum & Christianum, “
quod proinde (quæ summa est novæ legis be- “
nignitas) non nudum & inane tradi debeat, sed “
spiritui gratiæ conjunctum, unde vires suppe- “
tant illud implendi. Quamobrem, cùm Christi “
in terris Vicarii vices hac in parte gereres, “
imitatus illum de quo scriptum est: *Benedictio-* “
nem dabit Legislator, cui eximium Doctoris mu- “
nus Apostolica autoritate committebas, Apo- “
stolica etiam benedictione, ad sanctam tanti “
muneris administrationem, instrui voluisti. Et “
certè cùm translata in sacrum Theologorum “
Ordinem potestas nihil aliud sit, quàm decidua “
quædam portio Apostolicæ potestatis, ad quam “
primò pertinet fidelium animos divinæ doctrinæ “
verbo pascendi munus; par etiam est, ut quem- “
admodum à Moïse in septuaginta Seniores Spi- “
ritus translatus est, à supremo Ecclesiæ Doctore “
ad privatos Doctores Spiritus Apostolici quædam “
portio derivetur. Felicem ergo me, si tantum “
munus tam faustis auspicatus initiis enitar omni “
studio, ut illud eo quo par est animo suscipiam, “
eâ quâ par est diligentiâ administrem, eâ quâ “
par est constantiâ & gravitate sustineam, ut “
perpetuò illustrium illorum Ecclesiæ Doctorum “
discipulus, & rudiorum Ecclesiæ membrorum “
Doctor, & à Sacris illis fontibus hauriam quod “
in mentes transfundam aliorum, & cum divina “

„ illâ ſapientiæ ſalutaris aquâ impleti fuerimus,
„ flumina de nobis fluant aquæ vivæ, ſalientis in
„ vitam æternam.

15. Conſtans & humilis defenſio veritatis à Matre moriente unicè cõmendatur.

Tam ardens tuendæ Veritatis ſtudium jam pridem in ejus animo altè inſitum erat, & à piiſſima Matre in extremis poſitâ unicè commendatum, ut ex ſchedula ipſius Arnaldi manu deſcripta diſcimus: " Quo die, inquit, Mater „ mea Extremæ-Unctionis Sacramento munita „ eſt, à Domino Singlino enixè petiit, ut pauca hæc „ mihi ejus nomine referret: *Hæc inquit natorum* „ *meorum poſtremo dicas velim: quòd cum Deus eum* „ *Veritati defendendæ addixerit, hortor eum ac Dei* „ *ipſius nomine obteſtor, ne ab eo conſilio pedem un-* „ *quam referat, aut in ſe illius ſtudium tepeſcere ſi-* „ *nat, ſed eam animosè ſemper tueatur, etiam ſi mille* „ *vitæ pro ea impendendæ illi ſint: meque à Deo vo-* „ *tis ardentioribus poſcere, ut ipſi humilitatis ſpiri-* „ *tum conſervet, ne ſe unquam efferat ex cognitione* „ *Veritatis, quæ non ipſius eſt, ſed Dei.*" Poſt quindecim & ampliùs dies idem iterùm Singlinius ab ea ſciſcitatus eſt, an non aliquid ſuo nomine dici cuperet natorum ſuorum juniori. Tum illa præſenti quàm maximè animo & integra mente: *Nihil*, inquit, *aliud, niſi quod jam te rogavi ut illi ex parte mea ſignificares; nimirum, ut in defendenda Veritate nunquam animus ejus ac ſtudium deferveſcat.*

Hæc lectiſſima Fœmina, omnium quæ poſtremis his ſæculis floruerunt Matrum fortunatiſſima: quæ (præter tres præclari meriti filios) ſex filias, totidem neptes, aliaſque conſanguineas habuit Deo conſecratas in Portu-Regio Monaſterio Ciſtercienſis Ordinis: in quem priſtinam illæ diſciplinam revocavere, & ipſa Religioſum habitum in eodem Monaſterio induta

inter sanctissimas filias animam Deo reddidit. Eadem Arnaldo in memoriam revocavit clarissimus San-Cigiranni Abbas in Epistola 114. ad eumdem scripta 2. Octobris anni 1641.

Arnaldus ipse tam sancti propositi ac debiti memor 12. ejusdem mensis & anni ad præstantissimum Virum Arnaldum-Andillium fratrem suum hæc scribebat : *Tot me gratiæ suæ singularibus donis Deus Opt. Max. ab aliquo tempore cumulavit, ut omnium mortalium maximè ingratus fuerim, si quod aliud consilium versarem animo, quàm me totum ejus obsequio mancipandi, ut aliquando merear sacras Evangelii ejus veritates defendere, etiam usque ad sanguinis effusionem, si tantâ me gratia beare voluerit.*

Quàm fideliter sancto huic proposito inhæserit, quantos pro Veritate labores exantlaverit, alieno teste non egemus, cum tota ejus vita id testificetur. Testis in primis Parisiensis Censura, quæ illum pro veritate Christianæ gratiæ certantem inaudita vi oppressit. Quo verò die illa procudebatur à conjuratis Inquisitoribus, mirum quid Arnaldo accidit. Solus cum ambularet in superiori quodam ambulacro exteriorum ædium Portus-Regii Parisiensis, rei eventum exspectans, & coram Deo inde secutura mente perpendens, subitò in illius animum hæc Augustini verba, velut cœlitùs emissa, incurrerunt: *Quia non in me persecuti sunt, nisi veritatem, ideò adjuva me, ut certem pro veritate usque ad mortem.* Quibus verbis tunc non parùm recreatus & in Veritatis defendendæ proposito ejus obfirmatus est animus; & eadem in sera etiam ætate, non sine solatii & pietatis sensu, sibi in memoriam coram amicis revocavit.

16. In amore veritatis perseverat.

Sermone 20. *in Psal.* 118. *hæc verba:* Injustè persecuti sunt me, adjuva me.

Sed ad prima hujus persecutionis exordia, ac

ac velut ſemina, ab aulico Doctore præjecta, regredi juvat: illo, inquam, qui ſua ſeu potiùs Vaſqueziana de gratiæ myſterio placita à Diſcipulo ſuo poſthabita moleſtiſſimè ferens, Auguſtiniana in eo dogmata, jam tum cum illa propugnare cœpit, ſive in Tentativæ Actu, ſive in Morali Philoſophia, clandeſtinâ primùm criminatione, ac demum aperta poſt accuſatione ac proſcriptione perſecutus eſt.

17. Ad poſtulandam Societatem Sorbonicam cogitur.

Prima occurrit occaſio tunc cum Arnaldus admitti ſe in Societatem Domus Sorbonicæ poſtulavit. Celeberrimæ hujus Domus Hoſpitalitate contentus, ad quam adſcitus fuerat in pervigilio Feſti Sanctorum omnium anni 1636. M. Martino Grandin tunc Sorbonæ Priore, de Societate ambienda ne cogitabat quidem, curſus Philoſophici, qui præire debet, labore deterritus.

Nihilominùs iis *quæ in Licentia ad omnium ſtuporem præſtitit*, ut Sorbonica Regeſta habent, tantam ſui exiſtimationem apud Societatis ejus alumnos excivit, ut præcipui quique illorum vehementer ipſum impulerint, ac propè coegerint, ne Sorbonico Collegio nomen dare, labore deterritus refugeret; ultro promittentes ipſum facilè à Statutorum rigore abſolutum iri, quæ jubent ut philoſophicum ſtadium ante Licentiam Theologicam ingrediantur Societatis Candidati.

Magiſtrorum & amicorum ſuorum votis non obſequi religio fuit Arnaldo, qui tranſacto ferè præviarum illarum Doctoratui exercitationum curriculo, curſum Philoſophicum peragere aggreſſus eſt. In hoc curſu verè Chriſtianis morum præceptis ex Auguſtino depromtis diſcipulos imbuit: quod primum eorum ipſi offen-

ſionem

ſionem peperit, quibus tam pura dogmata minùs placebant.

Itaque Leſcotius, qui tum Cardinali Richelio à Confeſſionibus erat, hinc anſam arripuit ipſum apud Richelium criminandi: cujus præterea favorem non ambiiſſe, crimen apud ipſum leve non erat. Quamobrem cum peracto Curſu in Sorbonam recipi poſtulaſſet Arnaldus, in pervigilio Pentecoſtes anni 1641. Leſcotium & per eum, Cardinalem ipſum Sorbonæ Proviſorem, adverſos habuit. Prætexebant illi accuratam Statutorum Sorbonicorum obſervantiam, adeóque Curſum ſeriùs quàm illa præſcribant abſolutum. Egregia ſcilicet ratio quâ à Sorbonæ Societate tantus Vir repelleretur.

En verba Regeſti Sorbonici. " In negotio D. ARNAULD ſupplicantis ad probationem Philo- " ſophici Curſus, cum duo è Sapientiſſimis Ma- " giſtris noſtris inſtitiſſent, ut res deferretur ad " Eminentiſſimum Dominum Proviſorem, eo " quòd hac ſupplicatione admiſſa perfringi con- " ditas leges affirmarent, licet Socii cæteri ali- " ter de hac ſupplicatione ſentirent, legavit So- " cietas S. M. N. Dominum de Hardivilliers Il- " luſtriſſimum Bituricenſium Archiepiſcopum & " Dominum Habert Eccleſiæ Pariſienſis Canoni- " cum Theologum, ut ambo rem ei totam ape- " riant, ſignificentque Sociorum propenſionem " erga dictum M. Antonium Arnauld, ob do- " ctrinam atque pietatem omnibus gratiſſimum. " Atque ne in comitiis ordinariis, menſe Augu- " ſto proximo habendis, de peracto ejus curſu " referri non poſſit, placuit Societati, ut priùs " indicantur Comitia extraordinaria, in quibus " de aſſignandis Inquiſitoribus videbitur, audita " legationis relatione. " De hac ſic habetur. "

18. Legatio ad Card. Richelium.

In

„ In pervigilio Aſſumtionis ejuſdem anni, cum „ S. M. N. D. de Hardivilliers Illuſtriſſ. Bituri- „ cenſium Archiepiſcopus deſignatus certiores „ Socios feciſſet, ſe adiviſſe Eminentiſſimum Do- „ minum Proviſorem ſuper M. Antonii Arnauld „ ſupplicatione ad probationem Curſus Philoſo- „ phici, uti in ſuperioribus comitiis ea de re ro- „ gatus fuerat à Societate, fuit ex Sociorum vo- „ luntate decretum, ut hîc ea perſcriberentur, „ quæ de ſua legatione retulit. Retulit verò ſe „ Sociorum omnium nomine Emin. Dom. Provi- „ ſorem adiiſſe, ſalutaſſe, & hæc apud eum di- „ xiſſe: In ultimis Comitiis fuiſſe duos è SS. „ MM. NN. Senioribus (Leſcotium & Alterum) „ qui M. Arnaldi ſupplicationem ad Curſus Phi- „ loſophici probationem ſtatutis & conſuetudini- „ bus repugnantem eſſe aſſeverarint, ejuſque rem „ eſſe momenti, ut definiri à Sociis non poſſit, „ niſi exſpectato ſuper ea Eminentiſſimi Domini „ Proviſoris judicio: Omnes verò Congregatos „ Socios, his duobus exceptis, in aliam ſenten- „ tiam iviſſe atque exiſtimaviſſe admitti poſſe ſup- „ plicationem, Statutis & laudabilibus conſuetu- „ dinibus penitùs illæſis, & ad eum admittendum „ ſummoperè propendiſſe.

„ Significavit præterea Sociis Illuſtriſſimus „ Præſul, ſe Eminentiſſimo Domino notum feciſſe „ quibus rationum momentis utrique adduceren- „ tur, ut nemine repugnante, ob ingenium ſu- „ blime, præſtantem doctrinam, pietatem exi- „ miam atque ſingulare erga Sorbonam ſtudium, „ mutuâ Sociorum quâ in eum feruntur propen- „ ſione dignus D. Arnaldus haberetur: atque „ etiam ut eorum quæ in Licentia præſtitit, te- „ ſtes ad ſtuporem omnes fuerint.

„ Porrò ſe dum Eminentiſſimum Dominum ſalu-

ſalutaret eique loqueretur, fuiſſe pro ſolita hu- “
manitate, quâ inter Eminentiſſimos eminet, ab “
eo & exceptum & auditum, à quo hæc de- “
mum reſponſa ſibi fuiſſe, addidit: Sibi gratiſ- “
ſimam accidere factam nomine Sorbonæ Lega- “
tionem, quâ teſtatum habuit ejus in ſervandis “
ſtatutis Studium, unde promoveri ſemper no- “
minis Sorbonici ſplendor poterit: ſibi commen- “
datiſſimum eſſe D. Arnauld, & quia ejus fami- “
liam amat, & quia eum reſciit magnæ eſſe do- “
ctrinæ magnæque virtutis: Facturum ſe liben- “
ter ut hoc ei conſtet; tamen in præſenti ne- “
gotio diſſentire non poſſe à ſententia illorum “
qui cenſent propter ſtatuta ſervanda eum ad- “
mitti non debere. “

19. Cedi-tur Cardi-nali, quo mortuo repetiti conatus Arnaldum Sorbonæ aſſerunt.

Richelii autoritati pluſquam Regiæ cedere coacti ſunt Socii Sorbonici: inter quos plures fuiſſe non dubitem, qui ſibi longè magis honorificum putarent, ſi eo modo quo Arnaldus repulſam paſſi eſſent, quàm quo paſſim omnes alii admittuntur, eſſe admiſſos. Neque tamen à conſilio deſtiterunt Arnaldum ſibi ſociandi. Vix ultimum diem obierat Richelius, die 4. Decembris anni 1642. cum rurſus de illo in Societatem adſciſcendo verba facta ſunt in Sorbona. Sed indecorum fortè viſum eſt, calente adhuc memoria tam inſignis Inſtauratoris ſui, acta ejus reſcindere. Quare " in comitiis ordinariis, “
quæ habita ſunt in pervigilio Natalis Domini “
anni 1642. decretum eſt: Standum eſſe gra- “
viſſimo judicio Eminentiſſimi Proviſoris in ne- “
gotio Domini Arnauld: atque ideò illum de- “
inceps ad Societatem Sorbonicam aſpirare non “
poſſe. " Hoc tempori datum. Sed ne tunc “
quidem ut Decreto acquieſceret adduci potuit ſacra Societas. Quantum decoris ac ſplen-

ſplendoris Sorbonico nomini additurus eſſet Arnaldus jam tum, non dubiis, ſed certis ſignis præſagiebant Viri ſapientiſſimi. Itaque anno ſequenti 1643. menſe Auguſto, omnium rurſus Sorbonicorum animi novâ recipiendi Arnaldi cupiditate exarſerunt, eumque præ modeſtia renitentem ad novos conatus adegerunt. De iterata Arnaldi ſupplicatione hæc in
» Actis Sorbonicis ſcripta habentur: " In pervi-
» gilio Aſſumtionis B. Mariæ Virginis, Priore
» (Sorbonæ) M. Joanne Baptiſta Chaſſebras Pa-
» riſino, Supplicatio M. Arnauld audita fuit ſup-
» plicantis, ut poſt tot publica propenſæ in ip-
» ſum voluntatis teſtimonia jure Societatis poſtu-
» landæ non privaretur. Societas gratam hanc
» habuit ſupplicationem.

Immò nonnulli Doctores ætate, doctrina, pietate præſtantes, multa in Arnaldi laudem præfati, graviter conqueſti ſunt de dilata ejus receptione; de emendicato Richelii adversùs ipſum, contra Societatis Sorbonicæ libertatem, judicio; de invidioſis paucorum prehenſationibus, quibus tantum Collegio ſuo decus & ornamentum ſurripere nitebantur. Eo etiam progreſſus eſt aliquorum zelus (qui cum plurimis aliis ex longinquis etiam Provinciis ad comitia confluxerant, quò ſuis ſuffragiis negotium iſtud promoverent) ut palàm & publicè teſtati ſint, paratos ſeipſos jure Societatis Sorbonicæ ſponte abdicare, ut illud in tantum Virum tranſcriberetur.

Denique *In pervigilio Feſti omnium Sanctorum* (ejus) *anni* 1643. (ut ferunt Sorbonici faſti ſeu commentarii) *tandem concluſum fuit negotium D. Arnauld, & curſu Philoſophico & moribus examinatis, omnium ferè votis admiſſus eſt ad Societatem* &

& receptus : nequicquam reluctante adversariorum parte, quæ pro actis Richelii omni ope pugnabat.

Verùm optatis tandem illi miserè potiti sunt per Censuram quam excutimus, de qua modò sermo instituendus: quo in opere maximam & primam partem habuit Lescotius. Nam in Comitiis tam Cleri Gallicani, quàm Sorbonicis, quibus intererat annis 1655. & 1656. quæque ad nutum moderabatur, semper obstitit, ne Arnaldi negotium pacificè & amicè componeretur. Theologicam proscriptionem, quæ ipsi minùs sufficere videbatur, Episcopali Comitiorum judicio confirmari peroptabat, & ad id totis viribus connitebatur. Sed die 22. Augusti ejusdem anni 1656. ad aliam Censuram aliudque judicium vocatus est, *in quo*, ut solabatur se ipse Arnaldus, *nil gratia, nil potentia, nil numerus, nil præjudicia, nil calumniæ valituræ sunt; ubi nec justitia cadere, nec vincere possit iniquitas.* Absit ut durissimum illud, quod fit his qui præsunt, Judicium Præsuli non deprecer: misericordiam potiùs exopto, cujus fortè sperandæ indicium fuit, quod eo ipso die è vivis ereptus sit, quem ad perorandum in Comitiis pro Censuræ confirmatione obtinenda designaverat, ut narrabant tunc temporis nonnulli è Comitialibus Deputatis. Sed ab negotii istius exitu, quò me præposterè traxit Lescotii mentio, ad illius occasionem & exordia retrahit me narrationis ordo.

20. Lescotius votis potitus moritur.

Ep. 1. ad Episc. Andegaven. sem.

Cum Arnaldus, Socius Sorbonicus omnium penè votis renuntiatus est, jam prodierat, in lucem ab aliquot mensibus insigne illud & admirandum ejusdem Opus *De frequenti Communione*, viginti Doctorum suffragio & quinde-

21. Ex lib. De frequ. Comm. orta vexatio & latendi necessitas.

cim

cim Episcoporum autoritate munitum, quibus quatuor aut quinque in Auscensis Provinciæ Synodo accessere, ac deinceps Episcopi ac Viri Ecclesiastici penè omnes, piè scientes & scienter pii. Hujus etiam sese strenuos vindices apud Apostolicam Sedem præstiterunt Episcopi, qui illud approbarant, scriptis super ea re Literis primùm Urbano VIII. de hinc Innocentio X. qui Pontifices nihil in Libro improbandum, ut minùs dicam, judicarunt.

Quàm acerbè in aureum istud opus ejusque Autorem invehi statim cœperint ii qui scriptiunculam unius è Sociis suis, tacito licet nomine, hoc libro confutari animadverterunt, nemo in Galliis non peregrinus ignorat. Utrumque Sodalium unus in publicis Concionibus diris modis insectatus est; sed eumdem ad veniam inauditæ temeritatis publicè petendam adegerunt Episcopi. Hinc socii acriùs exacerbati librum illum variis libellis proscindere non destiterunt effræni impotentia, cujus specimen hoc habe ex Libello, cui titulus *Arnaldi Theologiæ summa.* ADVERTITE, inquiunt, *Magnates, quibus Deus judicandorum hominum facultatem concessit, & dum nominari auditis Jansenistas, San-Ciranistas, Arnaldistas, trepidate, pestesque Religionis esse dicite, quas in ortu suffocari necesse sit. Tonitrui fulmina socianda sunt, & gladius temporalis Ecclesiastico, ut hæc nostri sæculi probra resecentur.*

Aulæ gratiâ nixi adversarii Mandatum à Regina elicuere, quo Romam petere jubebatur Arnaldus, rationem libri sui redditurus. Nec abnuit Vir optimus, divina ope, innocentiæ suæ conscientiâ & Apostolicæ Sedis æquitate fretus. Sed ipsi jam ad iter accincto mutandi con-

filii necessitatem attulit omnium penè Regni Ordinum intercessio, delatæque super ea re ab Episcopis, à primo Galliarum Senatu, ab Universitate Parisiensi, à Facultate Theologica, à Sorbonæ familia, ad Reginam Matrem preces & admonitiones, quibus cedere coactus est Arnaldus, ne tantorum Ordinum de se optimè meritorum offensam incurreret.

At ne vim aliquam ipsi aliunde molirentur adversarii, octava die mensis Martii anni 1644. publico se subduxit, illi nonnisi post quatuor & viginti annos restituendus. Exinde vel planè delituit, vel in Portus-Regii Monasterio ab hominum frequentia remotus Confessarii munus obiit. In his solitudinis suæ latebris ad aliud pro veritate certamen se divinitùs vocatum sensit. Luculentis enim Summorum Pontificum testimoniis edoctus eamdem esse prorsus Romanæ Ecclesiæ & S. Augustini de gratia doctrinam, sine gravi dolore ferre non potuit constantissima sanctissimi Doctoris dogmata tanquam errores ab imperitis Concionatoribus scriptoribusque traduci. Horum ergo ut imprudentiam coerceret, aliquot ante Innocentii X. Constitutionem Tractatus edidit, quibus præcipua Augustinianæ doctrinæ capita sic asseruit, ut adversarios planè exarmaverit & de stadio excedere coegerit. Inter quos præcipuè elucet *Apologia SS. Patrum Gratiæ Christi Defensorum*, eo Scripturarum & Traditionis pondere adversarios obterens, ut à nemine vel censuris vel etiam scriptis appetita sit. Hæc anno 1651 edita est in lucem, & non multo post iteratis typis excusa.

22. Quinque propositiones damnantur.

Interim quinque famosæ propositiones per Nicolaum Cornetum ex-Jesuitam, & Facul-

tatis Theologicæ Parisiensis Doctorem, qui verè Molinistarum Achitophel dictus est, fabricatæ, ad Apostolicam Sedem delatæ sunt & celebri Innocentii X. Constitutione in sensu obvio quem ipsa verba præ se ferunt, meritò proscriptæ.

Hic si res constitisset, sua mansisset Ecclesiæ pax. At illi quibus omnia miscere studium erat, novum litis genus ex Facti quæstione conflarunt, iis notam hæreseos affricare aggressi, quos intus dubitare suspicabantur, an damnatæ propositiones earúmque proprius sensus reipsa in Jansenii scriptis exstarent. Inde factum ut nescio quis ex Sulpitiano Cœtu Presbyter, totius quæ agebatur controversiæ admodùm rudis, temerariisque suspicionibus nimiò plus indulgens, eò provectus est, ut cuidam è Regni proceribus, piam alioquin & religiosam vitam agenti, absolutionem eo solo nomine denegaret, quòd ab ipso monitus ut filiolam suam à Portus-Regii, ubi educabatur, Monasterio tanquam hæreseos suspecto abstraheret, obtemperare ille recusaverit, tum quòd ipsam nusquam meliùs institutum iri, tum quòd illas hæreseos suspiciones frivolas penitùs & temerariis demum judiciis nixas esse, pernosset.

23. Epistolam scribit ex qua depromitur propositio notata. Hæc anno 1655. facta Arnaldum singulari cum isto magnate amicitia jam olim devinctum adduxere, ut illius adversùs inconsultum Presbyteri institutum, unâque sanctissimi Monasterii defensionem susciperet. Quod cum per Epistolam, auctoris quidem nomen præferentem, at non vulgari sapientia ac moderatione conditam præstitisset, importunissimorum nihilominus in se Scriptorum examen excivit, quos in se acerbissimè invectos Secundâ Epistolâ, ubi

res

res tota latiùs pertractabatur, retundere conatus est. In accusatione enim hæreseos quemque patientem esse, nefas duxere sancti Ecclesiæ Patres.

In ea Epistola non antiquos solummodò Pontifices Romanos, Catholicæ Augustini doctrinæ assertores, sed recentiores etiam, ipsamque adeò Innocentii X. Constitutionem vindicabat à falsis temerariisque novellorum autorum, præsertimque Annati Jesuitæ, interpretamentis. Is enim, dum Augustinianam Pontificiamque doctrinam de gratia per se efficaci ad singulos christianæ pietatis actus necessaria, illius Constitutionis ope evertere moliebatur, ipsam reapse Constitutionem evertebat. Novum enim ex ea fidei articulum eliciebat, quo quisque, ut catholicus audiat, credere teneatur, omnem gratiam ad implenda Dei præcepta necessariam semper cuivis mortalium adesse cum peccat; omnibus, inquam, justis & non justis, impiis, infidelibus, atheis, sceleratis, excæcatis, obduratis. Huc illos duxit absurdum istud axioma, quod jam pridem Molinistarum asseclæ invehere conantur, Gratiam ad peccandum esse necessariam; deinde, nisi illa peccantis vel mentem illustrarit, vel moverit voluntatem, vel animo objecerit actionis malitiam, non posse à Deo imputari peccatum. Inde itur ad peccatum philosophicum, quod non sit peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei & æterna pœna dignum: quam *propositionem scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam declaravit*, & uti talem damnavit Sedes Apostolica, sedente ad Ecclesiæ clavum Alexandro VIII.

Postquam Arnaldus falsam Constitutionis interpretationem circa eos omnes qui justi non sunt, 24. Quæstio de Petri casu proponitur.

sunt, elisit, ad justos sermonem deflectit: de quibus generatim primùm quæstionem instituit; deinde ad singulare Apostoli Petri exemplum his verbis descendit: *Quæstio est an, verbi gratia, ut catholici audiamus, teneamur credere, S. Petrum, qui justus erat, cum timore mortis correptus est, habuisse per motus interiores & actuales* OMNEM GRATIAM, QUÆ IPSI NECESSARIA ERAT, *ut posset vincere* HANC *tentationem & Christum usque ad mortem sequi; licet Christus Dominus, qui ipsa est Veritas, clarè illi dixisset:* NON POTES ME MODO SEQUI. Ubi verò per aliquot paginas evicit clarissimis SS. Patrum testimoniis, Petro NON OMNEM adfuisse gratiam quæ necessaria illi erat ad vincendam illam tentationem seu timorem mortis, resumit propositionem in hæc verba, quibus in locum definiti, seu necessarii, quod ante posuerat, definitionem substituit, nimirum *sine quo id ad quod adjuvat effici non potest*, ut definit Augustinus lib. de Gestis Pelagii c. 1. vel, ut loquitur S. Thomas, *id sine quo aliquid esse non potest*, seu *sine quo finis haberi non potest.* Sic ergo ante dicta colligit Arnaldus:

Epist. 2. pag. 218.

3. p. q. 1. a. 2. & q. 65. a. 4.

Interea, Vir Illustrissime, Veritas hac magna, per Evangelium constituta & SS. Patrum autoritate confirmata, qui nobis in B. Petro exhibent hominem justum cui gratia, sine qua nihil possumus, in ea defuit occasione, in qua cum non peccasse dici non potest, statim evasit in Calvinianam hæresim, si qua fides Molinæ sectatoribus.

25. Pravæ interpretationi suæ propositionis occurrit.

Hæc illa est propositio tot probrosis notis vexata, quòd Petro in peccatum labenti *defuit gratia sine qua nihil possumus.* Tot clamores turbasque excivit unum hoc gratiæ epithetum, SS. Conciliis & Patribus tam familiare: quod cum generatim omnigenæ actuali gratiæ, sive absolutè

tè ſive ſecundùm quid efficaci, conveniat, multo certè magis nobilioris ſpeciei proprium eſt. Ad cujus catholicum ſenſum aſſerendum obſervandum quàm maximè, Arnaldum quaſi iniquioris adverſariorum ſuorum Cenſuræ præſcium, ſapienter præcaviſſe, ne juſtos quoſque, immò ne quoſvis quidem ſceleratos homines qui peccatum admittunt, omni vitandi peccati ac implendi Dei mandati poteſtate exuiſſe videri poſſet. Ut enim ejuſmodi calumniæ obviam iret, nonnullis magni momenti obſervationibus à ſe dicenda præmunivit.

Duo, inquit, obſervanda nobis veniunt, ut de qua re hìc agatur, bene quiſque perſpiciat.

Arn. Ep. 2. p. 205.

Primum, licet nihil fieri poſſit, quod verè bonum ſit coram Deo, niſi per ſpeciale Jeſu-Chriſti auxilium, & ipſa Domini Oratione doceamur, hanc gratiam abſolutè neceſſariam eſſe ad repellendas tentationes, hoc eſt ad illas evitandas ea ratione quæ apud Deum pura ſit & omnis labis expers; nihilominus poſſunt homines ſine gratia multas actiones efficere quæ in ſe bonæ ſunt, etſi eo nomine vitio non careant, quod ad Deum non referantur. Poſſunt etiam à peccatis per alia peccata abſtinere: quod de antiquis Romanis dixit Auguſtinus: *Illo unico vitio, id eſt, amore laudis, pecuniæ cupiditatem & multa alia vitia comprimentes.*

S. Aug. de Civit. Dei l. 5. c. 12.

Ex quo, ſubdit Arnaldus, evidens eſt propter ea quæ fides docet de Chriſti gratia ad ſingulos actus neceſſaria, non eſſe fas hoc ſibi in animum inducere, eos qui à vitioſis flagitioſiſque actionibus non abſtinent, quales ſunt fornicationes, adulteria, furta, homicidia & alia ejuſmodi, non poſſe ea crimina non perpetrare, ſi ad vitandum peccatum gratia Chriſti ſit ne-

„ necessaria..... Ad hoc enim tantùm necessaria „ est ut vitetur peccatum, non civili quadam ratione & studiò humano, sed pio & christiano „ affectu, id est, Dei ipsius intuitu & inspiratione, quæ ex Deo nobis fit & ad Deum nos referat, ex Dei amore sive parvo sive magno, „ quo ipsum ut omnium actionum nostrarum finem ultimum aspiciamus, quemadmodum præcipit Apostolus.

Quis autem cordatus dixerit aliquid ex amore Dei fieri ullomodo posse, sine inspiratione amoris vel parvi vel magni, quæ Christi gratia est aut magna aut parva.

Pag. 206. Alterum quod observat Arnaldus, hoc est: „ Per gratiam interiorem, quam voluntati cum „ peccat, nunquam non adesse contendunt Theologi illi, intelligunt gratiam actualem, quam „ sufficientem appellant, eamque constituunt in „ bona cogitatione quam Deus menti inspiret, „ & secretiori motu quem voluntati imprimat, „ ut ad bonum se convertat & à malo se revocet, „ ita tamen, secundùm eorumdem doctrinam, ut „ pendeat à voluntate gratiam illam vel repellere „ vel admittere.

26. Quàm falsum, illum omnem à peccantibus non peccandi potestatem amovere.

Ex quibus perspicuum evadit ab Arnaldi mente longissimè absuisse, ut omnem omninò potestatem à quovis peccante amoveret; &, cum dixit, *sine gratia efficaci nihil nos posse*, eo sensu dixisse, ut istud *nihil* cadat, non in potentiam seu facultatem, sed in objectum; seu non in voluntatem, velut omnis prorsus potestatis exsortem, sed in ipsa Christianæ pietatis opera & officia, quorum ne hilum quidem seu pars nulla est vel minima, ad quam exsequendam ita necessaria non sit gratia Christi efficax, ut sine ea neminem posse illam implere, verè

admo-

admodum dicatur. Hoc ſenſu iſtud *nihil* debere intelligi, & Grammaticæ leges exigunt & SS. Patrum uſus, qualis habetur in Africanis Canonibus, à toto mundo ſuſceptis ac probatis, quibus ſancitur, *Gratiâ Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum nos per actus ſingulos adjuvari, ita ut ſine illa nihil veræ ſanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* *Apud Proſp. l. cont.Collat. c. 10.*

Quæ omnia unico perſeverantiæ verbo coercuit Tridentina Synodus, cum Canone 22. ſeſſ. VI. juſſit, ut *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.* Quid enim eſt in accepta juſtitia perſeverare, niſi omnia veræ ſanctæque pietatis officia indeſinenter implere, omnibus Dei mandatis conſtanter obſequi, omnibus contra inſurgentibus tentationibus ſic reſiſtere, ut nulla prævaleat. Unde cum apud omnes res confeſſa ſit, ſpeciale Dei auxilium ſine quo nemo in accepta juſtitia perſeverare poteſt, eſſe gratiam Chriſti efficacem, qui dicit, ut dixit Arnaldus, *ſine gratia efficaci nihil quemquam poſſe*, hoc unum dicit, quod dixit Tridentinum, nullum juſtum in ullo vitæ inſtanti *ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe.* Idem evincunt Arauſicanæ Sanctiones omnibus obviæ, quas ante oculos habuerunt Tridentini Patres, & Capitula de Gratia, Apoſtolicæ Sedis & totius Eccleſiæ autoritate comprobata.

Ex prima igitur obſervatione patet Arnaldum in omnibus etiam flagitioſiſſimis hominibus ita poteſtatem abſtinendi à peccatis quibuſque agnoſcere, ut ab iis revera abſtineant ſæpiſſimè humanis affectibus ducti, "ut puta pœ- " narum metu, turpitudinis conſideratione, in- "

famiæ imminentis intuitu, famæ ſervandæ ſtudio, civilis honeſtatis amore;" nec aliam poteſtatem iis abjudicare qui non ex amore Dei ſervant mandata vel etiam violant, quàm quæ ex Dei amore oritur, ſive parvo, ſive magno.

Ex altera verò obſervatione perſpicuum eſt, non de poteſtate quæ ex charitate ſeu gratia habituali exſurgit controverti; ea enim in juſtis neceſſariò ſupponitur: nec etiam omnem quæ ex aliquo actuali gratiæ auxilio naſcitur poteſtatem ab eo juſtis abrogari, ſed eam ſolummodò quæ ex Moliniana gratia actuali oriatur, gratia, inquam, verſatili, nutui voluntatis obnoxia & præterquam alia nulla neceſſaria ſit ut voluntas impleat præceptum. Quam poteſtatem, proximam, completam, immediatam, & ad agendum expeditam peccanti nulli concedere neceſſe eſt eos omnes qui efficacem per ſe gratiam omnibus pietatis Chriſtianæ actibus & officiis implendis neceſſariam aſſerunt. Quamobrem Arnaldus noſter, cum ipſam de Apoſtolo Petro quæſtionem proponeret, non omnem Petro gratiam actualem defuiſſe, ſed NON OMNEM ADFUISSE quæ ad vincendum mortis metum neceſſaria erat, cautè aſſeruit: ita ut omnem calumniandi anſam adverſariis præripuiſſe videretur, ſi quo illi veritatis & æquitatis amore ducti ad Epiſtolæ Arnaldinæ examen acceſſiſſent.

27. Jeſuitæ olim Arnaldi propoſitionem defenderunt.

Tam arctus igitur Arnaldinæ propoſitionis cum Eccleſiæ doctrina nexus, ut vix credas fuiſſe proſcriptam. Fuit tamen. Et quod mirere magis, eorum inſtantiâ & ſollicitationibus, in quorum Romano Collegio defenſa fuit a. 1580. à Jacobo Marchiſetto, Theſi 143. de præd. & grat.

grat. his verbis: *Est in nostra potestate ut vocationi consensum præbeamus, idque non simpliciter in nostra potestate, sed suppositâ gratiâ efficaci.* Iidem sub hujus quo vivimus sæculi initio eamdem ut fidei dogma à Tridentino sancitum propugnabant, & contradictoriam hæreseos postulabant coram Apostolica Sede, ut anathemate damnatam ab eodem Concilio. Acta est fabula die 20. Januarii anni 1603. coram Clemente VIII. Urgebat Thomas de Lemos, insignis ille Dominicanus, Arrubalem Jesuitam, contendebatque Molinam docuisse, vires quibus tentationes repellantur ac superentur, à gratia non esse repetendas; illis tam facilè succumbere hominem sub gratia sanctificante positum, quàm qui in mortali peccato versatur; immò hominem gratiâ sanctificante ornatum potentiam non magis habere resistendi pluribus diuturnisque tentationibus, quàm si in mortalis peccati luto jaceret. Insanum errorem revicit Lemosius, asseruitque in homine justificato inesse perseverandi potentiam, non eam quidem quæ actui conjuncta est, sed potentiam ab actu separatam. Contra insurrexit Arrubal, quasi Lemosius impiam, blasphemam, hæreticam doctrinam protulisset. "Beatissime Pater (inquit) quod Pater dixit contra Molinam, hominem videlicet in gratia justificante constitutum habere potestatem ad perseverandum, licet ut de facto perseveret indigeat auxilio perseverantiæ speciali, est contra Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 12. Concilium enim definit: *Si quis dixerit, hominem justificatum perseverare posse sine auxilio speciali, anathema sit.* Ecce dicit non posse perseverare sine auxilio speciali; & hoc est certum secundùm fidem. Et illud aliud quod Pater asserit, "

sine

„ ſine errore dici non poteſt. Similiter Concilium „ Arauſicanum Canone ultimo dicit, Non eſſe ido- „ neum hominem juſtificatum ad perſeverandum „ ſine auxilio perſeverantiæ.

„ Ad hæc Lemoſius. *Reverende Pater, ſacrum Concilium intendit non poſſe hominem juſtificatum ſine auxilio ſpeciali perſeverare, id eſt, eſſe impoſſibile quod homo ſine auxilio ſpeciali perſeveret; non tamen negat potentiam eſſe in homine ad perſeverandum. Licet enim ad id habeat potentiam per gratiam juſtificantem, tamen ut exeat in actum indiget auxilio ſpeciali.* Vides, candide Lector, ut Lemoſius, audiente Pontifice nulloque præter Arrubalem contradicente, palàm & publicè judicaverit nullam aliam potentiam in juſto homine neceſſariam, niſi quæ ab ipſa gratia juſtificante fluit, ut poſſe perſeverare dicatur in accepta juſtitia, hoc eſt & præceptis urgentibus obedire, & ingruentibus tentationum tempeſtatibus obſiſtere. Nimirum *Reverendi Patres debuiſſent animadvertere*, (ut Armachanus Archiepiſcopus Molinæ defenſores ſtatim monuit) *quod eſt duplex potentia, alia ab actu ſeparata, alia actui conjuncta.* His nequaquam, fractus Arrubal, vehementiùs inſtitit, rurſumque compellans Pontificem: *Beatiſſime Pater*, inquit, *conſtat eſſe definitum in Concilio, hominem per gratiam juſtificatum non habere potentiam ad perſeverandum: & ego non dubitarem pro iſta veritate ſanguinem fundere.*

Non ſanguinem, ſed bilem ſudit: nec pro veritate, ſed contra veritatem: nam canonem fidei non propugnabat, niſi in ſenſu fidei contrario, eoque multiplici. Per illud enim auxilium ſpeciale, non adjuvantem gratiam quæ efficaciter moveat voluntatem, ſed aliud nihil intellige-

telligebat, quàm ipſam excitantem gratiam quæ novo influxu & actione in operationem piam influens, appelletur adjuvans, quia liberum arbitrium pro ſola ſua libertate voluit illa benè uti. Inſuper putavit omninò tolli arbitrii noſtri libertatem, ſi tale donum perſeverantiæ concederetur, per quod Deus efficaciter & inſuperabiliter efficiat, ut homo infallibiliter perſeveret, quale intellexit Concilium. Denique gratiam habitualem, ſeu charitatem inhabitantem talem eſſe ſomniabat, ut refert Lemos, ex qua potentiæ nihil ad perſeverandum homini juſtificato proveniret, niſi quatenus ex motu liberi arbitrii, illâ pro innata ſua libertate uteretur & ad novum influxum excitaret.

E contrario pro veritate Canonis Tridentini certabat Lemoſius, qui cum poſſe actui conjunctum ineſſe negabat hominibus juſtis, ſine ſpeciali illo auxilio præter quod nihil aliud deſideratur ad perſeverandum, ſimul aliud poſſe ab actu ſejunctum ultrò admittebat, illud ſcilicet quod è charitate inhabitante in animam juſti profluit.

Faceſſat hinc igitur Arrubal, notatæ propoſitionis verbo tenus aſſertor: tales non ambit Arnaldus defenſores; adverſos libentiùs ſentiet. Quoties enim ejus propoſitionem in S. Thomæ Diſcipulis in odium & erroris opinionem trahere ſunt conati, toties illi Congregationis totius ſuffragia & approbationem conciliavere. Die 10. Januarii anni 1606. in Congregatione 44. coram Paulo V. inter plures propoſitiones quas Ferdinandus Baſtida Jeſuita expugnare aggreſſus eſt ut Calvinianas, hanc quartam protulit: *Sine auxilio efficaci gratiæ homo non poteſt bene operari, nec ad Deum converti.* At die 9. Novem-

28. Romani Cenſores Arnaldo ſuffragantur.

vem-

vembris ejuſdem anni, in Congregatione in qua collectæ ſunt propoſitiones damnandæ ut fidei abſonæ, hujus cenſuram, Pariſienſi ſimillimam, erroris damnavit his verbis: *Qui dixerit gratiam iſtam ad volendum & operandum quæ pertinent ad ſalutem, aut non eſſe ita efficacem, ut præveniendo voluntatem noſtram, ipſam vera & reali efficientia præmoveat, & faciat velle atque operari, aut* SINE EA POSSE *aliquem actu velle & operari: Errat.* Quamobrem cum quidam Theologiæ Profeſſor in Academia Lovanienſi hanc concluſionem 26. Theſibus ſuis inſeruiſſet: *Quiſquis ergo gratiam efficacem ita neceſſariam exiſtimas, ut ſine ea opus bonum fieri aut tentatio ſuperari non poſſit, agnoſce te cum eodem* (Janſenio) *impiè blaſphemare & hæreticè ſentire*; has Theſes damnavit & prohibuit Sedes Apoſtolica die 15. Martii anni 1684. ut refert P. Bernardus Deſirant Auguſtinianus Eremita & Doctor S. Facultatis Lovanienſis in Theſibus Theologicis, De Gratia Chriſti, Lovanii defenſis 14. Junii ejuſdem anni.

Si quod inter illam celeberrimæ Congregationis doctrinam & propoſitionem Arnaldinam diſcrimen intercedit, in eo certè verſatur, quòd longè clariùs à Congregatione aſſertum habemus Arnaldinum dogma, quàm in ipſa Arnaldi propoſitione. Interim quanti ſit ponderis illa ſanctio, tametſi nondum Apoſtolica autoritate promulgata, nemo non videt, qui illius judicata per integrum ferè decennium contradictoriis diſputationibus diſcuſſa meminerit & ſepties repetito ad Jeſuitarum inſtantiam examine ad incudem fuiſſe revocata. Et tamen tam maturè ſancita doctrina, quæ gravis iſtius controverſiæ ſumma eſt, in qua totius de gratia doctrinæ cardo

verti-

vertitur, hæc ipsa est quam in clarissimi Arnaldi Epistola impiam, blasphemam, hæreticam pronuntiarunt Censores Parisienses.

Sed enim Arnaldi Epistola in homines incurrens exulceratos & incensos, inimicorum malevolentiæ patuit, qui captatis insidiosè nonnullis verbulis quæ in erroneum sensum detorqueri posse visa sunt, Sorbonæ illa non excutienda, sed damnanda obtulere. Opportunum illis admodum videbatur quod hæc Epistola autoris nomen præferebat, cujus odio magis etiam quàm ipsius doctrinæ flagrabant. Nam si doctrinæ illos cura sollicitasset, cur non ipsam Patrum Apologiam invadebant, in qua invisa ipsis dogmata latiùs longè & uberiùs quàm in hac Epistola traduntur & explicantur. 29. Censura quomodo & quibus substructa.

Ad hanc autem condemnationem assequendam multæ machinæ admovendæ fuerunt.

Primùm, ut sibi Suffragiorum multitudinem certò conficerent, multò plures ex Mendicantium familiis in Facultatem induxerunt, quàm per ipsius leges licebat; quos postmodùm ex istis legibus è Facultate ipsimet exegerunt.

2. Annitentibus ipsis, infensissimis Arnaldi adversariis & iis ipsis quos editis voluminibus validè confutatos ad silentium adegerat, excutiendæ ejus Epistolæ cura mandata est.

3. Cum huic statuto complures è Doctoribus intercessissent, re ad supremum Senatum delatâ, graviter invectus est Regius Advocatus in apertam illam iniquitatem, quâ infestissimis inimicis, non judicium modò, sed ipsa in reum inquisitio tribuebatur: ac in favorem Arnaldi suas, ut loquuntur, conclusiones adjunxit, secutusque fuisset haud dubiè majoris Judicum partis assensus, ni Aulæ Gallicæ in alteram partem

tem inclinantis ſtudia obſtitiſſent, cujus operâ octo præter numerum Judices immiſſi: quibus effectum eſt, ut adversâ Arnaldo ſententiâ duobus aut tribus calculis victrice, res ad Facultatis arbitrium remitteretur.

4. Cum in ipſa Facultate plurimi Doctores oppoſitæ factionis potentiâ minimè territi ſtrenuè adversùs eam pro Arnaldi innocentiâ pugnarent; ad eorum infringendam conſtantiam adeſſe in omnibus conſeſſibus juſſus eſt Seguierus Galliæ Cancellarius, qui Doctoris quem Adverſarii oppreſſum volebant aſſertores ſuâ præſentiâ perterrefaceret. Et cum quidam nihilominus fortiter obſiſterent, ſtatutum inſuper ne cui ultra ſemihoram ſermones protrahere liceret: ne ſcilicet ſpatium eſſet ad Arnaldinam periodum, quam cenſurâ inuſtum omni ope tendebat adverſa factio, traditionis & ſcholaſticorum autoritate vindicandam. Hac iniquitate factum, ut pluſquam ſeptuaginta Doctores, libertatem Facultatis violatam ante conteſtati, ab illis ſe conſeſſibus ſubduxerint.

At ſi Cenſuram caſſam & irritam demonſtrat hæc agendi ratio apertè violenta, magis etiam materiæ ipſius vitio corruit. Damnat enim propoſitionem ex SS. Auguſtino & Chryſoſtomo ad verbum exſcriptam, quamvis alio quàm à Patribus uſurpata ſenſu, ejus verba ab Arnaldo ſumta, nemo docere potuerit.

30. Cenſura ſemper indefenſa. Itaque quamprimum hæc Cenſura prodiit variis ſtatim ſcriptis labefactata eſt, unoque præcipuè cui *Diſſertationis Theologicæ* titulus inditus; cujus evidentiæ ac robori vix quiſquam cordatus & intelligens Lector reluctetur. Docet enim, cum in propoſitione quâvis nihil aliud ſpectari poſſit niſi verba & ſententia, il-

lam de qua lis erat, si verba spectes, passim apud Patres & scholæ Doctores haberi; sin autem sententiam attendas, eo sensu acceptam ab Arnaldo, qui toti Ecclesiæ ipsisque adeò adversariis tanquam purus orthodoxusque probetur.

Itaque duo in hoc negotio contigerunt quæ non temerè aliàs contigisse reperies. Primum, ut Censura Sorbonica validissimè tum Latinè, tum Gallicè oppugnata, sive modum, sive remipsam spectes, neminem ex tam numeroso eorum à quibus confecta est cœtu defensorem habuerit. Alterum, quòd illi Doctores, viva voce sæpiùs contestati hujus propositionis verba, utpote ex Patribus exscripta, apud alium quàm apud Arnaldum fore catholica, & propter latentem demum sensum quo illa ab ipso accepta jactabant, à se damnata, nunquam tamen ad eum sensum proferendum quamvis iteratis precibus & querelis adigi potuerint.

Neque verò hujus Censuræ confectoribus curæ fuit ut eam non iniquam docerent, sed id demum, ut Doctoribus sibi penitùs non obnoxiis è Facultate extrusis soli in ea nemine obsistente regnarent, nihilque in ea nisi arbitratu suo fieret. Hoc autem assecuti sunt fixâ præter Facultatis morem hac lege, ut qui iniquissimæ Censuræ subscribere recusaret, è Facultate pelleretur: quod illi tam præfractè ac rigidè exsecuti sunt, ut inaudito planè ausu funebres exsequias, pro quibus certum pretium à singulis Doctoribus expenditur, celebrare recusaverint pro ipsis etiam è cœtu suo Episcopis, qui magnâ pietatis famâ defuncti Censuræ subscribere noluerant. Quin & defuncto Eminentissimo Cardinali Retzio, qui cum Sorbonæ Doctor

ctor esset, huic tamen Censuræ minimè subscripserat, cum multi solitas preces adhibendas censerent, pervicit Syndicus, unus ex istius factionis primariis, ut isto pietatis officio fraudaretur.

31. Censuram Facultatis non esse. Quæ hucusque à me narrata sunt, sufficiunt opinor, ut cuique præjudiciis immuni persuadeant Clarissimum Arnaldum contra jus omne & æquitatem esse damnatum; immò catholicam in eo veritatem esse confixam: quod longè clariùs elucebit cum ipsa ejus Apologetica scripta perlecta fuerint. Sed & ex iisdem non minùs manifestum evadet, tam enormem Censuram non posse sine gravi injuria Sacræ Facultati Theologiæ Parisiensi adscribi.

In duas enim partes scissam in hoc judicio videmus Facultatem Theologicam.

Una duces habuit eos qui impotenti singularis illius Viri odio apertè flagrabant: qui cum diutissimè scholam Theologicam moderati essent, Doctores longè plurimos addictos sibi & morigeros habebant; qui Arnaldi scriptis publicis lacessiti oppressum eum jampridem miris modis cupiebant; qui Aulæ Gallicæ gratiâ valentes plurimum, summas etiam potestates ad comitia vocaverant, ut terrorem incuterent & per illas in libertatem suffragiorum imminerent. Unde promtum est opinari, alios metu suffragatos esse, alios privato favore ductos, alios, vel vehementi magis quàm æquo & secundùm scientiam zelo abreptos in potentiorum ivisse sententiam, vel quietis amantiores priùs habuisse irrequieti spiritus hominibus cedere, quàm cum illis digladiari & audire, Jansenista.

Altera pars iis constabat qui nullo alio quàm verita-

veritatis ſtudio duci potuere, cum nihil ex Arnaldi defenſione commodi, multa verò incommoda iis poſſent accedere: qui præterea tam egregium doctrinæ ſpecimen in Comitiis præbuerunt, ut omnibus admirationi fuerint. Et hi octoginta ferè numerantur, qui eam propoſitionem defenderunt, cujus ſi verba attendas, ex ſanctis Patribus ſyllabatim deſcripta ſunt; ſi ſenſum, is illis obvius ineſt & defenditur qui paſſim in ſcholis catholicis traditur & à SS. Patribus traditus habetur.

Quis igitur cordatus homo & partium ſtudio vacuus ad priorem illam partem, quæ Cenſuram ſpretis ſolennioribus judiciorum Eccleſiaſticorum & Facultatis legibus procudit, Facultatis potiùs nomen & autoritatem tranſferat, quia numero per vim & dolum aucto aliam ſuperat, quàm in alios ferè octoginta, qui Cenſuræ totis viribus obſtiterunt extrema quæque magis experiri parati, quàm illius participes fieri.

His profectò circumſtantiis magnum præſtruitur innocentiæ Arnaldi præjudicium. Certa enim ſunt hæc & explorata: contra quorum fidem nemo reclamare vel hiſcere auſus; tametſi, calente adhuc negotio, tam viva voce quàm ſcriptis publicis aſſerta fuerint & in omnium ore verſata.

Hinc effectum eſt, ut præter eos qui vel Cenſuram promoverant, vel his erant ſuffraganti, aut qui Facultatem moderantes potentiorum nutibus obſequuntur, aut qui demum aulæ, tempori, utilitatibus ſuis, aliorum auribus ſerviunt, vix quiſquam alicujus nominis repertus ſit, qui Cenſuram pro legitimo Facultatis fœtu palàm agnoverit, aut non apertè reſpuerit, 32. Nulla Cenſuræ habita ratio.

velut malis artibus ac violentia conceptam atque perfectam.

Quis enim, inquiunt, putet Censuræ artifices tam invidiosas & inauditas machinationes, ut eam qualemcumque obtinerent, tentaturos fuisse, si per tritas juris vias solennesque judiciorum Theologicorum ritus ad legitimam & Canonicam Censuram pervenire se posse speravissent; cum præsertim essent ejusmodi, quibus humana omnia subsidia & præsidia præstò erant, ut causam suam ad libitum sine mora & obice ullo promoverent? Adversariorum Arnaldi summa autoritas, Regiorum Ministrorum favor, Ecclesiasticorum secularium que Procerum potentia ad nutum his parata & addicta. Hæc scilicet, & alia non pauca, satis non erant, ut unius Doctoris Theologi ab hominum societate ante decennium abstracti, nulla ope humana instructi, doctrina examinaretur, & si quidem erronea esset, liberâ sententiâ damnaretur? Verùm ad id assequendum tot talesque adhibendæ fuerunt machinæ, quales superiùs indicatæ sunt, & omnia susdeque vertenda. Profectò qui judicio tot tamque pravis prehensationibus adornato Theologiæ Doctorem damnatum eunt, eumdem mihi in antecessum absolvere videntur.

Revera, tam iniqua & intolerabilis visa est Censura, ut nonnulli Doctores ab Arnaldi sensibus non parùm alieni, adeóque Augustinianæ de gratia doctrinæ minùs æqui, non solùm rem nomini suo probrosam & saluti perniciosam facturos se duxerunt, si Censuræ subscriberent; sed hoc etiam debere se putarunt afflictæ Doctoris insignis innocentiæ, & conculcatis judiciorum Theologicorum ipsiusque æquitatis legibus,

gibus, ut ſcriptis publicis tam enormis judicii vitia, vel potiùs vitiorum portenta, omnibus patefacerent: ne ſimpliciorum animis fucum faceret ſplendidum Facultatis Theologicæ nomen, de qua nemo eſt qui non magnificè ſentire amet, aut etiam debeat, cum judicium communibus ac liberis ſuffragiis concordique ſententiâ ab illa ritè profertur.

Ad Cenſuræ contemtum deinceps coïre viſi ſunt, Doctorum exemplo, omnium Ordinum homines, iique præcipui ac majoris dignitatis. De Pace Gallicanæ Eccleſiæ reddita nutu Pontificis Clementis IX. Regiſque auſpiciis & ſapientiâ, quicunque nonnihil audierunt, non ignorant, quàm benignè, quanta humanitate, quantis officiorum ſignificationibus ab omnibus exceptus ſit Vir magnus, poſt quatuor & viginti annorum ſeceſſum tum primùm velut luci redditus. Nuntius Apoſtolicus, Gallicani Epiſcopi, Rex Maximus, Primores quique, tum Aulæ, tum Senatus, tum denique Academiæ Viri, quanti eum facerent, cum quantæ lætitiæ ſenſu ejus tandem conſpectu fruerentur, publicè teſtati ſunt. Tunc verò de Pariſienſi Cenſura quid factum? Ne verbum quidem. Et tamen ſi impietatis, ſi blaſphemiæ, ſi hæreſeos reus erat Arnaldus, ut Cenſores pronuntiant, nihil priùs ab illo exigendum fuit, quàm ut hæreſim ejuraret & ſubſcriberet Cenſuræ. At ne ulli quidem venit id in mentem. An ſomno intempeſtivo ſopitus tenebatur Pontificius Miniſter? An cauſæ fidei cura nulla erat Epiſcopis qui Pacis negotium promoverant, quos inter Eminentiſſimus Eſtræus & Illuſtriſſimus Harlæus, tunc Rothomagenſis, poſtea Pariſienſis Archiepiſcopus? Fortè exciderat illis quidnam præſcri-

33. Altum de Cenſura ſilentium in pace Clementina.

bant Ecclesiæ leges circa suspectæ fidei homines, immò publico primæ Facultatis Theologicæ judicio erroris damnatos? Accedit, quòd illi Præsules pacis sequestri & Perefixius Parisiensis Archiepiscopus, omnes, uno excepto, inter Facultatis Parisiensis Theologos numerabantur, ac proinde Censuræ nescii esse non poterant: & tamen altum apud omnes de Censura silentium, nihilque prorsùs negotii Arnaldo circa illam facesserunt. Qua agendi ratione Orbi universo palàm & apertè testati sunt, nullo apud se in pretio infaustum illud fuisse judicium, quod subsidente contentionum æstu contemtui esse cœperat, nec efficere potuerat ut Eximii Doctoris illius fides in dubium vocaretur, quandiu aulicus favor Censorum consiliis non afflabat.

Fatendum interim Patrem Annatum, Regiæ conscientiæ Arbitrum, quo inscio ac invito totum pacis negotium actum ac perfectum fuerat, cum id cum suis ægerrimè ferret nihil non tentasse, ne Arnaldus ejusque amici Facultati Theologicæ restituerentur: & viris magnæ in Aula autoritatis spe dignitatum nonnullarum inescatis & in consilii sui consortium adscitis, rem tanta dexteritate tractavit, ut tandem optato fine potitus ille sit.

34. In repetito pacis tractatu nihil de Censura.

Ex hujusmodi successu, quem Aulicorum gratia & ambitio præstiterat, conjicere quisque potest nihil ab iisdem non tentatum apud Apostolicam Sedem ut paci moras injicerent, vel potiùs eam funditùs disturbàrent. Nec conjecturis opus est. Res enim est nemini non comperta, & publicis etiam monumentis & instrumentis consignata, vix sancitam fuisse pacem, immò per Regium Decretum 23. Octobris anni 1668.

1668. confirmatam & promulgatam, cum pacis inimici partim ſecretioribus monitis, partim ſuorum aſſeclarum operâ & induſtriâ, variis ſuſpicionibus ac malignis ſuſurrationibus aures animoſque Pontificiorum Miniſtrorum impleverunt, ut Eccleſiaſticæ concordiæ opus inverterent: nihil ut propius fuerit, quàm ut Aulam Romanam ad ſua inflecterent conſilia. Nec dubium quin ſuam illam Pariſienſis Facultatis Cenſuram ac judicium grandiore tubâ perſonuerint. Igitur ad incudem revocatum eſt pacis negotium. Numeroſam Cardinalium, Epiſcoporum, Theologorum Congregationem conflavit ſummus Pontifex; in qua per tres vel quatuor integras hebdomades diſcuſſa ſunt pacis inſtrumenta, arcanæ monitiones ventilatæ, omnia ſcrupuloſè penſitata, accuſationes adversùs Arnaldi fidem toties recoctæ, denuò ſunt examinatæ, ſcriptum ab eo ſubſignatum quo tota quatuor Epiſcoporum ac Theologorum agendi ratio exponebatur, in Apoſtolicæ Sedis lucem productum ſillabatim perpenſum eſt. Tantum autem abſuit ut Arnaldi fides ex Cenſuræ præjudicio nutaverit apud Pontificem ejuſque Miniſtros, ut potiùs ex Arnaldi teſtimonio quatuor Epiſcoporum fides ac ſinceritas illis probatæ fuerint, ut ex Eminentiſſimi Roſpiglioſi Cardinalis Patroni Regeſta teſtatiſſimum habetur: *Sanctitatis ſuæ juſſu*, inquit, *per Secretariam Statûs ſcripta eſt ad Nuntium Apoſtolicum Epiſtola, data 20 Januarii 1669. cujus ſumma eſt quòd Declaratio Illuſtriſſimi Epiſcopi Catalaunenſis à* DOMINO ARNALDO *pariter ſubſcripta, ac poſtmodum Archiepiſcopi Senonenſis autoritate confirmata; authentica inſuper teſtimonia &c. tanti ponderis viſa ſunt ſua Sanctitati, ut longè tutius*

ſit his argumentis inniti, quàm contrariis quibuſdam monitis ſecretioribus, quibus Synodalium Actorum à quatuor Epiſcopis conſcriptorum fides in dubium vocabatur, &c.

Pax igitur denuò ſancita eſt, & omnibus modis confirmata, nulla Cenſuræ ratione habita, nulla Arnaldo ſubſcriptione imperatâ, nulla erroris illi per Cenſores affiĉti ejuratione petita, quæ ſi unquam, hac certè maximè occaſione petenda erat.

35. à 2. Archiepiſ. Pariſienſibus quæ ratio Cenſuræ habita.

Quid verò Perefixius ejus Civitatis in qua condita eſt Cenſura Archiepiſcopus, immò & inter Cenſuræ fautores non poſtremus, quid, inquam, de illa cum Arnaldo, in eo reſartæ pacis articulo? Prorſus nihil, nec cum illis quidem Paſtoribus qui occaſione Formularii à ſuæ Parochiæ regimine cunctiſque Paſtoralibus muniis remoti fuerant, nec cum aliis bene multis qui à Cenſuræ approbatione & ſubſcriptione ſemper abhorruerant. Hi enim palàm & in omnium oculis, ſacris operati ſunt, verbo Dei & Sacramentis adminiſtrandis vacaverunt, ſciente ac permittente Archiepiſcopo; redditi ſunt ſuis Eccleſiis Paſtores ab illis abſtracti, Arnaldum peramanter habuit, omniumque Eccleſiaſticorum muniorum liberè exercendorum plenam eidem impertiit Facultatem. Nec aliter cum eodem Doctore Harlæus Perefixii ſucceſſor ſe geſſit: ita ut per undecim ferè annos, inprimis Catholicus, nihil obſtante Cenſurâ, habitus ſit; niſi ſi contenderint adverſarii potuiſſe utrumque Archiepiſcopum, ſalvâ conſcientiâ, Presbytero non Catholicè ſentienti, immò Viro *peſtilentis doctrinæ* & ea *lue* infecto *quæ jam multorum animos occupaverat*, ſi Cenſoribus fides, impunè ſacrorum omnium poteſtatem

tem facere. Quòd autem Catholicus Theologus, omnibusque Catholicis & Catholicæ Ecclesiæ Præsulibus acceptissimus, à Facultatis Theologicæ gremio velut Acatholicus avulsus remanserit, hoc verò est quod portento simillimum mihi videtur, quodque posteris argumentum futurum est rei prorsus singularis, quæ fidem vix habitura sit. Et illa quidem magnum malitiæ ac potentiæ adversariorum Arnaldi argumentum fuit, sed non minùs certum innocentiæ ejus indicium, probatio comtemtûs in quem abierat Censura: cujus quidem obtentu multa per vim & imperium perpetrabantur à potentibus; sed cujus nullus respectus erat apud Judices, à quibus secundùm Juris præscripta agentibus nihil sperare se posse arbitrati sunt adversarii, ne id quidem, quod ultrò sequitur ex legitima sententia Theologica, quæ dogma aliquod ut hæreticum, impium & blasphemum feriat, ut delatâ ad Episcopale tribunal ejus causâ, cujus doctrina proscripta est, si huic usque inhæserit aut eam abdicare renuerit, omnium sacrorum exsors judicetur & ab Ecclesia extorris fiat.

36. Quæ elogia ab Episcopis & Doctoribus Sorbon.

His accedunt quæ paulò post gesta sunt occasione insignis Operis, *De perpetuitate fidei Catholicæ circa sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum*: sive enim ad summum Pontificem, cui illud nuncupavit Arnaldus, animum advertamus; sive ad Gallicanos Episcopos & Parisienses Doctores, qui non opus solummodò, sed ipsum etiam Autorem miris laudibus extulerunt, ubique Censura tacitè vapulat & flocci fieri videtur. Quasi verò summus Pontifex tam publicum munus ab hæretica vel suspecta manu sibi deferri permissurus fuisset; aut sibi acceptissimum fuisse, Autori

per Nuntium Apostolicum significari, non sine laude plurima, jussurus. Gallicanos autem viginti septem Præsules quod attinet, & viginti inferioris subsellii Doctores, nunquam profectò tam splendida elogia in hominem à celeberrima totius Orbis Facultate Theologica impietatis, blasphemiæ & hæreseos damnatum effudissent, qualem fuisse Arnaldum nemo dubitet, nisi qui futilem, iniquam, & falsò Facultati adscriptam esse Censuram non dubitat. Inter Præsules duodecim erant Doctores Parisiensis Facultatis Theologicæ, tres verò nunc Eminentissimi S. R. E. Cardinales Estræus, Camusius & Jansonius.

Sens. Archiepiscopus Senonensis, Magnus ille Gondrinus, non veretur in sua Approbatione, in ore atque oculis Sorbonæ totiusque Gallicanæ Ecclesiæ hanc laudem Arnaldo impertiri, *summam eumdem gloriam in eo posuisse, unam ut sequeretur ac defenderet Veritatem; singulare Ecclesiasticæ Unitatis studium in eo semper emicuisse, eumque sanctissimæ huic Christi Domini Sponsæ arctissimo & inviolabili amoris vinculo nunquam non adhæsisse.* Et tamen *pestilentem* illam, si Deo placet, *doctrinam* non ejuraverat.

Reims. Remensium Illustrissimus Archiepiscopus & Dux, Primusque Franciæ Par, Carolus Mauritius Le Tellier, non minùs doctrinâ quàm autoritate præfulgens, Sorbonæ tunc Doctor, nunc etiam Provisor, Claudium Calvinianæ sectæ Ministrum meritò sugillat, *quòd Arnaldum Catholicissimum Theologum, velut apud Catholicos suspectum traducere voluisset.*

Alet. Electensis Præsul, ille quem ut Gallicanæ Ecclesiæ Decus, ut Gregis Dominici ipsorumque Pastorum formam omnes suspexerunt, cri-

mina-

minationes quas hactenus famæ Arnaldi aspergere nonnulli conati sunt, ab eo procul repellit, idque omne vel falsis suspicionibus vel malitiæ deputat.

Episcopi Convenarum, Conseranensis & Riviensis communi Approbatione Librum commendantes, Autorem spreto Censorum judicio *Doctorem ac Socium Sorbonicum* prædicant. *Commenge, Conserans & Rieux.*

Tutellensium Episcopus Ministrum Claudium irridet, ut qui scripserat *Arnaldum ab Ecclesia Romana pro suo non agnosci.* Addit insuper, rem esse fidelium lacrymis ac gemitibus dignam, quòd nonnulli Catholici Arnaldum falsis rumoribus infamare conati essent, variis illum calumniis proscindentes; æquum planè esse, ut qui ascendens ex adverso hostibus Ecclesiæ opponit se murum & stat in prælio pro Domo Israël, inimicorum ejus odium spontè incurrens, ejus fama ac fidei integritas ab eorum maledictis vindicetur, qui adversùs ipsum tam importunè, quàm iniquè insurgere non cessant. *Tulles.*

Agathensis Præsul doctissimus ac vigilantissimus Doctorem nostrum sanctorum Doctorum numero accenset, quos Spiritus Sanctus pro quorumvis temporum necessitate ad Ecclesiæ suæ defensionem suscitavit. *Agde.*

Antonius Godellus Venciensis Episcopus, cujus nomen per omnes Ecclesias meritò celebratur, " singulari Providentiæ beneficio contigisse asserit, ut quo tempore Diabolus potentissimum hostem adversùs Ecclesiam armavit (Claudium, de quo supra, indicat) eodem Christus Dominus Ecclesiæ suæ strenuum Veritatis defensorem subministraverit, eumque cœlestis Doctrinæ luce perfusum, spirituſque sui ardore succensum; ac primùm quidem Deum *Godeau Ev. de Vence.* " " " " " " " "

» pro sua providentia non uno omnipotentiæ
» suæ miraculo suam illi libertatem asseruisse pro
» Ecclesia certaturo necessariam; deinde verò om-
» nibus illum donis abundè instruxisse, ut splendi-
» dam de inimicis Ecclesiæ victoriam reportaret.

Non est hujus loci per omnes ire laudes quas alii aliis verbis Episcopi, quasque Sorbonici Doctores quatuor & viginti in Arnaldum certatim conferunt in suis Approbationibus. Ex iis plures non obscurè, nec sine laude, indicant eas lucubrationes quas è suo secessu pro veritatis & justitiæ tuitione ante emiserat Doctor noster, eumque *secessum nominis ejus famâ fulgentem ac triumphis nobilem* appellare non dubitant, ut qui *toties*, inquiunt, *in arenam pro veritate descenderit*. Unum est quod hoc loco sine observatione præterire nec velim nec debeam. Selectorum illorum è Facultate Parisiensi Doctorum agmen jure merito ducit illius Decanus Fraxineus-Mincæus, Vir pietate, doctrina & gravitate conspicuus. Is in illis viginti & quatuor Sociis suis integræ ac liberæ Facultati quasi præsidens, non octoginta ferè ut olim refragantibus, sed ne uno quidem dissentiente, videtur mihi illatam Arnaldo resarsisse injuriam, eumque omnium nomine in pristinum Theologici Magisterii gradum restituisse, cum illum EXCELLENTEM DOCTOREM nuncupavit, cæteris suo silentio annuentibus ac probrosæ Censuræ dedecus tacitè eluentibus.

De Fresne-de Mincé.

En hominem quem sui omnes inimici collectis viribus & artibus per totam Ecclesiam infamarunt, ut doctrinæ *temerariæ*, *impiæ*, *blasphemæ*, *hæreticæ*, *pestilentis*, *exitialis* artificem & Patronum. Qui quidem si in libero ac legitimo sex Episcoporum consessu ritè, ut edi-

cunt

cunt Canones, erroris damnatus esset, tot Episcoporum ac Doctorum sententiâ absolutus posset censeri; quantò magis cum in eo damnando omnia contra æquitatis leges, contra juris præscripta, contra naturæ ipsius sensum acta sint, obnitentibus & contradicentibus ferè octoginta, quod centies repetendum est, judicibus. Si quis porrò tot Episcopos & Doctores Sorbonicos hæc omnia nihil de Censura cogitantes, ac veluti dormitantes egisse dixerit, is risu potiùs quàm responsione dignus meritò judicabitur: cum liquidò contra appareat eos vel hanc maximè ob causam de Arnaldo sic locutos esse, quòd eorum mentibus Censuræ iniquitas, non sine contemtu & indignatione, obversabatur.

37. Romani Pontifices quid de Arnaldo.

E Gallia Romam pedem referamus, ut Summos Pontifices qui Clementi IX. successerunt, Gallicanis Præsulibus ac Theologis in laudando Arnaldo succinentes audiamus. Non pauca suppetunt nec incertæ fidei documenta, quæ testatam faciunt summam Clementis X. adversùs Arnaldum benignitatem & perhonorificam de doctrina ejus opinionem. Non tanti sua faciebat Vir modestissimus, ut libros à se editos Pontificiis aspectibus dignandos spontè præsumeret, nec illos ad Clementem mittendi fiducia eum ceperat. Sed nonnullis cum ipso per Alterium Cardinalem Patronum communicatis, ita eorum lectione delectatus est Pontifex, ut eos impensè laudaverit apud Ecclesiasticum Virum pietate insignem, D. Lescotium cujus literæ servantur, qui illorum operum exemplaria eidem Cardinali aliisque nonnullis offerenda Parisiis detulerat. Addidit Pontifex rem sibi gratissimam facturum Arnaldum,

Clemens X.

si eorumdem exemplar ad se mittendum, vel potiùs suo in Gallia Nuntio tradendum curaret. Cardinalis verò Patronus à laudibus Autoris temperare sibi non poterat, quas vicesies hoc elogio claudentem audivit vir ille sincerissimus: *De Ecclesia optimè meritus est Arnaldus: optandum esset ut talem ac tantum Virum mors illi nunquam ereptura esset.*

Innocentius XI. Innocentius XI. quanti faceret Arnaldum, quâ eum benevolentiâ prosequeretur, frustra dixerim, cum publica id eloquantur & fama & testimonia. Omnium manibus versantur Litteræ Eminentissimi Cardinalis Cibo Sacri nunc Collegii Decani, quibus Sanctitatis suæ nomine in ejus laudes excurrit: *Paternæ charitatis*, inquit, *quâ te Sanctitas sua virtutemque tuam amplectitur, uberes significationes tibi præstabunt opportunitates ornandi tui, cujus interim pignus & ad preces quas polliceris & quibus sanctitas sua plurimùm confidit incitamentum, accipies benedictionem Apostolicam &c.* Ex aliis Viri illustrissimi qui eidem Pontifici à secretis erat literis abundè significatum habemus, *quo erga calamitatem ejus sensu paterna Sanctitatis suæ viscera afficiebantur.*

Illustrissimus Favoritus. Calamitatis nomine quid intellectum velit Minister ille, his verbis explicat: *Ferreus planè sit, qui tenere lacrymas possit intuens, ex una parte eximiam eloquentiam, eruditionem, pietatem tuam, de Catholica Religione tam præclarè meritas; ex altera verò, miserum in quo versaris fortunæ statum & conflatam malevolorum calumniis tempestatem, quâ huc illuc divulsus à Patria & Carorum amplexu jactaris, affecta jam ætate & valetudine; cum maximè deceret, te in domestico otio honoribus quibusque florentem, vita per summam virtutem actæ & diuturni gloriosique laboris fructum uberrimum*

capere...... Quamquam, si verum fateri volumus, & non ex vulgi, sed ex sapientium Virorum placitis de hujusmodi casibus judicare, invidiâ potiùs, quàm commiseratione, dignus videris: cum persecutio ipsa præclaram nomini tuo laudem afferat, animo verò solatium afferre debeat singulare, declarans esse te in eorum numero qui volunt piè vivere in Christo-Jesu. Legi Sanctissimo D. N. Literas tuas, quarum sententia cum plurium aliorum præstantium Virorum sensu, qui ad Sanctitatem suam de eodem argumento scripsere, planè consentit, in eo discrepans, quòd elegantiùs omnia & nervosiùs & majore quodam spiritu fundis. *Romæ 3. Aprilis 1680.*

Nihil horum sensuum aut paternæ benevolentiæ quicquam per lapsum temporis excussum esse Pontificio pectori, non semel testatus est optimus Papa. De Arnaldo in purpuratorum Procerum Ordinem adlegendo aliquandò Sanctitatem suam cogitasse, etsi certum est & pluribus notum, nollem tamen hic commemorare, nisi Eminentissimus Cardinalis intimorum Romanæ Aulæ consiliorum testis locuples, id nuper Parisiis evulgasset, asseruissetque per unum Arnaldum stetisse quominus is Eminentissima illa dignitate ornaretur. De isto Innocentii Pontificatu verba facere non priùs desinam, quàm observatum à me fuerit, id, quod propiùs Censuram attinet, in illis Romanorum Procerum ac Ministrorum Literis Arnaldum nunquam non *Illustrissimum Virum* ac etiam *Per-illustrem Doctorem Sorbonicum* inscribi.

Innocentium excipit Alexander VIII. qui quam de Arnaldo opinionem, affectúmque singularem in inferiori gradu positus induerat, in summo Pontificatus Apice non exuit. Nonnullam *Alexander VIII.*

nullam enim ei gratiam concessit is Pontifex, plures largiturus, si diuturnior Pontificatus fuisset, & opportunas occasiones præbuisset Arnaldus. Exstant Literæ ante Pontificatum propria manu ad ipsum Italicè scriptæ 13. Decembris anni 1679. cùm jam à sex mensibus Gallia excessisset Doctor noster: in quibus quo illum affectu prosequeretur Eminentissimus Cardinalis significat.

Acceptis enim ab eo libris *De Perpetuitate fidei Eucharisticæ*, hæc ad illum post pauca Eminentissimus. "Quas possum maximas Humanitati tuæ gratias refero, enixè rogans ut in eo *De Perpetuitate* libro, memoris in me animi perpetuitatem conspicias, constansque tibi in omni occasione gratificandi studium, quod nunquam exuturus sum. Quas pateris molestias molestissimè ego fero: certus tamen non modicum te solatium ex virtute & pietate tua sumturum. Si præterea ad Romanam Apostolicamque Sedem in quocunque casu recurreris, semper in me sinceram & constantem te beneficiis afficiendi voluntatem invenies. Experire, quæso te, & cura ut frequentes ad id occasiones mihi subministres.

Hæc omnia exploratum faciunt nullam omnino Censuræ rationem Romæ esse habitam, sive à Pontificibus, sive ab Apostolicæ Sedis Ministris: quibus etiam confirmatur quod ab Eminentissimo Card. Francisco Barberino, sacri olim Collegii Decano, & ab ipso Alexandro VII. PP. audivit Clarissimus Abbas Brunetti, Censuram illam ab Apostolica Sede nunquam fore approbandam.

38. Quo apud Doctores in pretio Censura,

Sed ipsis Parisiensibus ac Sorbonicis Doctoribus quantum jam illa sordeat, quàm grave & into-

intolerandum illis ſit ſubſcriptionis jugum Alumnis ſuis impoſitum, etſi plerique apertè ſignificare non auſint propter incommoda ab adverſariis Arnaldi imminentia, erumpunt tamen interdum, pro data occaſione, communis indignationis & contemtûs indicia, quæ intra pectus contineri non patiuntur ſingularis in ſummum Virum reverentia, & labis Theologicæ Facultati per Cenſuram illatæ ſenſus. In nuperis illius Comitiis, pro cauſa Abbatiſſæ Agredanæ habitis, quàm præclaris laudibus Arnaldum palàm & publicè ornaverint plures ex inſigniorıbus illis Theologis, quàm moleſtè tulerint refricatam à nonnullis infauſtæ Cenſuræ memoriam, res fuit in Academia Pariſienſi notiſſima, viriſque quibus Academiæ decus & honos cordi eſt, longè acceptiſſima. Et tamen Cenſura illa ſpuria, informis & omnigenis ſcatens vitiis, quæ irritam illam & omni autoritate vacuam produnt, adhuc à pluribus jactatur; adhuc eidem non ſecùs ac ſymbolo fidei captivas manus dant Theologicorum graduum candidati; adhuc paſſim ab Arnaldi æmulis circumfertur velut quoddam terriculum, quo muliercularum aſſeclarumque ſuorum horrorem adversùs illum concitent.

Nec dubium eſt quin ſplendidum Sorbonæ nomen pleroſque decipiat in diſſitis quibuſque provinciis ac regionibus, per quas nuda Cenſuræ exemplaria ſparguntur, ſine ulla earum rerum notitiâ, quæ ſi ſcirentur, neminem ſpecioſa larva falleret. Inde factum eſt ut ad Arnaldi perindè atque ad hæretici nomen plerique horreant in Hiſpania, in Germania, aliiſque remotioribus regnis, ubi Cenſuræ rerumque ejuſmodi nulla cognitio, niſi quam ſubdo- 39. Exteros alioſque Sorbonæ nomen illudit.

læ adverſariorum illius relationes attulerunt. Hinc in prima editione Catholicæ illius Querimoniæ, Epiſcopi Malacenſis nomine publicata, Arnaldum hæreticum pronuntiaverant illius autores, inconſulto Illuſtriſſimo Præſule. Quæ cauſa fuit ut omnia illius exemplaria igne comburi juſſerit idem Epiſcopus. Teſtis eſt omni exceptione major R. P. Salvator de Aſcanio, qui ſchedulâ, propriâ manu ſubſcriptâ, ejus rei fidem facit, his verbis ex Hiſpanico verſis: *Hæc editio ſuppreſſa fuit, nec illius exemplaria ſuperſunt ulla, præter hoc ipſum, & alterum quod penes Illuſtr. Epiſcopum Malacenſem remanſit. Forte & aliquot alia ſibi ſervavit Pater Petrei, qui editionis illius compos fuit. Cauſa porrò ſupprimendi fuit, quòd ſine conſenſu Illuſtriſſimi Præſulis Doctori Antonio Arnaldo* HÆRESEOS NOTA *inurebatur, quamvis hæreticus non ſit. Omnia illa exemplaria ego ipſe propriis manibus igni tradidi. In cujus rei fidem ſubſcripſi* Fr. SALVATOR DE ASCANIO.

Epiſcopus Malacenſis.

Eſta impreſſion ſe ſuprimio, y no quedaron mas que eſte y otro exemplar en poder del Sig. Obiſpo de Malaga. Pudieron quedar otros en poder del P. Petrei, por cuya mano corrio. La cauſa di ſuprimirla fue por que ſin conſentimiento de ſu Ill. tratan aqui à Antonio Arnaldo de Hereje, no lo ſiendo. Queme por mis manos todos los exemplares: y por verdad lo firme. Fr. SALVADOR DE ASCANIO.

Sed quid mirum tam inſulſam hæreſeos Arnaldinæ fabulam in tam longè diſſitis regionibus impunè narrari, cum in Galliarum meditullio, in ipſius aulæ Gallicæ luce, diſſeminare eam non veriti ſint non infimæ notæ homines. Unum Jeſuitam profero, quia recens eſt; ſed parco nomini, cui ipſe non pepercit, cum ad Poëtam quemdam ſcribebat 18. Decembris anni 1695. *Arnaldum damnatis ab Eccleſia erroribus ad ultimum uſque ſpiritum obſtinatè adhæſiſſe; Sorbonam reprobatâ ejus doctrinâ eumdem à Societate ſua eliminaſſe; ipſam ejus doctrinam ab Eccleſia, non ut falſam modò damnatam eſſe, ſed etiam ut infectam hæreſi, quâ,* inquit, *non omni ex parte immunis eſt liber* DE PERPETUITATE &c. Audax

dax facinus! librum viginti ſeptem Archiepiſcoporum aut Epiſcoporum, quos inter Cardinalitia dignitate tres Eminent, & totidem ferè Sorbonicorum Doctorum approbationibus munitum, non hæreſi vacuum in omnium Epiſcoporum oculis pronuntiari. Sed bene eſt: inde diſcimus quo pede Arnaldinam hæreſim metiri nos oporteat, cum Arnaldi liber aliquis ab ejuſmodi hominibus hæreſi infartus proclamabitur. Si quis omni eruditione refertus, omnium approbatione dignus, ſi quis doctiſſimorum Virorum, Epiſcoporum præſertim judicio talis fuerit, ut & Eccleſiæ utilitates maximas & Arnaldo ipſi exiſtimationem ſingularem conciliare poſſit, is apud infrunitos & iniquos æſtimatores hæreſim ſapit, nec erroris labe purus; etiamſi, inquam, triginta Epiſcoporum judicio ſit Catholicæ fidei aſſerendæ, debellandis Eccleſiæ hoſtibus, unitati Corporis Dominici reſarciendæ inprimis idoneus.

40. Recudendorum ſcriptorum neceſſitas.

Quæ huc uſque narravimus ac diſſeruimus exploratum, ni fallor, faciunt, non Arnaldi modò honoris intereſſe, hæreſis notam ei inuſtam eluere; ſed intereſſe quàm maximè ſacræ Facultatis Pariſienſis famæ, ne eam cenſuram procudiſſe credatur, quâ propoſitio omninò Catholica Calvinianis erroribus accenſeatur. Intereſt ipſius Catholicæ doctrinæ, ne illa cùm apud Gallos, tùm apud exteros hujus facti ignaros, pro hæretica, impia, blaſphema habeatur. Cui enim non valde rerum Theologicarum perito nòn imponat Sorbonici nominis ſplendor & autoritas? Intereſt denique & Sanctorum Patrum & doctiſſimorum Theologorum, à quibus paſſim tradita legitur proſcripta illa à Cenſoribus doctrina.

Nulla autem alia ratione illorum omnium honori consuli potest, quàm recensione earum rerum quæ in Arnaldina ista causa actæ sunt, & lectione scriptorum quæ pro defensione propositionis confixæ ad Sorbonica comitia missa sunt, aut in publicum prolata; omnia denique quibus & Censorum technæ ac machinationes, & octoginta ferè Doctorum secessio, quos inter plures Episcopi, & Censuræ ipsius iniquitas, in lucem sunt productæ. His enim æqua mente perlectis, perspicuum fiet, non Sorbonæ seu Facultatis Theologicæ opus id esse, sed nonnullorum qui Judicum numero contra juris & statutorum præscripta conflato & aucto, saniorem partem obruerunt.

Quoniam autem Scripta illa per quadraginta annorum decursum distracta sunt, & vix in curiosorum Bibliothecis reperiuntur, operæ-pretium fuit ea in unum volumen colligere, quæ antea separatè erant edita. Quod consilium eo magis necessariò ineundum fuit, quòd experientia docuit & raritate exemplarium & ignoratione hujus negotii contingere posse, quemadmodum non semel contigit, ut Viri etiam doctissimi, qui de illo verba facere, immò & suum judicium proferre debeant, eâ tamen solâ ejus notitiâ instructi sint, quæ ex publicis rumoribus vel ex adversariorum relatione passim hauritur. Unde factum ut ne ipse quidem controversiæ status satis illis perspectus sit, & quæsitus à Censoribus in propositione Arnaldina nodus ipsos fugerit.

Exemplum è pluribus unum profero, idque insigne & conspicuum, quippè quod in ipsius Romanæ Urbis luce, in omnium Eruditorum oculis versatur: unde major elucidandæ rei instat

ſtat neceſſitas, ne Clariſſimi Arnaldi fama in illorum animis periclitetur, apud quos maximè illius intereſt ut integra & illibata ſervetur.

Sub finem anni 1695. prodierunt Romæ unâ cum Hiſtorica Diſſertatione de Uno ex Trinitate carne paſſo, *Hiſtoria Pelagianæ Henrici Noris ab Anonymi ſcrupulis Vindiciæ*, Autore pariter anonymo, at præclaræ eruditionis & exquiſiti judicii ſcriptore, ut vel ſcripta illa teſtantur. Is in Diſſertatione V. quâ à Clariſſimo Noriſio, Viro ſupra laudem, etſi nondum tunc temporis Eminentiſſimo, Janſeniſmi calumniam depellit, eâdem operâ ab illo removere conatur ſuſpicionem aſſertæ propoſitionis Arnaldinæ. Atne pro voto ſuccederet Apologiſtæ anonymo officioſus hic conatus, obſtitit ignoratio rerum tunc in Sorbonicis Comitiis geſtarum, & ſcriptorum quæ Cenſuræ occaſione pro Arnaldi defenſione edita ſunt.

41. Cenſores in Apoſtol. Sedem parum reverentes.

Ac primùm quidem non tam pronis oſculis oblatam objectamque ſibi Cenſuram amplexus eſſet eruditus Anonymus, Apoſtolicæ Sedis, ut ſatis patet, inprimis ſtudioſus, ejuſque ſplendori procurando addictus, ſi noviſſet in condendæ Cenſuræ conſilio nullam habitam eſſe rationem reverentiæ Summo Pontifici ejuſque Apoſtolicæ Sedi debitæ, contemtúmque ſacræ ejus autoritatis, primum ad Cenſuram procudendam gradum fuiſſe. Rem explico: cum in primis Comitiis 4. Novembris anni 1655. habitis facta eſſet de examinanda Arnaldi Epiſtola propoſitio per Facultatis Syndicum, è conjuratis unum, ſtatim ex adverſo ſurrexit Doctor Ludovicus à Sancto-amore, paucíſque præfatus de integritate fidei Clariſſimi Arnaldi, de ſincera ejus conſenſione & obedien-

tia Innocentianæ Constitutioni exhibita, graviter commonuit Sacram Facultatem, ut rei momentum maturè perpenderet; Epistolam de qua ad illam referebat & conquerebatur Syndicus, ab ipso Arnaldo ad Summum Pontificem esse transmissam, cum propriis ad suam Sanctitatem Literis, quibus ipsi de Epistolæ delatæ argumento, necessitate, doctrina rationem reddebat; utramque Epistolam oblatam & acceptam fuisse die 24. Septembris proximè elapsi, quas cum in manibus haberet Pontifex, multis suam de Autoris pietate & eruditione existimationem significasse, curaturumque se ne, quid amplior illa contineret diutiùs ipse ignoraret; Esse igitur, addebat Santamorius, è reverentia Supremæ Sedi ac Summo Pontifici debita, ut integrum illi negotium servaretur, quod ipsa Apostolica Sedes ad suum antea tribunal delatum jam occuparat. Porrecta Epistola majori Facultatis Scribæ statim coram omnibus lecta est, avidisque auribus excepta. Tum Facultatis Decanus, Comitiorum Arbiter, conclusit: Æquum sibi videri, ut hoc de negotio Apostolicæ Sedis Judicium exspectaretur. Decani Voto suffragati sunt antiquiores Doctores qui statim post illum sententiam suam dixere, quibus & alii plurimi accesserunt, suumque suffragium gravissimis rationum momentis confirmarunt. Sed major pars, ut sæpè, meliorem vicit. Quæ ex tam infaustis Comitiorum exordiis secuta sunt, pluribus referuntur in secundò hujus voluminis scripto, in Instrumento seu Contestatorio Arnaldi Libello & in tribus Apologeticis ejusdem Epistolis, post Censuram scriptis.

Hæc nescivisse eruditum Anonymum, mirum

rum non est, cum ne annum quidem Censuræ perspectum habuerit. Sed ut rei caput propiùs inspiciamus, videndum an saltem Propositionis Arnaldinæ sensum, & errorem illi à Censoribus affictum, sit assecutus.

In utroque figendo non sibi admodum constare videtur doctissimus Apologista. Tres omnino Propositiones à se invicem discrepantes Arnaldo adscribit, ni fallor. Primam sic describit: *Narrant Arnaldum asseruisse D. Petro tentatione pulsato defuisse gratiam proximè sufficientem ad evitandam negationem: qui cum noluisset eam gratiam admittere, Doctorum albo erasus, solum non quidem vertere, sed mutare coactus sit.* 42. Anonymus in figendo Arnaldi sensu varius.

Alteram continuò subjicit, non jam alienis, sed propriis verbis expressam: *Eo*, inquit, *tota controversia redacta erat, Num homo justus instante præcepto habeat potentiam proximam ad orandum.*

Tertiam sic explicat ad calcem hujus §. 2. *Arnaldi & Jansenii opinio à Facultate Theologica Parisiensi damnata fuit, quod dixere Petrum præsumsisse, quia desertus priùs fuerat à gratia efficaci, sine qua non potuit orare, cum sine adjutorio* QUO, *nullus orare possit. At secus docuit Augustinus.*

Si ex prima descriptione Arnaldi errorem expiscaris, is est: De fide est Petrum habuisse gratiam proximè sufficientem ad evitandam negationem: & hoc quia negavit Arnaldus, temerarius, impius, blasphemus, hæreticus, & anathemati subjectus, judicatus est.

Si ex secunda, alter is error exsurgit: De fide est Petrum, qui justus erat, habuisse potestatem proximam ad orandum: Arnaldus non ita sensit, & ideò temerarius, impius, blasphemus, hæreticus &c.

Si ex tertia, is censendus error: De fide est Petrum non ante privatum esse gratia efficaci, sine qua non poterat orare, quàm præsumsisset de propriis viribus: contrarium sensit Arnaldus, eamque ob causam impius, blasphemus, hæreticus &c.

In prima agitur de potestate proxima non negandi; in secunda de potestate proxima non orandi; in tertia, de potestate proxima non præsumendi. Tam diversi proinde errores, quàm diversæ sunt tres illæ potentiæ proximæ, & impotentiæ illis oppositæ; tametsi omnes sibi invicem connexæ & concatenatæ. Nam prima pendet à secunda; secunda pendet à tertia apud Apologistam: & pariter uniuscujusque privatio. Nam negavit Petrus, quia non oravit; non oravit autem, quia præsumsit: seu proxima potentia non negandi Petro defuit, quia deerat proxima potentia orandi; hæc autem proxima orandi potentia defuit, non defectu potentiæ proximæ ad non præsumendum, inquit Apologista, sed ex superbiæ vitio quod proprio illius fundo inerat.

Non quæro in præsenti quibus Canonibus, quibus in Conciliis, Symbolis, Scripturis, consignati inveniantur tres illi fidei articuli, quos impiè violaverit Arnaldus; hoc unum modò inquirere mei est instituti, an Arnaldi mentem assecutus sit doctissimus Apologista. Nec conjecturis aut divinationibus indulgere animus est, sed ex ipsius Arnaldi Epistola, Apologeticis, scriptis aliis, dum lis penderet, oblatis, Censorum Collegio obtrusis, exsculpere. Quæ enim illius menti cogitatio insederit, quam sententiam fando vel scribendo proferre voluerit, undenam tutiùs ac feliciùs eruere quis possit, quàm vel

43. Arnaldus Petrum non priùs desertum dixit, quàm elatum.

vel ex obvio propositionis sensu, quem verba præ se ferunt, vel ex ipsius autoris testimonio?

A tertia propositione initium facio, quâ Arnaldus asseruisse dicitur, *Petrum præsumsisse, quia desertus priùs fuerat à gratia efficaci, sine qua non poterat orare, cum sine adjutorio* QUO *nullus orare possit.* Ad illam propriarum virium fiduciam quod attinet, certum est in illam Petrum lapsurum non fuisse, si gratiâ efficaci ad non præsumendum necessariâ præmunitus fuisset. At efficacis hujus gratiæ absentiam causam fuisse ut de se præsumserit Petrus, nec dixit Arnaldus, nec dixisse accusatus est à Censoribus. Dici ab illis potuisset, qui omnem gratiam, ad hoc necessariam ut instanti præcepto actu obediatur, peccatori debitam contendunt; ab eo dici non potuit qui efficacem, & ad obediendum necessariam, & peccatori indebitam credebat; qui tamen in ejus absentiam non refudit inobsequentis Petri peccatum, sed in ipsum peccantem, cujus voluntas, ut verba Augustini usurpem, quandiu in ea Deus non operatur ut in bono perseverare velit, inter tentationes *propria infirmitate succumbit*, & ideò perseverare non potest, quia *deficiens infirmitate* nec vult, aut non ita vult *infirmitate voluntatis*, ut possit.

Hanc eamdem Arnaldi fuisse sententiam cum sæpè aliàs ipse significavit, tum maximè & ex professo docuit in Scripto cui titulus: *Vera S. Thomæ de Gratia sufficiente & efficaci doctrina*

Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent; inter tot & tantas tentationes *infirmitate sua* voluntas ipsa succumberet: & ideò perseverare non possent quia *deficientes infirmitate* nec vellent, aut non ita vellent *infirmitate voluntatis*, ut possent. Subventum est igitur *infirmitati voluntatis humanæ*, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter ageretur; & ideò quamvis infirma non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. *Aug. De Corrept. & grat. cap.* 12.

dilucidè explanata; quod hujus Collectionis p. 108. habetur. In cujus Articulo XXII. p. 134. ex eodem Angelico Doctore demonstrat, Deo imputari non debere quod justus gratiâ efficaci destitutus in tentatione cecidit, sed cadentis ejusmodi justi superbiæ vel peccato vel vitio.

Si id igitur in Arnaldi propositione reprehendit & reprehensum putavit Anonymus, eamque ob causam Censurâ confixam fuisse propositionem: *Quia Autor Epistolæ Petrum præsumtione non peccasse dixit.* 2. *Quia Petro gratiam Dei spontaneo nutu & sine ulla, ex parte Petri, causa subtractam sensit.* 3. *Quia negavit propter præsumtionem esse subtractam.* 4. *Quia impossibilia Dei mandata dixit esse.* 5. *Quia Petrum timore, ignaviâ, socordiâ cecidisse negavit:* facilè crediderim ipsum id totum hausisse ex Censorio Suffragio Patris Joannis Nicolaï, in quo spurius ille Thomista quinque illas calumnias evomuit: quas breviter & validè confutatas legere est in APPENDICE Confutationis Molinisticarum ejus Thesium seu SPECIMINE calumniarum per totum illud Suffragium Arnaldo aspersarum, quod hujus voluminis pag. 438. occurrit, pluráque Arnaldi loca subministrat in quibus asserit, *ideò Petro gratiam defuisse, quia de suis viribus nimiùm præsumserit..... A Deo derelictum in præsumtionis suæ pœnam:* ut disertè loquitur in Scripto 2. Apologetico p. 76. Consuli etiam possunt Scriptum 1. Apologeticum sect. 2. pag. 33. ubi desertionem gratiæ in deserti superbiam rejicit, & probat insignibus Leonis PP. I. Augustini & Basilii locis: necnon & Vindiciæ S. Thomæ circa gratiam sufficientem sect. 5. art. 2. pag. 604: & Epistola 3. Apologetica pag. 241.

Ad

Ad alteram propositionem, quæ est de orandi gratia & potentia, pergamus: *Eo*, inquit Doctissimus Apologista, *tota controversia redacta erat, Num homo justus instante præcepto habeat potentiam proximam ad orandum.* Itane? At à quibus eò redacta? An à Sacra Facultate? Minimè id quidem. An ab Inquisitoribus? Nec id apparet uspiam. Nonnulli è Magistris in hunc sensum traxerunt Arnaldi verba, alii in alium, pro suo quisque intellectu & genio, vel pro suæ scholæ placitis, vel demum pro sua libidine, summi Viri doctrinam miserè torserunt, ut ex illa venenosi aliquid exprimerent anathematibus suis expiandum. Cum enim certum esset ac fixum in adversariorum animis Censuram qualemcunque in Arnaldum procudere, nec possent propositionem obvio autoris sensu intellectam configere, alienum illi quem configerent affinxerunt in Comitiis; nam quem sensum Censura ipsa invadat, altum in ea silentium. Cum igitur Censorum cœtus Censuræ suæ rationem nullam protulerit, ex illa quam Epistolæ partem proscripserint, quibus probris affecerint, plus liquidò apparet; quid in illa culpaverint, nuspiam occurrit. 44. Arn. non de orandi gratia intelligendus.

An igitur Arnaldus in istam de orandi gratia explicationem verba ipse sua inflexerit, modò inquirendum. Hoc si ita esset, istud Arnaldo dare vitio non posset eruditus Apologista, quem idem potiùs haberet sententiæ suæ assertorem & Patronum. Disertis enim verbis asserit, *Defuisse Petro gratiam proximam ad orandum pro impetrando ulteriori adjutorio, necessario ad superandam tentationem negationis*; quia *eidem gratiæ Petrus de suis viribus præsumens obicem liberè opposuit.* Nec obiter id asserit, sed fusè probat, Differt. 5. §. 2. pag. 306. Edit. Rem.

&

& ſuas demum probationes in brevem hunc coarctat ſyllogiſmum: *Homo ut ſit proximè potens orare, debet habere judicium practicum propriæ impotentiæ proximæ ac neceſſitatis majoris gratiæ impetrandæ. Sed qui de viribus ſuis præſumit non habet judicium practicum propriæ impotentiæ proximæ ac neceſſitatis majoris gratiæ impetrandæ. Ergo is non eſt proximè potens orare.*

At verò ex dictis ad primam propoſitionis expoſitionem locíſque Scriptorum Arnaldi indicatis conſtat, ipſum in eadem illa ſententia fuiſſe; præſumſiſſe Petrum de ſuis viribus: idque aſſeruit non in Scriptis ſolis quæ Cenſurâ jam procusâ & excusâ emiſit in lucem, ſed & iis quæ propoſitionis examini anteverterat. Immò & in ipſa Epiſtola, in ipſo Capite & loco unde excerpta eſt propoſitio de Petri lapſu, non ſemel ſignificat, non omnem Petro gratiam defuiſſe, & quæ illi defuit hanc in elationis pœnam & remedium fuiſſe ſubtractam. Poſtquam enim pag. 218. Petri juſti exemplum propoſuit, *Cui non adfuit omnis per interiores & actuales motus gratia neceſſaria ut poſſet*, non quamlibet, ſed *hanc tentationem quæ ex mortis metu ingruebat*; ad id probandum ſtatim refert Innocentii I. & Cœleſtini Romanorum Pontificum verba, quibus docent nos, inde contingere ut tentati, Deo non auxiliante, vincamur, quòd de nobis ipſis, non de gratiæ adjutorio præſumimus.

Idem continuò ex ſerm. 8. S. Leonis de Epiphania ſuggerit, ad Petri caſum ſemper animum advertens, *fieri poſſe ut à ſanctioris etiam vitæ hominibus gratia ſua manum ſubtrahat, in pœnam ſuperbiæ.* Tum

Quotidiana præſtat ille remedia, quibus niſi freti confiſíque nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Neceſſe eſt enim ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non auxiliante vincamur. *Innoc. I. ad Conc. Carthag. & Cœleſtin. ad Gallos Epiſc.*

Tum pag. 225. & 226. immediatè ante propositionem Censurâ notatam, claris verbis, Chrysostomo teste, asserit id Petro contigisse, quia repugnaverat iis quæ à Magistro casum ejus prænuntiante dicta fuerant, & quia ejus quàm aliorum elatiores erant spiritus. Denique idem Petri vitium in causa fuisse cur sibimet à Deo relinqueretur, observat eâ in linea quæ proximè antecedit confixam propositionem: quæ quidem aliud non est quàm consectarium ex principiis illis deductum.

Ex quibus constat Arnaldum eumdem in Petro de suis viribus præsumente obicem agnovisse, quem Apologista; quo posito obice, suo se vitio eâ potestate proximâ ad orandum privavit Apostolus: ex quo consecutum est ut gratia ad non negandum necessaria ei impertita non fuerit, ut ex professo docet pagina 134. in eo Tractatu quo veram S. Thomæ de Gratia sufficiente & efficaci Doctrinam explanat. *Si quæras*, inquit, *cur aliquando justo gratia efficax ad superandam tentationem necessaria à Deo non datur: Respondeo hujusce rei causam plerumque ex orandi negligentia repetendam. Victoria enim adversùs tentationes orantibus sicut oportet à Deo promissa meritò illi non datur, qui eam precibus suis à Deo impetrare non curat, sive ob socordiam, sive ob inanem in seipso confidentiam, uti contigit B. Petro.* Post quæ datâ operâ discutit alteram hanc quæstionem: *Cur gratia efficax ad orandum necessaria justo aliquando non detur.*

Verùm alienus cum sit omninò ab Arnaldi propositione sensus ejusmodi, plura de eo dicere necesse non est: suam quippè solam præstare tenetur, non alienam, quæ illi post Censorum nonnullos adscribitur in Anonymi Disserta-

ſertatione. De operandi, ſeu de non negandi, non de orandi gratia, quæſtio mota eſt. Non de iſta, ſed de illa ſermo unicè eſt in notato Epiſtolæ loco. In illa ſola totius difficultatis cardo vertitur. *Quidquid*, inquit ipſe Arnaldus in altero ad Facultatem Scripto, *de hoc* (orandi adjutorio) *ſtatuas ad propoſitionem meam minimè ſpectat. Non enim in ea agitur de orationis, ſed de operationis gratia, quam ſemper eſſe efficacem Diſquiſitor ille* (Moynius) *agnoſcit. Neque enim quæritur, an B. Petrus orare potuerit, ſed an tentationem ſuperare. Non potuiſſe fatetur, cum gratia efficaci caruerit, quâ ſolâ ex illius ſententia tentationes ſuperari poſſunt. Ergo propoſitionem meam, quæ id ſolùm aſſerit, pro catholica habere debet, quidquid interim de orationis gratia ſtatuere ipſi libuerit, de qua nunc non diſputo.*

V.pag.76.

Plura etiam in fuſiore Diſſertatione Theologica part. 4. art. 7. *Primùm*, inquit, *cum fatentur non adeſſe ſemper gratiam agendi, quâ proximè poſſimus implere præceptum, adeóque multa Deum præcipere quæ non poſſumus ſecundùm præſentes vires, cum ampliores nobis impetrandæ ſint* (idem ultrò fatetur Apologiſta de Petro) *hoc ipſo ſenſum omnem probant, quem ſub propoſitione controverſa complexus ſum. Concedunt enim Petro defuiſſe gratiam efficacem, ſine qua proximè præceptum implere & tentationem vincere non poſſumus; quod unum illâ quam invaſerunt propoſitione continetur. Utrum autem habuerit gratiam actualem orandi, an non habuerit, alia quæſtio eſt ab Epiſtolæ propoſitione planè diverſa, de qua nihil mihi affirmandum aut negandum fuit, cum ea res inter Annatum & me non ageretur...... Ne quis igitur aliorsùm propoſitionem Epiſtolæ meæ accipiat, atque ego ſcribens intellexi, iterùm hic profiteor, ſo-*

lam me efficacem gratiam, non orandi, sed profitendi Christum, à Petro removisse.

Jam probè intelligit Clarissimus Anonymus non alium proscriptæ propositionis sensum pro Arnaldino habendum, quàm quem pro suo Arnaldus ipse agnovit, quem ex Informatore primùm hauserat idem Anonymus, & qui revera est obvius, unicus, genuinus propositionis sensus. Locus modò à me descriptus solus sufficeret, ut hanc autoris mentem fuisse planum fieret, nisi posterior esset Censurâ. Juvat ergo ex utroque Apologetico Scripto, ad Facultatem ipsam ante propositionis examen misso, pauca repræsentare. In primo, quod 7. Decembris die editum est hæc habet sect. 2. *Cum hìc non de quavis gratia disputem, sed de illa tantùm gratia efficaci quæ Petro necessaria erat, ut ex vero pietatis affectu tam gravem tentationem superare proximè posset, cum de illo dico, post Chrysostomum, defuisse illi gratiam sine qua nihil possumus, obvius & planus propositionis meæ sensus est, defuisse ei gratiam illam sine qua nihil poterat quod ad vincendam illam tentationem attinet, hoc est, sine qua proximè & expeditè tentationem illam superare non poterat. Cum enim sine gratia, ut cum schola loquar, generatim sumta nihil possumus, sine unoquoque gratiæ genere nihil possumus, proximè scilicet & expeditè, in iis ad quæ genus illud gratiæ necessarium est.*

45. Solam non negandi gratiam à Petro amovit.

V. pag. 33.

Hæc rursus post unam paginam: "Ut omnem ex verbis meis præter sensum meum intellectis, offendiculi occasionem præcidam, "profiteor & declaro, cum dixi post Chrysostomum Petro gratiam defuisse sine qua nihil possumus, mihi in animo non fuisse omnem omnino interiorem & actualem à Petro gratiam

Pag. 34.

amo-

„ amovere, cum eam tantùm impugnandam suſ-
„ ceperim, quam adverſarii affirmabant ita om-
„ nibus ſemper adeſſe, ut nemini non ſuppeditet
„ proximam & expeditam ad tentationem ſupe-
„ randam, vim & potentiam, ita ut eâ inſtructus
„ dici non poſſit tentationem ſuperare non po-
„ tuiſſe; quod tamen de Petro unanimi conſenſu
„ tradunt Patres. Quare & in hoc loco, & in
„ aliis, ubi de Petro ago, id tantùm verbis meis
„ expreſſum volui, defuiſſe tunc Petro gratiam
„ efficacem, quâ ut ſe Chriſti diſcipulum profi-
„ teretur, debitumque ipſi, etiam objecto mortis
„ periculo, teſtimonium redderet, indigebat.

Infinitus ſim ſi omnia ejuſmodi loca velim excerpere: ad cumulum ſufficiat *Monitum* quod alteri Apologetico ad Facultatem miſſo præfixit autor: *Ubicunque aio*, inquit, *gratiam alicui deeſſe ſine qua tentatio vinci non poteſt, de ea ſemper id poteſtate intelligi volo, ut ſæpe ſignificavi, quam proximam, immediatam, & expeditam Theologi appellant; & de ea tentationis victoria quæ ſalubris ſit & ſecundùm Deum.* (pag. 56.)

46. Anonymi opinio de potentia proxima in peccantibus.

Hoc ſemel conſtituto, affixâque ad hunc ſenſum Arnaldina propoſitione, operoſum non eſt palàm facere, eruditiſſimum Anonymum non magis ſui nunc Eminentiſſimi Scriptoris Apologiſtam egiſſe, quàm Clariſſimi noſtri Arnaldi: par enim & eadem utriuſque doctrina, quod quidem ad Petri lapſum attinet; niſi quod minùs gratiæ ac proinde minùs poteſtatis, in eo Apoſtolo admittere mihi videtur Apologiſta quàm Arnaldus.

Ac primùm quidem Arnaldi hanc propoſitionem apertè vindicat Anonymus, ut Catholicam & omnis erroris expertem, cùm non ſolùm docet quòd, *Petrus ſecundùm quas tunc habebat*

bat vires non potuit tentationi resistere, sed etiam cur non habuerit, & quantum in S. Augustini doctrinâ certa sit hæc opinio, studiosè & animosè probat. Nam Dissertationis hujus quintæ cap. 1. §. 1. hanc primam Eminentissimi Clientis propositionem statuit ac tuetur.

I. Transgressorem legis reum esse peccati, tametsi negata fuerit ipsi gratia proximè sufficiens quâ posset exsequi mandata.

Deinde cap. 2. hanc ejusdem propositionem secundam propugnat.

II. Tali auxilio proximè sufficienti privari etiam justos, tum cum urget observatio alicujus mandati, quod non potest impleri sine gratia.

De prima sic pronuntiat: *Hæc est doctrina apud Theologos pervulgata, qui tradunt satis esse potentiam remotam ad implendum præceptum, ut transgressor legis reus criminis habeatur, nec semper requiri, ad legem violandam, potentiam proximam ejusdem implendæ.*

Adductoque plurimorum Theologorum suffragio nonnullisque S. Augustini autoritatibus, decernit " quòd Gratia illa, quâ homo habet " *bonam voluntatem, sed adhuc parvam & invalidam*, implendi præcepti, dicitur remotum " auxilium ad implendum præceptum, quia cum " ea sola gratia NON POTEST *mandatum* facere, " sed indiget adjuvari ulteriori ac majori auxilio " quod dicitur auxilium proximum, à quo homo " constituitur in potentia proxima ad exsequendum præceptum, ac sine ulteriori hoc auxilio " habet potentiam tantùm remotam faciendi præcepti. "

De secunda hæc habet: " Statutam Norisii Thesim invicta Synodi Tridentinæ autoritate, " uno præ cæteris interprete Suarez, solidè æquè "

„ ac clarè ſtabilio. In Seſſ. 6. de Juſtificatione cap.
„ 11..... *Et facere quod poſſis & petere quod non*
„ *poſſis*, &c. Et poſt plura, quibus hanc autoritatem urget ex Suarezio, hunc ſyllogiſmum ſubjungit.

„ Qui non habet potentiam proximam obſer-
„ vandi præcepti, habet privationem auxilii proxi-
„ mè ſufficientis:

„ Sed juſtus quandoque urgente præcepto non
„ orans, non habet potentiam proximam obſervan-
„ di præcepti:

„ Ergo tunc habet privationem auxilii proxi-
„ mè ſufficientis.

„ Major propoſitio eſt certa; quia ab auxilio
„ proximè ſufficienti conſtituitur formaliter &
„ eſſentialiter potentia proxima in juſto ad obſer-
„ vandum præceptum. Decretoria Suarez ſenten-
„ tia eſt lib. 4. de Gratia cap. 4. num. 3. *Tunc di-*
„ *citur auxilium proximè ſufficiens, quando conſtituit*
„ *hominem in actu primo proximè potentem ad ope-*
„ *randum.* Minor eſt doctrina Synodi Tridentinæ
„ ex Auguſtino deſumta. Concluſio eſt Theſis
„ ipſiſſima Noriſii, quam Informator uti erro-
„ neam & Janſenianum dogma proponit.

Sic, ſolo adjutore Suarezio, Tridentinæ Synodi opem conciliat Noriſio ſuo, ne hæreticus audiat. *Tantam enim*, inquit, *Noriſianæ cauſæ fiduciam habeo, ut ejus præcipuam defenſionem in unius Suarezii doctrina collocare non dubitem.* Felix Vir tantus! cui Suarezii ſuffragium ſatis fuit, ut Eccleſiæ anathemata ab ea averteret doctrina, quam ut Arnaldus contra fulmineæ Cenſuræ ictum protegeret, non ſuffecit Chryſoſtomus, non Auguſtinus, non univerſus Sanctorum Patrum & Conciliorum chorus, totaque omnium ſeculorum Traditio veneranda.

Ne tamen socius sine socio contra Societatis leges incederet, comitem ei adjunxit Jesuitam non imparem, Michaëlem de Elizalde, " *Quem*, " inquit, *ob acumen ingenii mirari sæpè soleo.* Is " lib. 5. de recta doctr. morum qu. 12. §. 4. pag. 68. " ferè indignatus, quosdam legis transgressiones " ob voluntariam impotentiam commissas à pec- " cato excusare, ait: *Vos dicitis*, POTEST; *Con-* " *cilium & Augustinus dicunt*, NON POTEST: " *& ego Concilio & Augustino crediderim. Atque* " *utinam in peccatoribus habitualibus non sint hujus-* " *modi impotentiæ permultæ consequenter*, &c. "

Ex iis quæ de Thesi fusiùs scribit Doctissimus Apologista, hæc delibavimus. Quid de Hypothesi nostra subjiciat, paucis aperimus, quibus unusquisque intelligat, strenuum anonymum propositionem in Arnaldo reprehensam non modò suam fecisse, sed alia etiam plura addidisse, quæ in Arnaldo longè magis adversariorum odio & invidiæ patuissent. 47. De Petro negante quid anonymus.

Apertè ergo & disertè Arnaldinam propositionem his verbis amplectitur, & Augustini esse asserit: *In primis*, inquit, *docet* (*Augustinus*) *Petrum tentatione pulsatum non habuisse reapse vires resistendi tentationi.* Et infra: *Hanc tantam charitatem* (*quâ potens esset in actu primo, ut Scholastici loquuntur*) *Petrus cum Christum negavit, nondum habebat.* Et iterum: *Petrus secundùm quas tunc habebat vires* NON POTUIT *tentationi resistere... Putabat se posse quod secundùm eas quas tunc habebat vires* NON POTERAT. Plura non scripsit Arnaldus, & eadem quæ hìc, vidente Roma & probante, Eximius Norisii Vindex asserit, iisdem ille & aliis Augustini verbis confirmavit ac tuitus est. Diss. V. c. 2. §. 2. p. 306.

2. Eam propositionem adhuc magis corroborat, cum ex professo docens Petrum, viribus

ad resistendum idoneis & potentiâ proximâ Christum confitendi destitutum, tentationem superare non potuisse, insuper studiosè probat id ei accidisse in præsumtionis suæ pœnam. Ad quæ suggerere posset Arnaldus eadem quæ ad Moynium Censorum & Inquisitorum unum observavit in altero Apologetico, pagina 76. *Respondebit ille*, &c.

3. Tametsi Arnaldus doctrinæ Patrum & loquelæ inhærens rectè defenderit in Apologeticis, Petrum non potuisse confiteri Christum potestate proximâ, immediatâ & expeditâ, seu quæ omnia ad agendum necessaria complectatur, quæ potestas propriè ad gratiam per se efficacem pertinet; quia tamen cum doctissimis Theologis Braduardino, Estio, Tiphanio Jesuita, aliisque multis, censet gratiam efficacem, quatenus est principium bonæ voluntatis, nihil aliud esse quàm misericordiam Dei seu voluntatem gratuitam Dei, bonum voluntatis humanæ motum operantis, sine ulla media qualitate transeunte, consequenter gratiam efficacem non ad actum primum, sed ad secundum; non ad posse, sed ad velle, necessariam statuit. *Non enim*, inquit, *potest pertinere ad actum primum, cum operatio divina non aliquam formam transeuntem imprimat in voluntate, sed immediatè ipsum actum secundum simul cum voluntate, vel solâ, vel etiam habitualibus donis instructâ, producat.* Quamobrem cum solam efficacem gratiam ad confitendum Christum necessariam Petro neganti abrogaverit, in eodem potestatem actus primi, sicut in omnibus generatim justis, libenter admisit. Ex quo sequitur ipsum admittere potuisse in Petro negante Christum, ut & in omnibus justis, potentiam proximam in actu

Diss. Theol. part. 3.

pri-

primo, in eo ſenſu quem cum Alvare explicat in Diſſert. Theolog. part. 3. artic. 7. Et revera Theologi illi quibuſcum ſentit de natura gratiæ efficacis Arnaldus, omne id quod ad potentiam proximam Alvares requirit, longè prolixiùs quàm iſte concedunt, ut loco mox laudato probat idem Arnaldus.

At verò Apologiſta nuſquam illa concedit, ſed ubique ad magnam & robuſtam charitatem, ad magnas Vires, hoc eſt, ad gratiam per ſe efficacem pertinere contendit & poteſtatem actûs primi & potentiam proximam ad complendum Dei mandatum. Non malè igitur Informator & Scrupulorum Autor aſſeruêre Doctiſſimum Scriptorem, non minùs quàm Arnaldum, Cenſuræ Pariſienſi ſubjacere; cum ipſum magis etiam illâ impeti clarum ſit.

4. Non ſolùm proximam operandi potentiam Petro abrogavit Apologiſta; ſed etiam proximam orandi potentiam, quam Arnaldus nuſquam negavit. Doctiſſimum Apologiſtam audiamus, Diſſert. V. cap. 2. §. 2. ſic ſcribentem: Eò tota controverſia redacta erat: Num homo juſtus inſtante præcepto habeat potentiam proximam ad orandum. Cui quæſtioni cum putem me proximè ſatisfeciſſe, unam tamen exceptionem ſubdendam exiſtimo. Nam quamvis Noriſius palàm & apertè teſtetur, hominem urgente præcepto *poſſe ac debere orare* pro impetranda gratia ad mandati impletionem neceſſaria, id intelligendum eſt, NISI homo ponat obicem, ſuóque vitio ſe ea poteſtate proxima ad orandum privet: quod impedimentum reapſe opponi poſſe demonſtro. 48. Potentiam orandi proximam Petro adimit Anonymus, non Arnaldus.

En ut in juſto obicem ponente proximam orandi potentiam non agnoſcit, ſed apertè aſ-

ſerit talem urgente præcepto debere orare, ſed *non poſſe* propter obicem. *Num* autem, inquit, *reapſe talem obicem Petrus oppoſuerit, eſt quæſtio facti, in qua S. Auguſtinus ſuis in libris ſæpiſſimè ac conſtanter aſſeveravit, D. Petrum de ſuis nimiùm viribus præſumſiſſe.* Nimirum, ut pluribus expendit Apologiſta, *cum Petrus putabat ſe poſſe quod ſecundùm eas quas tunc habebat vires* NON POTERAT, *liberè judicium erroneum induxerat, quo putabat viribus quas actu habebat poſſe oppetere mortem pro Chriſto: quo judicio implicitus, & ſe præſumens,* NON POTUIT *cum eodem componere judicium rectum, quo putaret majores ſibi à Deo vires precibus impetrandas eſſe: quod judicium ad orationem prærequiri ſuperiùs oſtenſum eſt, & ex cujus defectu homo non eſt in potentia proxima ad orandum.* Plura ſuperiùs deſcripta ſunt.

Contra Arnaldus ſæpè profeſſus eſt, orandi gratiam à ſe non eſſe Petro negatam, nec ad eum ſenſum trahi poſſe ſuam propoſitionem; in ea non agi de orationis, ſed de operationis gratia; ac proinde quidquid de orandi gratia dicatur, ad ſuam propoſitionem non pertinere, ut ſupra retulimus. Præterea profitetur, *Etiam illis juſtis qui nec orare volunt, neque conantur, adeſſe tamen poteſtatem orandi in actu primo Thomiſtico ſenſu ſufficientem, ſed per gratiam habitualem tantùm, non per actualem,* &c.

Diſſert. parte 4. art. 7.

49. Non omnem tuncPetro gratiam actualem ademit Arn.

5. Hoc igitur inter utrumque Theologum diſcrimen occurrit, quòd Arnaldus omnem actualem orandi gratiam Petro tunc adfuiſſe nec negat, nec aſſerit. Immò ſatis ſignificavit in priori ſcripto Apologetico, non ægrè admiſſurum ſe in eo *gratiam quâ orare voluerit parvâ & invalidâ, ut Auguſtinus loquitur, voluntate.* Et certè, ut verum ſit Petrum, tunc

Script. Apol. 1. Sect. 2. pag. 33.

cum nimiâ de se confidentiâ illusus Domino contradixit lapsum illi suum & sequendi usque ad mortem impotentiam prædicenti, de orando Deo nihil cogitasse; quis audeat asseverare eumdem posteà in horto à Domino admonitum de jam imminente periculo, de ingruente tentatione, de instanti militum adventu, de orandi necessitate (*Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*) & ipso timore mortis, quo vehementiùs correptus est in Domo Caïphæ, compulsum, nullas in eo conflictu excitationes interiores ad orandum sensisse, nullam ne imbellem quidem orandi voluntatem habuisse, nullum conatum vel tenuem exeruisse, ac proinde actuales aliquas gratias excitationis, voluntatis, & conatus ejusmodi effectrices? Profectò ut parùm sapienter id ita fuisse certò quis affirmaverit; ita non sine falsitatis periculo negaverit. Negasse tamen mihi videtur Vindex anonymus, atque ita omnem actualem orandi gratiam non una ratione à Petro amovisse. Nam *cum ad orandum pro impetranda gratia necessaria ad exsequendum præceptum concurrant notitia præcepti, desiderium ejusdem faciendi, ac judicium practicum propriæ infirmitatis*, ut habet anonymus, si *Petrus judicium practicum prorsus oppositum formavit*, ut formasse censet ille, vix ullum internis illis ad orandum incitamentis locum reliquisse cogitari potest. Etenim, ut scitè asserit ille, ad orandum, ad quod ex præcepto in tentatione tenemur, non solùm fideli occurrere debet notitia præcepti implendi, sed & notitia præcepti de orando pro impetranda implendi gratia: nec solum desiderium implendi præcepti à quo tentatio avertit, sed etiam desiderium implendi præcepti de orando pro impetranda gratia ad im-

Diss. P. c. 2. §. 1.

implendum præceptum quod tentatio impetit. At utrumque excludit *judicium practicum quo quis judicat se posse sine ulteriori Dei auxilio mandatum implere & ponit obicem orationi faciendæ*; ac proinde excludit *gratiam illuminationis in intellectu*, quæ definitio est cognitionis præcepti seu actûs fidei apud Apologistam; excludit & inspirationem sanctam in voluntate, ex qua inspiratione fluere dicit desiderium præcepti faciendi: quæ æquè vera sunt de præcepto orandi, ac de præcepto contra quod fidelis tentatur. Potest luminis amplius aliquid accipi, ad explorandam autoris mentem de impotentia Petri ad orandum, ex duplici comparatione quam ille eodem §. 2. instituit inter Joannem & Petrum, & iterum inter eumdem Petrum tunc præsumentem & Pelagianos. Sed hæc plusquam satis, ut cuique sit exploratum, vel Arnaldi doctrinam ab Eruditissimi Anonymi doctrina, nullo distare intervallo, vel si quod intersit, Arnaldo istud favere quàm maximè. Non enim jam ex affinitate Norisianæ doctrinæ cum Arnaldina, ulla adhæreſcit Eminentissimo Scriptori erroris suspicio; sed ex propositionis Arnaldi cum Eminentissimi Norisii ejusque doctissimi Apologistæ sensibus consortio, aspersa Clarissimo Doctori hæreseos calumnia omni ex parte diluitur. His quippe quæ explicuimus diligenter expensis, faciliùs invenias qui Censores Arnaldi sugillent, eam doctrinam proscribentes quam Roma approbat, quàm qui succenseant Romanis illi dogmati suffragantibus quod Arnaldi Censores, studio partium acti, octoginta ferè Collegis contra obnitentibus & contradicentibus, damnare sunt ausi.

Diss. 5. c. 2. §. 1.

Non molestè feret Vir doctissimus, qui ta-

cito nomine meritam præclaræ eruditionis laudem sibi ipse invidit, suam de Arnaldi opinione dissertationem à me esse discussam. Immò, gratulabitur, opinor, & se Arnaldinis Apologeticis, & vicissim Arnaldum illius Vindiciis esse defensum; occasionemque sibi datam (quæ est liberaliorum ingeniorum indoles) omnem de ejus sensibus suspicionem malam abjiciendi.

Cum autem istam admittendi, non illi solummodò, sed aliis etiam exterorum plurimis, causa fortasse fuerit non satis familiaris Gallicæ linguæ usus, eam ob rem in Latinam versa sunt quinque Arnaldi scripta ad ejus causæ notitiam maximè necessaria, ut quæ omnium ferè in Sorbonicis Comitiis actorum seriem & circumstantias, momentaque adversùs Censuram gravissima referunt. Scripta igitur quæ nunc primùm Latinè prodeunt, ordine II. IX. XII. XIII. & XIV. hæc sunt: *Animadversiones in Comitia 4. Novemb. &c. Libellus contestatorius, & Epistolæ Apologeticæ tres Arnaldi &c.* Quibus quindecim alia interseruntur latinè primùm elucubrata. 50. Scripta V. nunc primùm Latinè prodeunt.

Nolim porrò hoc loco dissimulare, cum ista omnia jam recusa essent & propè venum ibant, monitum me ab amico Romanarum rerum scientissimo, nonnulla è scriptis illis Romano Indici fuisse inserta. Adverto tamen illo Indice non contineri quinque illa à me jam commemorata, nec Notationes in Censuram, nec prolixam Arnaldi Dissertationem Theologicam, nec Notas Thomisticas adversùs Molinisticas Joannis Nicolaï Theses, nec Vindicias S. Thomæ adversùs Censorium ejusdem suffragium, nec geminam Ad Andegavensem Episcopum Epistolam: quæ omnia, post Censuram edita sunt, Censuræ que vitia, & unâ Censorum machinationes artesque

 impe-

impetunt: quamvis Decretum illud S. Congregationis anno integro & ſex circiter menſibus poſterius ſit his ferè omnibus opuſculis. Undenam ortum diſcrimen, neſcio; hoc ſcio, ſuſpecta eſſe Albiziana tempora. Quandiu enim Aſſeſſoris S. Officii munere functus eſt Albizius, Moliniſtis eorumque aſſeclis ad nutum obſequens, Auguſtini diſcipulos, omni patrocinio deſtitutos, quâ valuit autoritate protrivit. Quod igitur de Bellarmino Jeſuita, cujus Controverſiæ juſſu ſummi Pontificis proſcriptis libris annumeratæ olim fuerunt, dixere Vitæ ejus Scriptores, quid vetat, mutato nomine, de Arnaldo narrari: *Qui* (Arnaldi) *nomen obſcurare cupiebant, rati ſuæ gloriæ demi, quidquid cederet alienæ, homines accendendis offenſionibus callidi, Pontifici ſenſim adulari, re non diſcuſſa urgere atque inſtare quo ejus Opera inhiberentur & inſeri Catalogo deberent voluminum proſcriptorum. Fraudem excepit eventus, & ii quorum invidia* (& alii affectus) *in occulto, adulatio in aperto erat, facilè impetrarunt ut hoc pacto in* (*Arnaldi*) *libros ſæviretur.* Sed ut in omnes ſæviretur quia obtineri non potuit, ii à Cenſura Romana liberi remanſere, qui Pariſienſis iniquitatem aperiebant: à qua puras manus abſtinere, è re Sedis Apoſtolicæ judicarunt ſapientiſſimi ejus Adminiſtri, & ipſe Pontifex Alexander VII.

Silveſter Petra-Sancta Vita Bellarmini lib. 2. c. 7.

Quidquid ſit de aliis, hoc ſanctè poſſum profiteri, in iis recudendis nihil quidquam admiſſum me voluiſſe, quod Apoſtolicæ Sedis honori & ordinationibus vel minimùm detraheret. Quod igitur fecit neceſſitas defendendæ innocentiæ Viri tam bene de Eccleſia & Apoſtolica Sede meriti, benignè, ut confido, accipiet Sedes Apoſtolica, quæ ſuorum filiorum inno-

centiam malevolorum obtrectationibus obscurari non amat, multo minùs patitur Defensorum suorum famam inermem & indefensam invidorum patere calumniis.

Quam immeritò partium aut novitatis studium in defendenda Christi Gratia Viro magno objecerint adversarii, intelligent tam Illustrissimi quàm Eminentissimi fidei judices, ipseque Episcoporum Episcopus, ex primis illius Thesibus, ante motam in Belgio vel in Galliis de Auxiliis gratiæ contentionem propugnatis, præsente ac plaudente Clero Gallicano, approbante Sorbona. Has Theses excipiunt aliæ in Regia ejusdem Academiæ Navarra defensæ, in quibus integrum Augustinianæ doctrinæ systema disertè & splendidè exposuit quidam Petrus Darbo (de quo plura apud Launoium in Navarrici Collegii Historia) illamque defendit propositionem, applaudente Pereyreto magno ejusdem Collegii Magistro, ipso Corneto spectante & approbante, quæ iisdem connitentibus in Arnaldo paucis post annis impietatis & hæreseos damnata est.

Proscriptionem doctrinæ Personæ proscriptio subsecuta est. Nec mirum: eò enim spectabant illæ Adversariorum Tragœdiæ. An id juris Facultatibus Academicis sine Episcoporum autoritate competat, non est hujus loci inquirere. Scio à Joanne Bagotio doctissimo Jesuita scriptum, ut sine anathemate errores damnant Academici cœtus, ita sine proscriptione aut ulla infamiæ nota errantes emendare. *Sub anathemate*, inquit, *damnant* (Episcopi in Synodis) *dissentientes, & in Spiritu Sancto ita se definire pronuntiant; quod nequaquam faciunt Doctores in suis Censuris aut Conventibus Academicis.* Et

51. Expulsus è sinu Facultatis, quo jure

Apolog. fidei par. 1. *p.* 402.

Et verò si quis aliter quàm majorum eorum pars sentit, non idcircò aut Doctorum albo eraditur, aut alla infamiæ nota afficitur.

Ab his non multum abludunt hæc Melchioris Cani doctissimi Episcopi ex Dominicanorum Ordine assumti verba: *In Scholastica*, inquit, *disputatione plurium autoritas obruere Theologum non debet; sed si paucos viros, modò graves, secum habet, poterit sanè adversùs stare: non enim numero hæc judicantur, sed pondere.* Quæ verba sua fecit Bannes ejusdem Ordinis. Et utrique accedit Christophorus Gillius à Launoio laudatus p. 164.

Loc. Theol. lib. 8. c. 4. V. p. 163.

Hæc à me tamen dicta sic nolim accipi, quasi sacram Facultatem jure in suos animadvertendi, ac etiam eliminandi, minutam velim. Illo utatur, per me licet, Facultas; sed Facultas, inquam, non Facultatis pars contra alteram colligata. Si enim Facultatis Decreta, non omnium aut ferè omnium consensu sancita in alicujus doctrinam & famam, non facilè apud sapientes autoritatem sibi conciliant, multò certè minùs ea quibus collegas suos de magisterii gradu pars deturbat & à totius Societatis corpore rescindit.

52. Præter Juris Ordinem confixus & expulsus.

Sed quid si præter legum præscripta, iisque spretis solenniis, quæ in ullo quovis judicio, saltem personario, omitti nefas est, præsertim in capitalibus fidei & famæ causis? Frustra esse ejusmodi censuras & judicia, jura clamant, clamat religio. Quàm verò infirma semper habita sint ea quæ non unanimi aut ferè unanimi Doctorum consensu sancita sunt, non obscurum. Quam enim aliam ob causam tam curiosè observassent scriptóque adnotassent in Censuris an. 1250. *unanimiter omnes consensisse, omnesque Magistros apposuisse*

posuisse sigilla sua, uno excepto; qui tamen tenori literæ non contradixit, sed sigillum suum apponere noluit: An. 1277. *concorditer:* An. 1333. *omnes in eam sententiam convenisse;* An. 1387. *Censuram adversùs Montesonum per totam Facultatem concorditer factam:* An. 1408. *diligenti & concordi deliberatione:* An. 1413. *per deliberationem maturam & concordem multùm solenniter & palàm & liberè*, contra Joannem Parvi: An. 1428. & 1429. *ex matura, diligenti ac concordi deliberatione:* An. 1482. *nemine opponente:* An. 1490. *visum est omnibus uno excepto:* An. 1497. *uniformi deliberatione, & conclusione & concorditer:* An. 1502. *reclamante nemine.* In alia, *contradicente nemine:* An. 1521. *unanimi omnium voto probata, ratificata, & confirmata.* Eod. anno contra Lutherum, *unanimi omnium voto, unanimi omnium assensu.* An. 1526. *unanimi omnium consensu:* An. 1552. *omnium Doctorum consensu:* An. 1554. *unanimi consensu:* An. 1611. *omnes & singuli.*

Eccur nihil ejusmodi in Arnaldina Censura legimus? Scilicet lepidum fuisset & tanto apparatu dignum, si *omnes & singuli consensisse* dicerentur *exceptis octoginta ferè Magistris nostris.* Cur etiam non additum, *quod prædictus* Antonius Arnaldus *tunc & aliàs* AUDITUS FUIT AD LONGUM, quod legimus in Censuris an. 1428. contra Joannem Gorellum Minoritam & an. 1429. contra F. Joannem Sarazin Dominicanum? Nimirum, quia ne semel quidem Censores audire voluerunt Arnaldum se ipsum defendentem, instantissimè licet id à Facultate petiisset; quem contra ipsi ad sui defensionem vocare, urgere, compellere debuerant. Cur demum ibidem non legitur, ut in Decreto an.

1482,

1482. contra F. Joannem Angeli Minoritam: OMNIBUS MAGISTRIS IN MAGNO NUMERO *tam Secularibus quàm Religiosis in Præfata Congregatione*, UNUS POST ALIUM AD LONGUM AUDITIS? Ratio in promtu est. Defensorum Arnaldi diligentiæ & eruditioni temporis angustiis obstiterant adversarii, eosque ex comparato & constituto spatio defensionis in semihoræ circulum coegerant. Parendum fuerat: &, quod iniquissimum est, accusatorum conditioni; &, quod miserrimum, inimicorum potestati.

V. Ciceroni pro C. Rabirio verba relata ab Launoio p. 192.

53. Antiqua ex Launoio exempla.

Hæc cum alii scriptores, tum præsertim Joannes Launoius Doctor Parisiensis in Tractatu de scholis celebrioribus cap. 60. & 61. & in Notationibus in Censuram, quæ loco pag. 150. habentur, nonnullis prætermissis; neque enim integras Notationes recudere animus fuit, sed quæ Arnaldinam in iis causam juvant. Idem Vir doctissimus nonnulla etiam habet in Historia Navarrici Collegii, quæ opportunè huc transferrentur, nisi hæc Præfatio jam ultra æquos limites producta esset. Tomo 2. pag. 1032. narrat Joannem Peschant, Doctorem Theologum Parisiensem, ex Facultate expulsum fuisse, quia ipsius adversùs Henricum III. Galliæ & Poloniæ Regem Decreto subscribere recusavit. Et quamvis huic Decreto non ferè octoginta, ut Arnaldino, restitissent, sed vix duo vel tres, iniqua tamen sententia non prohibuit quin post annos aliquot Decani munus in Facultate indeptus ille sit & obierit.

Quàm facilè fuerit ut aliquot Regni Proceres adversùs Arnaldum æmulorùm artibus circumventi fuerint, docent exempla ab eodem Launoio relata. Refert Tom. 1. p. 256. de Jacobo Merlino Doctore, Canonico, & magno

Ecclesiæ Parisiensis Pœnitentiario, qui primùm in carcerem conjectus est, tum ad Nannetensem Urbem relegatus; quia, inquit, *nimis ardenter & piè* concionatus fuerat adversùs exorientes tunc hæreses & hæreticos. Beda & Clericus, uterque Parisiensis Theologus, anno 1533. Lutheranorum factione, ut idem narrat, in exilium pulsi, cum Domino Le Picard, postea S. Germani Autissiodorensis ad Regiam Luparam Decano, Viro inprimis Catholico & pietate conspicuo: qui etiam in custodiam datus est anno proximè sequenti 1534. calumniis propter Conciones ab hæreticis aspersus. De quo mira Hilarion à Costa in ejus Vita narrat & Launoius. Tom. 1. Histor. Navarrici Collegii p. 258. & sequ.

54. Absens sine monitione prævia damnatus

Violata insuper in Arnaldi caussa lex hæc præcipua, utroque Jure præscripta, & nunquam ac nusquam violabilis, Ne quis absens damnetur, nisi priùs semel, iterum & tertiò vocatus & monitus. Hanc urget Launoius in Notatione XI. ex omnium tribunalium usu & capitalium Judiciorum omnium forma, illustratque exemplo Judicii Academici in causa Montesoni: cui addo exemplum causæ Renati Benedicti, cujus acta habentur ad calcem Collectionis Autorum, qui de Biblicis in vulgarem linguam translationibus scripserunt, Parisiis an. 1661. editæ. Quæ causa cum anno 1567. esset ad Facultatis tribunal delata, tamen Benedictus nonnisi die 1. Octobris anni 1572. sententiam excepit his verbis memoratam in laudatæ Collectionis Appendice pag. 39. *Facultas*, inquit, *congregata per Juramentum in materia fidei*, (quæ solennis formula in hac causa cautè semper apponitur, in Arnaldina nunquam) *eumdem Benedictum rogavit, ut tandem.*

dem errorem agnosceret, ac potiùs matri quàm sibi crederet. Quod si pertinaciter in opinione maneret, nec de facto Facultati pareret, POST TOT VOCATIONES, MONITIONES, EXHORTATIONES ET PRECES, *cogi Facultatem illum tanquam filium contumacem de suo gremio ejicere, donec rediret ad meliorem mentem.*

55. Spretæ Arnaldi modestia, demissio, satisfactio. Quanto Arnaldus Benedicto innocentior erat, (immò verò omni ex parte innocens) tanto cum majori mansuetudine ac animi demissione se habuit erga Facultatem Theologicam. Ad quam delatas ut didicit nonnullas Epistolæ suæ propositiones, quarum altera fidei absona, altera non satis erga Principes Ecclesiæ honorifica dicebatur, continuò ante omnem Censuram, nec exspectatâ Facultatis ulla monitione, sic utrique querelæ missis ad illam Scriptis satisfecit, ut primam pravi omnis sensus vacuam demonstraverit, pro altera, etsi nullius irreverentiæ sibi conscius, veniam tamen petierit, ne ex honore supremis Patribus debito vel tantillum quid detrahere voluisse putaretur. Sed nihil ista profuerunt apud professos Arnaldi inimicos, facinoris duces, qui cæco impetu ad Censuram publicandam, & Collegam suum atroci aliqua nota infamandum properabant, cujus occasionem sibi quavis satisfactione eripi impatientissimè ferebant.

56. Quid sperandum à sacra Facultate. Sed tempus erit, (cur enim veritatis Defensori id non auguremur, quod sibi Veritas ipsa debere videtur?) tempus, inquam, erit aliquando, cum sacra Facultas tam indigni judicii pudenda mysteria revolvens, & illatam tam sibi caro, tam omnibus venerando capiti injuriam exhorrescens, conflatam inde invidiam à se depellere seriò cogitabit, Censuram è suis commentariis crasam, excisam volet, eamque pau-

corum consiliis & molitionibus confectam, Facultati ipsi falsissimè adscribi, Orbi catholico denuntiabit.

Túque, Clarissima Sorbona, tot magnorum olim Virorum Parens, quorum omnium præclaras dotes in uno redivivas Arnaldo receperas, suspexeras, amaveras; meministi? certè meministi, quanti constiterit tibi talem ambiisse Socium: quot votis, quot curis, quot laboribus, quot, ut ita dicam, præliis illum tibi asseruisti. Neque id semel: vix enim illum tibi adsciveras, partis pro veritate victoriis jam illustrem, cum veritatis inimici nihil non movere ac moliri, ut has tibi delicias tuas eriperent: quas & aliquando tandem eripuerunt. 57. Ad Sorbonicam Societatem parenæsis.

Reviviscat ergo in amantissimæ Matris visceribus nativum ardensque illud studium, quod te ad carissimi tot nominibus filii defensionem & tutelam tunc commovit, cum occasione Libri De Frequenti Communione, penè ad ignem ille deposceretur. Fastos relege domesticos, & servatam ad hæc tempora facti memoriam recense: *In Comitiis extraordinariis habitis* 14. *Martii anni* 1644. (verba sunt Regesti) *adhuc priore* (Sorbonæ) *M. Chassebras*, statutum est, *ut pro viribus Societas subveniret Domino Arnauld, subtraheretur que inimicorum calumniis, qui in ipsum exitia & alias tribulationes intentabant. Ideò decretum fuit, ut omnes Socii conglobatim, & in magno comitatu adirent Viros Principes, Ducem Aurelianensem, Principem Condæum, Eminentissimum Cardinalem Mazarinum & Illustrissimum Franciæ Cancellarium; ac ut Dominus Senior* nomine cæterorum iis enixè supplicaret, ne D. Arnauld indefensum, neque inauditum, Romam ablegari paterentur, faverentque potiùs in hac causa Sorbonæ,*

* *Ita nominatur Decanus Domus Sorbonicæ.*

bonæ, quæ tutelam Socii periclitantis susceperat, quàm adversariorum furori, qui ex populi rumore alias ei tribulationes Romæ promittebant.

58. Academia Parisiensis defensionem Arnaldo debet. Neque, opinor, celeberrima illa Parisiensis Academia sui usque & usque Arnaldi Arnaldinique Nominis, cui tantum debet, obliviscetur. Ab Antonio Arnaldo ante centum annos tam strenuè, tam amanter defensa, Antonio Filio an defensionem, non certè indebitam, denegabit? Quæ violenter impulsum ut caderet non suscepit, cadenti non occurrit, manum tandem non porriget, ut prostratum erigat? Defensionem, quam ab illa exspectat Arnaldus, vel potiùs Arnaldi Memoria, *non indebitam* dico: quæ enim debita magis ab Academia esse queat, quam cui Amplissimus Rector, quatuor Facultates & singulæ Nationes, omnes demum Academiæ Ordines frequentissimis ac solennissimis Comitiis, sese obstrinxerunt, & publica promissione, & inviolabili Sacramento, & obligatoriis Literis, majore Academiæ sigillo subsignatis: quæ non tam munus gratuita liberalitate impensum, quàm honorarium juri Patrocinii & defensionis laboribus repensum. Non incerta loquor, non dubia vendito. Pateant Universitatis Tabularia. Referentur Annales Academici, & proferantur quæ adhuc exstant authenticæ Litteræ, quibus addictam constat Arnaldo ejusque immortali Memoriæ, Universitatis tutela & protectio. En solenne Edictum, quod prolixiorem Præfationem claudat.

„ RECTOR ET UNIVERSITAS PARISIENSIS,
„ Omnibus præsentes Literas inspecturis, Salutem
„ in Domino, qui vera est omnium Salus.

„ ETSI Imperatorum Legibus sancitum non
„ sit, ut in recepti beneficii immemorem detur

tur ἀχαριςίας Actio; eos tamen qui Humanitatis " se Doctores profitentur, ab ingrati animi vitio " præcipuè decet refugere; nec tam quid mores " vulgi ferant, quàm quid æquitas & honestatis " ratio suadeat, secum expendere], eáque bene de " se meritis hominibus officia liberè præstare, " quæ apud Persas Prætoris Edicto inviti coge- " rentur exsolvere: aut, si referre gratiam non " possint, honorificis saltem verbis agere, & ani- " mo habere. Quapropter cum Consultorum di- " sertissimus & disertorum Consultissimus D. ANTONIUS ARNALDUS, in Foro Parisiensi specta- " tus à multis annis Patronus, pro Defensione " juris Academici....... tantopere desudarit, & " longa comtáque Oratione, quæ Doctorum " manibus teritur, probarit...... Cúmque idem " pro Defensionis laboribus & Patrocinii jure o- " blatum sibi ab Academia honorarium remiserit, " gratuitamque suam operam esse voluerit; ne " apud Nos ingrati animi culpa resideat, placuit " Rectori, quatuor Facultatibus & singulis Na- " tionibus, ut perpetua tanti beneficii memoria " publicis Tabulis consignata & testata apud po- " steros exstaret, huicque Sacramento se omnes " Academiæ Ordines obstringerent, se ea officia " quæ à bonis clientibus fido Patrono solent de- " ferri, omnia IN ILLUM EJÚSQUE LIBEROS ac " posteros studiosè collaturos, nec eorum un- " quam honori, commodis, famæque defuturos. " Cujus promissi ut gravior esset fides & sanctior " autoritas, maximo gravissimóque Comitatu " apud Maturinenses decretum est, ut à Me " JOANNE GALLANDIO RECTORE perscriberen- " tur hæc velut obligatoriæ Literæ, eædemque " Meo & Scribæ chirographo & majori Aca- " demiæ sigillo subsignatæ, Patrono offerrentur. "

„ Quod Ego Gallandius præstiti: quo secundò „ Rectore....... Decretum iisdem verbis à me „ perscriptum est, quibus apud Maturinenses „ conceptum, & concordibus omnium Ordinum „ suffragiis gratóque Concionis totius applausu „ & acclamatione sancitum fuit die decima-octa- „ va mensis Martii, anno instauratæ Salutis hu- „ manæ millesimo quingentesimo nonagesimo “ quinto. (subscriptum sic) Visa per me Rec- “ torem Gallandium (& scribam) Du “ Val.

Sed sanctiora Te tuentur, Magne Arnalde, quàm terrena quævis, præsidia. Annus enim hujus sæculi M. DC. XCIV. qui ab asserto per carissimum Patrem Academiæ jure Centesimus erat, idem Tibi fuit optatæ restitutionis ac veræ libertatis annus, in quam vi. id. Augusti vindicatus es, à multiplici exilio ad unicam Electorum Patriam revocatus, veróque redditus omnium Deo ac Domino, cui uni adhærere bonum est.

Onustum & annis & meritis, Pater,
Maturior te vis rapit. Ah novos
Quis alter errorum architectos
Jam paribus malè perdet armis?

Cœlo receptum te nihil opprimet.
Non regnat istic invidia, aut furor.
Sed scripta, sed famam hîc, sed ossa
Et cineres violare tentat.

Frustrà. Sepultum publica vox magis
Magisque luget. Non timidus caput
En tollit Orator, Poëta,
Quicquid Apollineæque turbæ est.

HUMA-

HUMANÆ LIBERTATIS
NOTIO
AB ANTONIO ARNALDO
DOCTORE SORBONICO
DELINEATA.

MONITUM.

Satis ſupérque ſuos de Gratia divina ſenſus compertos fecit Arnaldus. De mentis humanæ libertate minùs fortè perſpecta eſt ejus doctrina. Hinc ceptum conſilium his de Gratia ſcriptis præmittendi ſcriptiunculam à Clariſſimo Viro paucis ante obitum annis adornatam, ex qua intelligere quiſque poſſit, quanta ſit libertatis & gratiæ apud ipſum concordia, quámque conformis ſolidis S. Thomæ principiis.

SUbſtantia cogitans vocatur MENS.

Mens concipi poteſt, vel ſecundùm ea quæ illi ex ſe competunt, vel ſecundùm ea quæ illi competunt quatenùs eſt unita corpori.

Menti ex ſe competit intelligere vel noſſe; velle vel amare.

Menti, quatenùs eſt unita corpori, competit ſentire qualitates corporeas, lumen, colores, ſonos, ſapores; tangi dolore, voluptate ſenſuali &c; habere appetitus famis, ſitis, &c; commoveri paſſionibus corporeis iræ, gaudii, &c.

De Mente considerata secundùm ea quæ illi ex se competunt.

DUæ sunt Mentis Facultates ab ipsa indistinctæ realiter : INTELLECTUS & VOLUNTAS.

Unaquæque illarum Facultatum habet suum objectum. Mens dum intelligit, aliquid intelligit; dum vult, amat, aliquid vult, aliquid amat.

Objectum intellectûs est VERUM, vel reipsa verum, vel quod menti per errorem verum apparet.

Objectum voluntatis est BONUM, vel quod verè bonum est, vel quod Mens apprehendit ut bonum.

Notandum enim eam esse connexionem inter illas duas Facultates, ut Mens nihil amet per voluntatem, quòd non apprehendat per intellectum. Hinc verbum vetus: *Ignoti nulla cupido.*

Neutra harum Facultatum ferri potest extra totale suum objectum.

Intellectus intelligere non potest, nisi quod est verum, vel reipsa, vel specie tenus.

Nec voluntas amare, nisi quod Mens apprehendit ut bonum.

Hinc sequitur, aliqua esse objecta ad quæ naturaliter determinatur intellectus, ut iis assentiatur; & aliqua ad quæ naturaliter determinatur voluntas, ut ea velit & amet.

Nam si sint aliqua ita clara & simplicia, ut in eis nulla possit apparere species falsi, intellectus naturaliter determinatur ut iis assentiatur. Talia sunt prima principia : *Impossibile est idem simul esse & non esse :* Cogito; ergo sum : Videre

dere mihi videor colorem album: Sentire mihi videor dolorem.

Si ſit aliquod bonum, in quo non poſſit intellectus apprehendere niſi bonum, ſine ulla ſpecie mali, Mens naturaliter determinabitur ad illud volendum & amandum: nec poteſt Mens illud non amare quandiu nullam concipere poteſt per intellectum ſpeciem mali, ſub qua illud voluntas reſpicere poſſit: alioquin voluntas ferretur ultra ſuum objectum totale. Tale bonum eſt Beatitudo in communi: unde fit ut omnes homines velint eſſe beati, nec ullus poſſit velle eſſe miſer, ut ſæpè docet Auguſtinus. Non quod fieri non poſſit ut quis dicat, *Volo eſſe miſer*; ſed qui ſic loquuntur, id tantùm intelligunt: *Volo eſſe in eo ſtatu, in quo arbitraris me eſſe miſerum.*

Liberè Mens vult & amat ea omnia quæ non ſunt volita per ſe (ut eſt, velle eſſe beatum) qualia ſunt ea omnia quæ volumus in hac vita cùm advertentia rationis, præter volitionem beatitudinis in communi: quia ad id ſolùm naturaliter Mens determinatur; ad reliqua verò omnia ſe determinat per illam ipſam volitionem, per quam vult eſſe beata.

Quantumvis infallibilis ſit determinatio, per quam voluntas ſe determinat cum advertentia rationis, ad quæ naturaliter non eſt determinata, id non officit libertati, quia non impedit quin Mens velit quia vult, & eo ipſo eſt domina ſui actus. V. Differt. Theolog. parte 3. art. ult. p. 369. §. *Quares.*

In eo videntur omnes Philoſophi conſenſiſſe, immò omnes homines non prorsùs barbari.

Nam 1. nullus non videt aliqua eſſe peccata, ad quæ infallibiliter determinant habitus mali,

 vel

vel aliqua mala diſpoſitio, qualis eſt appetitus vindictæ in homine graviter læſo. Si pulchra mulier cupido ſe tradat Regi amanti & ad illam libidinem propenſiſſimo, infallibiliter ſuam libidinem explebit. Si Rex crudeliſſimus & vindictæ cupidiſſimus, ſubditum à quo graviter læſus ſit in poteſtate ſua habeat, infallibiliter in illum deſæviet.

2. Omnes conſentiunt etiam eos qui ex vitioſo habitu gravia peccata committunt, etiam in iis circumſtantiis in quibus nemo non videt eos infallibiliter à ſe determinatos fuiſſe ad illa vel flagitia, vel crimina committenda, vituperari poſſe & debere, & ſupplicio affici, ſi non ſint ſupra leges.

3. Ii tamen omnes exiſtimant neminem vituperio & pœnâ dignum eſſe, niſi qui liberâ voluntate id fecit propter quod aut vituperatur aut punitur.

Ergo inſita videtur omnibus hominibus opinio, liberè eos agere, qui ex vitioſo habitu vel pravâ aliquâ cupiditate ſe infallibiliter determinant ad peccandum.

Determinatio Dei per gratiam quantumvis efficacem, qua Deus operatur in nobis velle & operari, non officit libertati.

Deus enim operando in nobis velle, facit ut velimus conformiter noſtræ naturæ, hoc eſt determinando nos ipſos ad id ad quod non ſumus naturaliter determinati; adeóque quantumvis mens efficaciter à Deo moveatur, agit ut actus ſui domina, & vult quia vult, ex volitione ſcilicet beatitudinis ad alia ſe determinans: quod ſufficit ut agat liberè.

Conciliari etiam poteſt libertas cùm gratia efficaci per ſenſum compoſitum, qui in eo conſiſtit, quòd etſi v. g. contemtus mortis in martyre

per

per gratiam efficacem inſpiratus, non ſimul poſſit eſſe cum actu oppoſito, poteſt tamen ſtare ſimul ille contemtus mortis cum potentia ad actum oppoſitum: quia tota poſſibilitas voluntatis per hunc actualem contemtum mortis non eſt exhauſta, ut ita dicam. Præclarus eſt in hanc rem locus Auguſtini: *Ut Abraham ob ſtipendium fidei conſequeretur dilatationem ſeminis, præparata eſt gentium voluntas à Domino, & ut vellent quod & nolle potuiſſent, ab illo factum eſt, qui ea quæ promiſit, potens eſt & facere.* *In ult. opere contra Jul. lib. 3. c. 2.*

Cum Mens naturaliter determinata ſit ad amandam beatitudinem in communi, ſeu ut velit ſe eſſe beatam, ita ut non poſſit vel non velle ſe eſſe beatam, vel velle ſe non eſſe beatam, vel velle ſe eſſe miſeram; ſequitur ut ſit etiam naturaliter determinata ad amandum illud bonum quod proponitur ab intellectu cum omnimoda claritate in ſe ipſo, & non per ſpeciem, ut bonum omne, bonum perfectum, ipſum bonum, fons omnis boni, adeóque in quo impoſſibile eſt apparere ullam ſpeciem mali, quando ita cognoſcitur.

Si enim aliquod bonum voluntati ita proponitur, ut omnimodè bonum, & ſecundùm omnem conſiderationem, ex neceſſitate naturali voluntas in illud tendit, & non poteſt illud non velle, quia ut illud non vellet, oporteret ut illud bonum apprehendi poſſet ſub ſpecie mali & defectus; quod eſt contra hypotheſim.

Hinc ſequitur amorem beatificum liberum non eſſe, quia Mens noſtra ad amandum Deum clarè viſum, eſt naturaliter determinata.

Neque dici poteſt Mentem noſtram Deum clarè viſum velle amare quia vult, ſed enim ex neceſſitate movetur à Deo clarè viſo ad illum amandum, quia ſubjicitur tota voluntatis poſſibilitas

bono universali & perfecto, quale est Deus summum hominis bonum, cum ab intellectu voluntati clarè proponitur.

Neque hic locum habet sensus divisus & compositus: quia ut infallibilitas actûs in sensu composito non officiat libertati, oportet ut actus simul possit esse cum potentia ad oppositum, quod est sensus divisus: ut, cum martyr per gratiam efficacem infallibiliter determinatur ad contemtum mortis, simul stat cum illo potentia ad timorem mortis. Sed cum actu amoris beatifici non stat simul in voluntate potentia ad oppositum, id est potentia ad volendum Deum non amare. Nulla enim unquam potest esse in voluntate potentia ad oppositum ejus ad quod naturaliter determinatur; at naturaliter determinatur ad amandum quod sibi ab intellectu proponitur ut summum bonum, bonum perfectum, in quo nulla potest esse species mali: non enim apprehenderetur ab intellectu ut bonum omnimodè perfectum, si apprehenderetur ut habens aliquam speciem mali. Ergo repugnat inesse menti potentiam ad non amandum Deum clarè visum.

Etsi Beati, qui Deum vident, in amore beatifico liberi non sint, in cæteris omnibus liberrimi sunt, quamvis quæ Deo placere sciunt, invictissimè velint.

Idem de Christo dicendum. Etsi naturaliter determinaretur ad amandum Deum quem clarè videbat, etiam in terris degens, liberè mortem oppetiit, quamvis invictissimè determinatus fuerit per unionem hypostaticam ad servandum in omnibus Patris mandatum, factus pro nobis obediens usque ad mortem crucis.

Dum in hac vitâ Mens abstractiùs tantùm

Deum cognoſcit (quia cognitio illa valdè imperfecta eſt quoad claritatem, quamvis ſit certiſſima) non naturaliter determinatur ad illum amandum, ſed tantùm cum illum cognoſcit per intuitivam illam viſionem, quæ omnes infinitas illius perfectiones ita menti noſtræ præſentes ſiſtit, ut nulla tunc in eo ſic apprehenſo ſpecies mali apparere poſſit. At cum in hac vita ad aliquas illius perfectiones attendere poſſit, & de aliis non cogitare, ut cum avari Deum conſiderant tanquam qui poſſit illos ditare ſi velit, poſſunt Deum apprehendere tanquam ſuum inimicum, cum gravia illis damna eveniunt, eóque nomine illum odiſſe vel ſaltem non amare.

Præclarus eſt in hanc rem Sancti Thomæ locus: " Cum in Deo ſit unum & idem ejus ſubſtantia & bonum commune, omnes qui vident ipſam Dei eſſentiam, eodem motu dilectionis moventur in ipſam Dei eſſentiam, prout eſt ab aliis diſtincta, & ſecundùm quod eſt quoddam bonum commune: & quia in quantum eſt bonum commune, naturaliter amatur ab omnibus: quicumque videt eum per eſſentiam, impoſſibile eſt quin diligat ipſum: ſed illi qui non vident eſſentiam ejus, cognoſcunt eum per aliquos particulares effectus, qui interdum eorum voluntati contrariantur: & ſic hoc modo dicuntur odio habere Deum. &c. 1. p. q. 60. a. 5. ad 5. & alibi.

Sunt quidam effectus Dei, qui repugnant inordinatæ voluntati, ſicut inflictio pœnæ, & etiam cohibitio peccatorum per legem divinam, quæ repugnat voluntati depravatæ per peccatum. Et quantum ad conſiderationem talium effectuum, ab aliquibus Deus odio haberi poteſt, in quantum ſcilicet apprehenditur peccatorum prohibitor & pœnarum inflictor. 2. 2. q. 34. a. 1. 7. in c.

Vi-

Video quid iis omnibus opponi possit : nimirum esse tantùm quæstionem de nomine, an liberum appellari debeat quidquid est voluntarium cum advertentia rationis, ne illis quidem voluntatibus exceptis ad quas à natura determinamùr; an verò illæ voluntates, quæ sunt necessariæ necessitate naturali, excipi debeant? Excipit eas D. Thomas; sed non videtur excepisse Sanctus Augustinus.

℞. Sunt multæ disputationes quæ reduci possunt ad quæstionem de nomine, in quibus tamen non parvi momenti est dispicere, qui meliùs loquantur & magis apposité ad communes hominum notiones. Id ergo disquirendum.

1. Duo sunt genera voluntatum & volitorum, quæ plurimùm à se invicem distant. Unum, quod tale est, ut à natura ad illas voluntates determinemur, itaut illa volita necessariò velimus necessitate naturali, qualis est appetitus beatitudinis in communi, & amor Dei beatificus. Alterum, quod volumus, quia volumus, non necessitate naturali ad volendum determinati, sed quia ita volumus, ut simul stet cum actu volendi potentia ad oppositum. Cum ergo duo illa genera voluntatum maximè distinguantur, nonne satius est illas ita distinguere, ut posteriores appellemus voluntarias & liberas, priores verò voluntarias & non liberas, quàm utrasque confundere, ut faciunt qui dicunt unas & alteras æquè esse liberas; immò priores magis esse liberas, quàm posteriores.

2. In hac disputatione quæritur potissimùm quæ libertas necessaria sit, & quæ sufficiat ad merendum & demerendum in hoc statu naturæ corruptæ. At communis hominum notio est, non mereri vel demereri, nisi eos qui quod agunt

agunt ſuoptè nutu agunt, & ex ſua electione. At quis exiſtimet homines ſuoptè nutu agere, & ex ſua electione, dum id volunt, ad quod volendum à natura determinantur, & naturali neceſſitate moventur ad volendum, quale eſt velle eſſe beatum. Melius ergo videntur ſentire, qui id voluntarium eſſe concedunt, liberum negant.

3. Scrupulum hic addam de eorum opinione qui gratiam conſtituunt in delectatione victrici, quæ ſit velle indeliberatum, & non liberum. Supponamus hominem non multùm liberalem, pauperem offendere, qui eleemoſynam ab illo petat: deliberat, proponit ſibi mandatum Chriſti, & dat eleemoſynam propter Deum. In illorum ſententia à poſteriori colligere eſt tria in illius animo contigiſſe, deliberationem in intellectu, in voluntate verò delectationem victricem, quæ ſit velle indeliberatum, & poſtea piam dandæ eleemoſynæ voluntatem, quæ ſit illius delectationis effectus. Ego verò non video cur illa delectatio quæ ſubſecuta eſt deliberationem, ſit minùs libera, quàm voluntas dandæ eleemoſynæ. Nulla enim voluntas deliberata cenſetur propter deliberationem quæ ſit in ipſa voluntate, ſed propter deliberationem quæ præceſſit in intellectu: deliberare enim intellectûs eſt, non voluntatis. Atqui deliberatio, ex hypotheſi, non minùs præceſſit delectationem, quàm voluntatem dandæ eleemoſynæ. Ergo malè ſupponitur illam delectationem eſſe tantùm velle indeliberatum, adeóque non liberum: vel malè ſtatuitur omnem voluntatis actum deliberatum eſſe liberum.

V. Theſ. an. 1635. p. 652. §. *primum ſalutis deſiderium etiam liberum inſpirando.*

4. Non miror plures antiquos Theologos exi-

existimasse omne voluntarium esse liberum. Facile enim fit, ut id generaliter verum esse absolutè pronuntietur, quod generaliter verum est, uno tantùm casu excepto, ad quem potuerunt non attendere; vel si de illo casu cogitarint, fugit illos ratio cur excipiendus esset, quæ non fugit Sanctum Thomam.

APPENDIX I.

De Libertate quæ competit Menti quatenus cognoscitiva est.

JAm dictum est Mentis duas esse Facultates, cognoscitivam & appetitivam. Cognoscitivam, quæ intellectus dicitur, circa Verum versari; Appetitivam, quæ voluntas appellatur, circa Bonum.

POSTULATUM.

QUia voces, *voluntas*, &, *velle*, possunt esse æquivocæ, & præter *appetitum boni* significare nutum omnem Mentis, quo se Mens in unam partem movet potiùs quàm in aliam; postulo, ut mihi liceat *nutum à voluntate* distinguere, dum voluntatem, prout ab intellectu discernitur, in ea tantùm significatione usurpo, quæ denotat vel appetitum boni, vel Facultatem appetitivam boni.

PROPOSITIO QUÆSTIONIS.

QUæritur, an Mens quatenus est cognoscitiva, independenter à sua Facultate appetitiva boni, sit libera, id est, an se habeat ad opposita, an se suo nutu moveat in hanc potiùs quàm in illam partem, an sit domina sui actus.

actus: id enim intelligo per libertatem, dum quæro an hæc competat Menti quatenus cognoſcitiva eſt.

Supponenda ad Solutionem.

MEns, quatenus cognoſcitiva eſt, apprehendit & de apprehenſis judicat. In apprehendendo libera non eſt: nam in eo patitur potiùs quàm agit. Apprehenſa de quibus judicat, vel ſunt evidentia, vel obſcura, id eſt, non ita clara, ut Mens dum ſua ratione bene utitur, poſſit iis aſſentiri ſine formidine erroris.

Evidentia, vel ſunt per ſe clara, vel per aliud.

1. Si ſint evidentia per ſe, ut ſunt prima principia naturaliter nota, nulla eſt circa ea libertas Mentis, ut cognoſcitiva eſt; quia à natura determinamur ad iis aſſentiendum; nec poſſumus non aſſentiri, quia nulla in iis eſſe poteſt ſpecies falſi.

2. Secundò, ſi ſint evidentia per aliud, ut ſunt propoſitiones quæ demonſtrativè deducuntur ex principiis per ſe notis, ut, Cujuſvis trianguli tres angulos æquales eſſe duobus rectis; Mens liberè aſſentitur, quia ſe ipſa determinat ad aſſentiendum, cum non ſit ad aſſentiendum determinata per naturam, ſed per ratiocinationem, quæ eſt opus ipſius mentis. Unde fit, ut ſint ejuſmodi propoſitiones, quibus ſoli docti aſſentiuntur ſine erroris formidine; indocti verò, vel dubitant an ſint veræ, vel ut falſas rejiciunt; ut cum dicitur imperitis, Solem longè eſſe terrâ majorem.

3. Si propoſitiones non ſint evidentes per ſe, nec demonſtrabiles, ipsâ experientiâ probari poteſt mentem noſtram liberè iis aſſentiri,

quia

quia independenter à ſemetipſa ut eſt appetitiva boni, poteſt iis aſſentiri vel non aſſentiri. Si enim ab aliquo quæras, an ſol moveatur circa terram immotam, vel terra circa ſolem immotum; in quamcumque partem ſe determinarit, ſine ullâ probabilitate diceretur id non potuiſſe fieri, niſi per Facultatem quæ eſt *appetitiva boni*. Quæ enim ſpecies boni potuit movere mentem illius ad unam potiùs quàm alteram illarum opinionum amplectendam? Item ſi quæras, an materia ſit in infinitum diviſibilis, in quamcumque partem ipſius problematis propenderis, nulla ratione dici poteſt, te in eam inclinatum fuiſſe à mente prout eſt appetitiva boni. Quid enim tua intereſt materiam eſſe vel non eſſe in infinitum diviſibilem?

OBSERVATIO.

OBſervandum tamen, non me negare, quin ſæpiſſimè intellectus, maximè in probabilibus, determinetur à mente, quatenus eſt appetitiva boni. Quotus enim quiſque eſt qui non experitur multa eſſe quibus quotidie aſſentitur, quia aliqua ſpecies boni eum movet ad aſſentiendum. Ita cibos qui palatum jucundè afficiunt, facilè judicamus eſſe ſalubres. Item ſi nuntietur Gallos inter & Germanos commiſſum eſſe prælium, facilè credet Gallus, Gallos fuiſſe victores; Germanus, Germanos; unuſquiſque pro amore erga ſuam gentem.

APPENDIX II.

De Mente, quatenus eſt unita corpori.

SEnſationes, delectationes quæ vocantur corporeæ, dolores ex corpore malè affecto, ap-

appetitus naturales famis, sitis &c. passiones ex spirituum commotionibus ortæ, ut sunt motus iræ, gaudii, timoris, sunt modificationes mentis, quatenus est unita corpori, quæ propriè non videntur, nec ad intellectum seu rationem, nec ad voluntatem pertinere; nisi fortè quis dicat, eas ejusdem esse generis ac simplices intellectus apprehensiones.

Quare sicut in eis apprehensionibus nulla libertas est, ita nec in illis modificationibus, quæ mentem non afficiunt, nisi cum aliquid accidit in corpore.

Non enim Mens vel est Facultas ad opposita, vel est actus sui Domina, vel suopte nutu se movet, cum videt colores, audit sonos, esurit, sitit, vel subito iræ, gaudii, vel timoris motu percellitur.

Sed cum mens ad illas modificationes attenta per intellectum, eas per voluntatem amat, gaudens se illis affici, & deliberata voluntate ea desiderat ad quæ illi naturales appetitus impellunt tunc solùm liberè agit, quia tunc se habet ad opposita, & est domina sui actus, & suopte nutu se movet.

Quare non videntur motus, quos appellant primò-primos, posse afferri in exemplum actuum voluntatis qui non sunt capaces meriti & demeriti: quòd, etsi liberi sint à coactione, non sint liberi à necessitate. Actus enim illi, quandiu sunt primò-primi, non sunt voluntatis actus, sed pertinent ad mentem quatenus est juncta corpori.

EPISTOLA
EMINENTISSIMI CARDINALIS A. CIBO
Nunc Sacri Collegii Decani jussu S. D. N. INNOCENTII PP. XI.
SCRIPTA
Ad Clariss. ANTONIUM ARNALDUM *Doctorem Sorbonicum.*

PErillustris & admodum Reverende Domine.

Læto benignoque vultu excepit & attentè legit SANCTITAS SUA Litteras, quibus Ipsi magnâ cum gaudii & filialis obsequii significatione Pontificatum Maximum gratulatus fuisti; in iisque congruentes mœrori suo, ob labefactatam hominum temporumque injuriâ Ecclesiæ disciplinam, pietatis tuæ sensus libenter agnovit. Eruditionis enim & ingenii laudem, quâ jam pridem apud omnes inclaruisti, collaturum te spetat, pro virili tua, in malorum medelam, quæ tam piè ac tam dolenter meritò defles; procul verò eos affectus habiturum, quibus nonnulli egregii cæteroquin Viri & omni laude præstantes, ita aliquando abripi se patiuntur, ut non tam in fide errores, quàm in disputatione adversarios insectentur. Libros quos à te adversùs Calvinianam hæresim editos Sanctitati suæ offers, pari animi benignitate Ipsa excepit, aliquam temporis partem gravissimis curis detractura, ut illis evolvendis impendat, quos singulari studio ac doctrina, nec minori eloquentia & ingenio elaboratos omnium manibus teri jam inaudivit. Cæterum Paternæ charitatis, quâ te Sanctitas sua virtutemque tuam amplectitur, uberes significationes tibi præstabunt opportunitates ornandi tui; cujus interim pignus, & ad preces quas polliceris, & quibus Sanctitas sua plurimùm confidit, incitamentum accipies Benedictionem Apostolicam, quam tibi me interprete amanter elargitur. Ego verò, dum Sanctitatis suæ jussa exsequor, gratias humanitati tuæ de amantissimo officio tuo & de præclaro munere plurimas habeo, libentissimè relaturus, si frequentes se dederint occasiones, de tua eximia virtute, pietate, eruditione bene merendi; ac precor Deum læta tibi omnia cum diuturnâ incolumitate largiatur. *Romæ* 2. *die Jan.* 1677.

D. S. ad Officium paratiss.
A. CARDINAL CIBO.

Superscriptio.
Perillustri & admodum Reverendo
D. ANTONIO ARNALDO
Doctori Sorbonico.

CAU-

CAUSA ARNALDINA CIRCA CENSURAM PARISIENSEM.

I.

ANTONII ARNALDI DOCTORIS SORBONICI AD ALEXANDRUM VII. PONTIFICEM MAXIMUM EPISTOLA

Quâ suæ Sanctitati obtulit ejusque Judicio subjecit suam ad quemdam Ducem & Franciæ Parem Epistolam II. ex qua notatæ propositiones duæ decerptæ sunt.

BEATISSIME PATER,

Quamvis ea sit Christi Vicarii ac Petri Successoris amplitudo & autoritas, ut ad Eum, quasi ad communem omnium Parentem, omnibus etiam Ecclesiæ filiis, nedum nobis qui Apostolicâ ejusdem autoritate in Doctores inauguramur, aditus pateat; tamen à Sede illâ, omnibus longè super-

supereminente, convenienda atque imploranda sæpè homines privatos ipse illius apex ac majestas summa deterret. Cùm verò præcelsa illa ac singularis potestas cum singulari etiam humanitate conjuncta est, & Apostolicæ autoritatis splendor, benignitatis quasi nube ac velo temperatus, blandiùs ad se homines invitat & allicit; tum verò Pontificem Maximum ut Patrem suum quisque tanto veriori, quanto securiori reverentiâ compellare se posse confidit. Hinc factum est, Beatissime Pater, ut publica totius Orbis de Sanctitate Vestrâ in Petri Sedem provectâ gratulatione & eximiæ benignitatis Tuæ famâ commotus, scribendi ad Beatitudinem Vestram, consilium fiduciamque conceperim. Expono igitur Sanctitati Vestræ, quando id per Eam licet, rem non tam meam, quàm Ecclesiæ & Christi, adeoque non jam à Te alienam, sed tuam, quando quæ tua sunt à Te aliena, quæ autem Christi sunt, tua tantum Te habere velle, splendidis nuper indiciis, mirante Orbe, testatus es. Nec verò necesse est rei totius seriem vel repetere altiùs, vel longiùs persequi, cùm Epistolam in quâ de injuriâ à nonnullis Sacerdotibus Viro & genere & dignitate & pietate illustri factâ conquestus sum, Sanctitatem Vestram legere dignatam, quæque adversùs illum zelo nonnullo, sed præpostero, tentata sunt, minimè probasse acceperim. Cum autem adversùs eamdem Epistolam Sanctitati Vestræ, ut hîc audiebatur, non ingratam, multi nihilominus scriptis acerbioribus in dies inveherentur; quamvis ab illo

illo contentioso scribendi genere multùm abhorreret animus, facere jam, ut constitueram, mihi integrum non putavi, ne quæ scribendo astruxeram, jam silendo abjicere, & Ecclesiasticæ quam propugnare conatus eram veritati, si minùs per me injuriam facere, saltem facientibus consentire viderer. Hanc igitur Epistolam Secundam, prioris propugnatricem ac vindicem, Sanctitatis Vestræ Apostolico Judicio cum omni submissi animi obsequio ac reverentiâ offero: cujus prolixitatem, libri quàm epistolæ nomine digniorem, eò faciliùs excusabit Benignitas Tua, quòd eam vitassem planè, nec jam excusandam haberem, nisi me libellorum aliorum ex aliis in priorem Epistolam meam erumpentium multitudo & confidentia in hanc latiùs & nervosiùs scribendi necessitatem, vel invitum me ac reluctantem adduxissent. Quòd si in hanc Epistolam perspicaces illos, quos universo Orbi Christiano debet, oculos conjicere non dedignetur Beatitudo Vestra; quamvis in hoc qualicumque opere conemur tenues grandia, & sublimioris mentis tuæ omnia penetrantis, omnia etiam aliis ardua facilè transcendentis aciei nequaquam sensuum nostrorum tarditas respondeat; in eo tamen sincerissimum meum & in Catholicam veritatem studium, & in Apostolicam Sedem obsequium ac devotionem ingenuè, atque ut reverâ est repræsentatam, facilè, ni fallor, Sanctitas Vestra recognoscet. Mihi quidem, Beatissime Pater, jampridem nòn fides modò, sed etiam tenuis illa, quam è libris Ecclesiæ haurire conatus sum, do-

ctrinæ sacræ notitia, certissimè persuasit, Christianos omnes filios esse, non veritatis tantùm, sed & caritatis. Veritas errorem omnem & hæresim, Caritas schisma & divisionem excludit. Caritatis autem vinculum Unitas, Unitatis centrum Apostolica Sedes est. Huic ergò Sedi, in quâ fœlicissimè præsides, Sanctissime Pater, totâ devotione adhæresco. Eadem enim Fides & Catholica & Romana & Una est. Frustra verò Fidem tenet qui Caritatem violat, qui dissolvit Unitatem. Non est membrum, sed hostis & Ecclesiæ & Christi, qui scelere vel Judæis inauso individuum Christi Corpus dividens, & quod Deus consociavit dissocians, divellere se audet à Capite Ecclesiæ, à Vicario Christi. Faxit ille supremus animarum Pastor & Episcopus, ut Sanctitas Vestra ad Regnorum & Ecclesiæ pacem, divinæ veritatis tutelam, Christianæ pietatis instaurationem, in throno Petri diutissimè vigeat incolumis.

BEATITUDINI VESTRÆ,

Addictissimus & obsequentissimus Filius & famulus ANTONIUS ARNALDUS Doctor & Socius Sorbonicus.

E Portu-Regio Aug. 27 Anno Domini 1655.

ANIMAD-

I I.

ANIMADVERSIONES

In ea quæ Acta sunt in Comitiis Facultatis Theologiæ Parisiensis, habitis apud Sorbonam die 4. *Novembris an.* 1655. *super eâdem Epistola* ANTONII ARNALDI *Doctoris Sorbonici ad quemdam Ducem & Franciæ Parem.*

I.

QUam scripsit Arnaldus alteram Epistolam, ea sic probata fuit omnibus verè doctis, & ab omni odio studioque partium liberis hominibus, ut cum satis apertè convinceret illa, quàm pura sit hujus Theologi doctrina, quàm ab omni novitatis studio alienus animus, spem afferre visa sit certæ pacis ac tranquillitatis. Accidit tamen, fato nescio quo, ut quæ conciliatrix pacis futura videbatur Epistola, eadem novos belli tumultus excitaverit, novásque tempestates, quas molestissimè ferunt quibus cara est Ecclesiæ concordia, & Sorbonæ laus. Verùm hæc ita accidisse nemo mirabitur, quisquis noverit ferociores & implacatos eorum spiritus, quibus intolerabilia videntur S. Augustini dogmata.

Facilè judicatum est fore ut ejus Epistolæ laudationem non ferret perversa eorum indoles; & quo vehementiùs probaretur illa æquis rerum æstimatoribus, eo infensiùs atque acriùs hostes eam impeterent; criminarenturque studiosiùs, quo veriùs moderatum scribentis animum arguere, & Ecclesiæ fidem asserere certiùs videretur. Scilicet nobis in mentem venit effati illius Evangelici, non esse servum majorem Domino; cumque hujus Epistolæ Scriptor profiteatur mirabilis gratiæ Doctoris sensa sequi se conari in omnibus, non mirum est, id de hac Epistola dici posse, quod olim de eximio Augustini Opere scripsit D. Prosper in Epistola ad Eundem: *Recensito hoc Beatitudinis tuæ libro, sicut qui sanctam atque Apostolicam doctrinæ tuæ autoritatem antea sequebantur, intelligentiores multò instructioresque sunt facti; ita qui persuasionis suæ impediebantur obscuro, aversiores quàm fuerant, recesserunt.* Qua in re hoc mirum videri debuit, quòd ejusmodi homines, quorum calliditas singularis & inaudita vafrities consilia dissimulat, hoc in negotio sua ars defecerit, tamque parum dissimulanter egerint, ut eos non tam tuendæ veritatis studio, quàm defensorum ejusdem odio incensos fuisse manifestum sit.

I I.

Hinc est quod ab unius men-

sis spatio posuerunt in eo studium & operam omnem, ut quem ex Doctoribus sibi ad omnes nutus obtemperantem fore noverant, eum ad Syndici munus eveherent. Quod quidem universa Sacra Facultas sensit eò manifestiùs, quòd licet Domum Sorbonicam inter & Navarricam perpetua sit dissensio, qui tamen è Sorbonicis doctrinam Augustini non probant, ii Navarricum Doctorem antepofuerunt Sorbonico longè antiquiori, qui quidem eorum opinioni nunquam ipse fuerat adversatus, sed cujus æquitas atque moderatio præcipitibus temerariisque eorum consiliis minùs idonea videbatur. Neque tamen iis ad id aliâ viâ grassari licuit, quàm quæ Syndici electionem facit prorsus irritam, utpote Statutis Facultatis ac Senatus-consultis contrariam. Qui enim favebant Doctori Sorbonico, non victi sunt nisi Religiosorum Mendicantium suffragiis, quorum cum non plus quàm binos ex singulis Ordinibus suffragia ferre in Comitiis Statuta sinant, viginti sex præter legem & consuetudinem ad suffragia admissi sunt.

III.

Cum itaque hac de re inter ipsos novumque Syndicum convenisset, fecerunt quod solent omnes qui æquitati causæ videntur minùs confidere. Rem quovis modo occultant. Sed dum aliud obscurè moliuntur, aliud spe ac specie simulationis ostentant, spargunt rumores qui consilii suspicionem omnem amoveant, & nonnullorum è suis minacia dicta emolliant. Nimirum Mag. Guiart, qui cum vellet fieri Syndicus, ad obtinenda nonnullorum Doctorum suffragia, fidem obstrinxerat suam, non siturum se ullas in Facultate quæstiones agitari, quæ turbandæ pacis occasionem præbere possent; idem non dubitavit aliquot diebus ante Comitia, nonnullis quos Augustini doctrinæ favere noverat, iterum polliceri, se ea de re nihil acturum omnino; quò libentiùs abessent illi à Comitiis, à quibus eos revera hæc Syndici data fides abduxit. At ostiatim ad Comitia & clàm invitati sunt & adducti adversæ factionis participes, quorum agmen auxit imprimis numerosa Mendicantium caterva, quos eorum voluntati mancipatos esse ob causas notissimas, ignorat nemo. Namque, sicuti supra dictum est, cum juxta Statuta Sacræ Facultatis & Senatus-consulta binos tantùm ex singulis Familiis adesse liceat in Comitiis, (quæ lex non spectat alios Ordines, puta Benedictinorum, Bernardinorum, &c.) in hæc Comitia plusquam triginta, atque ex iis 15 aut 20 Franciscani intrusi sunt. Ita rem illam, quantumvis iniquam, facilè sibi ex voto successuram speraverunt; neque in tantâ addictorum sibi Doctorum venalium colluvione ac vociferatione habituram quidquam ponderis sanorum hominum rectè & liberè sentientium autoritatem.

IV.

IV.

Itaque totum ejusmodi negotium solâ rei gestæ commemoratione refellitur, in quo scilicet leges & Conclusiones Facultatis violatæ sunt. Nam quia Societates & Collegia nonnisi pace & concordiâ stare possint; fuit hæc prima Sacræ Facultatis cura, ut pax inter suos servaretur. Cùm enim habeat hoc illa sibi propositum, ut sectas & schismata arceat ab Ecclesia, necesse est ipsa paci propriæ invigilet, nec suos inter se turpiter dissidere patiatur. Hinc si quando accidit ut de rebus gravissimis, puta Summi Pontificis Potestate, Doctores inter esset aliqua opinionum dissensio; ne Facultatem in factiones & sectas distraheret sententiarum diversitas, providit sapientissimè ut altum esset de quæstionibus his litigiosis silentium, libera esset sua cuique sententia, néve, armatis civili bello in se invicem variis partibus, ipsa labasceret & pessundaretur. Cujus moderationis suæ fructum illa tulit optatissimum: quæ enim aliquantisper tanta animorum contentione quæstiones agitatæ sunt, sopitæ sunt non minùs, quàm si nullæ unquam extitissent.

V.

Quem modum in præsenti negotio tenuit eadem Facultas, variisque cavit Conclusionibus, ne quid ab universo Doctorum Collegio eâ de re decerneretur. Idque mirum videri debet; quòd ut caveret id Sacra Facultas contenderunt ii potissimum, qui nunc in eâdem seditionis atque discordiæ facem inflammare conantur. Aliquot enim abhinc annis cùm ad Sacram Facultatem nonnulli Doctores detulissent libellum Francisci Veron, qui inscriptus est *Linguarium Jansenistarum*, ineptiis, erroribus, calumniis plenissimum, Mr Cornet, tunc Syndicus, declaravit non posse examinari libellum hunc, quin agitarentur res plurimæ controversæ, ob quas excandescerent hinc inde animi, arderetque Facultas bello civili ac domestico, quæ res una libellum Censuræ substraxit. Nempè assensum est Syndico, & in eam sententiam hisque verbis scripta est Conclusio, *pro bono pacis*, sunt ipsissima Conclusionis verba, nullum fore libelli examen publicum, ne opinionum varietas disjunctionem animorum faceret, bellique periculosi fax esset libellus ille temerarius. Jam verò Corneti, Doctorumque aliorum ab Augustini doctrinâ abhorrentium agendi rationem quis non mirabitur? Tunc discordiarum vel minimas causas tolli volebant; nunc iidem veluti classicum canunt. Nolebant perstringi vel leviter libellum vilissimum, linguarium fictitium, erroribus, deliriis, ineptiis refertum; nunc Epistolam gravem, Scripturæ & SS. Patribus consentaneam, laudatam ab omnibus quos nulla afflavit factionis contagio, proscribi & inuri notâ infami postulant. Nolebant Cen-

ſoriam Animadverſionem cadere in M. Veron alienum hominem; nunc unum è ſuis Doctorem notum, cujus neque morum, neque Scriptorum pœnituit hactenus Facultatem, turpiſſimo judicio condemnari volunt. Unde facilè intelligitur ejuſmodi homines pacem olim, nunc bellum ſuadentes, id agere quod teſtatur Auguſtinus hoſtes Eccleſiæ infenſiſſimos feciſſe: *Quod volumus Sanctum eſt.* Optanda pax, ſi modò rebus noſtris accommodata ſit; bellum neceſſarium, ſi id utilitas noſtra poſtulat. Optanda pax, cùm judicio & Animadverſioni Cenſoriæ cupimus eripi Scriptoris ineptias erroreſque graviſſimos; bellum neceſſarium nobis Auguſtini ipſius doctrinam damnari aut opprimi cupientibus. Optanda pax ſi nobis alienum hominem contra Facultatis Doctores innumeros tueri placeat; bellum neceſſarium nobis Doctores inter diſcordiam concitare & Facultatem in partes adverſas diſtrahere ſatagentibus.

V I.

Quæ verò inconſtantia mutabilitaſque mentis præcipites agere ſolet homines qui non unam ducem ſequuntur veritatem & rationem, fecit ut idem Mag. Nicolaus Cornet, qui noluerat libellum hunc à Sacra Facultate damnari, ne pacem ejus turbarent intempeſtivæ diſputationes, finxerit ipſe poſteà variis de rebus ſeptem aut octo propoſitiones, quas ſine ullius Autoris nomine damnandas propoſuit. Sed reclamarunt 70 Doctores ſeculares; quorum expoſtulationis æquitatem cum cognoviſſet Curia Pariſienſis, ad quam illi pro more confugerant, decrevit eadem Facultas ut paci conſuleretur, nec ulla fieret amplius ejuſmodi rerum mentio. Cum itaque hoc in negotio violata ſit Sacræ Facultatis ſupremique Senatus autoritas, manifeſtum eſt debuiſſe Syndicum non modò rem illam non aggredi, ſed pro munere ſuo aliorum conatibus fortiter obſiſtere.

V I I.

Quæ verò ab Innocentio X lata eſt poſtea Conſtitutio, tantum abeſt ut favere tantillum poſſit Sacræ Facultatis perturbatoribus, ut eorum facta damnet. Prætexi quidem fortaſſe id poſſet, ſi huic Conſtitutioni Pontificiæ minùs obtemperaretur. Verùm cum Diplomati à nemine omninò reclametur, ſitque præcipuum hoc Epiſtolæ, de qua agitur, argumentum, ut oſtendat Auguſtini Diſcipulos damnare ex animo quinque propoſitiones; nonne temerè & ſine cauſa videntur ii velle novos tumultus jam ſedatos in Sacra Facultate excitare, qui volunt in ea diſquiſitionem fieri Propoſitionum aut quas definivit Summus Pontifex, ſi tantùm de 5 Propoſitionibus agitur, aut quas definiendas non eſſe ſtatuit, ſi agitur de aliis quæſtionibus ad gratiam pertinentibus, maximéque de gratia efficaci neceſſariâ

ad singulos pietatis actus, qua de re, fatente ipso Patre Annato, in Libello cui titulus: *Cavilli Jansenianorum p.* 30. nihil omninò statuit Summus Pontifex? Itaque M. Guiartus, quàm iniquè ageret demonstravit apertissimè, cùm hanc unam habendi Comitia causam attulerit, quòd ex quo tempore, scilicet ab uno mense, Syndicatu fungitur, delatæ sint ad se nonnullorum hominum magnatum querelæ de Libello, cui titulus: *Secunda Arnaldi Epistola*; in quo damnati à Summo Pontifice & Episcopis errores propugnantur. Cùm enim luce clarius sit, in eo totum esse Arnaldum in sua Epistola, ut refellat hanc calumniam, séque ostendat propositiones à S. Pontifice damnatas non tueri; cui hoc videbitur verisimile, scilicet Arnaldum eas propositiones tueri in hoc ipso libro, quem scripsit ideò solùm, ut palàm faceret omnibus, has propositiones damnare se ex animo? Sentiant illi de Arnaldo quod ipsis libuerit; sed neminem novi qui Doctorem hunc stultum aut mente captum dixerit, eundemque existimet eò insaniæ devenisse, ut propositiones damnatas tùm Catholicas esse contendat, cùm eas clarè & distinctè pronuntiat & fatetur hæreticas.

VIII.

Verùm inauditæ & incredibilis criminationis causa quæ fuerit, facilè reperitur. Tot graves enim magnatum querelæ, si propiùs res spectetur, unius sunt P. Annati, qui molestè tulit suis de Pontificia Constitutione interpretationibus non eandem fidem, quàm ipsi Constitutioni ab Arnaldo fuisse habitam: hoc est, non potuisse adduci Arnaldum, ut quæ sunt Augustini sanctissimorumque Pontificum dogmata, ea non secus atque errores impios atque manifestas hæreses detestaretur; ipsique Annato crederet affirmanti, hæc ab Innocentio X. damnata, de quibus ne verbum quidem in Constitutione. En verum & unicum Arnaldi crimen. Quantumvis subditus morem gerat Constitutioni Pontificiæ, eandem violasse existimabitur, quia cum ei obtemperet, non passus est eâ Molinæ discipulos abuti ad damnandam S. Augustini de gratia doctrinam certissimam: quia non existimavit, juxta perversam horum interpretum mentem, hanc esse vim Censuræ in quinque propositiones individuas & peculiares latæ à S. Pontifice, ut priscorum Pontificum de gratia doctrinam prorsus pessumdaret: quia, pro sua in S. Sedem Christique Vicarios reverentia, non existimavit sibi licere Pontifices Pontificibus quasi sibi invicem contrarios opponere; vetera Pontificum Romanorum decreta falsâ recentium interpretatione abrogare; nefasque duxit, in eam Sedem, per quam servatur Ecclesiæ unitas, schismata & dissidia admittere.

IX.

Quod si concedatur, non erit

Jesuita

Jesuita quispiam, cui non liceat S. Thomæ discipulos appellare hæreticos, excommunicatos, autoritati Concilii Tridentini rebelles, adversarios. Quis enim nescit Dominicanorum Theologis doctissimis, qui apud S. Sedem damnandos Molinistarum errores detulerant, id unum tunc objecisse Molinæ Discipulos, quod Dominicani de vi & efficacia gratiæ Christi in voluntatem humanam, juxta mentem Augustini & Thomæ, contra Molinistarum sensum assererent, id omninò repugnare Concilii Tridentini Decretis, quibus definitum est, liberum arbitrium gratiâ motum & excitatum posse, si velit, non consentire? Porrò quis hoc tolerasset? Nonne universa Ecclesia os ejusmodi hominibus occlusisset, qui persuadere voluissent Oecumenicorum Conciliorum autoritatem in Scholis rejici & pro nihilo haberi, quia dum omnes decretis & autoritati Conciliorum assentiunt, de sensu tamen & interpretatione Canonum est inter Theologos aliqua dissensio? Quis est qui non intelligat idem præsenti in negotio agi; sique Molinæ Discipuli, quas afferunt de sensu Constitutionis interpretationes, eas contenderint aliorum interpretationibus anteferri oportere (quamquam alii nullas interpretationes afferunt, quandoquidem fatentur 5. Propositiones damnatas sine glossematis, juxta vim terminorum, & in sensu obvio intelligendas esse) nonne Molinistarum est sententiam suam argumentis & rationibus confirmare? Verùm nonne manifestissimum est violari Sedis Romanæ dignitatem & Ecclesiæ sanctitatem, si quis contenderit, Doctores Catholicos, quantumvis profiteantur Apostolicæ Sedi se subditos, tamen autoritati Pontificum adversari; quia nimirum ipsis non sapiunt certæ nonnullorum hominum interpretationes & glossemata, quæ falsissima esse demonstrantur? Atqui Scholasticorum sunt hæ concertationes problematicæ, quæ minimè pertinent ad Constitutionem Pontificum in se spectatam; in quibus non est cur alterutrius partis Theologi alii alios arguant & criminentur, quasi Constitutioni Pontificiæ adversarios. Neque enim ejusmodi criminationi in Doctores Christianos locus esse potest, nisi duobus modis: Primò, si profiteantur palàm & publicè nolle se Constitutioni acquiescere: altero, si propositiones damnatas aut ipsisdem verbis, aut iis saltem verbis quæ sensum eundem clarè & distinctè, non verò obliquè exprimerent, tueantur. Ex iis porrò alterutrum quis est qui objiciat Arnaldo, nisi impudentissimus ac perditissimus calumniator?

X.

Atqui cavit diligentissimè M. Guiart ne Epistolæ Arnaldinæ locum ullum excerptum citaret, qui favere videretur erroribus damnatis à Pontifice, aut qui Censurâ dignus esset vel minimâ.

Quod

Quod quia omisit, pro nihilo habenda prorsus, quæ inde secuta sunt. Hæc est enim laudabilis consuetudo in Sacra Facultate, quovis tempore usurpata, ut librum nullum Syndicus damnandum Comitiis offerat, ex quo non excerpserit aliquas propositiones, quas quia Censurâ dignas judicat, examini subjiciendas censet. Quod ut ita fieret, æquissimum esse censuit sapientissima Facultas. Cùm enim de damnando aliquo libro vel una Syndici postulatio notam inurat nescio quam, & opinionem pravæ doctrinæ, saltem apud rudes & imperitos, relinquat, postulat hoc legum omnium, non Christianarum modò & Ecclesiasticarum, sed naturalium civiliumque æquitas, ut ne fiat hæc injuria præsertim homini Presbytero & Doctori, cui ad Ecclesiastica munia necessaria est famæ integritas, nisi priùs certum sit in eo libro contineri aliqua reprehensione digna, atque è re Theologica esse, ut is liber suspectus à Doctoribus designatis diligenter expendatur. Cùm verò Sacræ Facultatis sit dijudicare, utrum Examinatorum judicio permitti debeat liber delatus à Syndico, necesse est præcipua saltem capita, & præcipuas propositiones reprehensione dignas indicet Syndicus; alioqui non nisi temerè & de re ignota judicium ferret Facultas, posseteque pro arbitrio Syndicus per Facultatem infamiâ aspergere quos vellet Scriptores, quamtumvis orthodoxos, quos vel ipsa Censuræ jactata in Comitiis mentio rudibus & imperitis suspectos faceret.

X I.

Itaque hac in re ne muneri suo faciat satis Syndicus, solus prohibet conjurationis amor & nocendi voluntas: atque perspicuum est Magistrum Guiart ideò nullam propositionem excerptam ex Arnaldi Epistola protulisse in medium, quia veritus est ne statim sibi reclamaretur ab innumeris Doctoribus, qui quas criminans causas prætexuisset, facilè discussissent. Qui metus fecit, ut cùm de damnanda Arnaldi Epistola in Comitiis retulit, non solùm juxta consuetudinem non exhibuerit Catalogum errorum quos in ea deprehenderat; sed postulantibus Doctoribus ut indicaret aliquos errores, & palàm legeret, quò melius de postulatione ejus judicaretur, recusarit morem gerere, certus videlicet, quod sibi negaret æquitas & ratio, id se conjuratorum suffragiis consecuturum esse. Sed non satis attendit cum postulationis suæ causas, quas ipse sentiebat nemini fore probabiles, proferre recusaret, de toto negotio ex violatis Comitiorum Sorbonicorum legibus malè omnes existimaturos.

X I I.

Accedit quod Mag. Guiartus, cum de damnanda Arnaldi Epistola retulit, significavit delatas ad se à Viris regni primoribus de hoc scripto querelas. Si enim de

rebus

rebus ad regnum pertinentibus ageret hæc Epistola, aut si quid ea contineret autoritati, imò & saluti Regum periculosum, perinde ac tot libri à Sacra Facultate damnati, & Senatus-Consultorum autoritate igne combusti; fuisset fortasse locus in Comitiis Sorbonicis querelam hanc primorum regni Virorum interponendi. Cùm verò non nisi de argumentis Theologicis ad Remp. minimè spectantibus agatur, atque in ea Epistola displosi sint cavilli nonnullorum, calumniantium Epistolæ Scriptorem Pontificiæ Constitutioni non obtemperantem esse, & Reip. interesse ut is damnaretur; quò spectant ejusmodi hominum consilia, qui ad discutiendam quæstionem Theologicam procerum autoritatem adjungi cupiunt, nisi ut quæ solet esse Aulicorum hominum ratio, ea rebus adhibeatur Theologicis, hoc est ambitiosis spes, parùm fortibus terror objiciatur; denique vincantur quovis modo hominum illorum animi, quos plus movet rerum suarum, quàm veritatis amor.

XIII.

Quæ verò hanc Magistri Guiart iniquam postulationem consecuta sunt, conjurationis certissima sunt argumenta. Vix enim dicendi finem ille fecerat, cum M. *de S. Amour* Doctor & Socius Sorbonicus surrexit, dixitque habere se quod auditu dignum coràm exponeret, scilicet Arnaldum adeò non suspicatum esse visum iri se in hac Epistola propositiones asserere Pontificia Constitutione proscriptas, ut eam Epistolam scripserit eo consilio, quo palàm faceret se ex animo Constitutioni Pontificiæ assentiri, & libellorum numero infinitorum fidem ejus hac in re temerè accusantium calumnias refelleret, de quibus, quia turbas excitarent inter Theologos, ad Sacram Facultatem à Syndico referri fuisset longè æquius: Arnaldum conscientiâ suæ fidei fretum, quam vulgaverat sui purgandi causâ Epistolam, hanc misisse ad S. Pontificem, additâ alterâ latinè scriptâ, quâ certiorem eum faceret quibus de rebus accusaretur, séque Sanctæ Sedi obsequentissimum esse significaret: decimâ quartâ Septembris proximè elapsi Summo Pontifici Epistolam utramque fuisse redditam, quam cùm manibus accepisset S. Pontifex, ab eo laudatam Scriptoris & pietatem & eruditionem, eumque licet infinita negotiorum multitudine obrutum, tamen pollicitum fuisse fore ut utramque sibi legi curaret. Addidit Doctor *de S. Amour* habere se præ manibus latinè scriptæ ab Arnaldo ad S. Pontificem Epistolæ exemplum, ipsius Arnaldi manu subscriptum: quod cùm Scribæ dedisset, lectum est altâ voce in medio consessu, maximâ omnium attentione. Decanus, qui pro more præerat Comitiis, cœpit res de quibus deliberandum esset, proponere, paucisque dictis de utraque re, addidit, audi-

auditam fuisse ab omnibus Syndici querelam de Arnaldi Epistola; tum eâ de re M. *de S. Amour* orationem; æquum sibi videri ut super ea re Summi Pontificis expectaretur judicium. Qui duo priores Doctores sententiam dixêre, idem atque Decanus censuêre; cum ea res in manibus esset S. Pontificis, Romanæ Sedis expectandam esse sententiam. Qui tertius loco sententiam dixit, Doctor antiquissimus & unius Ecclesiarum Parisiensium Pastor, laudavit pluribus Decani cæterorumque sententiam, quam æquissimam gravissimis rationum momentis fusè probavit. Cui assensi sunt alii quàm plurimi.

XIV.

Quis non existimasset ejusmodi Doctores, debitæ in Sedem Romanam observantiæ præcones perpetuos, quique Augustini Discipulos hactenus eo nomine præsertim criminati sunt, quasi S. Pontificis & ejus autoritatis contemptores; quis, inquam, non existimasset eos libenter amplexuros fuisse certa illa summæ Arnaldi in Sedem Romanam observantiæ argumenta, & antiquioribus Magistris fuisse assensuros? Verùm cùm iis certum esset huic Epistolæ notam inurere, scriptoremque quoquo modo possent, in invidiam vocare, non eam sententiam secuti sunt quæ videretur sanior & reverentiæ Summo Pontifici debitæ convenientior; sed id unum ipsis propositum fuit, ut quod jam pridem concupierant, quavis ratione obtinerent, abrogatis proscriptisque Patrum & Pontificum de gratia Christi dogmatibus nova commenta sua confirmarent. Ex quo perspicuum est fucum facere rudibus & imperitis Doctores illos, qui in vulgus tantopere jactant summum illud suum in Sanctam Sedem obsequium: hoc enim nomine vocant in odium alios, eosquè rebelles S. Pontifici calumniantur, quorum sincera & ab omni fuco aliena est in S. Sedem observantia: sed egregii & jactabundi illi defensores ac vindices autoritatis Pontificiæ, verbis tuentur illam quidem acerrimè, cum id res eorum postulat; sed factis eandem negant & rejiciunt, cùm eorum consiliis minùs accommodata est.

XV.

Eâdem illâ explendi odii libidine impulsi, omnia communis æquitatis jura violarunt. Scripserat Arnaldus Epistolam, de quâ nunc agitur, eo consilio, ut ostenderet quàm mali exempli, quantumque à verâ Ecclesiæ disciplina alienam rem admisisset unus ex Ecclesiæ S. Sulpicii Sacerdotibus erga Virum genere & fortuna conspicuum; susceperat apertè tota Societas Ecclesiasticorum illius Ecclesiæ tuendum hoc factum, quod Aulam pariter atque Urbem universam offendit; extitêre tamen Doctores quatuor ejusdem Sulpicianæ Societatis, qui suffragia tulerunt sua, & illis in Comitiis palàm insurrexerunt in Arnaldum. Civilibus

in

in negotiis Judices, quamtumlibet spectatæ probitatis æquitatisque sint, sui rejectionem fieri adeò non ægrè accipiunt, ut ultrò judicum personam ipsi deponant, cum ea res, quæ in controversiam venit, illos vel minimum videtur spectare; rati scilicet iis qui publicè judicia exercent cavendum, ne propter privatum aliquod commodum incorruptâ fide non reddita jura videantur. Contrà verò hìc Doctores unius & ejusdem Societatis suffragium ferunt in ea contentione quæ contra ipsam illam Societatem excitata est, sedentque judices in propriâ causâ.

X V I.

Mirum sanè quoque est hac in controversia ultro auditam fuisse sententiam Doctorum illorum quos Sulpiciani Sacerdotes consuluerant, maximè verò ejus inter illos de quo in secunda Epistola hæc habet Arnaldus Pag. 14. „De ultimo verò, qui hoc factum „sibi probari significavit; nihil „mirum, cùm notum sit quàm „parum reverenter & circumspe-„ctè de S. Augustino multoties „sit locutus. Et præterea, si quan-„do volet tum subsignare suum „ad Ecclesiasticos illos respon-„sum, tum rationes, quibus illud „nititur, scriptas subjungere, spes „est futurum tunc ut Theologus „aliquis existat, qui cæcitatem „ejus & ignorantiam miseritus, „ipsi demonstret, nihil ex Sanctis „Ecclesiæ Patribus; aut ex ipsis „Casuistis, quorum responsa veluti quædam oracula accipit, „depromtum afferri posse; quo „opinionem tam dissolutam ac „Ecclesiasticæ disciplinæ contra-„riam muniat. Quis non videt illum, hac in contentione sic implicatum, Judicis munere fungi non debuisse? Oportuit palàm probaret responsum illud suum, notumque faceret perperam sibi objectari susceptam eorum defensionem, qui Ecclesiasticam disciplinam violassent, nedum propriâ in causâ pronunciaret, ac se judicem gereret ejus Viri, cujus impugnationes ab ipso priùs retundi par fuit.

X V I I.

At Deus, quem juvat quandoque improbos suis ipsorum artibus arguere, & eos obcæcare qui una odii libidine rapiuntur, permisit illos homines hoc in negotio tam impotenter agere, ut ne minimam quidem æquitatis speciem ac umbram servare curaverint. Atque ut hoc omnibus pateat, satis erit recensere nomina eorum quos cognoscendæ excutiendæque Arnaldi Epistolæ præfecerunt.

Primus eorum est M. *Cornet*; qui cùm Jesuiticam vestem olim induerit, mentem nondum exuit, fabricator quinque Propositionum, dux & signifer omnium doctrinæ S. Augustini inimicorum.

Secundus, M. *Chappelas*, ipse quoque quondam Jesuita, & qui nihil non tentavit, quo sancti Gratiæ Doctoris Doctrinam convelleret, dum frustra annixus est ut Liber *De Gratia victrice* Censuræ subjiceretur.

Ter-

Tertius, M. *le Moine*, privatim & publicè Arnaldo infensus, in quem edita est SS. Patrum Apologia, cujus ipse authorem arguit Doctorem hunc, & in quâ illum nova & perniciosa dogmata, opiniones falsas & hæreticas invehere, argumentis & claris & certissimis probatur, iterumque quis vivâ voce facilè probaverit, si sua ille commenta tueri audeat in congressu legitimo.

Quartus, M. *de Breda*, qui passim deblaterat in discipulos S. Augustini, quos Jansenistas appellat; qui prædicat nullum deinceps ex illis admissum iri in Sorbonam, & quem constat apud viros quosdam egisse, ut ita fieri vellent.

Quintus est M. *Bail*, à quo edita & scripta plurima, quibus nupera Molinæ dogmata firmaret, maximè autem Liber *De Beneficio Crucis*, qui sanè erroribus ac falsitatibus totus scatet.

Sextum denique locum tenet Pater *Nicolai* Dominicanus, qui contumeliosam in S. Augustini Discipulos Præfationem nuper affixit in fronte Libri editi ab ejusdem Ordinis Religioso; & cui in illa libri Magistri Habert confutatione, quam ipse cum quibusdam aliis tribuit ei Viro cujus judex esse vult, exprobratum est, modestè quidem & parcè, eum Ordinis sui dignitati maculam inussisse non levem, cum approbavit librum, qui subvertit illam de Gratia doctrinam, quam Divi Thomæ discipuli omnes tam gloriosè propugnaverunt. Privata autem hujus Dominicani in Arnaldum offensio ira omnibus nota perspectaque est, ut illam in ipsis Comitiis declarare teneri se ille putaverit, fassusque sit nullas sibi jam judicis partes relictas, cùm causa quæ ageretur esset verè sua. Nonne ergo valdè occæcatos fuisse oportet talium machinationum duces, qui Religiosum hunc ista palàm confessum voluerint tamen sedere principem inter judices.

XVIII.

Conspectis ejusmodi Judicum nominibus, antequam illi ad Inquisitionem faciendam accedant, facilè quivis præceperit quale judicium laturi sint. Palàm cernitur jamdudum, & extat grandibus, ut ita dicam, characteribus incisum in eorum & factis & verbis: illud præ se ferunt libri omnes, in quibus opiniones suas dissemi-narunt, lata variis in Comitiis suffragia, publicata in scholis scripta. Si duobus saltem viris æqui bonique studiosis inter sex illos Inquisitores sedem dedissent; licet vix paulo minùs ipsis constitisset suæ conjurationis eventus (ut pote quatuor oppositis adversus duos) illam tamen non ita suspectam odiosamque fecissent. At verò planum est, ne unum quidem admissum nisi omninò addictum ipsis, ita ut timuisse videantur, ne quis suæ in judicando temeritatis propior testis existeret. Statuerant scilicet communi consensu notare ac deformare Epistolam, quæ ipsa per se nullum præbet eorum re-

prehensioni locum; caliginem offundere rebus clarissimis; candidè simpliciterque dicta malignè interpretari; illa omnia dissimulare quæ faciunt ad purgandum eum quem accusant; è principio extra omne dubium posito falsissimas eruere consequentias, ut inde Scriptorem damnarent, non ex iis quæ reverâ scripsit, at ex iis quæ ipsi affingunt infensi illius inimici; denique illi temerè tribuere vanum quemdam commentitiumque errorem, tum cùm negari non potest ejus doctrinam esse verè Catholicam & Orthodoxam. Nulli libri sunt, ne sacros quidem ac probatissimos excipio, quos ejusmodi censuris notare facile non sit. Et hæc sunt arma tenebrarum, quibus hæretici vexare & commaculare solent quidquid sacra Ecclesiæ doctrina habet sanctum magis & inviolabile.

X I X.

Quàm insolens & aliena sit à Facultatis moderatione & instituto inita hac in re ratio ac via, abundè declarabit sumptum ex ejus tabulariis nobile exemplum. Vir clarissimus Claudius Espencæus, qui palàm celebravit inviolatam S. Augustini auctoritatem in iis quæ Gratiam spectant, * præcipuum licèt Facultatis ætatisque suæ decus ac lumen, sævissimas odii & invidiæ tempestates habuit subeundas; propter doctrinam suam sæpiùs exagitatus est; molesta multa audiit; tandem delecti sunt qui eam excuterent, deque eâ judicium ferrent. Sed priusquàm iretur ulteriùs, quæsitum ab illo est, ut scripto patet, numquid causas haberet aliquas, cur ex illis judicibus quempiam vellet rejici: responditque vir ille, nullas sibi esse, & judices omnes æquos videri ac justos. Hæc tunc facere Facultas teneri se putavit supremâ & sacrâ justitiæ lege. Quis ergo contendere audeat, illam debere nunc omninò aliam sequi viam, suoque ipsam instituto adversari, concessum singulis hominibus à natura jus violando? Cur in unum è suis Doctoribus alios nunc affectus induet, quàm solebat olim? Cur id Arnaldo denegabit, quod Espencæo esse ultrò offerendum existimavit? Itane huic facta sit copia è suis judicibus repudiandi quos potuisset habere suspectos; ille cogetur eos accipere, quos nemo ignorat ipsi dudum infensissimos? Denique cùm tunc monitus sit Espencæus, videret an esset aliquid quod judicibus exprobraret suis, etsi delecti fuerant viri sic omnem extra suspicionem positi, ut eorum probitatē ac sapientiam non potuerit ipse non laudare; quis ferat nunc exigi, non sine aperta odiosáque injuria, ut Arnaldus ultrò se permittat eorùm hominum judicio, ad quos ejus causam privatim spectare ita patet,

uc

* Invictissimus post Apostolum gratiæ Defensor Augustinus. . . . Augustino tanto utique Dialectico & Theologo credamus, & quidem in hoc argumento, in quo ubi si quis unquam alius post Apostolum regnavit. *Claudius Espencæus in 1. ad Timoth. Digress.* 10. & 11.

ut eorum aliquos in Comitiis propterea puduerit judicum personam retinere.

X X.

Certissimum hoc juris naturalis principium, Debere nemini judices dari eos quos accusatores habet & hostes, semper valuit in Ecclesiasticis judiciis, non minùs quàm in Civilibus. Id quidem probarent exempla benè multa; at omnium instar erunt illustriora duo, quæ confirmabimus duorum magni nominis Pontificum Decretis, quæ in Jure Canonico reperiuntur. In Theodoreto legimus, *Imperatorem Constantinum convocasse Concilium Cæsareæ Palestinæ, delusum scilicet artibus Episcoporum quorumdam, qui cùm malè essent in S. Athanasium animati, hanc potissimùm urbem elegerant, ubi multos illi compererant esse inimicos. Sed divinus Athanasius*, inquit Theodoretus, *cognita Judicum malâ in se voluntate, Concilio non adfuit, ideóque Imperator aliud convocavit Tyri, Athanasio suspectam esse Cæsaream colligens propter Eusebium hujus urbis Episcopum.* Histor. Ecclesf. lib. 1. c. 26.

Quod postea S. Chrysostomo contigit, id insigne magis ac dignum animadverti. Cùm ei Theophilus Patriarcha Alexandrinus indixisset, sisteret se in Concilio quod ipse convocaverat, ibíque dilueret imposita sibi crimina; his verbis respondit Chrysostomus: *Si quis proposuit contra me, vultisque veniam, manifestos inimicos meos, quos mihi negligentia sua fecit infestos, conventu vestro primùm abjicite. Sunt autem, quos ut suspectos renuo, Theophilus, quem & in Alexandria & Lycia dixisse certum est:* In comitatum proficiscor, ut Joannem deponam. *Id ex eo verum probatur, quòd adveniens neque congressus est mihi, neque communicavit. Qui ergò ante audientiam inimicus comprobatus est, quid post judicium facturus putatur? Acacium itidem abjici postulo, qui dixit:* Ego ipsi ollam condio. *Quid autem de Severiano & Antiocho dicam, quorum facinora sæculi quoque theatra canunt? Itaque si me revera venire vultis, hos quatuor, si quidem judices sunt, Concilio pellite; sin autem accusatores, eos ad judicium sistite, ut sciam quo mihi ordine certandum sit: utrum quasi contra adversarios, an adversùs judices standum: omninóque non solùm ad charitatem vestram, verùm & ad omnem quoque universalem Synodum venire paratus sum. Scitote igitur, quòd si millies miseritis ad me, nullum aliud responsum à me reportabitis.* Omnes Concilii Episcopos sibi esse infensos non dicit Chrysostomus; de quatuor tantùm queritur, nihilque aliud affert propter quod eos sibi judices nolit, quàm quosdam ab illorum ore exceptos sermones, quibus ipsorum in se malevolentia patebat. Credit tamen per legem divinam & Ecclesiæ regulas sibi licere, omnium

aliorum judicio sese non permittere, quamdiu inter judices suos sedebunt quatuor illi Præsules, quos ferè tanquam accusatores suos intuetur. At nunc volunt Arnaldo judices dari, non solùm Doctores quatuor Sulpicianæ Societatis, in quam maximè scripta est Epistola illa quam Censurâ notare statuerunt, sed etiam ardentissimos infensissimosque ejus inimicos eidem Epistolæ excutiendæ præfici, sicque primum tenere inter judices locum; tametsi certum sit, Censuram ab ipsis pendere ferè omninò, cùm è reliquis Doctoribus plerique nihil aliud quàm subscribant Examinatorum sententiæ.

X X I.

Quod Sanctorum exempla adstruunt, id Summi Pontifices Decretis suis confirmaverunt. Sancit Adrianus I. (Capitulo 34. a. 785.) ut, *Si quis judicem adversum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat, ut cum ei concessum fuerit, integro negotio apud alium judicem, amotis dilationibus, possit audiri.* Verùm hac de re nihil expressius aut efficacius reperiri potest, quàm Nicolai I. testimonium, quod ex ipsius ad Imperatorem Michaelem Epistola excerptum his verbis in Juris volumine legitur. *Quod suspecti & inimici judices esse non debeant & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. Nam quid gratius & amabilius dare quis inimico potest, quàm si ei ad impetendum commiserit, quem lædere fortè voluerit? Quod providè Constantinopolitana Synodus Canonum suorum sexto dignoscitur prohibere capitulo.* Et infra: *Veniamus ergo ad sanctam Chalcedonensem Synodum, & quid nobis de Athanasio Parrhænorum Episcopo referat, audiamus. Is enim antistes tertiò evocatus ad synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonicè condemnatus extiterat: sed solùm quia, cum vocaretur ad Synodum, quod inimicus suus esset ipse qui judicabat, clamavit, à sancta Chalcedonensi synodo ad causas illatas sibi examinandas reservatur: & nisi denuò convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur. Quod si Athanasius à Patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius conquestus est, iteratò ad judicium renovandum dirigitur, & nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi Ecclesiæ præcipitur; quantò magis Ignatius, qui non à Patriarcha, sed ipse potius existens Patriarcha, minimè debuit Ecclesia propria (inimicis & suspectis judicibus decernentibus) expoliari?* Et paulò post: *Veniat & facundissimus noster Papa Gelasius, hæreticorum expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis Episcopis more solito tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis edisserat. Quæro, inquit, tamen ab his, judicium, quod prætendunt, ubinam possit agitari? An apud ipsos; ut iidem inimici sint & testes & judices? Sed tali judicio nec humana debent*

bent committi negotia, quanto minùs divina, id est, ecclesiastica. Qui sapiens est, intelligat. Et revera hinc Justinianus Imperator pius legibus suis promulgasse dignoscitur dicens. Liceat ei qui suspectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, ut ad alium recurratur. Nam quodammodo naturale est suspectorum judicum insidias declinare, & inimicorum judicium semper velle refugere. Hinc S. Athanasius inimicorum sæpe declinavit insidias: hinc S. Joannes Os-aureum concilii contra se congregati renuit intrare collegium. Nicol. I. Ep. 8. ad Mich. Imp. & apud Grat. causa 3. q. 5. c. 15. Si lectis eximiis hisce verbis, egregios istos Inquisitores consilii sui tam iniqui tamque odiosi non pudeat, sed sint ita perfrictæ frontis, ut velint sedere judices ejus Viri, in quem ipsos tot abhinc annis acerbum odium conceptum habere tota novit Gallia, deposuisse eos profectò oportet, non eam dico reverentiam quæ Pontificum Decretis, Sanctorum exemplis, divinis humanisque legibus debetur, sed sensum omnem & humanitatis & honestatis.

XXII.

Prætereà operæ pretium est animadvertere, Censuras Facultatis Parisiensis tantum hactenus, nec immerito, habuisse auctoritatis ac ponderis, quòd illa doctrinæ capita, de quibus latæ sunt, excussa fuerint non præproperè & festinanter, at lentè cunctanterque, animis æquis & integris, re maturè, sapienter, eruditéque expensâ; sicque confectæ illæ sint concordi Doctorum omnium, aut saltem ferè omnium consensu. Etenim de communi hominum sensu & judicio sapientum omnium pessimè sentiret is, qui Facultatem cernens sic distractam & divisam in præsenti controversia, si fortè in discipulos S. Augustini conjurata factio suffragiis aliquot vicisset, confectam ab illa Censuram pro legitima acceptum iri existimaret: præsertim si apertè pateret, nullas omnino leges, nullum servatum ordinem; cuncta odio & libidine gesta; delectos libro excutiendo publicos apertosque autoris inimicos; sexaginta & ampliùs Doctores Seculares, qui ab illegitimâ illa Actione provocarunt, & possunt adversariorũ numerũ æquare, in ferendis suffragiis victos cessisse, obrutos nempè Doctorum Regularium emendicato grege, qui ultra numerum per Statuta Facultatis & Decreta Curiæ sic definitum, ut ad summum octo esse possint, legitimum in Comitiis suffragium ferendi jus non habent. Sapientes viri & æqui rerum æstimatores de plusquam sexaginta Sorbonæ Doctoribus, qui sunt adversariis suis virtute, eruditione, fide, ne quid amplius dicam, pares, non judicabunt, ut eos quasi fautores erroris ac hæresis habendos putent, quòd numero suffragiorum victi sint, accedentibus scilicet quinque sexve Carmelitis, & decem circiter Franciscanis, qui ferè

solo nutu sententiam tulerint, Inquisitorumque judicio adhærere se dixerint simpliciter, re, quæ in controversiam veniebat, nullatenus expensâ, ac ne fortè quidem cognitâ.

XXIII.

Atque hunc communem vel ferè communem consensum potissimùm considerari in Sorbonæ Decretis, & ea longè aliter accipi, cùm alios aliis superiores per factionem tantùm extitisse deprehenditur, ita certum est, ut qui aliquando in Facultatis Conclusionibus numero dominati sunt, nihil non moliti sint, & ad mendacia etiam confugerint, quò tale Comitiorum vitium tegerent. Contigit id quando Facultas adversus Regem Henricum III anno 1589 confecit Decretum illud, quo subditos à jurata Regi fide liberos solutosque declaravit. Notat Thuanus, clarissimus in supremâ Curiâ Præses, publicatum fuisse hoc Decretum, veluti sancitum concordi omnium consensu, & nemine repugnante ex iis sexaginta Doctoribus qui adfuerant; cùm tamen constet, addit ille Hist. lib 94. *Seniores, ipsúmque adeò Decanum Joannem Fabrum, hominem antiqui moris, nec vulgariter inter eos eruditum, aliter sensisse, & valdè juvenes à tam pernicioso consilio in præsens temerario, apud posteros infamiæ pleno, dehortatum esse, ac censuisse, ut res integra ad Pontificem remitteretur.* Quod & censuerunt in ultimis hisce Comitiis Decanus ac seniores Doctores. Ii; quorum tunc factio in Facultate prævaluit, ad apertum hoc & impudens mendacium profectò ideò tantùm confugerunt, quòd necessarium visum sit ad firmandum Decretum illud suum, & ne qui audissent, tum diversas fuisse sententias, tum Decanum & Seniores majoris partis opinioni adversatos, ultrò existimarent forsitan meliorem partem à majori victam: quoniam, ut ait vetus magni nominis scriptor, sæpe in Comitiis publicis *major pars meliorem vicit.* Hoc ipsa Facultas agnovit deinde, quippe quæ Censuris bene multis damnaverit perniciosam illam doctrinam quam tot Jesuitæ in libris suis asserere tentaverunt, & à qua manaverat iniquum illud Decretum, Regum autoritati adeò exitiosum.

XXIV.

Atque ut pateat, non semper habendam tantùm rationem numeri Theologorum qui comprobant aut damnant doctrinam aliquam, cùm vicissim alii non pauci eamdem tuentur, sed sæpiùs liberis integrisque animis esse necessariò ponderanda quæcumque utrimque afferuntur, audiamus quæ hâc de re præclara habet Gersonius, doctissimus Universitatis Parisiensis Cancellarius, & inter eos clarissimus quos illa Ecclesiæ dedit. *Lata est*, inquit 4 parte, de propositionibus ab Episcopo hæreticandis, *differentia inter artifices, sicut & inter Doctores Theologicos, propter*

ter inæqualitatem exercitii in Theologia & ingenii diversitatem; adeò quod duo vel tres debent aliquando majoris autoritatis esse, quàm centum vel ducenti, præsertim si appareat causa depravationis in affectu, quæ excœcat judicium rationis etiam circa prima principia moralia... Propterea debet Prælatus, vel Papa, vel Concilium, considerare rationem & causas dicendi, magis quàm multitudinem dicentium..... Sicut pluries faciunt ipsi Commissarii facere requisiti, & quòd ob hoc publicarentur deliberationes Magistrorum, suppressis nominibus eorum qui nollent nominari, ut fieret rationum ad invicem collatio. Deinde subjungit, Commissariis delectis in Concilio Constantiensi ad executiendam doctrinam quandam, de qua inter illius ætatis Theologos erat controversia, datum fuisse id consilii, scilicet cogendos magistrorum plurimos sententiæ suæ causas & momenta palàm declarare, ut fieret rationum ad invicem collatio, sicque veritas faciliùs innotesceret.

XXV.

Tam prudens docti piique Gersonii monitum indicat quàm hodierna in controversia viam tenere oporteat, si una quæratur veritas. M. Cornet, Le Moine, & alii quidam Doctores cum Jesuitis conjurati, Arnaldum criminantur quasi damnatas à S. Pontifice Propositiones renovet; contra verò Arnaldus omnesque discipuli S. Augustini contendunt hanc accusationem inde proficisci, quòd Molinæ sectatores, Constitutionem S. Pontificis falsis interpretationibus pervertentes, privata dogmata recens procusa, atque, ut etiam Mariana Jesuita ait, *Hesterna Ludovici Molinæ commenta*, pro fide totius Ecclesiæ venditant. Hac in contentione, quæ omninò Theologica est & de rebus ad Doctrinam pertinentibus, hac in accusatione mutuâ Doctorum qui & ejusdem corporis sunt, & pari jure possunt alienas invicem opiniones impugnare, nonne, si suus æquitati servetur locus, hi & illi pariter audiendi sunt, *ut rationum fiat ad invicem collatio.* Id unum hodie postulat Arnaldus. Epistolam suam inquisitioni aut judicio subjici, nec refugit, nec timet. Inquisitorum impotens odium & judicum corruptas præjudiciis mentes formidat: quæ duo ipsi quoque SS. Patres ita formidaverunt, ut celeberrimos Conventus Episcoporum ac Patriarcharum, in quibus sui sedebant inimici, ne ingredi quidem dignati sint, licet aliunde parati causam ultrò suam defendere coram reliquis omnibus Orbis Christiani Episcopis. Nihil aliud sibi cum Divo Chrysostomo concedi flagitat Arnaldus, quàm quod ipsa etiam civilis justitia nemini unquam denegat: nempè ut infensi hostes sui judicum personam exuant, quam contra Divinum humanumque jus sibi vindicarunt; accusa-

cusatorum tantùm retineant, quam solam gerere possunt hac in controversia. Liceat quoque Arnaldo eorum nomina deferre, maximè verò Magistri le Moine, à quo Epistolam suam contendit ideò vehementer exagitari, quòd Doctrina S. Augustini in eâ exposita convellat errores ac hæreses novas, quas ille in scriptis suis, quæ in eâdem Epistolâ citantur, docuit, & quarum reum ipsum probare in se ultro recipit Arnaldus, si legitimus detur congressus, in quo coram sapientibus ac probatissimis viris, non suspectis, & neutrò inclinatis, hinc & inde verbis jactata scripto mandentur: (quod olim Divus Basilius Epist. 75. proposuit accusatoribus suis, Catholicis Episcopis, qui hæreses in ejus scriptis deprehensas prædicabant.) Tum tota Facultas, sicuti paucis abhinc annis ipsi propositum est per Actum publicum, * judicium, si videbitur, ferre suum poterit, cum ii Doctores qui in Comitiis ferendi suffragii jus habent, quid in controversiam veniat, quid hi & illi verè sentiant, perspexerint penitus, diligenter excussis quæ ab utraque parte objecta fuerint & responsa. *Nam*, quemadmodum idem Basilius in eadem scribit Epistola, *oportet eum qui æquus & communis auditor fieri volet, non totum abduci à præoccupante in dicendo, sed exspectare etiam responsum ejus qui accusatur, quò sic ex collatione utriusque sermonis veritas demonstretur.* Et postea: *Si verò circa fidem est error, demonstretur nobis Liber, rursus æquum & commune judicium consideret, legatur crimen, examinetur anne ob ignorantiam potiùs criminantis crimen esse videtur, quàm quòd ex natura sua condemnari mereatur id quod scriptum est. Multa enim bona non videntur esse talia his qui animi judicium non sincerum habent. Nam & æqualiter graves moles non æquales esse videntur, cum non æquale inter se momentum habuerint lances.*

XXVI.

Spes est in ejusmodi colloquio, Deo juvante, patefactum iri ipsa luce clarius, quæcumque in Arnaldi Epistola reprehenduntur, nihil habere commune cum iis propositionibus quas à S. Pontifice meritò damnatas publicis scriptis jam declaratum est, atque etiamnum declaratur. Imò patebit Doctorem hunc nihil aliud quàm exposuisse Doctrinam S. Augustini ac sanctissimorum Pontificum ipsissimis illorum verbis, ita ut qui legere valeat, latinè intelligat, & sensum communem habeat, hic illicò judicet unam & eandem procul omni dubio esse doctrinam; sicque illam nequaquam posse damnari, nisi unâ damnetur ipse Augustinus & plurimi pariter Summi Pontifices, qui non solùm laudaverunt

* In Comitiis S Facultatis 1. Decemb. 1649 per D. Coppin nomine 50 & amplius Doctorum.

verunt ſenſus ſancti Gratiæ Doctoris, ſed eos etiam ſuis in libris docuerunt, ac Decretis confirmaverunt. Neque verò parùm commodè cecidit diſcipulis ſanctiſſimi illius Doctoris, quòd novum hoc conflatum ſit conſilium eum Cenſurâ notandi. Deponunt quippè nunc Moliniſtæ larvam illam, ſub qua hactenus delituerunt: & quoniam hodierno in negotio nulla jam eſt de Janſenio controverſia, cujus intempeſtivè movendæ deinceps omnem ipſis præripit locum altera hæc Epiſtola, omnium oculis planum eſt, non jam Auguſtini interpretem oppugnari, ſed Auguſtinum ipſum. Ejus quidem nomini, quæ illorum indulgentia eſt, pepercerunt, nec eum inter hæreticos proſcripſerunt; at per Innocentii X Conſtitutionem comparatum ſibi jus credunt inter errores ac hæreſes reponendi probatiſſimos ſanctiſſimi Doctoris ſenſus de Gratia, quotieſcumque falſam aliquam, ineptam, inſulſamque cauſam ſibi finxerint dicendi, hanc eſſe doctrinam à S. Pontifice damnatam.

Hac profectò mente, temerario auſu & non ferendo, Jeſuitæ Pictavienſes, & Doctores aliquot iſtius Univerſitatis quos habent omnino ſibi addictos, damnaverunt Cenſurâ publica * Doctrinam verè orthodoxam univerſæ Scholæ Sancti Thomæ, adverſam ſcilicet iis quæ docet Molina de ſalute hominum per gratias, ut vocat ſufficientes, quarum uſus pendeat à libero arbitrio; damnaverunt, inquam, doctrinam hanc, ſanctiſſimam ſanè ac maximè Catholicam, quaſi contrariam Bullæ Innocentii X. Adeò verum eſt, hac Conſtitutione & Cenſurâ peculiarium quinque Propoſitionum ipſis cenſeri damnata ea omnia, quæ à ſuis commentis ſunt aliena.

Verùm, dum S. Auguſtini doctrinam damnant, non ſemper inanem hanc ipſius nomini reverentiam habent, ut fingant ignorare ſe an ejus illa ſit. Sæpiùs ſanctiſſimum Doctorem palàm & ex profeſſo impugnant; neque pudet prædicare illius ſenſus videri ſibi impia quædam & hæretica dogmata Summi Pontificis Conſtitutione damnata. Hoc nuper Aureliæ Jeſuita quidam, nomine *De Ville*, palàm ex cathe-

* Hæc Cenſura Pictavis prodiit typis excuſa, licet damnata per Cathedralis Eccleſiæ Capitulum, Sede vacante. Cenſuræ titulus hic inſcriptus eſt: *Propoſitiones oblatæ S. Theologiæ Facultati Pictavienſi, menſe Martio anni 1655. ut examini ſubjiciantur & debitis notis afficiantur*

Secunda Propositio Theologia quæ docet Deum velle ſalvare omnes homines, & vi hujuſmodi voluntatis omnibus deſtinaſſe gratias ſufficientes, quarum uſus pendeat ex noſtra libertate, humanis noſtris cogitationibus ac ſenſibus longè magis accommodata eſt; ſed hæc ipſa eſt quam S. Auguſtinus in Pelagianis oppugnavit, quæ S. Thomæ Doctrinæ eſt contraria, Semipelagianiſmo conſona, & S. Scripturæ & Conciliis directè oppoſita

Censura Hæc propoſitio eſt temeraria, Deo contumelioſa, ſcandaloſa, & impetit Innocentii PP. X Conſtitutionem contra quinque Propoſitiones Janſenii.

dra declaravit die Dominicâ vigesima nona Augusti. Etenim ægrè ferens Sorbonicum Doctorem, die proximâ S. Augustino sacrâ concionantem, adhortatum fuisse sanctas Virgines, ut Confessiones, Soliloquia, & alia id genus sanctissimi sui Patris opuscula legerent, affirmare ausus est concionatorem hunc Apostolicæ Sedis fulmina profectò contemnere, idque tam insolenter, ut quicumque protervæ huic concioni adfuerant, hominis impudentiâ vehementer commoti atque offensi, rogitarent invicem, num S. Augustinus nuper declaratus fuisset hæreticus. Hinc Calviniani Ministri * occasionem arripiunt insultandi Catholicis, & cum risu excipiendi quidquid è S. Augustino affertur ad tuendam Ecclesiæ fidem contra novas illorum hæreses. Contendunt quippe, quoniam Summus Pontifex, sicut in vulgus spargunt Jesuitæ, Augustinum damnavit circa ea quæ Gratiam spectant, qua in parte semper maximè valuit apud omnes ejus nomen ac auctoritas, perperam jam sibi opponi Sanctum hunc in controversiis de precibus pro defunctis, de Sanctorum invocatione, de cultu Reliquiarum, de Missæ Sacrificio, de perpetuitate Ecclesiæ, de necessitate remanendi in Ecclesiæ Catholicæ Communione ad salutem consequendam, & de aliis ejusmodi benemultis articulis fidei, quos nullus è SS. Patribus eâ vi astruit quâ maximus ille Doctor, cujus autoritatem huc usque & Ecclesiæ filii sanctam habuerunt & formidaverunt inimici.

XXVII.

Sed frustra sperant infensi illi hostes sanctissimi Gratiæ Doctoris, obruere se posse sanctam & verè Apostolicam ejus doctrinam. Illam per duodecim sæcula totus Orbis veneratus est ante exortas Molinæ opinationes, & ad finem usque mundi, quidquid illi fremant & moliantur, stabit inconcussa, nec avelli poterit ab Ecclesiæ Romanæ sinu, quæ se ejus vindicem ac patronam toties est professa. Si ita dominaretur vis, ut adversus omne naturæ jus, sexaginta & amplius Doctoribus Sorbonicis eriperetur libertas conquerendi de tot injuriis tam iniquis, tam apertis, tam probrosis; si infensissimos Arnaldi inimicos, quos nemo ignorat stare cum iis qui quindecim abhinc annis machinantur illius perniciem, & palàm libellis typo excusis ejus exilium, sanguinem, vitam ipsam petunt, non puderet sedere velle ejus judices; si Censurâ tot adversantibus Doctoribus iniquè confectâ pondus aliquod addidissent suis in ejus Epistolam mendaciis ac contumeliis, forsitan Veritas his circumtecta involucris minùs valeret apud simplices & indoctos; ac

* Ita Claudius, Calvinistici Ritûs tunc temporis apud Nemausienses Minister, declamavit Dominica 2. mensis Augusti anni 1654. ut retulit auritus testis, vir quidam Ecclesiasticus.

at longè clarior eadem videretur & fortior viris vel talium rerum peritis, vel moderatis tantùm ac sapientibus Hi nimirum judicarent, eam profectò causam pessimam esse ac prorsus desperatam, quam tueri qui cupiunt, sanctissimas humanitatis ac justitiæ jura violent necesse est, dum volunt Doctoris Sorbonici famam & innocentiam pendere ex eorum judicio, quos ille acerbissimos sui hostes expertus est: oportere insulsos profectò ac stolidè credulos existimari homines ab iis qui Decretum, adversantibus sexaginta Sorbonæ Doctoribus confectum, putarent debere accipi pro communi totiusSorbonæ sententia; quia nempè pars una, corrogatis undecumque Mendicantium Religiosorum suffragiis, numero fuerit aliquantum superior: Quotiescumque Theologi ejusdem corporis tam apertè ab invicem dissentiunt, ipsum corporis nomen, quod nullam per se autoritatem habet in conscientias, parùm movere animos, si fortè illud pars una adversùs aliam velit adhibere: Licere tunc, juxta Gersonii monitum, non tam numerare suffragia Theologorum, quàm ea ponderare: Hodierna in controversiâ non debere mirum videri partem unam potuisse paulò pluribus suffragiis vincere, cùm homines privati commodi spe & illecebris facilè capiantur; partem verò alteram, satis per se numerosam, eò digniorem fide, quòd extra spem omnem posita, uno veritatis & æquitatis tuendæ studio duci potuerit: Perridiculum esse & à ratione prorsus alienum iis qui asseveranter defendunt, duorum tantùm Theologorum vel Casuistarum consensu probabilem fieri opinionem, ita ut eam, etsi ab aliis benè multis damnatam, liceat cuique tutâ conscientiâ sequi; iis, inquam, Doctores Sorbonicos plusquàm sexaginta non videri ejus esse momenti, ut quod credunt & apertè ostendunt esse doctrinam S. Augustini, id reddant saltem probabile, tantumdemque ad confirmandos suorum animos ponderis habeant, quantum haberet duorum Casuistarum auctoritas: Post editos in lucem tot libros tam doctos & ad probandam veritatem tam efficaces, quidquid æquorum virorum est non magni profectò momenti existimaturos ejusmodi Censuram, quæ quidem doctrinalis tantùm esset, non juridica, licet in ea conficienda servatæ diligenter fuissent omnes juris regulæ; eadem verò inanis est penitusque irrita, cum omni ex parte peccet: Denique eos qui ad artes tam iniquas & viris probis indignas confugiunt, palàm ostêdere, longè sibi facilius esse habere ad manum quasi subsidiarios decem aut plures Franciscanos in Comitiis numerum facturos, quàm libris eruditè diligenterque scriptis vindicare se ab erroribus ac hæresibus, quarum reos illos scripto probarunt adversarii, * iterum

* *Adversus Alphonsum le Moine, in Apologia SS. Patrum.*

iterumque vivâ voce probabunt, si fortè nova illa sua dogmata in legitimo congressu tueri audeant.

Sic profectò judicarent viri quotquot sunt sapientes & docti, si posset factio qualicumque tandem modo eripere, sicuti nefariè molitur, Doctori Sorbonico famam Catholici, quam habere debet vitâ ipsâ chariorem. At sperandum est futurum, ut Deus Opt. Maximus, cujus Providentia servorum suorum innocentiæ semper invigilat, adesse pergat in posterum ei viro, sicut hactenus adfuit; nec siturum ab hostibus suis fortasse impugnari Veritatem, ac per aliquod temporis punctum penè opprimi, nisi ut eadem majori cum laude victrix postea triumphet, ejusque vindices suis etiam pro illa tuenda laboribus coronentur.

III.

ANTONII ARNALDI EPISTOLA

AD

Sacram Facultatem Parisiensem in Sorbona Congregandam 1 Decembris an. 1655.

Venerando Domino Decano & Sapientissimis Viris S. Facultatis Parisiensis Doctoribus.

CUm is non sim ego, SAPIENTISSIMI MAGISTRI NOSTRI, qui me errati omnis expertem vel credam ipse, vel ab aliis credi velim; numquam mihi animus fuit Facultatis Parisiensis, quam ut matrem veneror, & cui tot nominibus obstrictus sum, judicium defugere, modò ut ab naturali & æternâ lege, quæ Deus est, præscriptæ justi & æqui regulæ servarentur. Nemini verò dubium est, nihil esse ab omni æquitate magis alienum, quàm ut quisquam damnetur inauditus. Hinc in Actis Apostolorum nota illa Festi Proconsulis hominis ethnici de Paulo accusato, à summis posteà Pontificibus commemorata sententia: *Non est mos Romanis damnare aliquem hominem, priusquàm is qui accusatur locum defendendi habeat ad abluenda crimina.* Si non fuit ille mos ethnicæ justitiæ, multò minùs Ecclesiasticæ. Addo etiam, non est ille mos nostræ Facultatis, ut aliquot ab hinc annis in Ludovici Cellotii causâ luculenter ostendit. Supplex igitur à vobis postulo, quod jam scriptis ante aliquot dies ad Venerandum Dominum Decanum litteris significavi, ut priusquàm de

Epi-

Epiftolâ meâ quidquam à veftro Ordine ftatuatur, quæ in illâ reprehenfione digna vifa fuerint fcripto mihi exhibeantur; quò vel ingenuè agnofcam, fi in aliquo lapfus fum; vel fenfum meum explanem, fi quid à me obfcurius dictum fuit; vel à SS. Patrum femitis nullatenus me aberraffe oftendam, fi quid tanquam meum reprehenfum fuerit, quod à puriffimis illis Chriftianæ Theologiæ fontibus hauftum fuiffe demonftrare potuero. Ego verò gravem ampliffimo Veftro Ordini injuriam me facere exiftimarem, fi tam æquæ poftulationi quemquam veftrûm refticurum effe arbitrarer, & id fuis ne Facultas deneget metuerem, quod ultrò obtulit alienis, & quod ipfa vox naturæ, quod omnium legum & divinarum & humanarum oracula poftulant. Faxit Chriftus æterna Veritas & Pax noftra, ut falvo femper Catholicæ veritatis depofito firma in noftro Ordine & verè Chriftiana pax æternùm vigeat.

Obfequentiffimus Vefter
ANTONIUS ARNALDUS,
Doctor & Socius Sorbonicus.

E Portu-Regio Prid. Cal. Decembris an. Dom. 1655.

EPIS-

IV.

EPISTOLA ET SCRIPTUM ANTONII ARNALDI

DOCTORIS ET SOCII SORBONICI,

Ad sacram Facultatem Parisiensem in Sorbona Congregatam, die 7. Decembris an. 1655.

Venerando Domino Decano, & Sapientissimis Viris Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis Doctoribus, Antonius Arnaldus Doctor ac Socius Sorbonicus.

E*TSI vitæ meæ ratio, quam à decem amplius annis, ad eorum qui exilium & cædem meam, reclamante Academia, gementibus vobis, sæpiùs libellis poposcerunt, odia quodammodo lenienda, ab omni hominum frequentiâ semotam duxi, ut publicam etiam in hoc negotio lucem declinarem, me satis admonere videbatur; libenter tamen in amplissimo consessu vestro coram adesse decrevissem, si doctrinam meam in legitimâ disputatione, rationibus ultrò citroque, tum voce tum scripto collatis, expendere atque illustrare licuisset. Verùm cum postremis comitiis statutum acceperim, ut venirem in Conventum Facultatis,* tantùm mentem meam sincerè ac simpliciter aperturus, non disputaturus; *non putavi me commodiùs huic decreto parere posse, quàm si sensa mea vobis hoc scripto perspicuè repræsentata exhiberem. Facile est enim chartam mortuam & elinguem non nisi præfinitò loqui, & redarguenti non obsistere; Doctorem autem Catholicum hæresis accusatum, cui in hac causa ex mente SS. Patrum non solùm defensio licita, sed etiam silentium vetitum, ac patientia interdicta est, coram reprehensoribus suis ab omni disputatione atque ab objectis sibi criminibus propulsandis se abstinere, non ita facile est. Neque enim satis videtur reus audiri, hoc*

est

est, ut in Actis Apostolorum legitur, locum defendendi accipere ad abluenda crimina, cum ei nec disputare, nec crimina objecta diluere licet. Nota est enim perspicua illa juris & civilis & canonici sententia, quæ * Judicantem cuncta rimari decernit; & interrogandi, respondendi, objiciendi præberi ab eo patientiam jubet. *Præterea angustum certè, præsertim in re tanta, mihi ad respondendum tempus præfinitum videtur, cum Francisco Garasso Jesuitæ ad sensa sua aperienda menses duo, mihi vix dies quatuor attributi sint. Nihilominus tamen quæ pro tam exiguo tempore ad illius præsertim Epistolæ meæ loci, qui quæstionem juris complectitur, explanationem adnotare potui, ad vos missa precor ut benignè excipiatis. In quibus quidem ita veritati illustrandæ studui, ut maximè brevitati studerem. Cuncta enim perstricta potiùs, quàm accuratiùs pertractata; & tamen clarissimis, ni fallor, ac certissimis testimoniis confirmata sunt. Vos igitur supplex oro & obtestor eodem animo, quo sinceram meam erga amplissimam Facultatem Matrem meam venerationem & obsequium priore jam Epistola testatus sum, ut hæc causa in qua Sacerdotis & Doctoris Catholici fama & existimatio, quam semper quantum licuit Ecclesia incolumem & illæsam retinere studuit, appetitur, pro solita Facultatis nostræ moderatione, benignitate & gravitate perpendatur; quique me, indignum licet, sed memorem certè & gratum, tot jam beneficiis affecistis, vestra in me merita, vetera novis, & priora posterioribus cumuletis.*

Obsequentissimus Vester
ANTONIUS ARNALDUS,
Doctor & Socius Sorbonicus.

E Portu-Regio
die 7. Decembris.

Vene-

* Causa 30. Quæst. 5. c. Judicantem.

Venerando Domino Decano & Sapientissimis Viris S. Facultatis Theologiæ Parisiensis Doctoribus, Ant. Arnaldus Doct. & Socius Sorbonicus.

DUo sunt tantùm quæ in Epistola mea reprehenduntur, quorum alterum facti quæstionem spectat, alterum juris. A posteriore incipiam, utpote majoris multo momenti.

Propositio quæ ad jus spectat.

C*Ependant*, * *Monseigneur*, *cette grande verité établie par l'Evangile & attestée par les Peres, qui nous montre un juste en la personne de saint Pierre, à qui la grace sans laquelle on ne peut rien, a manqué dans une occasion où l'on ne peut pas dire qu'il n'ait point peché, est devenuë tout d'un coup l'heresie de Calvin, si nous en croyons les disciples de Molina:* page 226.

Hanc propositionem, ut audio, hæreticam censent & Innocentii X Constitutioni contrariam.

Ego verò, cum bona Facultatis venia, quatuor hîc præstabo.

I. Ostendam (quod in priori ad Facultatem Epistola facturum me spopondi) in illa Propositione nihil meum esse, nihil quod à purissimis Christianæ Theologiæ fontibus haustum non fuerit.

II. Scrupulos omnes qui in illa Propositione, quæ non mea est, sed Chrysostomi, aliquos movere possent, paucis excutiam.

III. Illam non hæreseos modò, sed & erroris omnis expertem esse demonstrare conabor.

IV. Quantum à damnata per Innocentium X felicis recordationis propositione distet, evidenter aperiam.

Quod quidem antequam præstem, hîc sincerè profiteor, quod & in Epistola mea sæpiùs feci, numquam in toto illo Scripto prolatisque à me SS. Patrum testimoniis eam fuisse mentem meam, ut Summi Pontificis Innocentii X Constitutionem ulla ex parte violarem, aut è damnatarum propositionum doctrina quicquam adstruerem; verùm id mihi tantùm consilii fuisse, ut Pontificiæ Constitutionis falsæ & adulterinæ interpretationi, quam privati nonnulli pro Constitutione ipsa obtrudere volebant, obviam irem, ex qua Molinæ novitatibus, pro fidei articulis furtim in Ecclesiam inductis, certum Catholicæ, Pontificiæ & Augustinianæ de gratia Christi doctrinæ excidium consequebatur.

SEC-

* Intereà, Vir Illustrissime, veritas magna hæc per Evangelium constituta & Patrum testimonio confirmata, quæ nobis in Beato Petro exhibet hominem justum, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, in qua eum non peccasse dici non potest, statim evasit in Calvinianam hæresim, si Molinæ sectatoribus fides habeatur.

SECTIO I.

Propositionem illam autori Epistolæ adscribi non debere, cum Patrum sit; & quidem ipsorum verbis expressam.

HIc sanè mirari subit, ex omnibus Epistolæ meæ Propositionibus eam potissimùm esse selectam, cui censoria nota eaque gravissima inureretur; quâ non alia tutior ac minùs violabilis; cum illam non meam, sed SS. Patrum esse clarissimè pateat.

En verba Chrysostomi, in eâdem paginâ à me fideliter è Græco versa: *La chute de S. Pierre ne lui arriva pas pour avoir été froid envers* JESUS-CHRIST, *mais parce que la grace lui manqua. Elle ne lui arriva pas tant par sa negligence, que parce que Dieu l'avoit abandonné, pour lui apprendre à ne s'élever pas au dessus de l'infirmité humaine, & pour faire connoître aux autres Apôtres*, QUE SANS DIEU L'ON NE PEUT RIEN; ὅτι χωρὶς Θεοῦ οὐδὲν γενέσθαι δυνατόν. Infra vero hæc eadem Chrysostomi verba repetens, aio: *Les Peres nous montrent un juste, en la personne de S. Pierre, à qui la Grace sans laquelle on ne peut rien a manqué.*

Quæro igitur à reprehensoribus meis, quid in illa ultima mea Propositione, quam ut hæreticam notant, à Chrysostomo expromtum non sit; aut quid inter hæc duo discriminis esse velint: *La Grace a manqué à S. Pierre, afin qu'on pût apprendre par son exemple que sans Dieu on ne peut rien*; & quod iisdem verbis, sed solùm ordine transpositis, posteà repeto: *La Grace sans laquelle on ne peut rien, a manqué à S. Pierre.* An, cum utraque hæc Propositio expressis Chrysostomi verbis constet, prima eodem tenore, altera ordine paululùm immutato contextis, ideò prima catholica, secunda hæretica censenda est; quasi sententiæ alicujus verbis paulùm inversis, sententia ipsa pervertatur, ac veritas in errorem commutetur.

Neque verò eadem sententia, quam adeò graviter notant, minùs apertè Augustini est quàm Chrysostomi. En verba sanctissimi Doctoris serm. 124. de temp. in meâ ipsâ Epistolâ paulò antè laudata: *Quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum? Et ideò B. Petrum Dominus paululùm subdeseruit, ut in illo totum hominum genus posset agnoscere, nihil se sine Dei gratia prævalere. Qu'est-ce que l'homme sans la Grace de Dieu, sinon ce que fut S. Pierre lors qu'il renonça* JESUS-CHRIST. *Et c'est pour cette raison que Notre Seigneur abandonna S. Pierre pour un peu de tems, afin que tous les hommes pussent reconnoître par son exemple, qu'ils* NE PEUVENT RIEN SANS LA GRACE DE DIEU. Etiam atque etiam rogo ut mihi ostendere Censores non dedignentur, quî duo hæc diffe-

differant; alterum, quod Augustini est: *S. Pierre se trouva sans la Grace, afin que les hommes reconnussent par son exemple, qu'ils ne peuvent rien sans la Grace de Dieu*; alterum, quod ejusdem Augustini aliorumque Patrum sensa repetens aio: *Les Peres nous montrent un juste en la personne de S. Pierre, à qui la Grace sans laquelle les hommes ne peuvent rien à manqué*, Quomodo enim exemplo Petri gratia destituti homines agnoscere potuerunt, se nihil sine gratia Dei prævalere, nisi ea gratia Petrus destitutus fuerit, sine qua nihil homines possunt seu prævalent.

Neque id semel dixit Augustinus; sed cum alio in loco ideò Petrum stare non potuisse affirmet, quia Dominus dicit, *Sine me nihil potestis facere*, manifestè idem tradit quod ego post Chrysostomum, Petro scilicet Gratiam defuisse, sine qua teste Christo nihil facere possumus: *Dicit ei Petrus*, inquit serm. 127. de Temp. Etiamsi oportuerit me mori tecum non te negabo. *Videte Fratres, responsionem discipuli, & intelligite dilectionis esse quod dixit. Sed quia per solum sui amoris studium, non addito etiam adjutorio Domini, voluit esse promissum, stare non potuit per hominem quod sub divinitate pendebat. Fuit quidem in voluntate, sed non fuit in virtute, sicut ipse Dominus dicit:* Spiritus promptus est, caro autem infirma: *& iterum*, Sine me nihil potestis facere. *Usque ad mortem promisit, & in timore negavit. Habuerat confessionem mirabilem, si habuisset in consummatione virtutem.* Quid his verbis clarius? Quid ad meam Propositionem ab omni Censura vindicandam efficacius?

SECTIO II.

Explanatur Propositio, & omnis offendiculi expers ostenditur.

Cum gravissimis Patrum testimoniis invictissimè adstruatur Petrum in tentatione positum propriæ infirmitati relictum esse; neque illud singulare gratiæ donum à Deo consecutum fuisse, quo posset invicto adversus terrorem mortis animo Christum profiteri, hoc unum in mea Propositione reprehendi audio, quod ita omnem à Petro gratiam auferam, ut non modò gravissimam tentationem illam superare non potuerit, potestate nempè proxima & expedita quæ per gratiam efficacem confertur; sed nullam omnino per gratiam actualem potentiam habuerit. Hoc enim aiunt iis significari verbis: *La Grace sans laquelle on ne peut rien, a manqué à S. Pierre.*

Verùm cum hìc Chrysostomi tantùm verba exscribam, ut anteà demonstravi, non me, sed Chrysostomum, spectat illa objectio.

Deinde paulò æquior quisque facilè perspicit, cum de gratia loquens, velut epitheti vice subjungo;

jungo, Gratia sine qua nihil possumus; *La Grace sans laquelle on ne peut rien*; exprimere me quod à Christo ipso dictum est, *Sine me nihil potestis facere*; & quod à 214. Episcopis in Concilio Africano definitum est: *Gratiâ Dei per Jesum-Christum Dominum nostrum, non solùm ad cognoscendam, verùm etiam ad faciendam justitiam nos per actus singulos adjuvari; ita ut sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* Has verò de gratia loquendi formulas nemo nescit pro subjecta materia intelligi debere, & notare illud *posse*, ut ita dicam, quod *proximum & expeditum* Theologi appellant: ita si de oratione quis agens dicat, Fidelem orare non posse cum gratiâ destituitur sine qua nihil possumus; non inde sequitur, Fidelem istum ne eam quidem habere gratiam quâ credere possit & reverà credat, imò & quâ orare velit, parvâ & invalidâ, ut Augustinus loquitur, voluntate; sed solùm non habere tunc efficacem illam & singularem orationis gratiam, sine qua nemo ut oportet reipsa orare potest.

Quare cum hìc non de quavis gratia disputem, sed de illa tantùm gratia efficaci quæ Petro necessaria erat, ut ex vero pietatis affectu tam gravem tentationem superare proximè posset, cum de illo dico, post Chrysostomum, defuisse ei gratiam sine qua nihil possumus, obvius & planus propositionis meæ sensus est, defuisse ei gratiam illam, sine qua nihil poterat quod ad vincendam illam tentationem attinet, hoc est, sine qua proximè & expeditè tentationem illam superare non poterat.

Cum enim sine gratiâ, ut cum scholâ loquar, generatim sumptâ nihil possumus, sine unoquoque gratiæ genere nihil possumus, proximè scilicet & expeditè, in iis ad quæ genus illud gratiæ necessarium est.

Qua de re insignis est Augustini locus in Epistola ad Sixtum. *Sicut*, inquit, *nemo rectè sapit, rectè intelligit, rectè consilio ac fortitudine prævalet; nemo scienter pius est; vel piè sciens, nemo timore castò Deum timet, nisi acceperit Spiritum sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris Dei; nec habet quisquam virtutem veram, charitatem sinceram, continentiam religiosam, nisi per Spiritum virtutis, charitatis & continentiæ: ita sine spiritu fidei non est quisquam rectè crediturus; nec sine spiritu orationis salubriter oraturus: non quia tot sunt Spiritus; sed omnia hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult, quia Spiritus ubi vult spirat.* Ubi videmus ab Augustino unicuique gratiæ, sive fidei, sive orationis, sive continentiæ, proprium effectum assignari, qui sine ea non habetur.

Illustrissimum est etiam in eandem rem Leonis magni testimonium in ipsa Epistola laudatum. *Dicente*, inquit, *Discipulis*

Domino, SINE ME NIHIL POTESTIS FACERE.... *Et hæc causa sanctis est tremendi atque metuendi, ne ipsis operibus pietatis elati deserantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ.* Metuendum ergo sanctis est, ne si aliquantulùm superbire cœperint, deserantur ope gratiæ, de qua dicit Christus, SINE ME NIHIL POTESTIS FACERE, & remaneant in infirmitate naturæ. Et tamen perspicacior quisque facilè videt, non inde sequi sanctos in eo desertionis statu nihil prorsus facere posse, nequidem credere, nequidem sperare in Deum, nequidem voluntate parva & invalidâ ad bona pietatis opera aspirare, sed solùm nihil posse quantùm spectat ad illa pietatis opera reipsa peragenda, quorum causâ superbire cœperant, secundùm piissimam S. Augustini sententiam lib. de Natura & grat. c. 28. *Deserit aliquantùm Deus, unde superbis, ut scias non tuum sed ejus esse, & discas superbus non esse.*

Quare ut omnem ex verbis meis præter sensum meum intellectis, offendiculi occasionem præcidam, profiteor & declaro, cum dixi post Chrysostomum Petro gratiam defuisse sine qua nihil possumus, mihi in animo non fuisse omnem omnino interiorem & actualem à Petro gratiam amovere, cum eam tantum impugnandam susceperim, quam adversarii affirmabant ita omnibus semper adesse, ut nemini non suppeditet proximam & expeditam ad tentationem superandam vim & potentiam, ita ut eâ instructus dici non possit tentationem superare non potuisse; quod tamen de Petro unanimi consensu tradunt Patres. Quare & in hoc loco & in aliis ubi de Petro ago, id tantum verbis meis expressum volui, defuisse tunc Petro gratiam efficacem quâ, ut se Christi discipulum profiteretur, debitumque ipsi etiam objecto mortis periculo testimonium redderet, indigebat. Posito enim semel dogmate illo, cujus veritas Scripturarum oraculis, SS. Patrum auctoritatibus & nobilissimorum etiam scholæ doctorum testimoniis confirmatur, gratiam, nimirum efficacem, vim quandam specialem certamque operis ut oportet efficiendi potestatem impertiri; quod quidem opus, sensu verissimo juxta vulgarem Scripturarum & SS. Patrum loquendi morem, sine illo gratiæ præsidio benè fieri nequit. Hujus, inquam, dogmatis veritate supposita, dixi in eumdem sensum, B. Petrum cum efficacis gratiæ præsidio in tentatione caruerit, viribus etiam ad tentationem superandam idoneis caruisse; adeóque discipulum illum cum tunc esset infirmior, Dominum suum ad mortem usque sequi non potuisse. Quæ quidem sententia Christi sententiæ adstipulatur, ipsiusque & sensu & verbis planè consentit; cum Petrum suæ infirmitatis admonens ait: *Non potes me sequi modò.*

SECTIO III.

Nihil videri in propositione probè intellecta, quod hæreseos vel etiam erroris notari mereatur.

HÆc fuit mea mens, is sensus in propositione ab Inquisitoribus notata, quem cum candidè, sincerè ac simpliciter aperuerim, nihil jam in ea, quantum existimo, censurâ dignum videri potest.

Tribus enim omnino partibus constat: prima est, Gratiam Petro defuisse cum tentatione pulsatus Christum negavit.

Secunda est, Petro defuisse gratiam sine qua nihil possumus, hoc est ut supra ostendi, sine qua propriæ infirmitati relictus gravissimam illam tentationem superare non poterat, potentiâ scilicet proximâ & expeditâ, quæ ab efficaci gratia est.

Tertia est, Petrum antequam in tentationem caderet, justum fuisse.

At nulla est ex his tribus Propositionis partibus, quam unanimi consensu Patres non tradiderint, ut qui ullam ex iis proscribere velit, omnium sæculorum traditionem convellat, necesse sit.

De prima parte propositionis.

PEtro, cum negavit Christum, gratiam defuisse (efficacem nempè, ut ante dixi, ad vincendam reipsâ tentationem necessariam) eumque propriæ infirmitati fuisse à Deo derelictum, ut humilior rediret ac doctior, summo consensu tradunt Patres.

Basilius hom. 22. de Humilitate. *Si ne hoc quidem intelligis, quod gratiam assecutus es, sed gratiam Dei præ nimia stupiditate propriam reputas virtutem, non es honoratior B. Petro Apostolo: neque enim Christum plus potes diligere quàm ipse illum dilexit, ut & mori pro illo voluerit. Verùm quoniam arrogantiùs dixerat,* Etsi omnes, &c. *humanæ traditus est pusillanimitati, & prolapsus est in negationem, lapsu institutus ad pietatem.*

Chrysostomus hom. 71. in Joan. *Casus Petri non frigiditate, sed superni auxilii derelictu contigit.*

Idem homil. 32. in Epistolam ad Hebræos: *Illa negatio non tam erat socordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quod Deus eum deseruerat.*

Idem homil. 83. in Matth. *Petrus, etsi bene animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio cecidit.*

Victor Antiochenus in cap. 14. Marci: *Dominus nimiam illam, quam præ se ferebant Apostoli, audaciam animique fiduciam nonnihil comprimere & castigare volens, Petrum quidem in trinam negationem prolabi, cæteros verò omnes per fugam dispergi passus est.*

Augustinus de Corrept. & grat. cap. 9. *Quia David filius erat promissionis, non perditionis, expertus, Deo paululum deserente, quid esset ipse,*

ipse.... Hæc & vox Apostoli Petri esse potuit. Dixerat quippe in abundantia sua : Animam meam pro te ponam ; *sibi festinando tribuens quod ei fuerat à Domino postea largiendum. Avertit ab illo faciem Dominus & factus est conturbatus.*

Idem serm. 124. de Tempore. *Quid est homo sine gratia Dei, nisi quòd fuit Petrus cum negaret Christum.* Et alibi : *Non fuit illa Petri desertio, sed eruditio. Nisi desertus, non negaret; nisi respectus, non fleret.*

Theodoretus in Psal. 118. *Sæpiùs divina gratia nonnullos ad breve tempus deserit, utilitatem illis hinc procurans. Sic magnus Elias derelictus cùm esset, in timiditatis affectum incidit, & humanæ naturæ imbecillitatem didicit ; sed confestim divinam iterum nactus est gratiam. Sic D. Petrus negando prolapsus est, sed protinùs Deus eum suffulsit.*

Arnobius Junior in Psalm. 29. *In voluntate sua Dominus præstat decori nostro virtutem : nam si averterit faciem suam, quantumvis amemus Dominum, non eum plus Petro amabimus. Etsi ei dicamus cum Petro : Etiam si oportuerit me mori tecum non te negabo ; poterit nobis negandi eum evenire perfidia, si averterit se à nobis.*

Theophylactus in Luc. cap. 22. *Petrus parum à Domino relictus.*

Multa alia possunt in eam rem afferri testimonia ; sed hæc sufficiunt, ut quivis perspicere possit, doctrinam à SS. Patribus & ab omnium sæculorum Doctoribus tantò consensu traditam à nullo Theologo in dubium revocari posse, multò minùs erroris vel hæreseos damnari.

De secunda parte Propositionis.

PEtrum verò in hoc statu, hoc est, ut loquuntur Patres, à Deo ad horam desertum & propriæ relictum infirmitati, tam gravem tentationem non potuisse superare (quod de potentia proxima semper intelligi volo,) & Christum usque ad mortem sequi, (quæ secunda Propositionis pars est) non minùs apud Patres certum, & luculentissimis illorum testimoniis confirmatum. Pauca de multis afferam.

Hilarius in Matth. can. 22. *Amarissimè flevit Petrus, recolens trepidationis culpam se nec admonitum* POTUISSE *vitare.*

Idem in Psal. 52. *Negant Petro claves tamen regni cœlorum non ademit, quia cum per trepidationem obrepsisset negatio ; voluntati tamen usque ad martyrium confitendi fides firma non deerat ; sed aliud est nolle, & aliud non posse. Territus enim Petrus etsi per carnis sensum, responsionis* NON POTUIT *tenere constantiam, per fidem tamen animi statim flevit.*

Chrysostomus, quem in Epistola autorem secutus sum, hom. 31. ad Hebr. *Negatio Petri non tam erat socordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quod Deus eum deseruerat, erudiens ut humanam sciret mensuram, & non repugnaret iis quæ dicebantur à Magistro ; neque ejus*

quàm

quàm aliorum essent elatiores spiritus, sed sciret quod ABSQUE DEO NIHIL POTEST FIERI, *& quòd Nisi Dominus ædificaverit domum frustra laborant qui ædificant eam.*

Idem tom. 5. serm. 65. *Quamvis omnium robustissimi simus ac validissimi, si illius absit auxilium, ne mediocri quidem* POTERIMUS *tentationi resistere. Sed quid de nobis abjectis & vilibus loquor: licet Paulus sit aliquis, aut Petrus, licet Jacobus, subsidio cœlesti privatus facilè vincitur & supplantatur & concidit.*

Idem hom. 72. in Joan. *Quid dicis, Petre? Dicenti* NON POTES, *te* POSSE *dicis? Experientiâ cognosces,* NIHIL ESSE *dilectionem tuam sine gratia divina. Unde constat hunc casum Jesum pro ipsius utilitate permisisse. Nam cum assertionis suæ fervore quodam non staret Petrus, non quidem impulit ad negandum, sed* DESERTUM *reliquit, ut suam ipse intelligeret imbecillitatem.*

Augustinus verò sæpissimè hoc de Petro tradit. Serm. 106. de Diversf. cap. 1. *Secutus est Dominum passurum; sed tunc* NON POTUIT *sequi passurus.... Promisit se moriturum pro illo, &* NON POTUIT *nec cum illo. Plus enim ausus erat, quàm ejus* CAPACITAS *sustinebat; plus promiserat, quàm* POTERAT.

Et serm. 124. de Tempore. *Ideò B. Petrum paululùm Dominus subdeseruit, ut in illo totum hominum genus posset agnoscere* NIHIL *se sine gratia Dei* PRÆVALERE. Et eodem serm. *Quid homo sine Dei gratia* POSSIT, *timor B. Petri evidenter ostendit.* Et tract. 92. in Joan. *Quæ* (charitas plena scilicet & magna gratia) *Petro defuit quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere.* Quod legitur in Breviario Rom. Feria 6. post Octavam Ascensionis.

Et de Gratia & libero arb. cap. 17. *Charitatem* (magnam) *Apostolus Petrus non habuit, quando timore Dominum ter negavit; & tamen quamvis parva & imperfecta non deerat, quando dicebat ad Dominum: Animam meam pro te ponam. Putabat enim se* POSSE *quod se velle sentiebat.*

Mitto quod jam laudavi ex serm. 127. de Tempore.

Et ut à veteribus ad recentiores transeam: Hugo à S. Victore in Ann. in Joan. *Qui tantùm charitatem in proposito habent, sic videlicet ut proponant se priùs mori velle, quàm Christum negare, cum perveniunt ad experimentum, deficiunt: non enim possunt perferre quod promiserunt, & sunt similes Petro, qui, ut dicit Hieronymus, erat quasi avis sine pennis, quandò se pro Christo moriturum promisit. Avis enim sine pennis volare vult, sed* NON POTEST.

Cardinalis Toletus in c. 13. Joannis: *Permisit autem Dominus Petrum ad tempus cadere, ut non suis viribus, sed divinæ virtuti & gratiæ, quâ non juvante* NECESSE *est vinci & cadere, confidere disceret.*

Illustris etiam viri doctissimi Guillelmi Estii, non quidem de Petro nominatim, sed de justo cadente sententia, in illa verba

2. Paralip. c. 32. *Dereliquit eum Deus* (Ezechiam nempè sanctissimum Regem) *ut tentaretur & nota fierent omnia quæ erant in corde ejus.*] *Hic locus ostendit*, inquit Estius, *Deo deserente, id est, gratiam non dante, hominem* NON POSSE *superare tentationem: non ita tamen, ut necessariò in illud peccatum incidat ad quod tentatur; (fieri enim potest ut tentatio tentatione repellatur, sicut clavus clavo pellitur) sed ita ut ab ea salubriter & secundùm Deum sine Dei gratia se expedire non possit.*

Sed omnium illustrissimum est Cardinalis Cajetani testimonium in Matth. c. 26. *Tunc cœpit Petrus detestari & jurare. Considera & treme, ò vir juste: Petrus, ipso Jesu attestante mundus, ac per hoc in charitate existens, sacramentis Corporis & Sanguinis Christi dignè communicans, præmonitus de futurâ tentatione, paratus potiùs mori quàm negare Christum, ad unius ancillæ vocem illum negavit, & successivè addidit perjurium. Quare hoc? Quia magna differentia est inter gratiam habitualem & illius usum; quia non sumus sufficientes ex nobis ad usum charitatis & gratiæ, quam habemus in anima infusam à Deo; sed egemus ad utendum illâ continuo & gratuito Dei auxilio, quo quia caruit Petrus tunc, quia Deus reliquit Petrum tunc sibi ipsi prædito charitate & gratia habituali, ideò cecidit & perdidit charitatis gratiam. Sic Moyses, sic David cecidit.*

Non video quid clarius vel expressius dici possit. Quare si nemo hactenus nisi piam & orthodoxam doctrinam his in verbis totque aliis SS. Patrum testimoniis deprehendit, non arbitror æquum quidem videri posse, ut quod in aliis ut catholicum prædicatur, in me ut hæreticum arguatur. Id enim unum adstruo ego, quod illi clarissimè & constantissimè docent, Petrum nimirum à Deo ad tempus derelictum, *vires idoneas*, ut inquit Augustinus, ad superandam re-ipsa tentationem non habuisse.

De tertia parte Propositionis.

Reliqua est propositionis tertia pars, in qua suppono Petrum tunc cum tentatus est justum fuisse. Audio enim nonnullos, quò quicquid à Patribus de Petro sibi ipsi derelicto traditum est infringere possint, negare tunc Petrum justum fuisse; ideóque illius causam ad justos referri non oportere. Probant autem, ut accepi, Petrum tunc non fuisse justum, eo quod tria capitalia crimina ante commisisset. 1. Quod Christi verbis non acquieverit. 2. Quod cæteris se præposuerit. 3. Quod sibi arrogaverit id quod precibus à divina misericordia esset impetrandum.

Mirum profectò est Catholicos Doctores, quò clarissimorum Ecclesiæ Luminum explorata dogmata convellant, hujusmodi argumenti genus ab hæreticis & publicis Ecclesiæ Romanæ hostibus mutuari ausos, iisque telis certam SS. Patrum doctrinam impe-

impetere, quæ ab iis solis jactantur qui in Ecclesiæ Caput aperto marte grassantur, & Petro Apostolorum Summo Primatus sui gloriam invidentes, in culpis ejus levioribus, & in nimia illa veri quidem, sed tamen infirmioris adhuc atque incautioris amoris audacia, horrenda quædam crimina & capitalia facinora commenti sunt.

Cum enim Magdeburgenses Petrum per omnia deprimere statuissent, horrendos ejus lapsus quindecim enumerant; eosque dicunt non sine consilio Spiritus sancti memoriæ traditos, ne Petro nimiùm tribueretur, quorum octavum esse volunt, (quod & nunc à nonnullis adversùm me asseri audio) cum dixit, *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Quid autem ad hæc Bellarminus? *Sed audi*, inquit, *Hieronymum in hunc locum: Non est temeritas neque mendacium; sed fides est Apostoli Petri & ardens affectus erga salvatorem. Audi Chrysostomum: Unde, inquit, id sibi accidit? Ex multo certè amore & multa voluntate. Itaque, aut nullus hic lapsus fuit, aut certè amoris & pietatis excessus fuit.*

Ea illa erat Bellarmini vox, iste sensus, cum Petri Sedisque Romanæ Primatum assereret. Nunc verò Catholicus Doctor hæreseos insimulatur, non quòd Petro gratiam defuisse dixerit, sed quod Petrum pro justo habuerit, neque cum acerrimis Apostolicæ Sedis inimicis horrendos illi lapsus adscribat, quibus ante tentationem à gratia exciderit.

Neque me fugit Chrysostomum tria etiam peccata Petro adscribere, sed tria peccata, & ut ipse loquitur, ἐγκλήματα, hoc est, tria in quibus meritò reprehendatur: quam vocem à latino interprete criminum nomine minùs commodè redditam, siquidem criminis vox ex perpetuo ferè latinorum Patrum sensu usurpetur, nemo Græci sermonis gnarus inficiabitur. Græcam enim vocem ἔγκλημα non tantùm capitale flagitium, sed id omne de quo quis arguitur, quodque probro & vituperationi datur notare, querelas quoque & expostulationes significare, certissimum est.

Atque ut quisque optimus interpres sui, illam ipsam nominis hujusce vim atque significationem liquidò confirmat idem Chrysostomus, qui illas Petri culpas, ut rectè notavit Bellarminus, ex multò erga Christum amore, tum multis in locis, tum in eadem illa homilia, profectas esse affirmat: quæ aliorum Patrum communis etiam sententia est.

Hilarius in Matth. can. 30. *Petrus pro fidei suæ calore respondet cæteris licet scandalizantibus, nunquam se scandalizaturum. In tantum enim & affectu & charitate Christi afferebatur, ut & imbecillitatem carnis suæ & fidem verborum Domini non intueretur, quasi verò dicta ejus efficienda non essent. Sed tam ille, quàm ceteri, ne mortis*

quidem metu decessuros se de confessione neminis sui pollicentur. Ad omnem enim se ministerii constantiam intrepida fidei voluntate firmaverant.

Basilius de humilitate: *Neque Christum plus potes diligere quàm Petrus, qui usque adeò eum dilexit, ut pro eo mori voluerit.*

Ambrosius in Luc. c. 22. *Quid negavit Petrus? Quod promisit incautè. Devotionem consideravit, non respexit conditionem.* Et paulò post addit: *Error Petri doctrina justorum est, & titubatio Petri omnium petra est.* Denique post commemoratum Petri lapsum continenter subjungit: *Unde etiam lapsus Sanctorum utilis.*

Hieronymus præter locum à Bellarmino notatum. *Petrus ex ardore fidei promittebat; & salvator quasi Deus futura noverat.*

Augustinus serm. 127. de Tempore: *Nostis quid temere B. Petrus promiserit Christo; Etsi omnes, inquit, scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Dominus qui noverat fragilitatem humanam, Amen, inquit, dico tibi, antequam gallus cantet, ter me negabis. Dicit ei B. Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Videte fratres responsionem discipuli; & intelligite dilectionis esse quod dixit.*

Victor Antiochenus in cap. 14. Marci, *Quantò Christus Petri casum magis affirmabat, tantò Petrus certæ prædictioni illius obnitens, fortiori pectore officium se suum deserturum negabat. At unde quæso tanta vis animi proveniebat? Non aliunde quàm ab incensa charitate.*

Arnobius Junior in Psal. 106. *Ascendit Petrus usque ad cælos, dicens Domino, Etiamsi oportuerit me tecum mori, non te negabo; descendit usque ad abyssos cum negat.*

Petrus Damiani Cardinalis Ostiensis, & magnum Ecclesiæ Romanæ Lumen serm. 26. De Apostolis Petro & Paulo: *De gradu dulcedinis ad sapientiæ gradum ascenderat Petrus Apostolus cum diceret, Animam meam pono pro te. Nihil sapientius neque fortius quàm, Animam meam pono pro te; nihil insipientius neque debilius quàm, Neque scio neque novi quid dicas. Profectò jam diligebat dulciter, jam sapienter; sed utrumque perdidit, cum fortiter non dilexit, cum ad vocem muliercula Dominum & Magistrum celeriter abnegavit.*

Hugo à S. Victore annotat. in Joan. *Petrus, ex nimio charitatis affectu & ardore & se positurum animam & non negaturum pro morte promiserat; sed quia virtutem constantiæ cum hoc affectu non habebat, idcircò imminente periculo metu mortis deficit, & affectum charitatis, quem priùs habuerat, amisit.*

Dionysius Carthusianus: *Hoc Petrus locutus est ex magnitudine fidei & fervoris, tamen incautè; non pensans propriam infirmitatem, & cæteris se fortiorem existimans.*

D. Thomas 2. 2, Qu, 24. Art. 12. cum sibi objecisset, non videri D. Petrum charitatem amisisse cum negavit Christum, eo quòd dicit Bernardus, Charitatem in

Petro

Petro non fuisse extinctam, sed sopitam: Respondet. *Ad 2. dicendum, quòd charitas amittitur dupliciter. Uno modo directè, per actualem contemtum: & hoc modo Petrus charitatem non amisit. Alio modo indirectè, quando committitur aliquid contrarium charitati propter aliquam passionem concupiscentiæ vel timoris. Et hoc modo Petrus contra charitatem faciens charitatem amisit, sed eam citò recuperavit.*

D. Bonaventura in cap. 22. Lucæ. *Qui*, Petrus, *dixit ei: Domine tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire: hoc verbum fuit amoris & fervoris; sed tamen hoc erat cujusdam præsumptionis, quia illud promittit ad quod non sufficit, scilicet, quod paratus sit pro Christo, & cum Christo mori, cum sit opus perfectissimæ charitatis.*

Gerson Tract. de Passione Domini. *Intuere S. Petrum. Quis credidisset aut ipse aut alius, quod à tali fiducia & charitate absque impugnatione cecidisset.* Idem Tom. 2. De Cognitione peccatorum venialium & mortalium, Consid. 4. pag. 287. asserit *præsumptionem Petri fuisse tantùm peccatum veniale.*

Non hic repeto quæ ex Cardinale Cajetano superiùs attuli, ubi disertè *tradit Petrum cecidisse, quia sibi licet charitate habituali prædito relictus fuit.*

Peccasse igitur aliquid Petrum, quod viribus suis nimium tribuerit, & se cæteris prætulerit, cum Chrysostomo & Augustino non nego; crimen autem aut flagitium admisisse in eo quod ex multo amore, fervore, fide, devotione commisit, cum iisdem Patribus planè nego.

Neque verò alia mens est omnium hujus ævi Interpretum, qui licet tria in Petro cum Chrysostomo reprehendant, ea tamen non crimina, ut nonnulli fingere non verentur, sed levioris cujusdam imprudentiæ audentiorisque amoris culpas fuisse attestantur.

Cæterùm Petrus, ait Jansenius Gandav. in Concord. Evang. c. 133. *ex magno erga Dominum amore alienum à se putans, ut Christi periclitantis jam causâ offendiculum pateretur:* Etsi, *inquit*, scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor; *triplici nomine per indiscretionem peccans, quia scilicet Domino contradixit, & quia aliis sese prætulit, & quia de se nimis præsumsit, non attendens suam fragilitatem. Quoniam autem ex amore proficiscebatur hujusmodi assertio, non severè illum Dominus redarguit; quia tamen plus de se quàm de aliis præsumpserat, magis etiam aliis scandalizandus prædicitur.*

Joannes Hesselius in cap. 26. Matth. *Respondens autem Petrus ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Petrus, inquit Hilarius, in tantum & affectu & charitate Christi efferebatur, ut imbecillitatem carnis suæ, & fidem verborum Domini non contueretur, quasi dicta ejus efficienda non essent. Non ergo putandus est Petrus voluisse Christo dicere, quod falsum diceret,*

sed

sed nimio Christi amore verba ejus non attendit, non putavit Christum prophetice istud dixisse. Sed nec mentitus est, nam sincerè proponebat nunquam Christum derelinquere; putabat enim se posse quod se velle sentiebat, ut ait Aug. de Grat. & lib. arb. cap. 17.

Sic Jesuita Menochius, sic Catholici omnes de Petro unanimi consensu pronuntiant. Alios aliter sensisse ostendant ii, qui cum Magdeburgensibus horrenda illa scelera Petro affingere non dubitant.

Sed nec pluribus Patrum testimoniis, nec longiori disputatione nobis utendum est, ut illam Petri confidentiam criminis excusemus. Ipsa Christi verba palàm pronuntiant, quàm perperàm nonnulli jactitent Petrum tunc non fuisse justum, ne scilicet fateri cogantur, in Petro nobis ostendi justum cui in vehementi tentatione auxilium gratiæ ad eam vincendam necessarium negatum fuerit à Deo, ut non de se neque de viribus suis præsumere, sed in Deo suo confidere disceret.

Christus enim cum lavare pedes discipulorum inciperet, in hunc modum omnes alloquitur: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet. Vos autem mundi estis; sed non omnes. Sciebat enim quis esset eum traditurus.* Unde SS. Patres omnesque Scripturæ Interpretes constare plenissimè asseverant, discipulos omnes, uno Juda excepto, mundos & justos fuisse.

Enimverò postquàm Petrus tribus se, ut volunt, criminibus obligasset, imò & reliqui Apostoli mortale etiam facinus admisissent, si illis fides est, quandoquidem eâdem quâ Petrus præsumptione, prædicenti Christo omnes scandalum passuros restiterunt discipuli, ut Matthæus significat his verbis: *Similiter & omnes dixerunt:* nihilominus Christus iisdem ad omnes verbis utitur, quibus internam eorum munditiam designaret Joan. 15. v. 3. *Et vos mundi estis propter sermonem meum quem locutus sum vobis.* Et paulò post: *Manete in me, & ego in vobis:* Ubi apertè gratia sanctificans annotatur, quâ Christus in ipsorum cordibus habitabat.

Neque verò temerè fuit, quod cum tunc Discipulis suis Christus diceret: *Et vos mundi estis;* non subjunxerit quod priùs fecerat: *Sed non omnes.* Exeunte quippe traditore nullus superfuerat non mundus, nullus non justus. Quamvis, ut hìc ait Augustinus, nullus eorum esset, utpotè imperfectus, cujus maculæ magis ac magis non essent abluendæ. *Jam vos mundi estis; Mundi scilicet,* ait Augustinus, *atque mundandi. Quis etenim in hac vita sic mundus, ut non sit magis magisque mundandus.*

Disertè verò Dionysius Carthusianus: *Mundi*, inquit, *estis à labe peccati mortalis jam alieni, habentes oculum simplicem ordinatamque charitatem.*

Idem uno consensu docent recentiores omnes. Maldonatus Jesuita,

ſuita, cum illud de Chriſto: *Et vos mundi eſtis*, interpretatus eſſet de munditia & purgatione à peccatis, addit; *Non diſplicet quod à nonnullis eſt animadverſum, Chriſtum ad Judæ defectionem alluſiſſe, quaſi dixerit: Cum jam Judas diſceſſerit, qui ſcelere immundus erat, neminem inter eos manere immundum. Certè cum ſupra dixerit*, Vos mundi eſtis, ſed non omnes, *hoc loco non addidit*, ſed non omnes, *quia Judas non aderat.*

Cardinalis Toletus ejuſdem Societatis in eundem Joannis locum: *Judas*, inquit, *reſectus eſt ut palmes infructuoſus; at undecim purgati ſunt, utpote frugiferi.* Tum verò explicans quomodo Deus juſtos purget: *Reſecat*, inquit, *Deus à juſtis quantùm ad intellectum multas ignorantias* &c. *quantùm ad affectum vanas cupiditates* &c. Inter illa verò quæ à cœleſti Agricola reſecanda in juſtis eſſe ait, ne illis ſint impedimento, ponit vanam Petri reliquorumque Apoſtolorum confidentiam. *Purgati ſunt*, inquit, *à vana quadam confidentia. Nam Petro eorum primo dictum eſt, Ter me negabis.*

Utroque verò antiquior Janſenius Gandavenſis in Conc. Evangel. uno verbo eorum errorem confodit, qui Petrum cum tentaretur juſtum fuiſſe negant, ne gratiæ adjutorium juſto defuiſſe fateri cogantur: *Jam vos mundi eſtis & purgati; & ſublato ex vobis Juda proditore, palmite infrugifero, nemo eſt ex vobis jam immundus.*

Non poteſt igitur in controverſiam revocari, quin Petrus tunc juſtus fuerit, cum timore magno perterritus præ carnis imbecillitate Chriſto eum paululum deſerente, *Reſponſionis non potuit tenere conſtantiam*, ut ait Hilarius. Unde ſequitur ab omni erroris & hæreſeos labe immune eſſe, quod dixi in Epiſtola, In Petro juſtum demonſtrari, cui in vehementi tentatione gratia illa defuerit, ſine qua nihil fieri poteſt, hoc eſt, ſine qua ad ſuperandam illam tentationem vires idoneas non habebat per efficacem Chriſti gratiam & victricem delectationem demum ſibi conferendas.

SECTIO IV.

Propoſitionem Epiſtolæ à prima Propoſitione damnatâ toto cœlo differre.

Quod ſi illa Propoſitio, quæ in indiculo notata eſt, omnis hæreticæ pravitatis expers eſt, ut hactenus, quantum exiſtimo, liquidò demonſtravi; nulla ratio ſinit, ut cum primâ è damnatis ab Innocentio X Propoſitionibus confundatur, quam uti temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam & hæreticam ſummus Pontifex proſcripſit.

Et verò, ſi quis utramque inter ſe conferat, toto illas cœlo differre

differre deprehendet. Prima propositio damnata, tota est de impossibilitate mandatorum; de qua nullum verbum in mea.

Asserit eadem damnata propositio, Quædam præcepta justis volentibus & conantibus secundùm præsentes quas habent vires esse impossibilia, deesse quoque illis gratiam quâ possibilia fiant: quod absolutè dictum, nulláque cum exceptione, quamcumque voluntatem complecti potest; ideóque sub literali significatione terminorum, Lutheranorum & Calvinistarum hæresim comprehendit, nunquam à justis mandata servari docentium, quæcumque illis ea servandi voluntas sit, *utcunque spiritu Dei adjuventur*, ait Calvinus. Hanc autem Calvini nefariam & divinæ gratiæ ac justificationi exitiabilem hæresim, tantùm abest ut ulla Epistolæ meæ verba repræsentent, ut eam potiùs inter varios hæresiarchæ hujus errores, ab Apostolica Augustini de gratia Doctrinâ longè sejunctos, & ab Ecclesia anathemate perculsos, disertè proscripserim.

Accedit quod hæc eadem prima Propositio generatim atque universè asserit, Quædam justis volentibus impossibilia esse mandata, secundum præsentes quas habent vires: quæ si communiori significatione, & ut sonant accipiantur, usitato more loquentium, iterum Calvini hæresim comprehendunt, quâ nimirùm docuit, ab omni homine justo iis viribus quibus in præsenti vita instructus est, ad vires alterius vitæ collatis Dei, mandata impleri non posse. Nihil in mea Epistola est quod, vel maligna interpretatione, in hæreticum hunc sensum trahi possit.

Denique generatim damnata illa propositio asserit & indefinitè, Deesse quoque iis justis volentibus & conantibus gratiam, quâ mandata possibilia fiant, quod universè sumptum Calvini hæresim repræsentat, SS. Concilii Tridentini anathemate damnatam: *Si quis dixerit Dei præcepta homini, etiam justificato & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* Summus quoque Pontifex cum primam Propositionem damnaret, clarè innuit non à se alio sensu acceptam; cum dicat Propositionem se damnare jam anathemate damnatam, nimirum in Concilio Tridentino; *Anathemate damnatam & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.* Certum est autem, etiam teste Bellarmino Cardinali, non aliud anathemate hoc Tridentino perculsum, quàm quod hæretici asserebant, numquam justis eam adesse gratiam quâ divina præcepta implere possent; sed quicquid agerent illi sanctius, id pro peccato, vel lethali, vel certè veniali, habendum esse. Nihil verò cum doctrina summorum Pontificum sanctorumque Patrum, quam epistola mea exhibuit, error impius commune habere potest, cum hoc solùm Patres statuant, quosdam justos ita aliquando ten-

tentari, ut illis gratia ad superandam tentationem necessaria desit. Absit autem hæc à cujusvis Theologi mente suspicio, ut putet sententiam à summo Pontifice erroris, impietatis, Calviniani anathematis notâ inustam, eandem esse cum veritate catholica, quam Romanorum Pontificum & SS. Patrum perpetuus consensus astruxit. Quam qui negat, non satis se ipse consulit, nec satis attendit, quid quotidie in Oratione Dominica dicat his verbis: *Ne nos inducas in tentationem*; id est, inquit Augustinus Ep. 157. c. 2. n. 5. *Ne nos inferri deserendo permittas.* Nam cum ex una parte nihil aliud his verbis postulemus, quàm *ut peccatorum tentationem superare possimus*, sicut ait idem Doctor Epist. 177. n. 4. ex altera, nunquam tentatione vincitur quicumque sic orans exauditur. *Si quis enim*, ut inquit idem Augustinus Oper. imp. contra Julian. l. 1. c. 93. *exauditus fuerit in eo quod dicere jussi sumus, Ne nos inferas in tentationem, proculdubiò nullâ decipietur inscitiâ, nullâ cupiditate vincetur.* Ex quo manifestè concluditur justo quem vis tentationis vicerit, efficacis gratiæ, quæ hac Oratione petitur vim illi non adfuisse quâ tentationem ejus præsidio re ipsa posset vincere. Prosper. Epigr. 48.

In quo uno semper superat qui non superatur;
Quo dignante manum suldere, nemo cadit.

Miror verò non parum, hanc mihi doctrinam crimini tribui, quasi damnatam à summo Pontifice, & ab iis maximè reprehendi qui eam ipsam in Thesibus palàm in Sorbona ipsa propugnatis approbarunt. Cum enim Dominus Hallier Syndicatu fungeretur, in Tentativæ Thesi, quæ 8. Jan. 1650. in Sorbona propugnata est, hanc ipsam doctrinam subscribendo comprobavit: *Non solùm justo, sed & fideli, præcepta impossibilia non sunt, nunquam etiam ulli fideli* (F. infideli) *impossibilia dici debent: Deus enim impossibilia non jubet. Aliquis tamen justus non est aliquando ad præceptum servandum proximè, immediatè & completè potens. Sana hæc est de Christi gratia efficaci doctrina, quam nemo erroris aut hæreseos rectè damnare potest.* Hactenus Thesis.

Thesis hæc à Dom. Hallier approbata tria asserit. 1. *Divina præcepta nec justo nec fideli impossibilia dici debere, Deo impossibilia non jubente.* Hoc ipsum Pontifex primam propositionem damnando sancivit. Hoc & ego profiteor, neque in Epistola mea quicquam huic definitioni contrarium reperietur.

2. *Aliquos justos non esse aliquando ad præceptum servandum proximè immediatè & completè potentes.* Unde necessariò consequens est, ipso Domini Hallier, qui Thesim hanc approbavit, judicio, propositiones has magno à se intervallo esse disjunctas; hanc nimirum, *Aliqua Dei mandata justo esse impossibilia*: quod & in Thesi, & in Censura damna-

tur; & hanc alteram, *Aliquem justum non esse ad præceptum servandum proximè, immediatè, & completè potentem:* quod tunc locum tantùm habere potest, cum gratia ad illud proximè & immediatè complendum necessaria deest. Nihil verò aliud habet Epistola, nihil scripsi, quàm justis aliquibus inter quotidiana pericula versantibus, non semper ad vincendas tentationes vim illam adesse, quam ea tantum largitur gratia quæ facit ut vincantur: Et hæc ipsa est vis immediata, proxima, & completa de qua in Thesi agitur. Quamobrem non video quâ ratione quod ex Patrum sententia dixi, de vi illâ proximâ quam gratia largitur; quæ quibusdam justis aliquando deest, cum eo confundi ullo pacto queat, quod in primâ Propositione de mandatorum impossibilitate damnatur.

3. Hanc doctrinam de gratia Christi efficaci, sine qua vis proxima deest quæ ad servanda mandata requiritur, sanam esse, nec à quoquam damnari posse erroris aut hæreseos. Ex quo efficitur Epistolam, quæ nihil aliud doceat quàm quod ipsa hæc Thesis docet, nec erroneam, nec hæreticam judicari posse, ipso Domini Hallier judicio; & longè potiori jure ab ea propositione disjungendam, quam summus Pontifex hæreseos, impietatis & blasphemiæ damnavit.

Huic etiam doctrinæ subscripsit Dominus Grandin, cum esset Syndicus, in Thesi Tentativæ in Sorbona propugnatæ die 19. Jan. anno 1652. *Gratia illa per se efficax ita necessaria est, ut sine hac nullus unquam fidei, orationis, aut pietatis actus fiat, & voluntas nihil boni ad æternam vitam pertinentis velit & operetur. Illa dat completam & proximam potentiam ad bene agendum.*

Si gratia efficax, secundùm hanc Thesim à Domino Grandin approbatam, una ex parte ita necessaria est, ut sine hac nullus unquam fidei, orationis aut pietatis actus fiat; ex altera verò, proximam & completam potentiam dat ad bene agendum, nonne luce clarius est, justum qui gratia efficaci destitutus tentatione vincitur, non habuisse, ad illam superandam, potentiam illam proximam & completam, quæ à gratia efficace est. Non alio autem sensu, ut sæpiùs professus sum, intelligi volo quod è Patribus retuli, Petrum in præsumtionis pœnam sibi relictum, non potuisse gravissimæ tentationi resistere.

Hæc sunt quæ super Juris Quæstione pro angustia temporis exarare mihi licuit: quæ vos etiam atque etiam rogo, ut benignis auribus & mentibus accipiatis. Quæ quamvis omnia, ni fallor, clarè à me ac liquidò explanata sunt; tamen si adversus hanc Epistolæ meæ propositionem quæ reprehenditur, aliquid etiam aliud objiciatur, supplex postulo à vobis, ut mihi significare & communicare non dedignemini.

Superest Quæstio facti, quam

in præcedenti occupatus pertractare non potui, sed leviter tantùm perstringere coactus sum. Pro re igitur impræsentiarum pauca dicam, quæ tamen quantum mihi persuadeo, ad hujus facti invidiam à me depellendam sufficient. Unum velim attendatis, si placet, totum illud defensionis genus non voluntatis fuisse, sed necessitatis. Qui enim postConstitutionemInnocentii X intra religiosum silentium continere me decreveram, méque etiam diutissimè reverà continui, non potui, Catholicus Sacerdos ac Theologus, intentatam mihi ab adversariis hæreseos calumniam tacitus prætermittere. Ea autem erat hominum cum quibus res agebatur importunitas, ut vellent me convictum hæreseos, nisi palàm ac publicè profiterer, Quinque illas propositiones damnatas totidem verbis in Jansenii Augustino reperiri. Ego verò, qui jam silere non poteram, tam iniquæ accusationis mole oppressus, sic tamen scripsi, ut sua Constitutioni Apostolicæ reverentia sarta tectaque remaneret, invidia omnis in adversarios redundaret, quos tantùm hâc tam necessaria responsione repellerem, à contumeliâ Episcopis inferendâ, & facto, & animo alienissimus. Si à nobis pro fabricatis semper habitas dixi, de Illustrissimis Præsulibus nullatenus cogitabam, sed respiciebam ad ea tempora quæ Constitutionem Innocentii præcesserunt, ne quis adhuc iniquissimè diceret hanc à nobis usurpari cœptam esse responsionem, cum illas primùm Apostolica Sedes damnavit.

Hæc raptim, & eo tantùm consilio, ne hanc defensionis partem penitus omisisse videar, quam, si tempus mihi à Facultate concedatur, ut ab ejus benignitate exspecto, tam ab omni temeritatis suspicione immunem præstabo, quàm me & anteactæ vitæ ratio, & Scripta hactenus in lucem emissa, Episcopalis dignitatis observantissimum demonstravêre.

SCRIP-

V.

SCRIPTI PARS ALTERA.

Ad Sacram Facultatem Parisiensem, in Sorbona Congregatam, die 10. Decembris anni 1655.

Venerando Domino Decano & Sapientissimis Viris Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis Doctoribus Ant. Arnaldus Doct. ac Socius Sorbonicus.

QUam in Scripti mei ad vos missi priori parte, quæ juris & doctrinæ erat, audiendâ benignitatem mihi exhibuistis, Sapientissimi Viri; eamdem & in posteriori, quæ facti est, vos supplex oro ut mihi exhibere non dedignemini. Quod ut etiam præstetis faciliùs, eam quàm brevissimè fieri potest expediam. Atque ut in priori notatum Epistolæ meæ locum ab omni, quantùm reor, erroris aut hæreseos labe vindicavi; ita & in hac posteriori nonnulla Epistolæ meæ loca ab omni vel in Apostolicam Sedem, vel in Episcopalem Ordinem petulantiæ ac temeritatis suspicione me vindicaturum, Deo juvante, confido.

LOCUS PRIMUS. Page 49.

„*PRobè intellexit Vir Prænobilis per ejusmodi probationem modestiæ ac moderationis suorum amicorum palàm fieri, quod cum puram putamque S. Augustini doctrinam defendissent, non verò damnatas istas propositiones, quas semper censuerunt confictas ab illorum dogmatum propugnatoribus, quæ Augustinianis adversantur &c.

Quantùm hic locus ab omni in summum Pontificem injuria sit alienus, clarissimum profectò esset, nisi quæ ad ipsius marginem adnotaram, disquisitoribus, cum eum exscriberent, resecare placuisset. Ibi enim mihi tantùm in animo erat, ut breviter & quasi obiter uni è scriptoribus prioris Epistolæ meæ impugnatoribus responderem, qui S. Augustini discipulos doli cujusdam & fraudulentiæ coarguit, quasi propositiones quinque, quas anteà tuta-

* *Ce Seigneur a fort bien jugé, que cette épreuve de l'humilité, & de la moderation de ses amis justifioit, que n'a ant défendu que la pure doctrine de S. Augustin, & non ces propositions condamnées, qu'ils ont toujours regardées comme forgées par les partisans des sentimens contraires à ceux de ce grand Docteur.*

tutabantur, tum demùm damnare cœperint, cùm eas primùm à summo Pontifice damnatas audiere. Sic enim habet Autor ille in Libello, cui titulus est: *Lettre d'un Docteur Catholique à une Dame de condition: Depuis la publication de la Bulle, ils s'aviserent d'une autre défaite, pour effacer la persuasion & la creance commune qu'on avoit qu'ils étoient condamnez. Ils commencerent de dire que ces Propositions avoient été forgées à plaisir.*

Cùm igitur hanc fallaciæ suspicionem à S. Augustini, candoris amantissimi, discipulis propulsare conarer, verba hîc subjecta è libello quatuor annis ante Constitutionem edito, ad loci hujus marginem apposui, quibus quinque illas Propositiones, non demùm post Pontificiam Constitutionem, sed ubi primùm Sacræ Facultati oblatæ sunt, Domino Cornet ut earum autori attributas esse constaret. * "Res S. Facultati in ultimis Comitiis per „illius Syndicum proposita &c. „Hoc sibi in animum, proprio nu„tu, à nullo requisitus induxit, „ut nonnullas propositiones, quas „vellet, quomodo vellet proprio „marte & ingenio procuderet. *Ita „Libellus, cui titulus*: Animadver„siones in consilium à M. Nicolao „Cornet, S. Facultatis Syndico „initum in Comitiis 1. Julii habi„tis 1649. Parisiis excusæ ejus„dem anni mense Augusto. Non ergo hîc agitur de re ullâ quæ ad summum Pontificem spectet: agitur de re privatâ, de re gestâ: Utrùm S. Augustini discipuli fraudulenter egerint, & quod antea tutabantur, postmodùm abjicere & condemnare cœperint. Crimen hoc, quod ipsis à scriptore illo intentatum fuerat, libelli ad marginem adscripti certissimâ autoritate revincitur. Nihil hoc ad debitam Sedi Apostolicæ reverentiam; nihil ad Constitutionem Pontificiam, quæ quatuor demùm post annis in lucem prodiit. Si ergo, quid hîc dicatur, & cur dicatur, expendatur attentiùs, nemo quantùm opinor, hoc in loco Pontificiam Majestatem, vel Illustrissimos Antistites minùs me coluisse atque observasse suspicabitur.

LOCUS SECUNDUS.
Page 130.

„† Ecur ergo, inquiunt, gemina pro Jansenio Apologia conscripta fuit? Nimirùm, „quia visum est interesse plurimū

D &

* *La proposition qui a été faite à la Faculté dans la derniere Assemblée par son Syndic, &c. Il s'est avisé de lui-même, sans en être requis de personne, de former de sa tête des propositions telles qu'il lui a plû.* In Libello qui titulus, *Considerations sur l'entreprise faite par M. Nicolas Cornet, Syndic de la Faculté de Theologie de Paris, en l'Assemblée du premier Juillet* 1649. *imprimées à Paris au mois d'Aout de la même année* 1649.

† *Mais pourquoi donc, disent-ils, a-t'on fait deux Apologies pour*

„& gloriæ Dei & honori Ecclesiæ, „ne certissima & inconcussa Augustinianæ doctrinæ capita sub „Jansenii nomine pro impiis & „hæreticis dogmatibus, in publicis Ecclesiarum pulpitis impunè „traduci finerentur; ne eadem fictitiorum Conciliorum anathematibus, ineptis argumentis per „crassam Historiæ Ecclesiasticæ „ignorantiam confictis, autoritatibus Scripturæ vel in litera „falsatis, vel in sensu adulteratis „proscriberentur; ne demùm hæreses erroresque plurimi Episcopo Catholico, ab iis alienissimo, adscribi permitterentur.

Illas pro Jansenio Episcopo Iprensi Apologias ad Pontificiæ Constitutionis contemtum trahi, mirum profectò videri potest. Sunt enim octo & ampliùs annis ante Constitutionem editæ; nec in illis de propositionibus à Sede Apostolicâ damnatis agitur, quæ needum Facultati oblatæ, multò minùs Romæ damnatæ erant. Præterea, quæ in illis Apologiis tractantur, à præsentibus controversiis ferè aliena sunt; qualis est immobilis gratuitæ prædestinationis veritas, tot summorum Pontificum, sanctorum Patrum, & recentiorum etiam Theologorum autoritatibus approbata. Enimverò in Epistolâ meâ professus sum, me nulli privato Theologo, ut nec Jansenio esse addictum; damnatasque propositiones quinque, ubicumque, sive apud Jansenium, sive apud alterum repertæ fuerint, ex animo me condemnare. Ubi de divina gratia agitur, inter cæteros Patres Augustino potissimùm adhærescere didici; ac ne ipsi quidem ut Augustinus est ac privatus Doctor, sed ut ab Ecclesiâ universâ, & præsertim à Romanâ omnium Matre & Principe, in hoc argumento, cæteris omnibus Patribus, perpetuâ Patrum, Conciliorum, ac Pontificum consensione Prælatus est. Quæ igitur in Epistola mea docui, ex Epistola ipsa, non ex interposita aliunde Jansenii, de quo non agitur, nominis invidiâ dijudicanda sunt. Quare cùm locus iste de Apologiis illis, neque ad summum Pontificem, neque ad Pontificiam Constitutionem, quæ tot posteà annis prodiit, ullo modo pertineat; qui ipsum diligentiùs perspexerit, debitum certè Apostolicæ Sedi honorem ac reverentiam in me, ni fallor, haud desiderabit.

L O-

Jansenius? Parce qu'on a crû qu'il y alloit de l'interêt de Dieu, & de l'honneur de l'Eglise, de ne pas souffrir que sous le nom de Jansenius, on fit passer en pleine chaire les plus constantes maximes de la doctrine celéste de S. Augustin, pour des impietez & des heresies: qu'on les combatît par des Anathemes de faux Conciles, par des ignorances grossieres dans l'histoire Ecclesiastique, par des passages de l'Ecriture, ou falsifiez dans les paroles, ou corrompus dans le sens: & qu'on imposât en plusieurs points des heresies & des erreurs à un Evêque qui a été tres-éloigné de les enseigner.

LOCUS TERTIUS.

Page 149.

„*Post tot Historiæ Ecclesiasticæ exempla, quisquamne erit Vir Illustrissime, tam parum æquus, tam ipsi rationi adversus, qui sibi facilè persuadeat, ad hoc ut nonnulli Theologi pro hæreticis, excommunicatis & ab Ecclesiæ unitate segregatis habeantur, hoc unum sufficere, quod cum catholici cujusdam Scriptoris librum accuratè perlegerint, nec in eo invenerint propositiones nonnullas, ipsi post mortem adscriptas in prævia Apostolicæ Constitutionis expositione, testari, prohibente conscientia, non possunt easdem propositiones illo libro contineri. Quasi verò mera facti quæstio, cujus testes judicesque sunt oculi, in articulis fidei censeri possit, quos certum est nisi revelatione divina constare non posse: aut hæc justa causa sit criminis hæreseos impingendi Theologis Catholicis, qui quidquid in ea Constitutione ad fidem pertinet ultrò amplectuntur, nec in eo quidem capite quod factum spectat opinioni suæ pervicaciter adhærent, parati ab illa discedere, cum primùm ipsorum oculis eædem propositiones in eo libro legendæ à quovis subjectæ fuerint. Quæ quidem res omnium facillima, si verè ex illo excerptæ propositiones; contra verò, omnium difficillima ac etiam impossibilis, si re-

* *Après tous ces exemples de l'Histoire Ecclesiastique, se pourra-t'il trouver, Monseigneur, quelqu'un assez déraisonnable & assez injuste pour s'imaginer, que parce que des personnes ayant lû un livre avec soin, & n'y ayant point trouvé des propositions qui sont atribuées à un Autheur Catholique, après sa mort, dans l'exposé de la Constitution d'un Pape, ne peuvent declarer contre leur conscience qu'elles s'y trouvent, quoi qu'en même tems il les condamnent en quelque livre qu'elles se trouvent; ce soit un prétexte suffisant de les traiter d'hérétiques, d'excommuniez, & de retranchez de l'unité de l'Eglise, comme si un point de fait, dont les yeux sont juges, pouvoit être un point de foy, qui ne peut être établi que sur une revelation divine, & une cause legitime d'accuser d'hérésie des Theologiens Catholiques, qui embrassent tout ce qui concerne la foy dans cette Constitution, & qui dans ce point de fait même ne sont point opiniâtres, étant prêts de se rendre aussi-tôt qu'on leur aura fait lire ces propositions dans le livre d'où l'on dit qu'elles ont été tirées: ce qui doit être la chose du monde la plus facile, si elles en ont été veritablement tirées; comme au contraire, le plus difficile & même impossible, si elles n'y furent jamais. Et cependant quand on supposeroit même qu'ils se trompent dans ce point de fait, n'est-il pas visible, Monseigneur, qu'on ne leur pourroit reprocher en aucune sorte d'être hérétiques, ou de blesser la foy de l'Eglise: mais seulement de n'avoir pas de si bons yeux, ou de n'entendre pas si bien le Latin, que ceux qui soutiendroient le contraire?*

„vera nunquam in eo jacuerunt. „Sed enim hoc etiam ſuppoſito, „ipſos in hac facti quæſtione opi„nione ſua falli, an non luce „meridiana clarius eſt, Vir Il„luſtriſſime, ipſis propterea no„tam hæreſis nulla ratione inuri „poſſe, nec violatæ fidei Eccleſiæ „crimen impingi; ſed hoc unum „objici, ipſos non adeò perſpica„cibus oculis aut tanta linguæ la„tinæ peritia pollere, quàm qui „aliter ſentiunt.

Si temperantiam & moderationem, quam ſuper Quinque Propoſitionum autore ſervare decreveram, perpetuò retinere licuiſſet, jam verba hæc mihi in Epiſtolâ meâ tutanda non eſſent, quæ à me nunquam ſcripta fuiſſent. Statueram enim, quod etiam multo tempore, & quamdiu licuit præſtiti, quicquid de hac facti quæſtione, vel à Chriſti Vicario, vel ab Illuſtriſſimis Antiſtitibus dictum, atque expoſitum fuiſſet, perpetuâ religioſi ſilentii reverentiâ honorare. Verùm ab hoc tacendi conſilio, quod voluntate ſuſceperam, autorum nonnullorum vehementia & atrocitas, ipſa fidei atque innocentiæ meæ adversùs eorum obtrectationes defendendæ neceſſitas, vel invitum me ac reluctantem abduxere. Cum enim illi me, ut anathemate perculſum, ab Eccleſiâ extorrem, & planè hæreticum ab omnibus habendum, libellis publicis infamarent, niſi quinque illas propoſitiones in Janſenii libro reperiri profiterer; ea illis reſpondere coactus ſum, quæ quamvis, niſi à ſinceri animi candore diſcederem, aliter loqui non poſſem, multò magis tamen, ſi fas fuiſſet, reticere maluiſſem. Quod ſi qua mihi inter ſcribendum vocula elapſa eſt, quæ à me adversùs accuſatorum meorum vim inconſultam, ad neceſſariam & me invito ſuſceptam fidei meæ defenſionem directa, aliò, quò certè non cogitaram, trahi poſſe videatur; Illuſtriſſimos Eccleſiæ Principes ſupplex oro atque obteſtor, ne me propterea debitum, vel Pontificiæ Majeſtati, vel Epiſcopali dignitati cultum atque obſequium ulla in re, non dicam lædere, ſed prætermittere voluiſſe exiſtiment. Quam enim ſincerè, atque ex animo Epiſcopalem ſemper Ordinem coluerim, quámque ad ſacram Eccleſiæ Hierarchiam non honorandam modò, ſed & ſi per virium tenuitatem liceret, aliquo modo tuendam, propenſus fuerim, ſatis opinor mea omnis anteacta vita declarat. Præterea tot nominibus Illuſtriſſimorum Antiſtitum Ordini devinctus ſum, tantamque à ſacrâ illorum purpurâ & graviſſimâ autoritate, adverſus nonnullorum Opuſculorum meorum impugnatores, opem ac præſidium ſum expertus, ut niſi in auguſtiſſimum eorum Collegium præcipuo quodam amore ac reverentia affectus eſſem, non modò pietatis ac religionis, ſed & mei ipſius ac beneficiorum acceptorum non ſatis memor videri poſſem.

LOCVS QVARTVS.
Page 152.

„* QUa verò æquitate istud „ possit asseri, hanc justam „inurendæ alicui Catholico notæ „hæreseos causam esse, quod vel „dubitet, vel modesto se silentio „contineat, vel reverenter refu„giat attestari aliquas propositio„nes, nonnulli Ecclesiæ Catho„licæ Episcopo in Pontificia Con„stitutione post mortem adscrip„tas, verè illius esse, quia nimi„rum Catholico illi librum Epis„copi accuratè legenti non oc„currerunt: præsertim cum idem „ille suam conscientiam non pro„dere, aut oculorum suorum te„stimonio non reluctari conten„tus, in mera scilicet facti quæ„stione, ab omni circa ipsum „factum contentione abstine„re paratissimus sit, ac etiam „suum hunc sensum reverenti „silentio obtegere; quo quidem „obsequio nullum unquam reli„giosius in rebus facti exhibitum „est Conciliis etiam œcumenicis.

Quæ ad loci præcedentis explanationem dixi, hoc ipso Epistolæ meæ loco, quantùm existimo, illustrantur multùm & confirmantur. Fidei enim meæ adversus inconsideratorum scriptorum criminationes asserendæ necessitate compulsus, quam parcè tamen ac moderatè locutus sim, verba quæ hîc citantur luculenter ostendunt. Quibus hîc à suo corpore avulsis, ut ex ipsa contextus serie ac tenore sua lux ac perspicuitas restituatur, aliqua è superioribus hic mihi repræsentanda videntur.

† „Si enim Jesuitæ, qui pa„làm asseruerunt Marcelli Ancy„rani libros, tametsi erroribus „& hæresibus scatentes, approba„tos esse, ut fidei consonos, ab „uno è Romanis Pontificibus & „una œcumenica Synodo, nihilo „minùs Catholici habentur: Si „alii Jesuitæ, nonnullique ante „ipsos Catholici contenderunt „scriptorem aliquem, post mor„tem toto orbe damnatum, ab„solvi posse, ut de Origene scrip„sit S. Hieronymus: Si insuper „postquam Concilium œcume„nicum sanxit, ut quicunque

D 3 Ori-

* *Avec quelle justice pourroit-on prétendre, que le doute, ou l'humble silence & la retenuë d'un Catholique, à declarer que des propositions qui sont attribuées, dans la Constitution d'un Pape, à un Prelat de l'Eglise après sa mort, soient veritablement de lui, n'aiant pû les y trouver, soit un legitime prétexte de le traiter d'hérétique, lors même que se contentant de ne pas agir contre sa conscience, & contre le témoignage de ses yeux en un point de fait, il est resolu de s'abstenir de toute contestation sur ce fait même, & d'y garder un silence respectueux, qui est la plus grande soumission, qu'on doive aux Conciles même Oecumeniques dans ces faits particuliers.*

† *Car si les Jesuites, qui ont soutenu que les livres de Marcel d'Angery, remplis d'erreurs & d'heresies, ont été approuvez comme orthodoxes par un Pape & par un Concile general, ne laissent pas d'être catholiques: si d'autres Jesuites & divers auteurs Catholiques avant eux ont prétendu qu'on pouvoit absoudre un*

„Origeni anathema non dixerint, „anathemati ipsi subjiciantur, „non tamen catholici esse desie„runt qui libros hoc titulo insig„nitos scripserunt: *Origenes de„fensus, De Origenis salute:* Si quin„tum Concilium generale puta„vit damnari à se posse, ut impiam, „Episcopi in Ecclesiæ sinu mor„tui Epistolam, sine ulla injuria „Calchedonensis Concilii œcu„menici, in quo eadem hæc Epi„stola coram universa Synodo le„cta fuerat, sine ulla ejusdem of„fensione vel censura: Si Pelagius „Papa II. nihil Conciliorum œ„cumenicorum autoritati con„trarium protulit, cum de eodem „argumento hæc scripsit: *Specia„lis Synodalium Conciliorum causa „est fides. Quidquid ergo præter fi„dem agitur, nihil obstat si ad judi„cium revocetur*: Si Jesuitæ non„nulli aliique Theologi sibi lice„re putaverunt Theodoreti libros „ut orthodoxos defendere, serva„to Catholico nomine, tametsi „Episcopi illius, inter Ecclesiæ „Græcæ proceres præstantissimi, „libros ritè discussos post mor„tem ejus ut impios proscripserit „Concilium ex œcumenicis u„num: Si demum trium Conci„liorum generalium anathemata, „duorumque Pontificum senten„tiæ, quibus Honorii Papæ Epi„stolæ post ejus mortem ut hære„ticæ damnatæ sunt, ipseque hæ„reticis annumeratus, non pro„hibuerunt ne tres Eminentissi„mi Ecclesiæ Romanæ Cardina„les, pluresque alii Theologi, „integrum sibi esse putaverint, „non personæ tantummodò il„lius Pontificis defensionem sus„cipere, sed ejus etiam Epistolas „ab omni errore puras asserere, &c.

Igitur

auteur condamné depuis sa mort dans toute la terre, Toto orbe damnatum, *comme saint Hierôme dit d'Origene: Et si encore qu'un Concile general ait dit:* Anatheme à ceux qui n'anathematizeront pas Origene, *ils n'ont point cessé d'être catholiques, pour avoir publié des livres qui portent pour titre,* La défense d'Origene, Origenes defensus, & le salut d'Origene. *Si le V. Concile general crut pouvoir condamner comme impie une lettre d'un Evêque mort catholique, sans faire tort au Concile œcumenique de Calcedoine, où cette même lettre avoit été lûë publiquement sans avoir été marquée d'aucune censure. Et si le Pape Pelage II. n'a rien avancé de contraire à l'autorité des Conciles œcumeniques, lors qu'il a dit sur ce sujet:* Specialis Synodalium Conciliorum causa est fides: Quidquid ergo præter fidem agitur, nihil obstat si ad judicium revocetur: *Que la foy est le sujet particulier pour lequel on assemble les Conciles; c'est pourquoi tout ce qui s'y resout hors la foy, peut être examiné & jugé de nouveau. Si les Jesuites & d'autres Theologiens ont crû pouvoir, sans cesser d'être catholiques, soutenir comme orthodoxes les écrits de Theodoret, l'un des plus sçavans Evêques de l'Eglise Grecque, qu'un Concile general, tenu après sa mort, a condamnez comme impies après les avoir examinez. Et si nonobstant les anathemes de trois Conciles generaux, & les condamnations de deux Papes, qui ont declaré hérétiques les lettres du Pape Honoré après sa mort, & l'ont mis lui-même au nombre des hérétiques; trois Cardinaux & beaucoup d'autres Theologiens croient avoir droit de justifier, non seulement la personne de ce Pape, mais aussi ses lettres comme exemtes de toute erreur, &c.*

Igitur Epistolæ meæ verba, ut cum istis quæ antecedunt connexa sunt, ita cum his legi ac dijudicari debent.

„ Qua verò æquitate istud possit „asseri, hanc justam inurendæ ali„cui catholico notæ hæreseos cau„sam esse, quod vel dubitet, vel „modesto se silentio contineat, vel „reverenter refugiat attestari aliquas „propositiones, nonnulli Ecclesiæ „Catholicæ Episcopo in Pontificia „Constitutione post mortem ad„scriptas, verè illius esse, quia ni„mirum Catholico illi Librum E„piscopi accuratè legenti non oc„currerunt: præsertim cum idem „ille suam conscientiam non pro„dere, aut oculorum suorum testi„monium non reluctari contentus, „in mera scilicet facti quæstione, „ab omni circa ipsum factum istud „contentione abstinere paratissi„mus sit, ac etiam suum hunc sen„sum reverenti silentio obtegere: „quo quidem obsequio nullum un„quam religiosius in rebus facti ex„hibitum est Conciliis etiam œcu„menicis.

Præterea, quod diligenter animadvertendum est, hic agitur tantùm de illa juris Ecclesiastici quæstione: An qui dubitet de facto aliquo in Pontificia Constitutione exposito, ob id unum censeri debeat hæreticus, & à Christi corpore segregatus. Negavi ego, tot exemplorum autoritate & omnium Theologorum consensione permotus. In re igitur ipsa nihil à me peccatum est, ac ne in verbis quidem; quæ ut hîc exhibentur, planè innoxia, & religiosæ modestiæ plena, quivis profectò facilè recognoscit.

Hæc ad ea quæ in Epistola mea notata sunt, quam candidissimè ac verissimè potui, si minùs diligenter, saltem pro temporis brevitate notavi. Vos autem, Sapientissimi Viri, supplex oro & obtestor, ut pro vestra pietate, eruditione, ac providentia, quæ à me sunt vobis repræsentata, dispicere atque expendere dignemini. Non postulo ut propter me veritas lædatur; sed ut ne quodammodo in me læsa videatur. Nolite quæso sinere ut mihi crimini detur, quod sententias, ac verba mea, è sententiis ac verbis ipsis sanctorum Patrum exprimere conatus sim, quodque in re facti, de qua interdùm dubitari posse omnes Theologi consentiunt, si quis dubitet, erroris aut hæreseos notâ percelli non ideò debere docuerim. Mihi autem, adsit modò Dei gratia, quicquid vel nunc vel olim accidat, & Petri Successorem Christi Vicarium, & Illustrissimos Ecclesiæ Præsules impensè observare ac venerari certissimum est. Christum verò, qui fons est omnis charitatis, rogo & deprecor, ut ipsius vos Spiritu regente, id in amplissimo consessu vestro decernatur, quod ad ipsius veritatis tutelam, ad animorum tranquillitatem atque concordiam, & ad nobilissimi Corporis vestri, cui me quamvis indignum ac debile membrum adsciscere dignati estis, honorem redundet & gloriam.

Sic subscriptum

ANTONIUS ARNALDUS,
Doctor ac Socius Sorbonicus.

VI.

EPISTOLA
ET ALTER APOLOGETICUS
ANTONII ARNALDI
DOCTORIS ET SOCII SORBONICI,

Ad Sacram Facultatem Parisiensem in Sorbonâ Congregatam, die 17. *Jan. an.* 1656.

MONITUM

Ubicumque aio gratiam alicui deesse sine qua tentatio vinci non potest, de ea semper id potestate intelligi volo, ut sæpè significavi, quam proximam, immediatam, & expeditam Theologi appellant; & de eâ tentationis victoriâ quæ salubris sit & secundùm Deum.

Venerando Domino Decano & Sapientissimis Viris S. Facultatis Parisiensis Doctoribus.

PRopositionem Epistolæ meæ, quæ juris & doctrinæ est, cùm in amplissimo cœtu vestro nunc primùm expendendam ac dijudicandam acceperim, Viri sapientissimi, hunc Apologeticum, in ejus defensionem à me conscriptum, vos oro atque obtestor ut benignè accipere dignemini. Reum enim audiri, & ea omnia quibus sublevari posset attendi, cùm justitia humana præcipit, tùm materna Ecclesiæ indulgentia etiam hostibus suis, nedum filiis, ultrò semper ac libens obtulit. Hanc igitur loci qui in epistola mea reprehenditur defensionem, si antequàm de doctrina ipsa statuatur, ut vestra me benignitas sperare jubet, expendatis, omnes illas quibus locus ille hactenus exagitatus est difficultates

tes explanatas in ea, ni fallor, ac dissolutas reperietis. Cùm enim nihil sit in propositione mea quod culpari queat, nisi vel verba vel sensus; intelligetis profectò, verba si reprehendantur, non mea, sed Clarissimorum Ecclesiæ Doctorum Chrysostomi & Augustini, è quibus ea mutuatus sum, verba reprehendi: si autem sensus arguatur, meum certè sensum, meam mentem, non ab alienis, sed à meipso solo, præter Deum, cordis atque intentionis meæ teste atque interprete esse repetendam. Quare jam totum loci hujus epistolæ meæ judicium partim è SS. illorum Patrum authoritate, ubi verba mea, partim ex Apologetici hujus inspectione, ubi sensus meus continetur, pendeat necesse est. Cùm enim in hac causa, non de persona, sed de una propositione meâ Facultas sententiam ferre decreverit; à doctrina quam ipsa propositio exhibet, ad alias controversias me deduci, præter omnem æquitatem est. Declarationis præterea meæ, qua vel Summo Pontifici Christi Vicario, vel Illustrissimis Ecclesiæ Principibus quàm maximâ potui modestiâ atque animi submissione satisfacere curavi, rationem vos pro æquitate ac benignitate vestra habituros spero, ac in cujusvis è Facultate nostra Doctoris potestate futurum, ut quid de ea sentiat, pro usitata semper in Comitiis nostris consuetudine pronuntiet. Si enim hominis qui incusatur vocem omnem, quâ se purgat, homines omnes, qui modò se homines, nedum Christianos ac Sacerdotes meminerunt, cum aliqua miseratione ac propensa voluntate suscipiunt, durius sanè & immisericordius videatur, si unius è fratribus vestris, etiam cum se quàm humillimè potest demittit, vox inaudita repudietur.

Obsequentissimus Vester

ANTONIUS ARNALDUS,
Doctor ac Socius Sorbonicus.

Die 16. Januarii,
An. S. 1656.

ANTONII ARNALDI
DOCTORIS ET SOCII SORBONICI
APOLOGETICUS ALTER,
Ad Sacram Theologiæ Facultatem Parisiensem.

Apologetico scripto ad loci unius, qui in Epistolâ meâ notatus fuerat, doctrinam illustrandam ac defendendam ad vos misso, VIRI SAPIENTISSIMI, existimaveram fore, quod & in hujusmodi fieri solet, ut Epistolæ meæ reprehensores, si à me dictis minùs assentirentur, rationes certè meas rationibus coarguere, & SS. Patrum testimonia à me allata vel aliter exponere, vel aliis impugnare, vel quoquomodo diluere, atque infirmare studerent.

Nunc verò aliud eos consilii cepisse, aliam planè viam instituisse accipio. Omissis enim quæ tractanda potissimùm & excutienda erant, nec Scripturarum oracula à me repræsentata advertere, nec sanctissimorum Ecclesiæ Doctorum placita attendere, ne dum perpendere dignati sunt. Quin & doctrinæ meæ argumenta à me producta, ipsi subterfugia appellare contenti, alia planè siluerunt, alia leviter tantùm perstrinxerunt, & à re quâ de agitur, ad aliena digressi sunt.

Ut igitur eundem Epistolæ meæ locum de integro tuear, tria hîc faciam. Primùm quidem commemoratis iis quæ illi vix, aut ne vix quidem attingenda putarunt, aperiam ea, quæ ut vera & orthodoxa sponte confessi sunt. Deinde ex iis quæ vel silentio suo sibi ineluctabilia declaravêre, vel suâ sponte concessêre, ea quæ negant, certissimè consequi, planum facere ac demonstrare conabor. Denique locum illustrem Cardinalis Bellarmini de præceptorum impossibilitate per Tridentinam Synodum damnatâ, quem à me in priori scripto citatum Inquisitores falsi arguerunt, ab eorum reprehensione vindicabo.

SECTIO PRIMA.

Quæ à Disquisitoribus vel de industriâ prætermissa sunt, vel leviter perstricta, vel ultro concessa, recensentur.

OBSERVATIO I.

Propositionem in Indiculo notatam, non meam esse, sed Chrysostomi & Augustini; & eam quidem ex illorum non sensibus modò, sed & verbis ipsis expressam,

sam, priori meo Scripto liquidò demonstravi. Reprehensores autem mei cum à me rogati essent, ut quâ in re sententia mea quam incusant, à Chrysostomi & Augustini sententiâ discreparet, aperire dignarentur, solum mihi silentium opposuerunt, ac de re tantâ, in quâ quæstionis cardo vertitur, tacere compulsi sunt. Nôrant videlicet ea quæ planè similia sunt, sese dissimilia efficere non posse, nec in iis tergiversationi locum esse, quæ per se splendidissima sunt, atque oculorum ipsorum testimonio explorantur. Conferantur enim hæc tria inter se Epistolæ meæ loca, & ipsi oculi judicent num inter illa quicquam discriminis sit.

Augustinus in Epistola laudatus, pag. 220.	*Chrysostomus in Epist. laudatus*, pag. 226.	*Autor Epistolæ hæc eadem Patrum illorum verba repetens*, pag. 226.
Quid est enim homo SINE GRATIA DEI, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum. Et ideò B. Petrum paululum Dominus subdeseruit, ut in illo totum hominum genus posset agnoscere, NIHIL SE SINE DEI GRATIA PRÆVALERE.	Casus Petri non frigiditate, sed SUPERNI AUXILII DERELICTU CONTIGIT.... Illa negatio non tam erat socordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quod eum Deus deseruerat, erudiens eum, ut humanam sciret mensuram..... Et sciret QUOD ABSQUE DEO NIHIL POTEST FIERI.	SS. Patres nobis in B. Petro exhibent hominem justum, cui GRATIA SINE QUA NIHIL POSSUMUS, DEFUIT. *Les Peres nous montrent un juste en la personne de S. Pierre, à qui* LA GRACE SANS LAQUELLE ON NE PEUT RIEN A MANQUE'.

OBSERVATIO II.

Quis sit sensus horum Epistolæ meæ verborum; *La grace sans laquelle on ne peut rien*, quàmque ex iis colligi minimè possit, Petrum omnis omnino gratiæ quâ quicquam posset, expertem fuisse, jam cuivis, quantùm opinor, manifestissimum est. Luculenter enim ostendi, cum de gratiâ loquens, post Chrysostomum & Augustinum, epitheti vice subjungo: *Gratia sine quâ nihil possumus*; exprimere me quod à Christo dictum est; *Sine me nihil potestis facere*; & quod à Cœlestino Pontifice in Epistolâ ad Gallos cap. 9. *Quia per illum aliquid possumus, sine quo nihil possumus.* Has verò loquendi formulas cùm pro subjectâ materiâ intelligi debere nemo nesciat; neque hìc de quâvis gratiâ disputem, sed de illâ tantùm gratia efficaci quæ Petro necessaria erat, ut ex vero pietatis affectu tam gravem tentationem superare cum effectu posset; cùm de illo dico post Chrysostomum, defuisse ei gratiam sine quâ nihil possumus, obvium & planum pro-

propositionis meæ sensum esse; defuisse ei gratiam illam, sine quâ nihil poterat, quod ad vincendam reipsâ tentationem illam attinet.

Facile enim videre est, iis in verbis involutam ejusmodi argumentationem latere: Sine gratiâ, teste Christo, nihil possumus: At, ex Chrysostomo, Augustino, cæterísque Patribus, Gratia Petro in tentatione defuit: Ergo Petrus, sibi ipsi relictus, tentationem superare non potuit; sive, ut ait Hilarius in Psal. 52. n. 12. *Responsionis non potuit tenere constantiam.* Quemadmodùm si quis ita loqueretur: Christo *confortante me*, *in quo* secundùm Apostolum, *omnia possumus*, ab illâ me tentatione expedivi; nemo sanus inde concluderet, eum qui sic loqueretur, quidvis agendi potestatem sibi arrogavisse, sed tantùm illam tentationem superandi, eoque illum argumento usum. Omnia, teste Paulo, in eo possumus qui nos confortat: At in illâ tentatione Christus me confortavit: Ergo illius ope ab eâ me tentatione expedire potui.

Non igitur alia mihi mens sine calumniâ affingi potest; neque aliud quicquam ex verbis Chrysostomi & Augustini à me relatis concludi, quàm quod me significare voluisse professus sum; Petrum scilicet, cùm efficacis gratiæ præsidio in tentatione caruerit, viribus etiam ad tentationem superandam idoneis caruisse; adeóque discipulum illum, cùm tunc esset infirmior, Dominum suum usque ad mortem sequi non potuisse. Quæ quidem sententia, ut jam dixi, Christi sententiæ adstipulatur, ipsiusque & verbis & sensui planè consentit, cùm Petrum suæ infirmitatis admonens ait: *Non potes me sequi modò.*

OBSERVATIO III.

Adeò planam & expeditam propositionis meæ explicationem levi certè machina Inquisitores impugnavêre: Omni prorsus gratiâ Petrum me spoliare contendunt, séque id probare aiunt ex antecedentibus, ubi de infidelibus & excœcatis disputo, quos omni gratiâ destitutos fuisse existimo. Sed quis non miretur adeò insolitam argumentandi rationem? Ubi de infidelibus ago, nullam prorsus in iis veram Christi gratiam agnosco. Fateor; neque id mirum, cùm ab Augustino cæterísque Patribus didicerim, gratiam Dei per Christum piis & impiis, fidelibus & infidelibus minimè esse communem. Ergo idem de Petro fideli, pio, justo sentio, cùm ei post Chrysostomum eam gratiam in tentatione defuisse aio, sine quâ nihil possumus. Quis viros graves ita disserere posse existimaret? Quis enim nesciat vitium esse in raciocinando vel maximum, cùm quis ex uno genere transit ad alterum, quodque in uno eóque diverso valet, hoc ipso valere etiam contendat in altero.

Sed ad unum, inquient, eumdémque scopum universa illa conspirant. Neque id nego, sed sua quodque ratione. Hoc nempe

Anna-

Annati pronunciatum, quod pro Catholico dogmate venditabat, oppugnandum susceperam: * „Gratiam interiorem voluntati „nostræ necessariam, ut id possit „velle quod ipsi à Deo præcipi- „tur, nunquam illi deesse in ea „occasione in qua peccat. Huc igitur tendit quicquid vel de infidelibus, vel de excœcatis, vel de Judæis, vel etiam de justis dixi, neque aliud ex omnibus illis exemplis colligi volui, quàm falsum esse quod tam audacter Annatus affirmaverat, neque negari posse, quin desit nonnumquam homini ea gratia quâ possit facere quod Deus jubet in eâ ipsâ occasione, in quâ peccat. Atqui nemo non videt ad id probandum nequaquam requiri ut Petrus omnis omnino gratiæ expers fuerit, sed solùm ut in eâ occasione in quâ peccavit, ejus gratiæ expers fuerit, sine quâ tentationem superare non poterat.

Quare Inquisitorum illa reprehensio, justam mihi de iis expostulandi materiam præbet. Jam enim video quo consilio propositionem meam mutilaverint, & ab illâ ea resecuerint quæ continenter, & ne ullo quidem commate interposito attexta clarissimè ostendebant, quæ de Petro dixi, ad unam illam Annati sententiam, quam ipsi tutari ausi non sunt, evertendam referri, non autem ad ullum dogma stabiliendum, multò minùs ad damnatarum ab Innocentio Propositionum, quas & ipse me toties damnare professus sum, primam defendendam, quod tamen mihi per calumniam tam apertè iniquâ affingere non dubitant. En integer Epistolæ meæ locus. † „Intereà, Vir Illustrissime, veritas „magna hæc, per Evangelium „constituta & Patrum testimonio „confirmata, quæ nobis in B. Petro exhibet hominem justum, „cui gratia sine qua nihil possu- „mus, in ea defuit occasione in „qua eum non peccasse, dici non „potest, statim evasit in Calvi- „nianam hæresim, si qua fides „Molinæ sectatoribus, qui istud „asserere non verentur; Ex iis „doctrinæ capitibus, quæ ab om- „nibus Theologis unanimi con- „sensu propugnantur, nec ab aliis „quàm à Calvini discipulis vo- „cantur in dubium, unum istud „esse, *Quod gratia interior nulli* „*non adest homini in iis occasionibus* *in*

* *Que la grace interieure qui est necessaire à notre volonté, afin qu'elle puisse vouloir ce que Dieu exige d'elle, ne lui manque jamais dans l'occasion où elle peche.*

† *Cependant, Monseigneur, cette grande verité établie par l'Evangile, & attestée par les Peres, qui nous montre un juste en la personne de S. Pierre, à qui la grace sans laquelle on ne peut rien, a manqué dans une occasion où l'on ne peut pas dire qu'il n'ait point peché, est devenuë tout d'un coup l'heresie de Calvin, si nous en croions les disciples de Molina, qui ne craignent point de dire; Que ce point, sçavoir que la grace interieure ne manque jamais à l'homme dans toutes les occasions où il ne peut faire sans son aide ce que Dieu commande, est un de ceux dont generalement tous les Theologiens Catholiques tombent d'accord, & qui ne sont contestez que par les Calvinistes.*

„in quibus sine illius adjutorio Dei „præceptum implere non potest.

Quo consilio in Indiculo suo post hæc verba substiterint, *les disciples de Molina*, neque sequentia addiderint, ipsi jam manifestum fecêre; ut scilicet in alienos sensus propositionem meam faciliùs traherent, cùm si integram illam exhibuissent, nemo non vidisset, quod de Petro omnis omnino gratiæ experti mihi adscribunt, à proposito meo alienissimum fuisse, cùm adversùs Annatum id unum contenderem, Petrum in eâ occasione in quâ peccavit, eâ gratiâ fuisse destitutum, per quam tentationem illam superare posset.

Quòd si ex antecedentibus mentem meam expiscari lubebat, quantò potiùs attendere debuissent quod de ipso Petro dixi, p. 218. * „Si credere necesse est, „S. Petrum, qui utique justus „erat, tunc cum ex mortis metu „tentatus est, per interiores „actualesque motus, OMNI illa „gratia instructum fuisse, quæ illi „necessaria erat, ut posset ten„tationem superare, Christum„que Dominum ad mortem us„que sequi; quamvis idem Chri„stus, qui Veritas ipsa est, illi „denuntiasset, Quod nec ipsum „confiteri, nec pro ipso mori tunc „temporis poterat: *Non potes „me sequi modò.*

Nonne hic locus evidenter demonstrat, non mihi mentem fuisse, cùm de Petri lapsu loquor, omnem omnino gratiam etiam actualem & interiorem ab illo amovere; sed tantummodo adversùs Annatum ostendere, non omnem Petro in illâ tentatione gratiam adfuisse, quæ ipsi necessaria erat, ut tentationem superare posset: *Qu'il n'avoit pas alors* TOUTE LA GRACE *qui lui étoit necessaire pour pouvoir vaincre cette tentation.*

Constat ergo, & ex ipsâ verborum meorum serie ac tenore clarissimè liquet, hunc unum & germanum esse orationis meæ sensum; alterum autem qui mihi affingitur, in eam non nisi aliunde per calumniam accersitum invehi posse.

OBSERVATIO IV.

Cùm in meâ propositione ad hunc modum expositâ nihil esse docuerim quod à SS. Patribus traditum non sit, Inquisitorum erat ad hæc tot & tanta SS. Patrum testimonia respondere, si censuram suam tueri vellent. Quod cùm non fecerint, sed ne tentaverint quidem, ut qui ea clariora esse perspicerent, quàm ut ullis nebulis possent obscurari, pro confesso iterum habendum est, eam illos Propositionem hæreseos

* *Si on est obligé de croire que S. Pierre, qui étoit juste, étant tenté par la frayeur de la mort, a eu par des mouvemens interieurs & actuels,* TOUTE LA GRACE QUI LUI ETOIT NECESSAIRE, *pour pouvoir vaincre cette tentation, & suivre* JESUS-CHRIST *jusqu'à la mort, quoi que* JESUS-CHRIST, *qui est la Verité même, lui eut declaré: Qu'il ne pouvoit alors le confesser & mourir pour lui:* Non potes me sequi modò.

resceos notare, quæ certam & exploratam apud SS. Patres & autores omnes Catholicos doctrinam complectatur. Quod quale sit, & quàm Christianæ fidei exitiale, nemo scienter pius aut piè sciens est, ut Augustini verbis utar, qui cum dolore & gemitu non perspiciat.

OBSERVATIO V.

Inrer cætera verò maximè observandum est, ante Scripti mei editionem reprehensores Epistolæ præcipuum accusationis suæ firmamentum in eo collocasse, quòd justum in Petro demonstrari dixerim cui gratia defuerit, cùm contra illi summâ animi contentione affirmarent, Petrum antequam tentaretur, à justitiâ excidisse, ut qui se tribus criminibus anteà obstrinxisset. Ubi verò tertia hæc propositionis meæ pars ita solidè confirmata est, & omnis generis testimoniorum vi roborata, ut nullus jam cavillationi locus superesset; ex eo magna illa quam antea præ se ferebat de Petri criminibus designandis confidentia jacuit repente & obmutuit. Veriti sunt enim, ne qui Petri successoris Constitutionem tuendam suscepisse existimari volunt, si in levioribus Petri culpis horrendas prolapsiones & immania quædam scelera comminisci pergerent, Magdeburgensium, Ecclesiæ & Apostolicæ Sedis hostium, improvidam temeritatem æmulari viderentur.

Unus tantùm ex iis inventus est, qui Petri, ut me premeret, deprimendi non omnino abjecto consilio, duobus me Joannis locis fraudulenter abusum fuisse criminatus est. *In priori enim*, inquit, *Christus Apostolos quidem mundos vocat, sed ante præsumtionem Petri; in posteriori autem mundos vocat, sed solius fidei munditiâ.* Verùm quòd in priori illo loco fraudulentiæ me coarguit, quasi quòd Christus ante præsumtionem Petri dixerit, post eam dictum significare voluerim, ab ejus reprehensione ad oculorum omnium, latinè modò scientium, fidele testimonium provoco. Ideò enim ut ex solâ verborum meorum lectione clarissimum est, prioris illius loci in quo ante illam Petri jactantiam Apostoli mundi dicuntur, mentionem feci, ut altero mox citato in quo post illam Petri præfidentiæ culpam, Apostoli nihilominùs mundi pronuntiantur, quam Petro primùm ut ceteris Apostolis munditiam Christus attribuerat, eam etiam post leviorem illam culpam perseverasse in eo, & ab eodem Christo commendatam fuisse probarem. Ideò in secundo loco commemorando hæc verba de industriâ apposui: *Postquàm Petrus tribus, ut volunt, se criminibus obstrinxisset, imò & reliqui Apostoli mortale etiam facinus admisissent, si illis fides est.* Igitur ex toto orationis meæ contextu, hæc mea mens, hæc argumentatio perspicuè elucet: Christus Petrum & Apostolos ante nimiam illam confidentiam mundos dicit, eosdem post illam mundos de integro pro-

pronuntiat: Priorem igitur munditiam subsequens, quæ adeò gravis fingitur, culpa non sustulit; cùm eam ipsam, postquàm admissa est, ejusdem munditiæ repetita testificatio subsecuta sit.

Quòd autem ait hunc secundum Christi locum de solâ fidei munditiâ explicari debere, si de fide mortuâ id intelligat, quasi Petrus & reliqui Apostoli charitatem, quam antea habuerant, nimiâ suâ præfidentiâ jam amisissent; Christus ipse mentem suam minimè sic exponi finit, cùm ibidem addat: *Manete in me, & ego in vobis. Ego sum vitis, vos palmites. Manete in dilectione meâ. Ego vos dixi amicos, &c.* Quæ quidem omnia planissimè demonstrant, abscisso Judâ palmite infrugifero, reliquos Apostolos, Christo veræ Viti, tamquam vivos palmites junctos fuisse, neque per solam fidem mortuam, sed etiam per dilectionem, & charitatem, licet minùs perfectam & multùm illi imparem, quæ ipsis posteà per adventum Spiritus sancti conferenda erat.

Sed ab istâ interpretatione, si minùs aliorum, præceptoris certè sui Doctoris Angelici, & clarissimi inter suos Cardinalis Cajetani autoritate deterreri debuit: Quorum alter (*D. Thom.* 2. 2. q. 24. *art.* 12.) Petrum, cùm negavit Christum, *charitatem amisisse*, quam proinde habebat; *& eam citò recuperasse*, disertè asserit: Alter vero (*Cajet. in Matt. c.* 26.) *Petrum ideò cecidisse, & perdidisse charitatis gratiam, quia Deus eum reliquerat sibi ipsi prædito charitate & gratia habituali.*

His testimoniis addi potest eximius Augustini locus, *De Symbol. ad Catech. l.* 2. *c.* 6. qui justum labentem in Petri Christum negantis personâ demonstrari, iisdem planè, quibus in Epistolâ meâ usus sum verbis expressit. *Tunc latro confitebatur*, ait, *quando Petrus turbabatur. Tunc iste agnovit, quando ille negavit. Sed nunquid quia Dominus acquisivit latronem, Petrum perdidit negatorem? Absit, absit. Agebat mysterium, qui fundebat pretium,* IN PETRO DEMONSTRANS, NON IN SE QUEMQUAM JUSTUM *debere præsumere; in latrone, nullum impium conversum posse perire. Timeat bonus, ne pereat per superbiam* (quæ scilicet in causâ sit, cur Dei gratiâ non adjutus in peccatum ruat, uti Petro contigit) *non desperet malus de multâ malitiâ.*

OBSERVATIO VI.

Etsi fundatissima Augustini de gratiâ doctrina, *quam Romanæ Ecclesiæ Præsules, Præsulumque conventus aliorum, ratam & catholicam esse judicarunt*, ut fatetur etiam Jesuita Petavius *Dog. Theol. tom.* 1. *lib.* 9. *c.* 6. satis ipsa se gravissimâ Ecclesiæ autoritate tueatur, gratulandum tamen Inquisitoribus nostris, quòd eam ipsi ultrò agnoverint ab omni erroris suspicione liberam, imò & se gaudere dixerint, quod etiam S. Augustini doctrina *securè dormiat inter medios cleros, & sarta tectaque sit, & quod habuerit Innocentium I. quarto sæculo* (5. dicere debue-

buerunt) *sui defensorem*; *Innocentium autem X. hoc sæculo vindicem à Wiclephi & Lutheri hæresi.* Fixum ergo ratúmque sit, Inquisitoribus ipsis annuentibus, quod ab Augustino positum & decretum esse constiterit, nulli censuræ obnoxium esse posse.

OBSERVATIO VII.

Neque minùs honorificè de S. Thomæ doctrinâ locuti sunt. Agnoverunt enim cum Patre Annato, quæ à sancti Thomæ discipulis de divinâ gratiâ hactenus tradita sunt, per Pontificiam Constitutionem minimè esse damnata; neque minùs quàm anteà cuivis ea tueri liberum esse.

OBSERVATIO VIII.

Ultrò etiam professi sunt *optimam eam esse doctrinam*, quæ cum Augustino sanctísque Patribus, & universâ S. Thomæ scholâ, victricem, & per se efficacem Christi gratiam ad singulos pietatis actus necessariam esse contendit.

OBSERVATIO IX.

Nec abnuerunt etiam erroris omnis expertem esse eorum sententiam, qui post Augustinum, teste ipso D. Pereiret, Judæos ad vetus testamentum pertinentes, excæcatos, induratos, infideles, omni gratiâ carere affirmant. Hæc enim *problematicè in scholis disputari*, primus illorum Inquisitorum disertè agnovit.

OBSERVATIO X.

Cùm ad Theses in priori Scripto laudatas, quarum altera à D. Hallier, altera à D. Grandin tum Syndicis subscriptæ sunt & approbatæ, nihil Inquisitores reposuerint; manifestum omnibus esse debet, doctrinam in iis contentam, & in Sorbona publicè propugnatam, ab omni erroris aut hæreseos suspicione liberam esse: ex quâ quid conficiatur, posteà videbimus.

OBSERVATIO XI.

Quæ autem hîc animadvertenda notavimus, ex Doctissimi Cardinalis Perronii duabus eximiis, & ad dijudicandas fidei controversias perutilibus regulis concludere libet. Prima hæc est: *Ut doctrina aliqua à SS. Patribus pro Catholica & orthodoxa universim tradita esse dicatur, eam in omnibus Patrum monumentis reperiri minimè necesse est. Neque enim omnes scripsêre de omnibus, nec omnium ad nos Scripta pervenêre: verùm doctrinæ alicujus pro catholicâ habendæ id erit certissimum indicium, cum regionis cujusque clarissimi Patres ad confirmandam eam consentiunt; nec quisquam, nisi deterioris ac suspectioris notæ, ab eâ dissenserit. Sic B. Augustinus adversùs Pelagianos, undecim; sic Synodus Ephesina adversùs Nestorium, decem Patribus iisque illustribus in doctrinam unam conspirantibus in medium adductis, universæ Ecclesiæ fidem communem, & prioris ævi consensum sese repræsentasse judicavit. Igitur quod à magni nominis Patribus, in variis Christiani orbis regionibus ita assertum fuerit, ut nemo nisi notatus ab Ecclesiâ dissenserit, id pro universâ & catholicâ doctrinâ habeatur oportet.* Hactenus Perronius in Epistola ad Casaubon. Observ. 5.

OBSERVATIO XII.

Altera est ejusdem Cardinalis regula, quam adversùs heterodoxos Ecclesiæ Catholicæ nomine his verbis proponit : *Sancti Patres locis iis quæ ad tuendam doctrinam nostram proferimus, quod nos asserimus disertè asserunt ; locum verò quo id quod docemus disertè negent, adversarii nostri ne unum quidem afferre possunt. Verùm ex aliis locis, aliqua tantùm velut consectanea inferunt, quæ apud æquum tribunal ne audienda quidem putarentur. Quis enim non videat quàm sit iniquum, ut expressas Patrum perspicuásque sententias, iis quæ è nonnullis eorum vocibus perperàm intellectis & expositis per consecutionem colligantur, evertere studeas ; cùm in ejusmodi argumentandi genere paralogismus & fucus aliquis plerumque lateat. Valet id quidem ut sanctos illos Doctores reos peragas, & quasi incautos in disputando, atque à se ipsis discrepantes incuses, non autem ut eos pro judicibus, eorúmque placita pro ratis & inviolatis habeas.* Ibid. in fine Epistolæ.

SECTIO II.

Propositio in Indiculo notata, omnis erroris ac hæreseos expers demonstratur.

PRæmissis iis quæ Disquisitores vel tacitè vel expresè,hoc est vel nihil obloquendo,vel sponte confitendo pro veris & catholicis habenda declararunt ; jam propositionem quam notant, omni vel erroris vel hæresos suspicione vacare, multis & iis quidem clarissimis, ni fallor, atque invictissimis argumentis demonstratur.

PRIMA DEMONSTRATIO.

Ex eo petita quod propositio non sit Auctoris Epistolæ, sed Chrysostomi & Augustini.

Qui scriptorem Theologum eo tantùm nomine hæreseos accusant, quòd primariorum Ecclesiæ Doctorum sententiam ipsorum verbis sincerè ac fideliter retulerit, neque causari possunt sententiam illam ab exscriptore vel in verbis vel in sensu corruptam fuisse, non in alios quàm in ipsos Ecclesiæ Catholicæ Magistros censuræ suæ fulmen intorquent.

Luce autem clarius constat Propositionem, quam damnandam Inquisitores suscepere, non meam esse,sed Augustini & Chrysostomi, ut in priori Scripto ita manifestè demonstratum est, ut contrarium adstruere ne tentaverint quidem reprehensores mei.

Ergo non me, sed ipsa Ecclesiæ lumina hæreseos damnare moliuntur. Quâ autoritate, ipsi viderint. *Ego certè*, ut invictissimi olim gratiæ defensoris verbis utar, *me in hoc periculo mittere omnino non audeo, quia cum tantis ac tam sanctis viris, non rixam, sed*

pacem & qualemcumque partem habere desidero. Cæsar. Arel. in causa Contumeliosi in Conc. Gall. Tom. p. 235.

SECUNDA DEMONSTRATIO.

Ex communi Patrum doctrinâ.

A Concilio Tridentino sess. 4. gravissimè prohibetur, *Ne quis contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.* Ex certissimâ verò Perronii regulâ, de quâ superiùs egimus, Sect. 1. Observ. 11. *Satis magnum est unanimis Patrum consensûs argumentum, cùm præcipui è Patribus in regionibus dissitis doctrinam aliquam tradunt, neque ullus alicujus in Ecclesiâ autoritatis contrarium sensit.*

At in priori Scripto Apolog. 1. Sect. 3. (hìc pag. 35.) liquidò demonstratum est, præcipuos è Patribus Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, dum Scripturas de Petri lapsu interpretantur, disertè docere; *Petrum in illâ tentatione sibi ipsi relictum fuisse; humanæ traditum esse pusillanimitati; divino sibi subtracto auxilio cecidisse; Domino faciem ab illo avertente fuisse turbatum; divinam gratiam ad breve tempus illum deseruisse; casum illius non frigiditate, sed superni auxilii derelictu contigisse; responsionis non potuisse tenere constantiam; non potuisse verum testimonium perhibere; experientiâ cognovisse nihil esse dilectionem suam sine gratiâ divinâ; expertum esse quòd absque Deo nihil potest fieri; timore suo ostendisse quid homo possit sine gratiâ divinâ; in illo totum genus hominum agnovisse, nihil se sine Dei gratiâ prævalere;* & plurima hujusmodi. Neque ullum è Patribus adversarii vel proferunt vel proferre possunt qui contrarium docuerit.

Non potest igitur illa doctrina sine insigni temeritate & aperto Tridentini Concilii contemptu hæreseos insimulari.

TERTIA DEMONSTRATIO.

Ex autoritate sancti Thomæ.

Cùm doctrinam in B. Thomæ scholis traditam ab omni erroris suspicione reprehensores mei liberaverint, concludo ego &, ni fallor, evidentissimè demonstro; quod in me arguunt, omnis erroris expers ipsorum judicio esse debere, cùm ab ipso D. Thoma apertè traditum sit.

Si de auxilio efficaci dictum à Christo est, *Sine me nihil potestis facere*, cum nemo inficiari possit defuisse tum Petro, cùm à tentatione victus est, auxilium Dei efficax quo illam vinceret; nemo etiam negare potest, quin verè & catholicè à Chrysostomo & Augustino, me referente, dictum fuerit, defuisse tum Petro gratiam sine quâ nihil possumus.

At disertè docet S. Thomas de *motione divinâ*, seu *auxilio Dei interiùs moventis*, quod efficax esse, & effectum illum infallibiliter habere, ad quem à Deo ordinatur, perpetuò docet, ut 1. 2. q. 112. a. 3. (a) Et q. 10. art. 4. ad

(a) Præparatio gratiæ considerari potest secundùm quod est à Deo movente, & habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non potest, secundùm quod Augustinus dicit lib. de Prædest. SS. *Quod per beneficia Dei certissimè liberantur quicumque li-*

ad 3. (b) Et in quæst. disputat. qu. 6. de Elect. hum. ad 3. (c) de illà, inquam, motione divina manifestè docet, sine eâ, teste Christo, nihil homines posse: *Dicendum*, inquit 1. 2. q. 109. a. 6. *quòd nihil homo potest facere nisi à Deo moveatur, secundùm illud Joannis* 15. Sine me nihil potestis facere.

Ergo verè & catholicè secundùm D. Thomam à me dictum est post Chrysost. & August. Gratiam sine quâ nihil possumus Petro defuisse; etsi nihil aliud iis verbis Patres illi significare voluerint, ut anteà notavi, quàm defuisse tum Petro efficacem illam & singularem Christi gratiam, sine quâ tam gravem tentationem superare non poterat: quia nihil homo potest, nisi à Deo moveatur.

QUARTA DEMONSTRATIO.

Ex possibilitate præceptorum per illam propositionem minimè læsâ.

Cùm par fuisset ut Inquisitores ad luculentissima Patrum testimonia responderent, ipsi contra ad pervagata & à proposito aliena eorumdem Patrum de possibilitate præceptorum loca digressi sunt; sed quàm irrito conatu, ex superiùs positâ doctissimi Perronii regulâ facilè demonstrare est.

Cùm enim Patres disertè multisque in locis aliquid asserunt, qui contrarium eis affingere velit, alia loca proferat necesse est, quibus disertè illud negetur. Sin verò ea tantùm testimonia afferat, è quibus per fallaces consecutiones elicere tentet, quod Patrum sententiis claris ipsorúmque verbis expressum convellat, apud æquum tribunal ne audiendus quidem esset, inquit eruditissimus Cardinalis.

Sic se res habet in præsenti negotio. Plurima loca SS. Patrum attuli, in quibus quod ego assero disertè asserunt: *Petrum* nempe *gratiâ destitutum non potuisse verum testimonium perhibere.* Quid contra adversarii? An vel eorumdem vel aliorum Patrum testimonia proferunt, quibus contra affirmetur, Petrum à Deo minimè desertum fuisse, sed divinæ gratiæ fultum præsidio se ad mortem pro Christo subeundam offerre potuisse? Ne unum quidem. Quid igitur? Quod SS Patres docent de mandatorum divinorum possibilitate, ad id valere volunt, ut quod disertè iidem Patres pronuntiant de Petro gratiâ destituto, hæreticum censeatur. Hóccine tolerandum argumentandi genus, vel apud æquum tribunal audiendum? Imò quis non videat, sano quemque judicio præditum sic contra argumentari debere.

Iidem Patres, qui docent Deum nemini impossibilia præcipere, docent Petrum à Deo desertum

cete-

berantur. Unde si ex intentione Dei moventis est, ut homo cujus cor movet, gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur, secundùm illud Joan 6. *Omnis qui audivit & didicit, venit ad me.*

(b) Dicendum quod si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est huic positioni, quod voluntas ad illud non moveatur; non tamen est impossibile simpliciter. Unde non sequitur, quòd voluntas à Deo ex necessitate moveatur

(c) Deus immutabiliter movet voluntatem propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest.

cæteris hominibus documento fuisse, nihil se sine divinâ gratiâ prævalere. Nisi ergo sapientissimos illos viros pro stultissimis habeas, qui à se ipsis turpiter dissentirent, duo illa de mandatorum possibilitate & Petri desertione, pro dissentaneis habere non potes; nec nisi per calumniam quod Patres de priori dixerint, eò trahere, ut quod iidem de posteriori dixerunt, hæreseos accuses.

QUINTA DEMONSTRATIO.

Ex eo quòd Inquisitores fassi sunt problematicè in scholis disputari, An infideles omni prorsus gratiâ careant.

Omnia veterum Patrum de præceptorum possibilitate testimonia quibus Inquisitores confici putant, sine hæresi dici non posse, alicui interdum justo eam gratiam deesse, quâ destitutus urgente tentatione præceptum implere non possit, ad omnes omnino homines pertinent, etiam impios & infideles. Universi enim Patres dicunt, nemini Deum impossibilia jubere, sive, id non præcipere quod sit humanæ impossibile voluntati. De Conc. Tridentino non loquor quod de justis speciatim loquitur. De illo enim in tertiâ Apologetici hujus sectione uberiùs dicemus.

Atqui licet ex eorum Patrum sententiâ omnibus hominibus, adeóque impiis & infidelibus mandata Dei impossibilia non sint, nihilominùs tamen problematicè in scholis disputatur (Inquisitorum ipsa verba sunt) an infideles ullam gratiam habeant per quam præcepta servare possint.

Ergo generalia illa de possibilitate præceptorum Patrum testimonia, quæ non minùs ad infideles quàm ad justos pertinent, minimè probare possunt in errorem vel hæresim eum incurrere, qui dicat alicui interdum justo eam deesse gratiam sine quâ ab urgente contra præceptum tentatione salubriter & secundùm Deum se expedire nequeat. Nihilque à vero magis alienum, quàm quod Inquisitorum antiquissimus confidentissimè asseruit; *idem esse scilicet dicere, Gratiam non dari aliquibus sine qua non possunt observare Dei mandata, & dicere, Illa mandata esse impossibilia.*

Vidit hoc Eruditissimus Sylvius magni inter recentiores Thomistas nominis Theologus, dum hac ratione negat gratiam sufficientem ad explicandam divinorum mandatorum possibilitatem quicquam conducere, tùm quod ea sine efficaci ad ea servanda non sufficit, tum etiam quia semper non datur, & tamen semper homines quamdiu hanc vitam degunt possunt præcepta servare. *Sive detur*, inquit in 1. 2. q. 109. a. 4. p. 723. *aliqua gratia quæ tantùm est sufficiens & non efficax, sive non detur, ea secundùm rei veritatem est impertinens ad salvandum quòd homo possit divina mandata servare. Partim quia, ut ipse illa servet, ea gratia non sufficit; sed oportet quòd etiam adsit gratia efficax, quæ & à solo Deo pendet & gratis seu sine merito tribuitur: partim*

quia, juxta communem sententiam gratia sufficiens non semper datur, & tamen homines viatores semper possunt divina mandata servare, ac per consequens etiam tunc quando non habent gratiam sufficientem. Ergo ut observatio mandatorum dicatur esse possibilis, non est necesse venire eò ut dicatur, quòd habeant gratiam sufficientem.

SEXTA DEMONSTRATIO.

Ex Gratiæ per se efficacis ad singulos actus necessitate.

Gratiam per se efficacem ad singulos pietatis actus esse necessariam, docent omnes S. Thomæ discipuli, eamque doctrinam non modò ab omni hæreseos labe intactam, sed & optimam esse Inquisitores agnoverunt. Hinc verò nullo negotio invictissimè ostendi potest, cùm Petrus gratiâ efficaci ad vincendam tentationem necessariâ caruerit, tentationem superare minimè potuisse.

Principium enim est lumine ipso naturali notissimum, & à S. Thomâ plurimis locis 1. p. q. 41. a. 2. ad 5. 2. 2. q. 58. a. 8. ad 2. & q. 141. a. 6. ad 2. 3. p. q. 1. a. 2. c. & q. 46. a. 1. c. & 84. a. 5. c. traditum: *Id necessarium esse ad aliquem finem obtinendum, sine quo ille finis obtineri non potest*; vel simpliciter, si sit simpliciter necessarium; vel convenienter, si sit tantùm secundùm quid necessarium, hoc est utile. Jam pridem verò damnati sunt Pelagiani, eò quòd dicerent Gratiâ Dei nos indigere, non ut simpliciter, sed ut *faciliùs* mandata servaremus. Ergo si Gratia per se efficax ea est, uti certè est secundùm universos S. Thomæ discipulos, quam ad mandata servanda superandásque tentationes *necessariam* esse Patres sanxerunt, non ad *faciliùs* tantùm, ut aiebant Pelagiani, sed simpliciter ad mandata servanda tentationésque vincendas necessaria est.

Adeóque ex ipsâ necessarii definitione, sine gratiâ efficaci, quâ sine dubio Petrus caruit, nec mandata servari nec tentationes vinci possunt.

Vidit hoc argumentum quantùm valeret Inquisitorum solertissimus, cujus vim ut eluderet, confugit primò ad fucum ac fallaciam; deinde, ut cum Augustino loquar, ad acumen quoddam, sed vitreum, quod lucet veri similitudine, sed frangitur veritate. Primùm enim respondit docere quidem Thomistas omnes, Gratiam efficacem ad mandata servanda necessariam esse, eámque optimam esse doctrinam; in hæresim tamen incurrere qui illam teneat, nisi addat, quod itidem omnes Thomistæ docent, ita gratiam efficacem ad mandata servanda necessariam esse, ut tamen sine eâ servari possint etiam complete proximè & expeditè.

Egregia sanè & expedita, modò ut sit solida & vera responsio. Si autem in re facti, quæ mutari nullo modo potest, amplissimo Ordini per indignam homine probo fallaciam illuditur; quis non miretur vel levitatem responsionis, vel confidentiam respondentis? Fateor enim Didacum Alvarezium nonnullósque ejus sequaces

ita necessariam ad singulos actus gratiam existimasse, ut tamen sine eâ præcepta divina proximè & completè servari posse crediderint. Sed pernego, & falsissimum esse contendo, Thomistas omnes in eâ esse sententiâ. Contrà enim plurimi sentiunt, & sine gratiâ efficaci proximè & expeditè præcepta servari posse negant. Princeps enim omnium S. Thomas 1. 2. q. 109. cùm variis in articulis hujus quæstionis, tùm præsertim 9. disertè negat, *hominem etiam justificatum posse per seipsum operari bonum & vitare peccatum, absque novo auxilio Dei ipsum moventis, dirigentis, & protegentis.* Quod quidem auxilium efficax esse secundùm S. Thomam, nemo inficiari potest. Idémque docent è veteribus Theologis qui illum consecuti sunt (a) Bradwardinus, (b) Ariminensis, (c) Capreolus: E recentioribus (d) Cajetanus, (e) Lovaniensis Facultas universa,

(a) Postquàm in præcedentibus est ostensum, nullum tentatum solius liberi arbitrii viribus sine gratiâ, vel cum gratiâ quantacumque, absque alio Dei auxilio speciali POSSE tentationem aliquam superare; restat consequenter inquirere, quod sit illud auxilium quo tentati omnia superant tentamenta, & sine quo in omnibus superantur....... Voluntas ergo divina est illud auxilium, sine quo tentatus quilibet superatur, & per quod tentatus quilibet superans efficaciter superat tentamentum, *De causâ Dei lib.* 2. *c.* 5.

(b) Ex istis puto satis patere, quòd etiam veri justi, & in gratiâ existentes, ut in tentationibus fortiter resistant & in peccatum non cadant, indigent adhuc speciali auxilio Dei & sine illo non POSSENT resistere quin caderent in peccatum. *In* 2. *dist.* 28. *q.* 2. *art.* 2. *De auxilio eum efficaci loqui, quod non omnibus datur, ex toto articulo patet.*

(c) Non solùm juvat Deus ad bonum velle partialiter coëfficiendo, qui est modus communis quo concurrit ad cujuslibet agentis creati effectum quemlibet; sed etiam quodam modo speciali, videlicet faciendo ipsam voluntatem partialiter concurrere, ita quòd ipsa voluntas partialiter concausat applicata, & quasi instrumentaliter mota à Deo ad sic partialiter concausandum: in quâ tamen motione ipsa non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cujus potestate est sequi motionem agentis, juvatur *ita ut agat ea, quæ non sic adjuta nequaquam agere potuisset.* Et hoc est illud adjutorium speciale, sine quo dicimus nos nihil boni velle aut facere. Lib. 2. Sent. Dist. 28. q. 1. art. 3. fol. 256. & seq. *Ut plura alia in eandem sententiam.*

(d) Hinc habes, quòd non solum credere est donum Dei, sed etiam posse credere est divinæ gratiæ, quàmvis posse credere potentiâ remotâ, naturæ sit rationalis. Ex hoc enim quòd homo rationalis est naturæ, potentiam habet intellectus & voluntatis, quibus potest credere, sed non nisi ex gratuito Dei auxilio appropinquat ad hoc ut fidei possit hærere Christianæ. *In cap.* 10. *Joan. v.* 39. *Videri potest & in Matt. c.* 26. *& in Comm. in* 1. 2. *quæst.* 109.

(e) Aliud autem est posse, in quo tam magnæ insunt vires per sufficientem gratiæ præparationem, ut satis sit ad agendum. Per quam quidem gratiam non jam solùm ipsum posse, verùm etiam agere adjuvatur. *In Justificat. Censuræ pag.* 131.

sa, itémque (f) Duacensis, (g) Estius, (h) Cumel, (i) alii Thomistæ à Ledesma laudati, (l) Sylvius, aliíque, quorum testimonia quædam repræsentavi, plura relaturus, si necesse sit.

Alterum commentum est, nos in hac argumentatione conclusionem elicere è duobus principiis, quorum alterum è Molinæ scholâ repetamus; nimirùm, *Non potest fieri actus pietatis sine gratiâ ad illum efficiendum necessariâ*; alterum è Thomistis, nimirùm: *At gratia efficax ad singulos pietatis actus necessaria est.* Unde concludimus: *Ergo nihil eorum, quæ ad pietatem pertinent, sine gratiâ efficaci facere possumus:* quod hæresim Inquisitor ille esse contendit; posse enim hæresim concludi ex duobus principiis ex diversâ Theologorum scholâ repetitis, ut si quis ita argumentaretur: Secundùm Thomistas existentiam humanam Christus non suscepit. At secundùm alios Theologos existentia à naturâ non distinguitur. Ergo Christus non suscepit naturam humanam.

Sed

(f) Singularis Christi gratia non omnibus est communis, & tamen omnibus ad conversionem & salutem est necessaria...., Neque infidelis quisquam credere potest, nisi per gratiam quâ cor ejus ex infidelitate ad fidem mutetur. *Cens. Assert.* 14. lata anno 1588.

(g) Omnis hujusmodi possibilitas, quoniam ab actu separata esse potest, consistit absque initio bonæ voluntatis & justitiæ; SINE QUO TAMEN INITIO NON CONSISTIT EA QUÆ PROPRIE VOCATUR GRATIA CHRISTI, quemadmodum August. docet lib. de Nat. & Gratiâ cap. 42. Etenim gratia Christi (quod in sequentibus pleniùs ostendendum est) non est communis bonis & malis, sed bonos discernit à malis: uti compluribus locis docet Augustinus, bonitatis nomine etiam primæ bonæ voluntatis initia comprehendens. *In 2. Sent. dist. 26. §. 1. Qui & plurima alia passim habet in eandem sententiam.*

(h) Qui caret efficaciter auxilii gratiæ Dei, non habet omninò immediatam & proximiorem virtutem & potentiam ad operandum, quia hanc præstat efficax Dei gratia: sufficiens verò auxilium præstat quidem vim potentiæ, non quidem omninò proximam cum ultimâ actualitate, sed minùs proximam, seu quasi mediatam; vel minùs immediatam & incompletam, seu inadæquatam. *Pag.* 251. *ad* 1. 2.

(i) Alii verò Discipuli D. Thomæ qui docent, quod auxilium efficax prædeterminans voluntatem tenet se ex parte actus primi, tanquam constituens illum in ultimâ actualitate & in ultimo complemento ad operandum de quo supra diximus, debent dicere quod hoc auxilium aliquo modo pertinet ad auxilium sufficiens, tamquam ultimum complementum & ultima actualitas ipsius. Unde auxilium sufficiens non est completum & consummatum, nisi per auxilium efficax & prædeterminans. Itaque secundùm istam sententiam non datur auxilium sufficiens completum & consummatum, antequàm sit conjunctum auxilio efficaci, quod prædeterminat voluntatem. *In tractatu de auxiliis quæst. unicâ art.* 11.

(l) *In* 1. 2. *quæst.* 109. *a.* 4. *p.* 723.

Sed falsa sunt omnia quibus hæc comparatio nititur. 1. Enim qui hoc Disquisitoris argumento Christum naturam humanam minimè suscepisse probare vellet, non alio quàm hujusce solius argumentationis præsidio fretus, infandam adstrueret hæresim, quæ omnium Scripturarum, Patrum, Conciliorum autoritate subvertitur. Tùm demùm igitur valeret & æqua esset comparatio, si nos non alio quàm hujusce argumenti præsidio nixi statueremus, sine gratiâ efficaci nihil boni, quod ad veram pietatem & justitiam pertinet, effici posse. Atqui contra omnino se res habet. Quàmvis enim doctrina, quam tuemur, argumento etiam isto probetur, non tamen ejus solius autoritate nititur. Autor ejus, Scriptura divina est. Autores ejus, sancti sunt Patres, qui id semper dixêre quod dicimus; ac sine gratiâ quâ fit ut faciamus, nos boni quicquam efficere non posse, apertissimè professi sunt. Docebant enim quod à Christo ipso didicerant, ubi Joannis 6. sic loquitur. *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*: Et iterum, *Nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.*

2. In exemplo illo à Disquisitore proposito nihil mirum si principia duo composita hæresim pariant, cùm principia illa planè pugnantia sint atque contraria. Quid enim contrarium magis quàm illa duo: Naturam humanam susceptam à Christo, non existentiam naturæ humanæ, quod Thomistis placet: Et, Existentiam naturæ humanæ à naturâ humanâ non distingui, quod alii Theologi docent. Quis autem duo hæc principia à me connexa, non dicam secum pugnantia, sed vel disparia ac dissimilia causari audeat: *Nihil effici potest sine eo quod est necessarium ad illud efficiendum*; &, *Gratia efficax ad singulos actus necessaria est.* Si igitur gemina illa principia cognata inter se ac probè connexa, & præterea verissima sunt; quid ex iis nisi verum consequi potest? Quod autem Disquisitor ille proscribere vult ut hæreticum, ipso fatente è duobus illis principiis, quorum alterum non è Molinæ scholâ, ut ille ait, sed omninò naturæ lumine innotescit, alterum ab ipso, ut doctrina optima, est commendatum, necessariò consequitur. Igitur quod ut hæreticum proscribere vult, non potest esse nisi verissimum.

3. Falsum est nos duo illa principia è diversis scholis, unum è Molinæ, alterum è B. Thomæ scholâ mutuari. Utrumque nobis B. Thomæ schola suppeditat. Quamquàm primum confirmemus interdum ex iis ipsis quæ Molinæ discipuli pro veris habent. Quàmvis enim nonnulli è recentioribus Thomistis, quò B. Thomæ doctrinam in vulgus quasi plausibiliorem efficerent, Alvarezio primo duce atque autore, fateri noluerint, sine gratiâ efficaci bonum fieri minimè posse; fuit hæc tamen B. Thomæ certa ac perpetua sententia, Hinc ille id

quod

quod non tantùm utile est, sed simpliciter necessarium (qualis est, fatentibus Thomistis omnibus, gratia efficax ad actus pietatis) generatim ita definit, *Id sine quo aliquid esse non potest*; speciatim verò motionem divinam, quæ ipsi gratia efficax est, docet esse gratiam illam de quâ Christus ait: *Sine me nihil potestis facere.* Ita loquitur Angelicus Doctor, ita veteres omnes ejus discipuli ante Alvarezium & post Alvarezium plurimi locuti sunt. Quin & ipse Alvarezius quique eum sequuntur, etsi aliquantulùm verbis discrepent, in re nihilominùs ipsâ consentiunt. Quantamcùmque enim potentiam, etiam proximam & expeditam, ad bene agendum & ad superandas tentationes attribuant homini efficaci gratiâ destituto; fatentur tamen non magis fieri posse, ut re ipsâ benè agat & tentationem superet, quàm ut securis acuta & ad secandum idonea reipsâ secet, quamdiu ab artifice non movetur; vel ut oculi quantùmvis sani & perspicaces reipsâ videant, quamdiu lumine non illustrantur. At ex communi omnium hominum sensu, rectè dicitur securis, quantùmvis acuta, secare non posse, nisi ab artifice moveatur; vel oculi, quantùmvis sani, videre non posse, nisi lumen præsto sit. Ergo in ipsâ Alvarezii sententiâ, quicquid sit de potentiâ proximâ quam adesse vult homini qui auxilium efficax non habet, cum tamen fateatur non minùs hominem indigere auxilio illo efficaci ut re ipsâ agat, quàm securis, artificis motione ut secet, aut oculi, lumine ut videant; rectè secundùm communem apud omnes homines vocum acceptionem, de homine cui efficax gratia defuit, dici potest, cum tentationem superare non potuisse sine eâ gratiâ quâ necessariò indigebat, ut eam reipsâ superaret.

Quare Disquisitoris hujus responsio, arguta quidem, sed planè expers veri, fundamento ipsius quod falsitate implicabatur cadente, corruit. Frustraque eum causatum liquet, doctrinam duobus principiis è duplici eâdémque diversâ Theologiæ scholâ repetitis innixam, hæresim posse conficere, cùm hanc quam tuemur principiis & per se certissimis & inter se affinibus atque connexis, & ab eadem B. Thomæ schola deductis, fultam esse clarissimè pateat.

SEPTIMA DEMONSTRATIO.

Ex Thomistis per Innocentii X. Constitutionem, uti fatentur adversarii, minimè condemnatis.

Hactenus adversarii ultrò agnoverunt, eos omnes Theologos quos B. Thomæ vestigiis studiosiùs inhærentes vulgò Thomistas, in scholis appellant, per Innocentii X. Constitutionem minimè condemnatos fuisse. Quod quidem omnium disertissimè fatetur Annatus, qui Pontificem eas controversias, uti anteà erant, intactas reliquisse, de quibus ante Jansenium in Catholicis Theologorum scholis disceptabatur. Hoc ergo posito septima sit nostra

ſtra Demonſtratio.

Fas eſt, annuentibus adverſariis noſtris, ſalvâ Innocentianæ Conſtitutionis autoritate, ea tueri quæ ante Janſenium in Thomiſtarum ſcholis palàm & publicè magni nominis Theologi aſſeruêre.

At quod in notata Propoſitione, quæ Chryſoſtomi eſt & Auguſtini, hæreſeos arguitur, Petrum ſcilicet, vel aliquem alium juſtum, Gratiâ efficaci ad ſuperandam tentationem neceſſariâ ad tempus deſtitutum, tentationem ſuperare non potuiſſe, docent ii omnes ex Thomiſtis, qui & gratiam efficacem ad omnes & ſingulos pietatis actus neceſſariam cenſent, & ſine eâ nihil quod ad pietatem pertineat, fieri poſſe profitentur: ut ſunt, poſt S. Thomam, ii omnes quos ante citavimus, tum antiquiores, tum recentiores; & ſpeciatim Cajetanus Cardinalis in Matth. c. 26. qui *juſtos ad gratiæ habitualis uſum ex ſe ipſis ſufficientes eſſe negat, ſine continuo gratuito Dei auxilio; quo quia caruit Petrus, ideò cecidit & perdidit charitatis gratiam*: & Eruditiſſimus Eſtius qui exemplo piiſſimi regis Ezechiæ clarum eſſe ait, *Deo deſerente, hoc eſt gratiam non dante, hominem* (etiam juſtum qualis erat Ezechias) *non poſſe superare tentationem, hoc eſt ſalubriter & ſecundùm Deum ſe ab illâ expedire*. Comm. in Paral. c. 32. v. 31.

Non poteſt igitur ſine manifeſtiſſimâ & iniquiſſimâ perſonarum acceptione in Propoſitione Chryſoſtomi & Auguſtini, quæ à me tantummodò refertur, id hæreſeos damnari, quod ab illis præſtantiſſimis Theologis, quos ab Innocentio X. minimè damnatos fuiſſe adverſarii ipſi ultrò fatentur palàm & publicè, nemine expoſtulante, traditum eſt.

Octava Demonstratio,

Ex eâ doctrinâ quam Inquiſitorum unus in ſcholis Sorbonicis docuit.

Accepi Inquiſitorum unum antequam diceret, ita eſſe præfatum, ut animum nullâ in me malevolentiâ ſuffuſum, imò & erga me propenſiorem præ ſe ferret. Sed mirum ſanè videri poſſit, quòd iſtius in me benevolentiæ non ſatis memor, præter multa atrocia ab illo uno in me dicta, continuò in hanc vocem erupit, *Hæreſim me inducere conari, & eam quidem hæreſim quâ nulla unquam deterior, nulla peſtilentior, non modò in Eccleſiam invecta eſt, ſed etiam unquam invehi poſſit*. Qui talem ſe gerit, & cùm amicus haberi vult, qualis erit ſi quandò oderit? Verùm doctrinam meam dum ille perit, ſuam graviter appetiiſſe facilè demonſtro.

Nam qui docet non aliam à Deo dari gratiam, quâ vel bonum operari, vel peccatorum tentationes ſuperare poſſimus, quàm per ſe efficacem; is neceſſariò fateri debet juſtum qui à tentatione vincitur, ac proinde gratiâ efficaci ad ſuperandam tentationem neceſſariâ caruit, tentationem ſuperare non potuiſſe.

At id Scriptis ſuis, dum in ſcholis Sorbonicis Profeſſionis Regiæ munere fungeretur, Inquiſitor

ſitor ille ſemper docuit, *Gratiam ſcilicet operandi ſemper eſſe efficacem, & ſine illâ gratiâ efficaci vel tentationes ſuperari vel mandata ſervari non poſſe.*

Ergo vel peſtilentiſſimæ hæreſeos labe diſcipulos ſuos tum infecit, vel jam pro peſtilentiſſimâ hæreſi haberi vult, quod ipſe, niſi omnem pudorem abjecit, ſe in ſcholis Sorbonicis docuiſſe diffiteri non poteſt.

Reſpondebit ille, ſat ſcio, Petrum reverà à Deo derelictum tentationem ſuperare non potuiſſe; verùm id ei accidiſſe in præſumtionis ſuæ pœnam, ut ipſi à me laudati teſtantur Patres. Fateor id quidem; ſed quid ad Epiſtolam? Contendit autor Epiſtolæ, poſt Chryſoſtomum & Auguſtinum, *Petro gratiam ſine quâ nihil poſſumus, id eſt ſine quâ tentationem ſuperare non poterat, defuiſſe.* Quæritur an hæc propoſitio hæretica ſit, an verò orthodoxa. Quis verò ita mente captus eſt, ut non videat, propoſitionis hujus veritatem non infirmare, ſed contrà magis ſtatuere, qui non modò Petro gratiam defuiſſe agnoſcit, ſed quare defuerit exponit. Eo enim verius eſt & certius illam Petro defuiſſe, quo magis oſtenditur non ſine cauſâ eam illi defuiſſe. Ut ſi quis multos etiam baptizatos damnatum iri contenderet, nonne ineptiret prorſus, qui hoc argueret erroris, eo quod nemo baptizatus damnandus ſit, niſi qui ob peccata damnari meruerit; Neque enim tum baptizatos multos damnari negaret, ſed cauſam cur damnarentur afferret. Quare ſic iterum argumentum contexo,

Non negat Epiſtola (quod autor Epiſtolæ lubentiſſimè agnoſcit) ideò Petro gratiam defuiſſe, quia de ſuis viribus nimiùm præſumſerit, ſed id unum, poſt Auguſtinum & Chryſoſtomum, affirmat, Petro gratiam defuiſſe, ſine quâ nihil poſſumus, hoc eſt, ſine quâ tentationem illam ſuperare non poterat, quamcumque tandem ob cauſam ea Petro defuerit: de quo non erat tunc quærendi locus, cum id ſolùm adverſus Annatum probandum ſuſcepiſſet, pro Catholico dogmate habendum non eſſe, uti ille contendebat: *Quod gratia interior & actualis voluntati noſtræ neceſſaria, ut poſſit velle quod ipſi à Deo præcipitur, nunquam illi deeſt in ea occaſione in qua peccat.* Petro verò gratiam defuiſſe ſine quâ tentationem ſuperare non poterat, veriſſimum eſſe agnoſcit Inquiſitorum ille in autorem Epiſtolæ acerbiſſimus: & quod addit, Petro id accidiſſe in præſumtionis ſuæ pœnam, adeò propoſitionem illam non infirmat, ut potiùs confirmet. Quâ ergo fronte pro peſtilentiſſimâ hæreſi haberi vult, quod ipſemet pro veriſſimo agnoſcit.

Recurret fortaſſis ad Molinianam illam ſuam, & libero ſubjectam arbitrio, orationis gratiam, quam B. Petro non defuiſſe cauſabitur. Sed ut omittam, commentitiam illam Inquiſitoris Doctrinam de duplici & planè diverſo in unâ eâdemque Chriſti gratiâ, gra-

tiæ

tiæ genere, operandi scilicet & orandi, quorum illud per se semper efficax sit, hoc verò liberæ subditum voluntati, cujus pro nutu effectum habeat, vel non habeat, inane esse figmentum, catholicorum Theologorum auribus hactenus inauditum, & in quo explicando Inquisitor ille altitudinem gratiæ nesciens, absurdas planè atque improbabiles fabulas texuit: ut,inquam, id omittam, quicquid de hoc statuas, ad propositionem meam minimè spectat. Non enim in eâ agitur de orationis, sed de operationis gratiâ, quam semper esse efficacem Disquisitor ille agnoscit. Neque enim quæritur,an B. Petrus orare potuerit, sed an tentationem superare. Non potuisse fatetur, cùm gratiâ efficaci caruerit, quâ solâ ex illius sententiâ tentationes superari possunt. Ergo propositionem meam quæ id solùm asserit, pro catholicâ habere debet; quicquid interim de orationis gratiâ statuere ipsi libuerit, de quâ nunc non disputo.

An eò iterum regressurus est, ut in iis vocibus, *la grace, sans laquelle on ne peut rien, a manqué à saint Pierre*, universum pestilentissimæ illius hæreseos venenum collocet? Sed, ut omittam pestilentissimas illas voces non meas esse, sed Chrysostomi & Augustini, ut sæpiùs demonstratum est; quâ animi æquitate & candore in re gravissimâ ad levem illam cavillationem confugere potest, quam & superiori Scripto, & iterum in hujus priori sectione dejeci? Clarissimè enim ostendi, verba illa Epitheti loco gratiæ adjuncta, *Gratia sine quâ nihil possumus*, pro subjecta materia intelligi debere, adeóque nihil aliud me post Chrysostomum & Augustinum significare voluisse, quàm Petro defuisse gratiam illam, sine quâ tentationem illam superare non poterat, quia sine Gratiâ, teste ipso Christo, nihil possumus. Neque de hac re jam ampliùs disputationi locus esse potest. Cùm enim Facultas decreverit, ut candidè ac sincerè mentem meam explicarem, post sinceram illam propositionis meæ explicationem Facultati ipsi exhibitam,non alius sine aperta calumnia affingi potest propositioni meæ sensus, quàm quem ego genuinum esse ostendi. Quare cùm in illo sensu ex Inquisitoris illius de quo nunc loquor doctrinâ, nihil sit quod meritò reprehendi queat, vereri profectò debet, ne dum eum censurâ pergit inurere, præjudicio potiùs quàm judicio, & animi quodam affectu, quàm rationis ductu, moveri videatur.

Mitto Inquisitoris illius vocem adversùs gratuitam Dei gratiam atrocem & non ferendam, Non posse scilicet Deum denegare gratiam justo & amico suo, absque injustitiâ & crudelitate. Ergo crudelitatem & injustitiam Deo [illegible] scripserunt Patres omnes, qui Deum Petro justo & amico suo gratiam denegasse uno ore asserunt? Sed nihil mirum adversùs Dei gratiam tale effatum ex ejus ore produisse, qui in scholis Sorbonicis

bonicis palàm & publicè docere non erubuit, *Deum gratiam suam* (non justis modò, sed omnibus omnino hominibus quantùmvis impiis & sceleratis) *ex justitiâ largiri, cùm præcipit aliquid, quod sine gratiâ fieri nequit.* Quâ non aliam esse posse gratuitæ Dei gratiæ magis exitialem doctrinam, coram æquis judicibus demonstraturum me spondeo. Interim huic perspicuo & intolerando errori sanctissimam Augustini vocem opposuisse sufficiat: *Gratia Dei non erit gratia ullo modo, nisi fuerit gratuita omni modo.* De Pec. Orig. c. 24.

NONA DEMONSTRATIO.

Ex desertione justorum ad tempus, quam unus Inquisitorum agnovit.

Duplex in meâ de Petro à Deo deserto propositione peccatum Inquisitorum ultimus annotavit: 1. *Quia non fuit intentio Christi Petrum omnino deserere, sed ad tempus, ut humilior resurgeret.* 2. *Quia non sisto in solo Petro, sed argumentor ex Petro ad omnes justos; & quidem non de desertione ad tempus, sed ad perditionem æternam, cùm justi multi si deseruntur, deserantur ad damnationem, cùm scilicet non resurgunt.* At ex duplici illo peccato nullum in Propositione mea peccatum esse perspicuè demonstrari potest.

Non peccat enim, Inquisitoris illius judicio, qui justos aliquos interdum ad tempus à Deo deseri agnoscit, ut ex ipso suo lapsu humiliores redeant & doctiores.

At id unum propositio asserit; neque mihi sine manifestissima calumnia affingi potest, quòd ex Petro argumentatus sim ad omnes justos. Modò enim vel unus justus aliquando fuerit, qui instar Petri à Deo deserti ut humilior rediret ac doctior, eâ gratiâ ad horam caruerit, quâ ingruentem tentationem superare posset, salva est mea propositio.

Ergo ex Inquisitoris illius sententia, nullum est in mea propositione *peccatum*, nisi ad alienos sensus detorqueatur.

Quo autem nitatur Inquisitor ille fundamento, ut justos à Deo deseri posse concedat, mòdò sint posteà per divinam gratiam à lapsu suo erigendi, aliter neget, inquirere non est hujus loci. Monendus tantùm obiter est, ne hæc sua sententia ad Calvinistarum hæresim aliquantulum accedat, qui numquam justos ita à Deo deseri aiunt, quin tandem aliquando ad eum sint reversuri, quod à Conc. Trid. damnatum est Sess. 6. c. 12. dum negat *de justificato sine errore dici posse, quod aut ampliùs peccare non possit, aut si peccaverit certam sibi resipiscentiam promittere debeat.*

DECIMA DEMONSTRATIO.

Ex Thesibus in Sorbonâ propugnatis A. 1650. & 1652.

Secundùm illas Theses à Dominis Hallier & Grandin approbatas & in Sorbona publicè propugnatas, nullo expostulante vel conquerente, *ita mandata Dei justis omnibus possibilia sunt,* ut tamen *gratia efficax*, quæ non semper justis datur, *proximam & comple-*

tam

tam ad bene agendum potentiam conferat, & aliquis interdum justus ad præceptum servandum proximè, immediatè & completè potens non sit.

Atqui ex propositione in Indiculo notata nihil aliud sequitur, *quàm Petrum efficaci gratiâ destitutum, ad superandam tentationem proximè, immediatè, completè potentem non fuisse.*

Ergo nihil est in illa propositione quod vel erroris vel hæreseos notari mereatur. Ad illam verò doctrinam sic approbatam & publicè propugnatam respiciens in priori Apologetico, dixi sectione 2. Propositionem meam notare illud *posse* quod *proximum & expeditum Theologi* appellant.

SECTIO III.

De vero Tridentini Anathematis in primæ propositionis damnatione memorati sensu, ex Cardinalis Bellarmini sententiâ.

CUm Innocentius X. primam Propositionem proscribat ut jam anathemate damnatam, omnésque consentiant ad Tridentinum anathema Pontificem alludere, quo percellitur qui dixerit, *Dei præcepta homini etiam justificato & sub gratiâ constituto esse ad observandum impossibilia*; manifestum est primam propositionem in eo sensu à Pontifice acceptam, qui illâ Tridentini Concilii sanctione damnatus est.

Dixi verò in priori Scripto, *certum esse, etiam teste Cardinali Bellarmino, non aliud anathemate hoc Tridentino perculsum, quàm quod haeretici asserebant; numquam justis eam adesse gratiam quâ divina præcepta implere possent, sed quicquid agerent illi sanctius, id pro peccato vel lethali, vel certè veniali habendum esse.*

Viderunt Inquisitores quantùm id suæ causæ officeret; itaque Bellarminum falsò à me citatum esse conquesti sunt, negarúntque ab illo Tridentinum Canonem de præceptorum impossibilitate in eo quem dixi sensu acceptum: *Bellarminum enim diversis capitibus & separatim egisse de duabus illis hæresibus, de impossibilitate scilicet generali præceptorum, & de ejusmodi peccatorum fermento quæ semper occurrunt in observatione mandatorum, quæ tamen duo*, inquiebant, *confundere volunt adversarii.*

Ego verò hæc duo non confundo, sed tamquam duo unius ejusdemque hæresis membra connexa atque implicita, quorum unum propter alterum ab hæreticis asseratur, & utrumque ad unum eumdémque controversiæ statum pertineat, à Bellarmino confutata fuisse contendo. Quod ut meliùs percipiatur, quædam observanda sunt.

Primum est, Numquam Lutheranos & Calvinistas, dum de præ-

præceptorum impossibilitate ea disputant, quam Synodus Tridentina damnavit, eam quæstionem movisse, An alicui justo interdùm ea gratia desit quæ ipsi ad servandum præceptum necessaria erat, & quam aliis justis Deus largitur; sed de omnibus omnino justis semper disputasse, An scilicet ullus sit, quàmvis sanctus, qui præcepta divina verè & coram Deo servare possit.

Secundum est, Non illâ eos ratione præceptorum impossibilitatem adstruere, quòd negent homines abstinere posse à facinoribus & flagitiis quæ lege divinâ vetanrur, ut sunt homicidia, adulteria, furta, sed tantùm quòd ea sit ex peccato, quod etiam in baptizatis manere aiunt, licet non imputetur, mentis depravatio, ut omnes animi motus, etiam dum à spiritu agitur, quatenùs ex homine sunt, corrupti sint & infecti; ita ut nullum inde proficisci possit opus, quod non justam opprobrii mercedem mereatur; adeòque non posse illis operibus, coram Deo malis & pravis, licet coram hominibus bona & laudabilia censeantur, legi divinæ satisfieri.

Tertium est, Duplicem distingui posse præceptorum divinorum possibilitatem; unam meram, puram, & ab effectu separatam, qualis est etiam in iis qui præcepta apertè transgrediuntur, ut cùm de Davide in adulterium lapso dicitur, possibile ei fuisse de adulterio non committendo præceptum. Altera est possibilitas cum effectu, ut Augustinus appellat de Nat. & Grat. c.42. quæ iis tantùm justis competit, qui in justitiâ perseverant, & ita legem divinam servare possunt, ut & reipsâ servent.

Quæritur ergo de quo possibilitatis genere intelligenda sint ea quæ Tridentina Synodus de præceptorum possibilitate adversùs Lutheranos definit sess. 6. cap. 11. & can. 18. Si enim de priori, ne sic quidem adversùs nos facit, cùm agnoscamus etiam iis justis qui interdum labuntur, possibilia fuisse illa mandata quæ non servant.

Sed si, teste Bellarmino, de posteriori tantùm agat, hoc est, si id unum adversùs Heterodoxos, qui legem divinam ita impossibilem esse volunt, ut à nemine, quantùmvis justo, verè & coram Deo servari possit, ut certissimum Ecclesiæ Catholicæ dogma definivit, non esse justis impossibilia mandata divina, cum à multis justis reipsâ impleantur; quam in me falsi accusationem de Bellarmino malè citato intulerunt, in ipsos redundabit, neque ulli dubium erit, quin secundùm Cardinalis Bellarmini sententiam, Tridentinus Canon de præceptorum impossibilitate malè prorsus in eos contorqueatur, qui tria hìc statuunt:

Primum est, Justos piè viventes præcepta divina implere posse, & reipsâ implere, quod negant Heterodoxi, quos Tridentina Synodus condemnavit.

Secundum est, Illis etiam justis qui peccant, possibilia fuisse illa

illa ipsa præcepta quæ transgrediuntur, non eâ tantùm possibilitate, quæ ex SS. Patrum doctrinâ impiis & infidelibus per naturam competit, sed eâ quam justis confert *donum gratuitum naturæ superadditum*, quo justi ad non peccandum adjuvantur; ut docet S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 2. 6. 9. &c. etsi ex eodem Angelico Doctore, *ulteriùs indigeant auxilio Dei animam interiùs moventis, dirigentis, & protegentis.*

Tertium est, Non omnes justos *per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis accipere*, cùm aliqui in bonâ conversatione non perseverent; *quam tamen perseverantiam bonæ conversationis qui non accipit, etsi baptismatis gratiâ renovatus*, ex Cælestini I. definitione in Ep. ad Gall. cap. 6. *ad superandas diaboli insidias, & ad evitandas carnis concupiscentias idoneus non est*: seu, quod idem est, nonnullis interdum justis in tentatione deesse *illud auxilium Dei interiùs moventis, dirigentis & protegentis, sine quo*, ex ejusdem Angelici Doctoris sententiâ, *ingruentes tentationes superare non possunt*. 1. 2. q. 109. a. 9.

Paulò igitur accuratiùs inspiciamus quid hac de re Bellarminus scripserit.

I.

Quàm falsò adversarii jactaverint Bellarminum de impossibilitate præceptorum, & de peccati fermento quod omnibus justorum operibus adhæreat, tanquam de duabus hæresibus omnino diversis egisse, patet 1. ex clarissimis Bellarmini verbis, dum quæstiones omnes quæ super hac materiâ inter catholicos & hæreticos disceptantur, breviter exponit in Præf. l. 4. de Justif. qui est de justitia operum. *De justitia*, inquit, *actuali, sive operum, quatuor sunt quæstiones: una de necessitate, altera de veritate, tertia de merito, quarta de perfectione. Dissidemus enim ab hæreticis hujus temporis, primùm, An sint hominibus justificatis opera necessaria ad salutem, &c. deinde dissidemus de ipsâ veritate justitiæ actualis, id est, Utrum opera justorum sint verè justa, ita ut coram Dei judicio comparere audeant*: CUM QUA QUÆSTIONE COINCIDIT ILLA, *possitne homo justus legem divinam ita implere, ut in eo opere peccatum nullum admittat.* Quis posthac de Bellarmini sententiâ altercari queat? Non solùm enim illam quæstionem, *Utrùm opera justorum sint verè justa*, cum illâ quæstione, *Possitne homo justus legem divinam implere*, COINCIDERE disertè profitetur; contra quàm Inquisitores statuere veriti non sunt; verùm etiam illam ipsam postremam quæstionem, de divinæ legis possibilitate, ita exprimit, ut nullus dubitandi locus esse possit, quin quod à Tridentinâ Synodo definitum est, à præsenti controversiâ omnino sit alienum. Is enim ex Bellarmino, & unicus & verus catholicos inter & hæreticos controversiæ, de quâ Tridentini Patres pronuntiaverunt, status, *Possitne homo justus legem divinam ita implere, ut in eo*

opere peccatum nullum admittat. Nullus autem est catholicus qui heterodoxis id negantibus anathema non dicat. Ex Bellarmini ergo mente, Concilii Tridentini authoritate graviter abutuntur, qui ea illius decreta quibus nefarium illum hæreticorum errorem jugulavit, eò trahere volunt, ut quod docent omnes Patres de nonnullis justis, quibus interdum Deus, pro judiciorum suorum inscrutabili altitudine, efficaces illas vires non subministrat, quibus ingruentem aliquam tentationem superare queant, pro hæresi habeatur.

I I.

Neque minùs aperta sunt quæ tradit Bellarminus, dum quæstionem ipsam tractaturus, in quo ea sita sit, his verbis explicat lib. 4. de Justif. cap. 10. *Sequitur altera quæstio de justitia actuali, quæ est de veritate justitiæ actualis, sive operum. Est autem hic controversiæ status, utrum homines justificati & gratia Dei adjuvante, possint ita legem divinam implere, ut opera ipsorum non modò non sint appellanda peccata, sed etiam verè ac propriè justa dici mereantur. Et quidem hæretici hujus temporis partem negantem defendunt: docent enim legem divinam esse planè impossibilem homini etiam justo, & inde colligunt nullam esse in nobis veram actualem justitiam, sed omnia opera justorum esse mortalia peccata ex natura sua. Ita Lutherus, Calvinus, Philippus, &c.*

Cui post hæc verba dubium esse potest, quin Bellarminus non pro diversis & dissentaneis hæresibus habuerit, ut Inquisitores asserere non dubitarunt, quod hæretici docent de impossibilitate præceptorum, & de omnibus justorum operibus peccato aliquo infectis, sed pro unâ eâdemque hæresi cujus hæc duo membra sint; & unum quidem ex altero religatum: cùm non aliam ob causam hæretici doceant cuivis justo divinam legem impossibilem esse, quàm quia illa ipsa justorum opera, quibus coram hominibus Dei legem observare videntur, ita in se polluta & impura esse existiment, ut iis coram Deo divinæ legi nequaquàm satisfiat.

I I I.

Neque minùs id clarè patet ex ratione quam affert ut probet Kemnitium errare circa divinæ legis possibilitatem, etsi verbo fateri videretur legem Dei per gratiam posse servari. *Kemnitius*, inquit, *in examine Concilii, more suo fraudulenter agens, videtur admittere legem Dei per gratiam posse servari, modò non addatur perfectè... Ubi si existimaret Kemnitius non posse legem impleri ita perfectè, ut justi in tota vita non admiscerent operibus bonis ulla peccata venialia, nobiscum sentiret & cum ipso Concilio, ut patet ex illo ipso cap. 9. sess. 6. Sed non hoc sensu ille negat perfectionem operibus justorum; sed quia cum cæteris sectariis censet, non posse ita legem impleri, ut opus simpliciter justum appellari queat. Imperfectam enim dicit esse nostram observantiam legis, quia judicat eam contaminatam & immundam, unde approbat*

probat dictum Lutheri, quod omnia opera justorum sint verè peccata.

Quid istis verbis manifestius afferri potest? Non aliunde enim probat Bellarminus Kemnitium à Catholicis dissentire circa possibilitatem divinæ legis, quàm quia cum Luthero sentiebat omnia justorum opera esse peccata. Quem pudendum & exitialem errorem si abjiceret, non alia ejus esset quàm Tridentini Concilii hâc de re sententia sess. 6. c. 11. Hinc verò perspicuè sequitur

1. Non pro duabus diversis hæresibus hæc duo Bellarminum habuisse, sed ultimum illud de omnibus justorum operibus peccato infectis considerari voluisse, tanquam ex quo prior error de præceptorum divinorum impossibilitate penderet.

2. Ex sententia Bellarmini de ea tantùm præceptorum possibilitate Synodum Tridentinam egisse, quæ cum effectu conjuncta sit, & per quam justi, qui per quotidianum Dei adjutorium perseverantiam bonæ conversationis accipiunt, legem divinam reipsâ servant, licet non ita perfectè, ut in tota vita non admisceant operibus ulla peccata venialia. Non possunt igitur ex Bellarmini mente ad aliam & planè diversam quæstionem Tridentinæ sanctiones sine calumnia detorqueri.

IV.

Posteà verò separatis capitibus agit de impossibilitate divinæ legis, & de justorum operibus omnibus peccato infectis (ut & Tridentinum Conc. duobus diversis capitibus ea duo damnavit) sed ita tamen ut semper prius ad posterius Bellarminus referat, neque de pura & mera possibilitate legis sollicitus sit, sed de ea quæ cum effectu conjuncta est. Neque enim quærit, quomodo possibilis lex sit iis qui eam transgrediuntur; sed, an sint justi qui eam implere possint, & re ipsâ impleant: An verò, quod hæretici jactabant, nemo quantumvis justus eam implere possit, & ei observandæ sanctissimi quique impares sint. Id verò evidenter ostendunt argumenta omnia quæ ex divinis literis repetit eodem libro cap. 10. *Probamus*, inquit, *legem Dei esse possibilem, primò iis testimoniis quibus utitur Conc. Trident. sess. 6. cap. 11. quæ non solùm possibilia, sed etiam facilia testantur esse mandata. Matth. 11. Jugum meum suave est; & onus meum leve. & 1. Joan. 5. Et mandata ejus gravia non sunt.* Quibus autem mandata Dei gravia non sunt, nisi eis qui ex charitatis affectu servant. *Omnia quippe* (inquit Augustinus de Nat. & Grat. cap. 69.) *fiunt facilia charitati, cui uni sarcina Christi levis est: aut ea una est sarcina ipsa quæ levis est. Conversus ergo* (ut ibidem S. Doctor) *ad dominum Deum suum ex toto corde suo & ex tota anima sua, mandatum Dei non habebit grave. Quomodò est enim grave, cùm sit dilectionis mandatum. Aut enim quisque non diligit, & ideò grave est; aut diligit, & grave esse non potest.*

In eo verò sensu hæc Scripturæ testimonia à Bellarmino accepta

esse, quæ sequuntur perspicuè demonstrant. Post allatam enim & confutatam Calvini responsionem: *Domini autem*, inquit, *& Apostoli verba indicant, legem Dei esse jugum quod facilè portatur, & mandata ejus non esse gravia, sed parvo negotio custodiri, quod evidentiùs expressit David sub metaphora viæ, cùm ait:* Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilatasti cor meum; *& Apostolus ad Philipp.* Omnia possum in eo qui me confortat. *Ubi vides dilatationem cordis per infusam charitatem & gratiam Domini confortantem, efficere ut mandata facilè serventur. Quod multo ante futurum prædixit Ezechiel. cap. 36. cùm ait:* Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis & judicia mea custodiatis.

Et erit quisquam adeò pervicax & obstinatus, qui non agnoscat Bellarminum nullatenùs agere de possibilitate præceptorum, quæ illis competat qui ea non observant, sed de illa tantùm possibilitate cum effectu conjunctâ, quæ ad eos solùm pertinet qui ea reipsá implent, qui jugum Christi portant, & qui dilatato corde viam mandatorum currunt, cùm per gratiam novi Testamenti ab Ezechiele prædictam Deus in iis facit, ut in præceptis ejus ambulent, & judicia ejus custodiant?

V.

Neque minùs perspicua sunt quæ mox addit adversùs hæreticos divinæ legis impossibilitatem impugnantes. " Et hoc idem confirmant loca quæ illi contra adducunt. *Nam Christus liberavit* „*nos de maledicto* legis quia fecit „ut mandatum impleremus; &, „*Nulla damnatio est his qui sunt in* „*Christo*, non quia non imputa„tur prævaricatio, sed quia ii „non secundùm carnem ambu„lant; & quia per gratiam Dei „fit, ut justificatio legis implea„tur in ipsis, ut ibidem subjungit „Apostolus. Quid hoc ad justos qui interdum labuntur? An verum est iis prævaricationem non imputari? Imò id ipsum est quod refellit Bellarminus. Non ergo de alia possibilitate legis agit quàm de illa per quam ita impleri possit, ut re ipsâ impleatur.

V I.

Secundò, inquit Bellarminus, *probatur ex testimoniis quæ docent mandata servari ab his qui diligunt, &c. At certè debemus & possumus diligere Deum & proximum, alioqui non possumus esse Christi discipuli, &c. nec possemus unquam amici Christi fieri, si non possemus diligere, &c.*

Post allatam verò Calvini & Kemnitii responsionem; *Eum scilicet qui diligit, legem implere; sed neminem esse qui diligat sicut oportet ut præcepto divino satisfiat:* Respondet, *Dilectionem quidem imperfectam esse, quia potest crescere, posse tamen esse tam perfectam, ut præcepto divino satisfiat. Nam in primis*, inquit, *non possemus esse Christi discipuli & amici, nisi hoc præceptum dilectionis impleremus. Valdè autem absurdum est, neminem esse posse Christi discipulum vel amicum,*

sum. Nota NEMINEM. Hinc enim perspicuò patet, eam esse autore Bellarmino circa præceptorum impossibilitatem hæreticorum sententiam à Synodo Tridentina damnatam, per quam statuatur, *Neminem esse in hac vita, qui etiam per auxilium Dei & spiritum gratiæ & charitatis in justificatione infusum, legem implere possit.* Quid verò hic error impius cum SS. Patrum doctrinâ de Petro vel aliquo alio justo à Deo ad tempus nonnunquam sibi ipsi relicto, commune habere potest?

VII.

Tertiò probatur, inquit idem; *ex testimoniis quæ docent aliquos servasse mandata, ac præcipuè de dilectione ex toto corde & non concupiscendo, &c.* Et post plurima Sanctorum exempla commemorata: *Habemus igitur*, inquit, *multos servasse legem Dei: ex quo evidenter sequitur, ut non sit impossibilis.*

Quid hoc argumento infirmius, imò insulsius, si probandum suscepisset, ut volunt adversarii, neminem unquam justum esse cui præcepti implendi per sufficientem gratiam plena semper & expedita facultas non sit? Quis enim hunc paralogismum ferat, non modò homine docto, sed vel puero, qui aliquem rationis usum habeat, indignissimum? Abraham, Moyses, Samuel, Helias, Helisæus, Isaias, alii Prophetæ, Apostoli, & inter cæteros Paulus, legem Dei servaverunt: ergo nemini unquam justo in quacumque tentatione gratia actualis & interior deest, per quam proximè & expeditè legem Dei possit implere. Quis ita desipiat, ut hoc sapiat? Argumentari istud est, an nugari? Quis verò Bellarminum pro Ecclesia Catholica adversùs hæreticos præliantem tam inepto sophismate usum existimet? Contra verò statue, quod res est, Bellarminum Lutheranorum hæresim de præceptorum impossibilitate à Concilio Tridentino damnatam in eo reposuisse, uti re verâ in eo posita fuit, Quòd neminem quantumvis justum & divinæ gratiæ præsidio fultum esse dicerent, qui Dei legem servare posset. Invictè prorsus hanc hæresim hoc argumento confodit: Abraham, Moyses, Samuel, &c. legem Dei servaverunt, falsum igitur est eam ita esse impossibilem, ut nemo justorum sit qui eam servare possit.

VIII.

Verùm quod addit, manifestiùs adhuc ostendit, ita Bellarminum separatis capitibus agere de impossibilitate legis ab Heterodoxis assertâ & à Tridentino damnatâ, & de errore illo quo existimant omnia justorum opera verè esse peccata, ut tamen illa duo tanquam inter se omnino connexa considerari voluerit, & quorum unum propter alterum ab hæreticis asseratur: *Neque*, inquit, *ad hoc argumentum* (ex justorum qui legem servaverunt exemplo repetitum) *applicari potest communis Lutheranorum solutio, quòd SS. Patres mandata servasse dicantur, tum propter inchoatam obedientiam, tum*

propter non imputationem Dei. Non enim dici potest absolutè implere mandatum, sed potiùs absolutè prævaricari, qui tam imperfectè illud servat, ut peccet mortaliter, & dignus sit, propter illud opus, odio & irâ Dei & supplicio sempiterno. Scriptura autem dicit illos absolutè servasse, imò etiam toto corde servasse, &c.

Vides ut Bellarminus divinæ legis impossibilitatem, quam Lutherani & Calvinistæ asseruerunt, & quam Tridentina Synodus damnavit, semper in eo reponat, quòd nemo justorum dici possit absolutè implere mandatum, cùm omnium sanctissimi tam imperfectè illud servent, ut peccent mortaliter, & digni sint etiam propter illa opera, quibus legem divinam servare videntur, odio & irâ Dei & supplicio sempiterno.

IX.

Verissimum igitur est, quod in priori Apologetico à me scripto, falsitatis & mendacii, velut suscepto ab ipsis consilio parùm commodum, Inquisitores arguerunt: *Certum esse* scilicet, *etiam teste Cardinale Bellarmino, non aliud Tridentino de præceptorum impossibilitate anathemate perculsum, quàm quod hæretici asserebant, nunquam justis eam adesse gratiam, quâ præcepta divina implere possent; sed quicquid agerent illi sanctius, id pro peccato vel lethali, vel certè veniali habendum esse*: quod erat demonstrandum.

Ex quo ulteriùs duo maximi momenti consectaria sunt: Primum est, autore Bellarmino, quem qui sequatur, hæreticum opinor non dicent esse adversarii, Tridentinum Canonem de impossibilitate præceptorum ad præsentem controversiam minimè pertinere.

Alterum est: Cum Innocentius X. præceptorum impossibilitatem, quam in prima propositione ut hæreticam & impiam proscripsit, jam anathemate damnatam esse, à Synodo nempè Tridentinâ, declaraverit, in Pontificiam Constitutionem non offendere, nisi qui damnatam propositionem tueatur, quocumque id prætextu faciat, vel aliis verbis eam præceptorum impossibilitatem adstruat, quam autore Bellarmino Tridentina Synodus profligavit. Eam verò à præsenti controversiâ omnino esse alienam, liquidò nisi fallor & evidenter ostendi.

X.

Neque verò tantam lucem obscurare possunt quæ contra Inquisitores objecere. Negant primò, quæ Synodus de præceptorum impossibilitate damnavit, ad eum errorem pertinere quem Heterodoxi hoc demum posteriori seculo induxerunt de omnibus justorum operibus peccato infectis, cùm illam de præceptorum impossibilitate hæresim dicat Synodus à Patribus esse damnatam. Non autem illam damnassent Patres antequam esset.

Sed quis non perspicit quàm inane sit istud argumentum? Errorem enim de præceptorum impossibilitate Patres damnaverunt,

non quia ulli reverâ essent hæretici qui illum tuerentur, sed quia Pelagiani Catholicis illum affingebant: quam calumniam ut SS. Patres à se amoverent, meritò errorem illum anathemate damnaverunt, docueruntque possibilia esse mandata, quia *certum est nos ea servare si volumus*; etsi tunc solùm *tantùm velimus, quantùm sufficit ut volendo faciamus* (ut inquit Aug. ad hanc ipsam Pelagianorum criminationem respondens lib. de Grat. & lib. arb. cap. 16.) *cùm ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit*, Faciam ut in justifica„tionibus meis ambuletis,& judi„cia mea observetis & faciatis. Quod cùm Lutherani & Calvinistæ negare ausi essent, & hanc Christi gratiæ injuriam facere non dubitarent, ut ne quidem ejus ope ab ullo justo lex Dei servari posset, meritò Concilium Tridentinum adversùs illorum hæresim ea profert SS. Patrum testimonia, quibus illi ad Pelagianorum calumniam retundendam pridem sanxerant, præcepta Dei non esse impossibilia, quia qui jubet *dat quod jubet, cum adjuvat ut faciat cui jubet, & tantam dat voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata*, ut inquit idem Augustinus cap. 15. & 16.

Verùm, inquiunt iterum, iis argumentis Synodus Tridentina præceptorum possibilitatem adversùs Lutheranos adstruit, quæ ad illorum errorem de omnibus justorum operibus peccato infectis nihil prorsus faciunt, ut cùm ait, *Deum sua gratia semel justificatos non deserere, nisi ab eis priùs deseratur.*

At quæro ab eis ubi didicerint verba illa Concilii, quæ afferunt, ad præceptorum possibilitatem adstruendam referri, quo nihil à veritate magis alienum. Multa namque in hoc c. 11. sess. 6. Concilium docet. Primum enim de præceptorum possibilitate agit adversùs Lutheranos & Calvinistas, & ita quidem ut eam semper stabiliat & confirmet quæ cum effectu conjuncta sit, & quæ ad justos tùm demùm pertineat, cùm piè viventes à viâ mandatorum non declinant. En verba Concilii omnibus suâ luce perspicua, nisi alienâ interpretatione obscurentur: *Nemo autem, quantùmvis justificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet* (quod hæretici contendebant, hoc pravo sensu intelligentes quod à Paulo dictum est, *Christum nos liberasse de maledicto legis*, eò quòd, ut falsò existimant, importabilis esset,& ei observandæ nullus unquam par fuisset aut esse posset.) *Nemo temerariâ illâ & à Patribus sub anathemate prohibitâ voce uti, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non jubet; sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis, cujus mandata gravia non sunt, cujus jugum suave est & onus leve. Qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt; qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant sermones ejus: quod*

utique cum divino auxilio præstare possunt.

Hactenus Concilium de præceptorum impossibilitate adversùs Heterodoxos, qui impio errore ita impossibilia esse præcepta Dei jactaverant, ut à nemine etiam per Dei gratiam servari possent, adeòque justificatos ab eorum observatione esse liberos, ne si illorum salus à præceptorum observatione penderet, salvari numquam possent. Quos Concilium iis rationibus & Scripturæ testimoniis redarguit, quæ, ut jam ex Bellarmino vidimus, non eos justos spectent, qui præcepta divina transgressi à justitiá excidunt, sed eos qui gratiá adjuvante diviná ea reipsa servant, cùm in eis Deus per singularem suam misericordiam facit, *primùm quidem ut in facilibus agant quod possunt:* deinde *ut in difficilibus petant quod nondum possunt*; *tantam* scilicet ab illo *voluntatem implorantes, quanta sufficit ad implenda mandata*; denique ut inspiratá sibi per eandem gratiam *magnâ illâ & robustâ voluntate, divina mandata implere possint, cùm plenè perfectéque voluerint.* Ii sunt quibus præcepta divina gravia non sunt, quia *diligenti dilectionis mandatum grave esse non potest*, ut præclarè docet Augustinus de Grat. & lib. Arb, c. 15. & 16. De Nat. & Grat. c. 69. Quibus jugum Christi suave est & onus leve, *quia Charitati Christi sarcina levis est:* Qui denique Christum diligentes Christi sermones servant: *Quod utique*, inquit Concilium, *cum divino auxilio præstare possunt*, contra quàm hæretici impiè contendebant, neminem esse arbitrati, quantumvis justum, qui etiam cum divino auxilio Christum diligere sicut oportet ut legi divinæ satisfiat, & ejus mandata servare posset.

Hactenus igitur, ut jam dixi, pestilentem illam Lutheranorum & Calvinistarum de præceptorum impossibilitate hæresim Synodus Tridentina profligavit. In iis verò quæ sequuntur, explicat tantùm Synodus quo pacto à justis præcepta serventur. Fatetur enim non ita perfectè ab illis ea servari, quin bonis illorum operibus peccata venialia admisceantur, sed quæ talia non sint, ut propterea desinant esse justi, quò referenda sunt quæ Inquisitores attulere tamquam pro adstruendá præceptorum possibilitate dicta, quod à vero alienissimum est. *Deus namque suâ gratiâ semel justificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur.* Sensus enim est ex gravissimorum Theologorum sententiâ, præsertim de scholá D. Thomæ, *Deum suâ gratiâ semel justificatos non deserere*, justitiam habitualem per quam justi sunt ab eis subtrahendo, *nisi ab eis priùs deseratur* per mortale peccatum. Ita locum hunc Concilii explicant (a) Medina,

(a) Sciendum est quod quando dicunt SS Patres & approbant sacra Concilia, Deum suâ gratiâ semel justificatum non deserere, nisi priùs ab eo deseratur, explanatio est de gratiâ justificante. Numquam enim gratiam justificantem auferet ab homine, nisi propter peccatum mortale. *Medina in 1 q. 109. a. 10. in resp. ad 3. object. contra 4 Propos.*

na, (b) Estius, (c) Alvares, (d) Nugno, (e) Nazarius, (f) Ledesma, (g) Sylvius, & alii passim quos nemo sanus propter hanc explicationem, sine ingenti temeritate, hæreseos aut erroris insimulare ausit.

Et certè ad gratiam sufficientem, quæ omnibus semper detur, hæc Concilii verba torqueri non posse, vel hinc manifestè patet, quòd talis illa sit quæ neminem deserat, neque umquam non præsto sit, quantumvis homo per peccata etiam atrocia Deum deseruerit. Quare si de illâ stabiliendâ Synodus cogitasset, à quo longè abfuit, minimè dicere debuisset, *Deum suâ gratiâ semel justificatos non deserere, nisi ab eis priùs deseratur*; sed contra potiùs, Deum suâ illâ gratiâ sufficienti semel justificatos, (imò vel facinorosissimos) numquam deserere, quantùmvis ille ab eis deseratur.

Depulsis ergo leviusculis illis Inquisitorum objectionibus, nulli jam dubium esse potest, quin Lutheranorum & Calvinistarum error de præceptorum impossibilitate à Tridentinâ Synodo anathemate damnatus, is sit quem Cardinalis Bellarminus his verbis explicat, *non posse justum legem divinam ita implere, ut in eo opere peccatum nullum admittat.* Adeòque Tridentinas eâ de re sanctiones contra Concilii mentem & scopum eò detorqueri non posse, ut quod iidem Tridentini Patres affirmant sess. 6. c. 12. *Justum in acceptâ justitiâ perseverare non posse sine auxilio speciali*, ac proinde non omnibus justis communi, quod in eâdem sess. c. 13. *magnum perseverantiæ munus* appellant, non inter sanctissima fidei dogmata, uti est, sed inter pestilentissimas hæreses recenseatur.

XI.

Ex his omnibus, ni fallor, abundè patet, quantùm à Concilii Tridentini mente exerrent, qui propositionem, non meam, sed SS. Patrum, illius sacræ Synodi definitionibus adversari sibi falsò persuasere. Unum tamen hîc addere visum est ejusdem Illustrissimi Cardinalis locum, quo invictissimè demonstretur, unicum adversariorum fundamentum quo ex malè intellectis Concilii Tridentini Decretis, in clarissima Patrum doctrina hæreses reperisse sibi videntur, per seipsum ruere.

(*b*) Nec tamen si justus derelinquatur à Deo, ut fit in omnibus qui non perseverant, ideò falsum erit quod dicunt Patres Concilii, Deum suâ gratiâ semel justificatos non deserere, nisi ab eis priùs deseratur: hoc enim dictum est de gratiâ justificante, ut ex ipsius verbis patet: atque hunc sensum habet, Numquam Deus gratiam justificantem aufert ab homine, neque amicitiæ renunciat, nisi propter peccatum ejus mortale, nam mortale peccatum est quod gratiam expellit & amicitiam dissolvit *Estius in 2. dist. 26. § 43 ad 5.*

(c) *Alvarez de Auxiliis lib. 11. disput. 110. num. 19.*

(d) *Nugno in 3. par. qu. 62. art. 5.*

(e) *Nazarius in 1. part. qu. 23. art. 5.*

(f) *Ledesma de Auxil. art. 12. ad 7.*

(g) *Sylvius in Comment. in 1. part. ad quæst. 23. art. 5.*

ruere. Quæ enim sibi invicem adversari & repugnare existimant, *Alicui scilicet homini mandatum semper esse possibile*, & tamen *non semper habere hominem illum gratiam Dei sine quâ mandatum illud reipsâ servare non potest*, docebit eos Eruditissimus Cardinalis & Adversariis nostris minimè suspectus, neutiquam repugnare, sed optimè inter se cohærere, si rectè & Theologicè perpendantur.

Cùm enim duo hæc statuisset (de Grat. & lib. Arb. lib. 6. c. 15.) Primum, *Gratiam excitantem internam necessariò præcedere debere hominis conversionem, sive ab infidelitate ad fidem, sive à peccato ad justitiam*; Alterum, *Auxilium Dei necessarium ad conversionem, non adesse peccatoribus omnibus momentis, sed certis temporibus*; hanc sibi ipsi objectionem proponit.

Objiciunt aliqui: Si semper requiritur excitatio præveniens, non igitur in potestate hominis erit conversio: non enim excitatio illa est in hominis potestate. Respondeo conversionem semper esse in potestate liberi arbitrii, quoniam potest semper converti quando voluerit: Id enim dicitur esse in potestate, ut August. definit lib. de spiritu & litterâ cap. 31. & lib. 5. de Civit. Dei cap. 10. quod adest quando volumus, & quando nolumus non adest. Quo sensu admittit August. ibid. fidem esse in potestate liberi arbitrii; quia credit homo si vult, & si vult non credit. Cæterum ipsum velle credere, aut converti, non potest homo habere nisi per gratiam prævenientem acceperit ut possit. Neque est in potestate hominis, ut Deus illum vocet atque excitet. Alioquin non diceret Apostolus 2. ad Timoth. 2. Ne quando det eis Deus pœnitentiam, & convertantur à diaboli laqueis.

Hic unicus Bellarmini locus funditùs evertit quicquid ab adversariis meis hactenus allatum est, quo probarent propositionem meam meritò se hæreseos incusare. Hâc enim solâ argumentatione utuntur:

A Conciliis definitum est, præcepta Dei semper justis esse possibilia.

At si deest interdum alicui justo gratia sine quâ præceptum servare non potest, non erit ei tunc præceptum illud possibile.

Ergo sine hæresi dici non potest, deesse interdum alicui justo gratiam sine qua præceptum aliquod servare non potest.

Quàm falsa sit autem hæc illatio, jam cuivis, ut opinor, perspicuum est.

Primùm enim, etsi duæ primæ propositiones veræ essent, non tamen interim concludi posset, *hæreticum esse* quod inde conficitur; cùm ea quæ per viam argumentationis ex Ecclesiæ definitionibus eliciuntur, errores ad summum esse, non hæreses, Theologi vulgò doceant.

Deinde, propositionem hujus argumenti falsâ Concilii Tridentini interpretatione niti, supra liquidò demonstratum est; etsi aliàs negari non debeat, præcepta Dei semper justis esse possibilia.

Denique assumtionem, ex quâ pendet conclusionis veritas, omnino

nino falsam esse, egregia illa & planè Augustiniana, quam supra attulimus, Bellarmini doctrina evidenter ostendit.

Si enim sufficit peccatori, ut ipsius conversio semper in ejus potestate esse dicatur, quòd potest semper converti quando voluerit, quia ex Augustino id dicitur esse in potestate, quod adest quando volumus, & quando nolumus non adest; multò magis sufficiet justo, ut mandata Dei ei possibilia esse dicantur, quòd ea observat quando vult, non observat quando non vult.

Atqui ex Bellarmino, id sufficit peccatori ut ejus conversio semper in ejus potestate esse dicatur; etsi ipsum velle converti non possit homo habere, nisi per gratiam prævenientem acceperit ut possit, neque sit in potestate hominis, ut Deus illum vocet atque excitet.

Ergo multo magis id sufficiet justo, ut verè dicantur mandata Dei semper illi esse possibilia; etsi fieri nequeat, ut ipsum velle ea servare, quantùm sufficit ut volendo faciat, in eo sit nisi per gratiam efficacem, quæ non semper omnibus justis datur.

Dixi multò magis id competere justo, quàm peccatori. Non enim ea tantùm ratione præcepta Dei justo possibilia sunt, quia potest ea servare si vult, juxta doctrinam S. Augustini *de eo quod in potestate nostra esse dicitur*; verùm etiam quia per spiritum gratiæ & charitatis sibi in justificatione infusum, veram & interiorem habet ad ea servanda potentiam, etsi ex doctrina SS. Patrum & Conciliorum, ulteriùs indigeat eâ gratiâ, quæ ad singulos actus datur, sive efficaci illo *Dei interiùs animam moventis auxilio*, sine quo, ut expressè ait S. Thomas, mandata servare, & in accepta justitia perseverare non potest.

Hinc fit, ut de justo auxilio efficaci in aliquâ tentatione destituto rectè dicatur, & potuisse eum illam tentationem superare, & non potuisse; potuit enim quantum ad potentiam illam quam gratia in justificatione accepta cuivis justo suppeditat; non potuit verò, quia non habuit ea omnia quibus indigebat ut hæc potentia in actum suum exiret, sicut loquuntur Theologi.

Quâ de re illustrissimus est Cardinalis Cajetani locus in 1. 2. qu. 119. art. 1. *Quemadmodum*, inquit, *stant hæc duo simul: Homo habet potentiam visivam quæ potest videre*; &, *Homo non potest ex sola illa visiva potentia videre, quoniam sine extrinseco lumine nunquam hæc potentia exibit in actum: ita in proposito, quia gratia est quâ homo est potens elicere operationem bonam, & resistere incursionibus tentationum, & continuare in hoc, quod est perseverare; ideò homo* justus *donatus dicitur dono quo hæc potest; sed quia gratia* habitualis NON POTEST *exercere hos actus simpliciter, quando oportet, ubi oportet, &c. ideò dicitur quod hæc sola gratia sine speciali auxilio*, (quod paulò post non omnibus justis dari disertè affirmat) NON POTEST *hæc simpliciter*.

Id

Id ipsum verò est quod Concilium Tridentinum sess. 6. c. 22. sub anathemate sancivit; dum eum jubet esse anathema qui dixerit, *Justificatum sine speciali auxilio Dei in acceptâ justitiâ perseverare posse.* Justus autem in acceptâ justitiâ tamdiu perseverat, quandiu legem Dei religiosè observat.

In quamcunque ergo reprehensores mei partem accipiant quod à Concilio Tridentino definitum est, *Homini justificato & sub gratiâ constituto præcepta Dei impossibilia non esse*; at non efficient, quin idem Concilium sanxerit, hominem justificatum in accepta justitia, hoc est, in religiosa mandatorum observatione sine auxilio, non communi, sed speciali perseverare non posse. Quare si hæc duo inter se pugnant, ut perperam arbitrantur, sancta Synodus à se ipsâ dissidet; quo nihil in eam ab ipsis hæreticis contumeliosius dici potest. Si non pugnant; desinant mihi objicere Tridentini Concilii de præceptorum possibilitate doctrinam, quandoquidem cum illa optimè cohæret quod SS. Patres docent, deesse nonnumquam alicui justo speciale illud auxilium sine quo in præceptorum Dei observatione perseverare non potest.

CONCLUSIO.

His demonstrationibus & argumentis in toto hoc Scripto prolatis iisque firmis, ni fallor, & perspicuis, ab Epistolæ meæ propositione notatâ, omnis quantùm existimo erroris, nedum hæreseos labes aut suspicio propulsatur. Ea verò paucis complecti libuit, quo qui me reprehendunt & faciliùs ea caperent, & me sicubi eis exerrare videor, in viam Christianâ mente & charitate reducerent. Ego id pressius & præcisius scribendi genus, tum usitato Theologorum mori aptius, tum ipsorum etiam studio & affectui congruentius fore putavi. Sanctorum enim Patrum autoritates non magni à se fieri, cùm eas in priori meo Scripto expendendo intactas præterierint, satis ipsi sua sponte professi sunt. Nec verò à re ipsâ de quâ agitur, quàmvis ipsi extraneis eam quæstionibus involvere & aliò digredi rentaverint, avelli me unquam ac distrahi passus sum. Malè enim SS. Patrum, quorum doctrinam in Epistola mea proposui, honori consulerem, si ipsorum propositionis defensione omissâ ad aliena diverterem. Non enim jam agitur de iis quæ reprehensores mei sentire me prædicant; agitur de eo quod in Epistolâ meâ senserim, & à Patribus haustum exscripserim. Id ante omnia disceptetur, id dijudicetur necesse est. Si quid in sensibus meis habent quod prætereà reprehendant, altera disceptatio est, alterum judicium. Quod si ipsis æquâ lege, voce & scripto rationes vicissim conferre coram & congredi placeat, doctrinam me meam contra illorum reprehensiones Deo juvante facilè cuivis me probaturum

turum esse confido.

Si quid tamen ad explanandam mentem meam, & pacem in Facultate nostrâ conciliandam, à me prætereà desideretur, id ego & præstare diligenter, & studiosè amplecti paratus sum. Neque enim ego in hanc concertationem meâ sponte prodii, sed assiduis hominum, alios ex aliis in me libellos edentium clamoribus eò compulsus sum, ut quod voluntate refugiebam, necessitate susciperem. Sicut enim illi postquam in animum induxi scribere, scriptionem meam; ita & antea cum silere constituissem, silentium meum in invidiam, & occultæ perfidiæ suspicionem adducere conati sunt. Ut ergo à principio ab omni penitus contentionis studio abhorrui; ita & nunc dissidiis præcidendis, quantùm in me erit, omni operâ inserviam. Veritas enim est amica pacis, sed ejus pacis quæ sit amica non inimica veritatis. Quare salvâ & incolumi summorum Pontificum, Conciliorum, SS. Patrum ac præcipuè B. Augustini & B. Thomæ de Gratiâ Christi doctrinâ, quicquid ad sanciendam pacem ex æquo & vero propositum fuerit, libenter amplectar. Quòd si in SS. Patrum testimoniis vel citandis vel explanandis aliquid forrasse à me humano errore peccatum esset, & emendare paratus essem; & eum qui me à lapsu revocaret, præclarè de me meritum ducerem. Si autem in locis illis, quæ ad sententiæ in Epistola mea notatæ defensionem è cœlestibus illis ac divinis Ecclesiæ Magistris exprompsi, nihil est quo fides vel interpretatio mea culpari queat, supplex vos oro atque obtestor, SAPIENTISSIMI VIRI, ne exemplo in posterum sanè periculoso quicquam adversùm me gravius statuatur, quod in Epistola illa sacris eorum vestigiis adhærescere studui, quorum discipuli esse debemus, ut aliorum Doctores esse possimus.

Sic subscriptum,

ANTONIUS ARNALDUS,
Doctor ac Socius Sorbonicus.

Die 17. Januarii,
An. S. 1656.

PRO-

VII.

PROPOSITIONES
THEOLOGICÆ DUÆ,

De quibus hodie maximè diſputatur, clariſſimè demonſtratæ.

OMnibus omnia ſe factam clamat Apoſtolica Charitas, & ut omnes lucrifaceret, gaudere ſe cum gaudentibus, flere cum flentibus. Nec minùs multos Chriſtiana Veritas induit vultus, quò variè affectis hominum animis procliviùs influat. Sic apud Sanctos Patres, in quorum ſcriptis puriſſima relucet, nunc acriori oratione vitia & hæreſes exagitat, nunc dialogorum familiaritate ſeſe inſinuat, nunc Poëticæ deliciis delinit animos, nec populares etiam cantilenas ſubire refugit. * *Animadverto autem hoc tempore non paucos eſſe, quos veritas nuda & inornata delectet, & qui verborum apparatu fucum ſibi fieri metuant. Alios autem qui cavillationibus quibuſdam & calumniis, vim perpetuæ orationis eludant. Cur non igitur utriſque ſeſe veritas attemperet, atque iſtis quidem nudæ veritatis ſtudioſis ſeſe nudam offerat; & iſtorum tenebras & offucias ea luce diſcutiat quâ nullam humana ratio clariorem aut certiorem invenit. Hoc ego conſilio Theologicas propoſitiones duas, de quibus hoc tempore ſumma contentione diſputatur, clariſſimis domonſtrationibus probare tentavi. Quod ſi, ut ſpero, conſecutus ſum, nihilque eſt in iis quod non ex certis conceſſiſque principiis certaque conſecutionis lege eliciatur, fateatur neceſſe eſt qui in poſterum refragari audeat, non minùs gravem ſe humanæ rationi, quàm divinæ fidei injuriam inferre. Adeò fides & ratio, quæ ab eodem æterni luminis fonte derivantur, ſic arctè inter ſe cohærent & connexæ ſunt, ut illa violari non poſſit, quin hæc quoque pariter violetur.*

* Pſal. Abeced. S. Aug.

PRO-

PROPOSITIO THEOLOGICA
PRIOR DEMONSTRANDA.

Deest interdum alicui justo gratia sine qua nec tentationem superare potest in ea occasione in qua peccat, nec orare sicut oportet ad obtinendam à Deo gratiam contra illam tentationem.

ASSUMTUM THEOLOGICUM I.

DEest interdum alicui justo gratia efficax, tum quâ tentationem vincat, tum quâ oret sicut oportet ad obtinendam à Deo gratiam adversùs tentationem. Alioquin nullus umquam justus à tentatione vinceretur, vel orare negligeret pro obtinenda adversùs tentationem gratia.

ASSUMTUM THEOLOG. II.

Gratia efficax ad singulos pietatis actus justo necessaria est; adeoque & ad superandam tentationem, & ad orandum sicut oportet pro obtinenda adversus tentationem gratia, cùm oratio non infimum inter pietatis actus locum obtineat. Ita ad unum omnes S. Thomæ discipuli, & Eruditissimus Pontifex Clemens VIII. in Scripto quod Parisiis habetur propria ipsius manu subsignatum. Imò & ipsi Theologi qui ab illa propositione dissentiunt quam demonstrandam suscepimus, doctrinam istam de gratiæ efficacis ad singulos actus necessitate, *doctrinam optimam* esse professi sunt.

ASSUMTUM THEOL. III.

Gratia efficax ad singulos pietatis actus necessaria est, non solùm ut *facilius* fiant, ut aiebant Pelagiani jam dudum ab Ecclesia eam ob rem damnati, sed ut absolutè & simpliciter fiant: adeoque non est tantùm convenienter & secundùm quid necessaria, hoc est utilis, sed est simpliciter & absolutè necessaria.

AXIOMA PER SE NOTUM.

Definitio & definitum æquè latè patent. Seu

Definitio & definitum convertuntur. Seu

Definitum substitutum in locum definitionis, & definitio in locum definiti, non mutant sensum propositionis, reliquis vocibus manentibus.

COROLLARIUM.

Itaque, si duæ propositiones hoc solo discrimine discrepant, ut quod in altera per definitionem, in altera per definitum exprimatur, reliquis propositionis vocibus manentibus; prout altera vera est aut falsa, aut hæretica aut orthodoxa; altera quoque aut vera erit aut falsa, aut hæretica aut orthodoxa.

EXEMPLUM.

Si verbi gratia hæc vox *fratres* nihil aliud denotet quam *iisdem parentibus genitos*: ita ut hæc vox *fratres* sit definitum, illa vero verba;

ba, *iisdem parentibus geniti*, sit definitio; dico ambas has Propositiones:

I. Petrus & Paulus sunt iisdem parentibus geniti:

II. Petrus & Paulus sunt fratres: esse simul aut veras aut falsas; nec fieri posse ut altera vera, altera falsa sit.

DEFINITIO I. τῦ NON POSSE.

Aliquem non posse dico, cum potentia quantumvis ad agendum statuatur instructa, in actum prodire nequit, undecumque id accidat; etsi interim in alio sensu, eoque proprio & apud homines usitato verè dici queat, *hominem illum posse*, quod secundum hanc definitionem verè etiam *non posse* dicitur.

Exemplum. Qui sanos habet oculos, si in tenebris est verè dicitur *videre non posse*, quia facultas videndi, quantumvis sana, sine lumine in actum prodire nequit; etsi interim quod ad videndi facultatem attinet, veram habeat videndi potentiam, secundùm quam verè dicitur *posse videre*.

DEFINITIO II. NECESSARII.

Necessarium illud dicitur sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibus est necessarius ad conservationem vitæ humanæ; & illud est simpliciter necessarium.

Vel sine quo res convenienter esse non potest; sicut equus est necessarius ad iter; & illud est tantum secundum quid necessarium seu utile. Ita S. Thomas plurimis in locis. 1. p. q. 41. a. 2. ad 5. & 2. 2. q. 58. a. 8. ad 2. Et q. 141. a. 6. ad 2. Et 3. p. q. 1. a. 2. c. & q. 46. a. 1. c. & q. 84. a. 5. c.

Nos verò hîc *necessarium* appellamus quod est *simpliciter necessarium*, secundùm id quod dictum est in Assumto Theol. 3. Quare *necessarium* est definitum.

Id verò, *sine quo aliquid esse non potest*, est definitio.

Hujus verò definitionis generalis, casus illi particulares sunt. Gratiam justo necessariam, vel ad vincendam tentationem, vel ad orandum sicut oportet pro obtinenda à Deo gratia contra tentationem, voco, sine qua justus non potest, vel tentationem superare vel orare sicut oportet, &c.

Ita ut *gratia ad superandam tentationem vel ad orandum sicut oportet justo necessaria*, sit definitum.

Gratia verò, *sine qua justus non potest, vel tentationem superare, vel orare sicut oportet*, sit definitio.

COROLLARIUM.

Ex axiom. & defin. præcedenti sequitur ambas has propositiones.

I. Alicui justo deest gratia ad superandam tentationem, vel ad orandum sicut oportet necessaria:

II. Alicui justo deest gratia sine qua non potest, vel tentationem superare, vel orare sicut oportet, esse simul veras aut falsas, hæreticas aut orthodoxas.

Etenim duæ istæ propositiones hoc solo discrimine discrepant, ut quod in altera per definitum, in altera per definitionem exprimatur, reliquis verbis manentibus, nempè *deest alicui justo*. Sed propositiones omnes in quibus ea conditio est, sunt simul aut veræ aut falsæ, &c. Ergo, &c.

PRO-

PROPOSITIONIS DEMONSTRANDÆ PARS I.

Deest interdum alicui justo gratia sine qua tentationem superare non potest in ea occasione in qua peccat.

PROBATUR

Ex corollario præcedenti, si verum est *deesse alicui gratiam ad superandam tentationem necessariam*, verum est etiam *deesse illi gratiam sine qua tentationem superare non potest.*

At deest interdum alicui justo gratia efficax ad superandam tentationem necessaria in ea occasione in qua peccat, ex assumt. 1. & 2.

Ergo deest interdum alicui justo gratia sine qua tentationem superare non potest in ea occasione in qua peccat. *Quod erat demonstrandum.*

PROPOSITIONIS DEMONSTRANDÆ PARS ALTERA.

Deest interdum alicui justo gratia sine qua orare non potest sicut oportet ad obtinendam à Deo gratiam contra tentationem in occasione in qua peccat.

Probatur eodem modo. Deest enim interdum alicui justo gratia efficax necessaria ad orandum sicut oportet in ea occasione in qua peccat. Ergo substituendo definitionem in locum definiti, deest interdum alicui gratia sine qua orare non potest sicut oportet, &c.

MONITUM.

Cum his demonstrationibus concludo *non posse* interdum aliquem justum, vel superare tentationem, vel orare sicut oportet, id semper intelligi volo secundum definitionem priùs datam τῦ *non posse*; adeoque id non impedit quin justi omnes *per donum gratuitum naturæ superadditum, quo natura corrupta sanatur & sanata elevatur ad operandum bonum vitæ æternæ meritorium*, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 2. 3. &c. possint & orare sicut oportet, & peccatum vitare, & mandata servare quantum ad sufficientiam operativæ virtutis; etsi ulteriùs indigeant auxilio Dei interiùs moventis, dirigentis & protegentis: quod non omnibus justis semper adest, & sine quo tamen, ut idem docet eadem qu. art. 9. & 10. illa omnia reipsa præstare justi non possunt, illo scilicet ultimo & completo, quem definivimus, possibilitatis modo.

PROPOSITIO THEOLOGICA

POSTERIOR CLARISSIME DEMONSTRATA.

Non semper habent justi omnes gratiam interiorem actualem ad vitandum peccatum in ea occasione in qua peccant.

Definitiones vocum præcipuarum quibus utimur in hâc propositione demonstranda.

DEFINITIO I.

Cogitationem voco quemvis actum intellectûs, sive deliberatum, sive indeliberatum.

DEFINITIO II.

Volitionem voco quemvis actum voluntatis, sive deliberatum, sive indeliberatum.

DEFINITIO III.

Gratiam voco misericordiam Dei, per quam hominem juvat in iis quæ ad pietatem pertinent; sive per exteriora adminicula, qualia sunt prædicatio verbi divini, miracula, exempla, sacramenta; sive per interiora, qualia sunt gratia sanctificans, virtutum habitus, bonæ inspirationes.

DEFINITIO IV.

Gratiam interiorem voco misericordiam Dei, per quam interiùs hominem juvat in iis quæ ad pietatem pertinent, sive per dona habitualia, sive per auxilia actualia.

DEFINITIO V.

Gratiam interiorem actualem voco misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur in iis quæ ad pietatem pertinent. Ita D. Thomas de ver. q. 24. art. 14. Pro duplici verò mentis facultate, intellectu & voluntate, duplex etiam est gratia actualis. Itaque

DEFINITIO VI.

Gratiam actualem intellectûs voco misericordiam Dei, per quam interiùs piam cogitationem in intellectu operatur.

DEFINITIO VII.

Gratiam actualem voluntatis voco misericordiam Dei, per quam interiùs piam volitionem in voluntate operatur.

MONITUM.

Non hîc disputo, an Deus piam cogitationem & piam volitionem immediatè per se ipsum in voluntate operetur, an verò mediantibus tantùm quibusdam qualitatibus transitoriis, ut recentioribus Thomistis visum est; sed sufficit mihi, piam cogitationem & piam volitionem in gratiæ actualis conceptu ita contineri, ut cum hæc adsunt, gratia actualis sit, & sine his esse non possit; neque fieri queat quin, substituendo definitionem in locum definiti, duæ illæ Propositiones

I. *Homo non habet piam cogitationem*

tionem vel piam volitionem circa aliquod objectum:

II. *Homo non habet gratiam actualem circa aliquod objectum*;

sint simul veræ aut simul falsæ.

DEFINITIO VIII.

Peccatum voco, dictum, factum, concupitum contra legem æternam. Ita Aug. l. 22. contra Faustum c. 27. Qua definitione omnia peccata tam mortalia quàm venialia comprehendo.

DEFINITIO IX.

Peccare per ignorantiam voco, cum quis planè nesciens aliquid esse peccatum, sine ullo conscientiæ scrupulo aliquid facit quod non debet facere: ut cum Judæi etiam leves ob causas repudium dicebant uxoribus; Ethnici verò plerique liberos recens natos vel exponebant, vel etiam occidi jubebant, ib sibi licitum esse arbitrati.

DEFINITIO X.

Peccare per conscientiam erroneam voco, cum quis illud facit, quod non solùm non credit esse peccatum, sed firmiter credit esse opus maximè honestum, Deoque ipsi gratissimum; ita ut non solùm quis putet se non peccare cum illud facit, sed contra se peccaturum si non faceret; ut cum Judæi Apostolos persequendo existimabant, Christo ipso teste, obsequium se præstare Deo. Qua de re Bern. ep. 77. ad Hug. c. 4. *Si ignorantiâ numquam peccatur, quid ergo causamur adversùs occisores Apostolorum, quandoquidem non solùm malum esse nescierunt interficere illos, sed insuper quoque id faciendo arbitrati sunt obsequium se præstare Deo?*

DEFINITIO XI.

Peccare per ignorantiam, subreptionem, & inconsiderantiam voco, cum quis inter peccandum nullo modo cogitat id quod facit æquum sit an iniquum; etsi fortasse, si animum adverteret, non ignoraret illud sibi minimè esse faciendum. Ut enim rectè docet Aug. de Trin. l. 10. c. 5. *Aliud est rem non nosse, aliud de re non cogitare. Neque enim*, inquit, *multarum doctrinarum peritum ignorare grammaticam dicimus, cum eam non cogitat, quia de medicinæ arte tunc cogitat*; sive, ut ait S. Thomas 1. 2. q. 77. a. 2. *Nihil prohibet aliquid sciri in habitu, quod tamen actu non consideratur.* Plena est hominum vita talibus peccatis quæ per subreptionem & incogitantiam fiunt.

DEFINITIO XII.

Peccare per passionem voco, cum *ille qui est in passione constitutus*, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 77. a. 2. *non considerat in particulari & in actu, id quod scit in universali & in habitu; puta intemperantiam in cibo esse fugiendam, in quantum passio impedit talem considerationem.* Sic peccare Aristoteles docet eos quos incontinentes vocat l. 7. Ethicor. c. 3. & post eum S. Thomas loco cit.

DEFINITIO XIII.

Peccare per malitiam voco, quando quis sciens & volens inordinata voluntate, plus diligit aliquod bonum temporale, pu a divitias & voluptatem, quàm o di-

nem rationis, vel legis divinæ, vel charitatem Dei. *Cum enim malum nihil aliud sit quàm privatio alicuius boni; per hoc quòd quis scienter vult dispendium pati in aliquo spiritualium bonorum, ut potiatur aliquo temporali bono, dicitur ex certa malitia vel industria peccare, quasi scienter malum eligens.* Ita S. Thomas 1. 2. q. 78. a. 1.

COROLLARIUM I.

Peccata per ignorantiam & peccata per conscientiam erroneam ad unum genus referri possunt, quod universim dicitur, peccare per ignorantiam. In eo enim conveniunt, quòd absit à mente peccantis cognitio rei faciendæ, tum universalis & in habitu, tum particularis & in actu. Peccata verò per incogitantiam & peccata per passionem ad unum itidem genus pertinent, quod peccare per infirmitatem dicitur. In eo enim conveniunt & à prioribus discrepant, quòd habeat qui per incogitantiam & passionem peccat, cognitionem rei faciendæ in universali & in habitu, non habeat verò, interim dum peccat, in particulari & in actu: quod aliter vocatur consideratio seu animadversio.

COROLLARIUM II.

Peccata omnia secundùm causas interiores considerata ad illa tria genera reduci possunt, *ignorantiæ*, *infirmitatis*, & *malitiæ*: estque illa divisio in suo genere adæquata. Ita S. Th. 1. 2. q. 76. & 78. a. 1.

DEFINITIO XIV.

Vitare peccatum voco, ab aliquo peccato quod periculum est ne admittatur ita abstinere, ut non aliqua prava cupiditate id facias, sicut clavus clavo pellitur, sed ex pio in Deum affectu.

DEFINITIO XV.

Gratiam actualem ad vitandum peccatum voco, quâ homo juvatur ad vitandum peccatum.

DEFINITIO XVI.

Juvari homo dicitur ad vitandum peccatum, vel ex parte intellectûs per inspirationem piæ cogitationis, vel ex parte voluntatis per inspirationem piæ volitionis, cum per alterutram removetur id quod ex parte intellectus, vel ex parte voluntatis, animam impedit ne moveatur ad abstinendum à peccato.

ASSUMTUM THEOL. GENERALE.

Ignorantia ex parte intellectus, per quam fit *ut lateat* aliquid esse peccatum, vel etiam certo credatur non esse peccatum, & infirmitas ex parte voluntatis, per quam fit *ut non delectet*, vel facere bonum, vel à peccato abstinere, *vitia sunt quæ impediunt animam, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum.* Ex Aug. l. 2. de pecc. mer. c. 17.

COROLLARIUM *ex hoc assumto & Def.* 16.

Tum demum homo dicitur habere gratiam actualem quâ juvatur ad vitandum peccatum, vel ex parte intellectus, vel ex parte voluntatis, cum per inspirationem piæ cogitationis *innotescit ei quod latebat*, vel per inspirationem piæ volitionis *suave fit ei quod*

non delectabat; ut etiam tradit ibid. S. Aug. his verbis: *Ut autem innotesat quod latelat & suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est qua hominum adjuvat voluntates.*

AXIOMATA

Vel naturaliter nota, vel præcedentium definitionum manifestè consectaria.

AXIOMA I.

Qui nullam habet cogitationem nullamque volitionem circa aliquod objectum, puta de vitando peccato, non habet piam cogitationem vel piam volitionem circa illud objectum.

AXIOMA II.

Nihil volitum quin præcognitum. Unde manifestè sequitur eum qui nullam habet cogitationem circa aliquod objectum, nullam etiam circa illud objectum volitionem habere, ac proinde nec piam.

COROLLARIUM.

Qui nullam habet cogitationem de vitando peccato, nullam habet etiam gratiam actualem ad vitandum peccatum. Id manifestè sequitur ex duobus præcedentibus Axiomatis, & ex definitione gratiæ actualis. Qui enim nullam habet cogitationem de vitando peccato, nullam habet circa vitandum peccatum piam cogitationem vel piam volitionem. Habere autem gratiam actualem est habere piam cogitationem vel piam volitionem sibi à Deo inspiratam. Ergo qui nullam habet cogitationem de vitando peccato, nullam etiam habet gratiam actualem ad vitandum peccatum.

AXIOMA III.

Qui peccavit per ignorantiam sive simplicem sive erroneā ac proinde ex def. 9. & 10. neque sciens neque cogitans se peccare. Item qui peccavit per incogitantiam nullo modo advertens se peccare, vel per passionem eo modo quo dictum est in def. 12. hoc est actu solùm considerans quod libebat, non quod licebat, in his omnibus casibus qui peccavit, nullam habuit cogitationem de vitando peccato: quod in duobus prioribus ne in universali quidem & in habitu cogitavit esse peccatum, in duobus verò posterioribus cogitavit quidem in universali & in habitu, sed in particulari & in actu non consideravit nec cogitavit esse peccatum. Unde patet contra hypothesim pugnare, quod talis habuisse dicatur piam cogitationem de vitando peccato.

COROLLARIUM I.

Ergo nec gratiam actualem habuit ad vitandum peccatum, ex Coroll. Axiom. 2.

COROLLARIUM II.

Multo etiam minùs talis dici potest, in his omnibus casibus habuisse gratiam actualem quā juvetur ad vitandum peccatum, secundùm def. 16. & ejus Corollarium, hoc est inspirationem piæ cogitationis, per quam ei innotuerit quod latebat, & inspirationem piæ volitionis per quam ei suave factum sit quòd non delectabat. Supponimus enim ei nihil de novo innotuisse, quod eum ante lateret, & nihil ei suave factum esse quod ante eum non delecta

ret: quia sublata cogitatione circa aliquod objectum, tollitur actualis notitia in intellectu & actualis delectatio in voluntate circa illud objectum.

ASSUMTA THEOLOGICA
Ex præcedentibus clara, vel experientia notissima.

ASSUMTUM I.

Justi interdum peccant vel ex ignorantia sive simplici sive cum errore conjuncta; vel ex infirmitate, hoc est per incogitantiam & passionem. Probatur ex divisione peccatorum in peccata ex ignorantia, ex passione, & malitia. Nemo enim dixerit justos numquam peccare nisi ex certa malitia: ergo peccant interdum vel ex ignorantia, vel ex passione. Sed de uno quoque speciatim agere, non abs re erit. Ergo sit

ASSUMTUM II.

Justi interdum peccant per ignorantiam, secundùm definit. 9. Hinc Aug. l. de Spir. & litt. c. ult. *In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere vel non displicere quod facimus; & posteà per Scripturam ejus, sive certa & perspicua ratione commoniti cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.* Et lib. 6. in Jul. c. 16. *Omni reatu omnium malorum caret baptizatus, non omnibus malis. Numquid caret ignorantia malo, per quod a nescientibus innumera perpetrantur mala?*

EXEMPLA. Petrus, cum à Paulo reprehensus est, quòd non rectè ambularet ad Evangelii veritatem, qui certè non cogitabat tum se peccare.

Fabiola, quæ vivente marito alium duxit, quia *persuaserat sibi*, inquit Hieronymus in ejus Epitaphio, *& putabat à se virum jure dimissum, nec Evangelii vigorem noverat, in quo nulendi universa causatio, viventibus viris, fœminis amputatur, dum multa diaboli vitat vulnera, unum incauta vulnus accepit.* Quod peccatum lethale fuisse tum ejus natura indicat, tum Hieronymus, qui *naufragium* eam fecisse per culpam hanc significat, nec nisi per publicam pœnitentiam ad Ecclesiæ Communionem admissam fuisse.

Libellatici, qui libellos magistratibus offerebant, vel à magistratibus recipiebant, quibus sacrificasse videri poterant, quos S. Cyprianus in Ep. ad Anton. id fecisse testatur, *quòd existimantes sibi satis esse quod non sacrificavissent, errore decepti erant.*

Multi sunt qui, dispensationibus sine idonea causa obtentis, plena securitate faciunt quod eis facere non licet; quos tamen, secundùm sapientiores Theologos, illæ dispensationes sine idonea causa concessæ à peccato coram Deo non eximunt.

Pueri multi, præsertim rustici, parentum vel pastorum incuriá in summa Christianæ pietatis ignorantia educati, partam plerumque in baptismo innocentiam perdunt iis peccatis quæ peccata esse nesciunt; nihil verò minùs norunt quàm adversùs ingruentes

tentationes, Dei gratiam esse implorandam.

ASSUMTUM III.

Peccant interdum justi per conscientiam erroneam, secundùm quod dictum est in defin. 10. Quales sunt boni alioquin viri, qui habent zelum, sed non secundùm scientiam.

EXEMPLA. Multi ex Judæis ad Christum conversis improvido legis zelo ducti, Gentiles cogebant judaizare, eo ipso obsequium se præstare Deo arbitrati, cum tamen peccarent, ut docet Paulus.

S. Cyprianus, cum anabaptismum totis animi viribus tueretur, & ob hanc causam commotior in Stephanum Papam insurgeret. *Quam tamen*, inquit August. *in candidissimo pectore maculam sanguis pro Christo effusus abstersit.*

ASSUMTUM IV.

Justi interdum peccant per incogitantiam, inconsiderantiam, subreptionem. Hinc justi omnes cum Davide ad Deum quotidie clamant: *Delicta quis intelligit! Ab occultis meis munda me, Domine.* Hinc omnes Sacerdotes in sanctissimo Missæ sacrificio veraciter & humiliter se illud offerre dicunt, *pro innumerabilibus peccatis & negligentiis & offensionibus suis*; quod profectò intelligi solùm potest de peccatis quæ incogitantibus excidunt.

Huc etiam referri debet, vel ad superiora, quod parùm interest, quod docet Chrysost. hom. 11. in 1. ad Corinth. *Ideò Paulum de seipso dixisse: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; eo quòd in iis peccare potuisset, quæ peccata esse ignorasset.* Et quod ait Hom. 6. in Matth. *Nos in die judicii puniendos, non ob ea solùm quæ peccata fuisse cognovimus, sed ob ea etiam quæ non novimus.* Exempla referre supervacaneum est, cum ea quisque ex seipso petere possit. Nullus enim est qui non quotidie experiatur in multis se peccare, quæ inter peccandum nullo modo advertit, sed posteà tantùm cum conscientiam diligentiùs excutit.

ASUMTUM V.

Peccant interdum justi ex passione ad eum modum qui notatus est in Defin. 12. quæ est S. Thomæ; cum *qui est in passione constitutus non considerat actu & in particulari id quod facit, sibi non esse faciendum; licet id noverit in universali & in habitu.*

Sic justi naturâ iracundi multa faciunt per iram, quæ irâ durante justissima sibi videntur, quorum tamen posteà maximè eos pœnitet. Facilè potest contingere, ut qui blasphemandi consuetudinem contraxit, etsi ad Deum conversus præsertim in conversionis initio, si ab irâ corripiatur, in blasphemiæ verba cum scandalo prorumpat.

Ardentior in amicos vel propinquos affectus, ita plerumque excæcat viros alioquin bonos, ut eorum causâ ea sine peccato se facere certò credant, quæ sine peccato fieri nullatenus possunt; ut cum viri pietatis opinione spectabiles ex reditibus Ecclesiasticis, quæ sunt patrimonia pauperum, propin

propinquos ditant, vel Ecclesiasticas dignitates non dignioribus, sed amicis & propinquis suis conferunt, etiam plerumque indignis.

PROPOSITIO
DEMONSTRANDA.

Non semper habent justi omnes gratiam interiorem actualem ad vitandum peccatum in ea occasione in qua peccant.

Aliqui justi interdum peccant vel per ignorantiam, vel per conscientiam erroneam, vel per incogitantiam, vel per passionem; *ex assumtu superioribus.*

At qui sic peccant non habent gratiam actualem ad vitandum peccatum in ea occasione in qua peccant; *ex axiomatis.*

Ergo non semper habent justi omnes gratiam interiorem actualem ad vitandum peccatum in ea occasione in qua peccant. *Quod erat demonstrandum.*

PROPOSITIONES
Consectariæ duæ.

PROPOSITIO I.

Nihil prohibet alicui interdum justo deesse gratiam actualem ad vitandum peccatum in ea occasione in qua peccat mortaliter & à justitia excidit.

Probatur. Nihil prohibet ea peccata, quæ à justis per ignorantiam vel per passionem quandoque committuntur, esse interdum peccata mortalia, ut patet exemplo Fabiolæ, Libellaticorum, & illorum qui ex carnali in propinquos affectu, Ecclesiæ bona sublevandæ pauperum inopiæ destinata in divites effundunt: eorum denique puerorum qui malè educati, per ignorantiam in peccata mortalia labuntur.

At in ejusmodi peccatis, quæ qui committunt, vel nesciunt propter ignorantiam, vel non advertunt propter passionem se peccare, non adesse peccantibus gratiam actualem in ea occasione in qua peccant, demonstratum est.

Ergo nihil prohibet alicui interdum justo deesse gratiam actualem ad vitandum peccatum in ea occasione in qua peccat mortaliter, & à justitia excidit. *Quod erat demonstrandum.*

PROPOSITIO II.

Non semper adest justis gratia actualis ad obtinendam à Deo gratiam contra tentationem peccati in ea occasione in qua peccant, cum deest illis gratia actualis ad vincendum illud peccatum.

Probatur. Cogitatio de obtinenda à Deo gratia contra tentationem peccati, non potest esse sine aliqua cogitatione de vitando peccato.

At in superioribus demonstratum est, justos interdum peccare, etiam mortaliter, sine ulla cogitatione de vitando peccato, & tum non habere gratiam actualem ad vitandum peccatum.

Peccant ergo interdum justi sine ulla cogitatione de obtinenda à Deo gratia contra tentationem peccati.

At qui nullam habet cogitationem

tionem de obtinenda à Deo gratia contra tentationem peccati, non habet gratiam actualem pro obtinenda illa gratia, ut ex dictis de gratia actuali ad vitandum peccatum facile colligere est.

Ergo non semper adest justis gratia actualis ad obtinendam à Deo gratiam contra tentationem peccati in ea occasione in qua peccant, cum deest illis gratia actualis ad vincendum illud peccatum. *Quod erat demonstrandum.*

A L I T E R.

Pueri post baptismum apud infideles educati, vel etiam apud Christianos, sed parentum incuria de Christianæ pietatis officiis nihil prorsus edocti, quales nimium multi sunt, præsertim in agris, ut supra dictum est, dum primo lethali peccato justitiam in baptismo partam amittunt, nihil minùs cogitant, quàm de Dei gratia adversùs tentationem imploranda, cum supponamus, quod nimium sæpe cōtingit, prorsùs eos nescire, gratiâ Dei se adversùs peccati tentationes indigere.

At, ex principiis supra positis, qui peccavit nullam prorsus habens cogitationem de gratia Dei imploranda, non habuit gratiam actualem pro imploranda Dei gratia.

Ergo potest contingere ut justus mortaliter peccet nullam habens gratiam actualem, vel ad vitandum peccatum, vel ad gratiam Dei implorandam. *Quod erat demonstrandum.*

O B J E C T I O.

Adversùs demonstratæ Propositionis præcipuum fundamentum.

Hoc unum objici posse Vir doctissimus existimavit: Justum quidem qui peccat, vel per ignorantiam simplicem, vel per conscientiam erroneam, vel per incogitantiam, vel per passionem, non habere dum peccat piam cogitationem de vitando eo peccato, quod esse peccatum vel ignorat vel non cogitat; nihil tamen obstare quin habeat piam cogitationem de vitando generatim peccato, adeóque gratiam actualem.

R E S P O N S I O.

Respondeo I. Unumquemque suâ ipsius experientiâ notum habere, sæpe à nobis peccari præcipuè per subreptionem & incogitantiam, & interdum per passionem, sine ulla cogitatione de vitando peccato, sive generatim, sive in particulari.

Respondeo II. Non hîc quæri, An justus qui peccat habeat semper aliquam gratiam actualem, necne; sed, An habeat gratiam actualem ad vitandum peccatum quod committit. Nemo enim, verbi gratiâ, negare potest quin S. Petrus, cum Antiochiæ se à gentilibus ad Christum conversis subtrahebat, multas habuerit pias cogitationes, puta Judæos suæ curæ præcipuè esse commissos, ac proinde illorum infirmitati sibi esse consulendum. Sed quæritur, Utrum habuerit illam piam cogitationem & piam volitionem quibus à peccato illo retraheretur. In his enim consistit gratia actualis

lis ad vitandum peccatum. Non habuisse autem manifestum est, quia supponimus Deum, ut illius exemplo pastores omnes humilitatem doceret, subtraxisse illi ad tempus veritatis lumen quo perspiceret id quod à Paulo didicit, non rectè se ambulare ad Evangelii veritatem, & reprehensione dignum esse quod sibi laude dignum videbatur. Unde doctissimus Pontifex Gelasius B. Petro *imbellem inscitiam* attribuere non veretur.

Quare dum aliquis peccat per conscientiam erroneam, quamvis cogitationem haberet de vitando generatim peccato, illa tamen cogitatio nequaquam dici posset gratia actualis ad vitandum peccatum: quia quamdiu homo conscientiam illam erroneam habet, non solùm non juvatur ad vitandum peccatum illa cogitatione de vitando generatim peccato, sed potiùs per illam ad faciendum id quod peccatum esse nescit magis impellitur. Ut enim docet S. Thomas. 1. 2. q. 76. a. 1. *Conferens de agendis utitur quodam syllogismo, cujus conclusio est judicium, seu electio, vel operatio. Actiones autem in singularibus sunt. Unde conclusio Sylogismi operativi est singularis. Singularis autem propositio non concluditur ex universali, nisi mediante aliqua propositione singulari.* Itaque cum illa cogitatio de peccato generatim vitando non possit menti præstare nisi propositionem illam universalem: *Omne peccatum est vitandum*; ut homo juvetur per illam ad vitandum peccatum oportet ut assumat: *At quod mihi nunc faciendum occurrit, est peccatum.* Unde concludet: *Ergo vitandum est.*

Sin verò per conscientiam erroneam ita dispositus sit, ut non modò non existimet id quod faciendum occurrit esse peccatum, sed contra certò credat se peccaturum si non faceret, luce clarius est tunc ita conclusurum:

Omne peccatum est fugiendum.

Atqui peccarem, nisi facerem id quod faciendum occurrit; puta nisi ego Saulus potestate mihi à principibus data uterer ad persequendos Christianos legis inimicos.

Ergo hoc mihi faciendum est.

Ubi vides in illo casu cogitationem de vitando generatim peccato officere potiùs, quàm juvare, ad vitandum peccatum.

VIII.

VERA S. THOMÆ DE GRATIA SUFFICIENTE ET EFFICACI *Doctrina dilucidè explanata.*

Autore ANTONIO ARNALDO Doctore & Socio Sorbonico.

PRÆFATIO.

Ecclesiasticæ Veritatis fons unus, Deus: unus alveus, sacra & incorrupta Traditio, ab Apostolis, seu scripto, seu voce, ad successores & discipulos, ab illis ad Patres, à Patribus ad nos propagata. Hoc unum Ecclesiæ præsidium adversùs perduelles, quod qui vel in uno capite convellit totam ille Ecclesiam labefactat, ac fidem nudam & inermem hostibus præbet impunè calcandam. Nihil ergo necesse videbatur propositionem ab Augustino & Chrysostomo traditam, à me tantùm relatam, ac cæterorum Patrum consensione, nemine reclamante, munitam, adjectis insuper scholæ Doctorum calculis asserere. Pessimè enim de Ecclesia mereatur, qui Patres satis idoneos veritatis testes non habeat, quam non habemus nisi per illos. Sed tamen, quoniam S. Thomam numquam à Patrum autoritate distraximus, ipsiusque doctrinam præcipuo quodam studio secuti semper & venerati sumus, faciendum duximus, ut scholæ Principem Ecclesiæ Principibus adjungeremus, quò totius Ecclesiæ una fides, unus sensus una demum vox appareat. Simul nonnullis obsequendum fuit, apud quos parum tuta est antiqua veritas, nisi sub scholæ nomine & tamquam præsidio delitescat. & aliis resistendum, qui cùm S. Thomam vereri se fingant, ejus doctrinam sub alieno nomine incessere, & tristioribus notis inurere nihil verentur. Id igitur nobis hâc in scriptione propositum est, Angelici Doctoris mentem ac sensum ipsius verbis expressum sincerè & explanatè Theologorum proprio & scholastico plane more omnium oculis subjicere, quò simul illud dilucescat Epistolæ meæ propositionem, tot calumniis vexatam, nihil omnino ab illius doctrinâ esse disjunctam, neque damnari posse, quin S. Thoma pariter damnato, tota ipsius Theologia funditus corruat. Cæterùm, si qua & Christiano, & Sacerdoti fides, sanctissimè confirmo, non alio sensu hanc propositionem aut scriptam umquam à me aut intellectam, quàm eo quem omnibus S. Thomæ principiis consentire, perspicuè, ni fallor, jamjam ostensurus sum.

VERA

VERA S. THOMÆ DE GRATIA SUFFICIENTE ET EFFICACI *Doctrina dilucidè explanata.*

ARTICULUS PRIMUS.

Duplex auxilium gratiæ : Habituale donum, & auxilium Dei moventis.

EX doctrina S. Thomæ duplex est auxilium gratiæ Dei. Primum est auxilium Dei hominem moventis ad bene agendum; alterum est habituale donum, naturæ divinitùs inditum; sive, ut aliter vocat, Virtus gratuita virtuti naturæ superaddita. *Gratia*, inquit S. Th. 1. 2. qu. 111. art. 2. in c. *dupliciter potest intelligi : Uno modo, divinum auxilium quo nos movet ad bene volendum & agendum; alio modo, habituale donum nobis divinitùs inditum.* Et qu. 112. art. 1. *Gratia dicitur dupliciter : quandoque quidem, ipsum habituale donum Dei; quandoque autem, auxilium Dei moventis animam ad bonum.* Et qu. 110. art. 2. in c. *In eo*, inquit, *qui dicitur gratiam habere, significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem supra, quòd dupliciter ex gratuitâ Dei voluntate homo adjuvetur. Uno modo, in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum : & hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animæ. Actus enim moventis in moto est motus. Alio modo adjuvatur homo ex gratuitâ Dei voluntate secundùm quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur.* Multis aliis locis duplex illud auxilium gratiæ Dei distinguit S. Thomas, ut qu. 109. art. 2. 3. 4. 6. 9. 10.

ARTICULUS II.

Vox gratiæ apud S. Thomam pro habituali dono sumi solita.

CUm absolutè gratiam nominat S. Thomas, non illud prius Dei moventis auxilium, sed hoc posterius habituale donum solet intelligere. Unde nil mirum si quod Patres sine gratia fieri posse negant, id ipse sine gratiâ fieri posse interdum asserat. Patres enim nomine gratiæ sine qua nihil fieri posse docent, inspirationem bonæ voluntatis, sive auxilium Dei interiùs moventis intelligunt, sine quo ipse D. Thomas fatetur nihil boni ab homine fieri posse.

posse. Ipse verò gratiam justificantem intelligit, sine qua multa benè à peccatoribus fieri possunt, cum per auxilium Spiritus sancti nondum inhabitantis sed moventis adjuvantur. En locus egregius, quo hæc omnia explanantur & confirmantur, De Ver. qu. 24. art. 14. *Ad bonum quod est supra naturam humanam constat liberum arbitrium non posse sine gratia: quia cum per ejusmodi bonum homo vitam æternam mereatur, constat quod sine gratia homo mereri non potest. Unde si gratiam velimus dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominis salutem; sic nec ullum bonum homo potest facere sine gratia Dei, sed communiter loquentes utuntur nomine gratiæ pro aliquo dono habituali justificante.* Quare de hac gratia quod est donum habituale, priùs videndum est quid doceat S. Thomas.

ARTICULUS III.

Quid sit Gratia habitualis.

Gratia pro habituali dono accepta ex S. Thoma *est qualitas supernaturalis animæ justificatorum à Deo infusa, ut suaviter & promptè ab ipso ad æternum bonum consequendum moveantur.* Ita D. Thomas 1. 2. qu. 110. art. 2. in c. Cujus rei hanc affert rationem. *Non est*, inquit, *conveniens, quòd Deus minùs provideat his quos diligit ad supernaturale bonum habendum, quàm creaturis quas diligit ad naturale bonum habendum. Creaturis autem naturalibus sic providet, ut non solùm moveat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas & virtutes quasdam quæ sunt principia actuum, ut secundùm se ipsas inclinentur ad hujusmodi motus. Et sic motus, quibus à Deo moventur, fiunt creaturis connaturales & faciles secundùm illud Sap.* 8. Et disponit omnia suaviter. *Multò igitur magis illis quos movet ad consequendum bonum supernaturale æternum, infundit aliquas formas seu qualitates supernaturales, secundùm quas suaviter & promptè ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum. Et sic donum gratiæ qualitas quædam est.*

Hoc loco observes & colligas, quod in rebus naturalibus formæ virtutesque naturales efficiunt & præstant, id in justificatis ad actus supernaturales gratiam habitualem præstare. Ergo, ut illæ sunt actuum naturalium principium, & quamdam afferunt ad suos quæque actus propensionem, sic gratia habitualis principium est actuum supernaturalium, & ad ejusmodi actus propensos efficit justificatos; nec tamen illi motus in iis sunt, nisi quatenus à Deo moventur, cum ideò illa forma seu qualitas in iis sit, non ut per se ipsi se moveant, *sed ut promptè ac suaviter à Deo moveantur ad bonum æternum consequendum.* Id ex sequentibus magis etiam dilucescet.

ARTICULUS IV.

Gratia habitualis naturam sanat, elevat, dat posse mandata implere, & peccata vitare.

AUxilium illud gratiæ in dono habituali situm quatuor in justis efficit. Primò enim naturam hominis corruptam sanat. Unde D. Thomæ *Gratia sanans* sæpe dicitur. In hoc enim præcipuè natura nostra peccato corrupta est, *quod homo secundùm appetitum voluntatis rationalis propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum*, hoc est, omnia ad seipsum refert, non ad Deum, *nisi sanetur per gratiam Dei*, ut inquit idem qu. 109. art. 3. Per gratiam verò justificantem mens habitualiter *subditur Deo, & in eo constituit finem suæ voluntatis*, ut docet ead. qu. art. 8.

Secundò naturam elevat ad producenda opera vitam æternam promerentia. *Vita enim æterna*, inquit eadem qu. art. 5. *est finis excedens proportionem naturæ humanæ. Et ideò homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria, proportionata vitæ æternæ, sed ad hoc exigitur altior virtus, quæ est virtus gratiæ, hoc est, virtus superaddita virtuti naturæ*, quà voce justificantem gratiam semper intelligit.

Tertiò dat homini ut possit implere omnia legis præcepta. Primò enim docet S. Thomas sine gratia justificante omnibus præceptis neminem satisfacere posse, non quòd is qui gratia justificante caret, nullo non in actu præcepta violet, sed quòd fieri non possit, quin subinde in aliquas præcepti prævaricationes incidat, ut ampliùs explicabitur ubi de quarto effectu. Deinde qu. 106. art. 1. cum dixisset legem novam esse principaliter ipsam gratiam Spiritus sancti in corde fidelium scriptam, quibus verbis gratiam habitualem apertè notat, mox addit in responsione ad secundum: *Aliquid est inditum homini quasi superadditum per gratiæ donum. Et hoc modo lex nova est indita homini non solùm indicans quid sit faciendum, sed etiam adjuvans ad implendum.* Ubi manifestè docet gratiam habitualem, sive superadditum illud gratiæ donum ad implenda legis mandata nos adjuvare, adeoque per illam nos ea servare posse.

Quartò dat omnibus justis ut possint ab omnibus mortalibus peccatis abstinere. Id clarè docet in conclusione articuli 8. ejusd. quæst. 109. *Homo*, inquit, *in statu naturæ corruptæ peccata mortalia & singula & omnia; venialia autem singula, sed non omnia, vitare potest, si est natura per gratiam infusam reparata; aliàs enim ne mortalia quidem omnia, præsertim longo tempore, vitare potest.* Id verò sic explicat in corpore articuli.

Antequam hominis ratio, in qua est

est peccatum mortale, reparetur per gratiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundùm aliquod tempus; quia non est necesse quod continuò peccet in actu, sed quòd diu maneat absque peccato mortali, esse non potest. Unde & Gregorius dicit super Ezech. quòd peccatum quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et hujus ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, etiam ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis. Per finem autem oportet quod regulentur omnes actus humani.......Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa, propter quæ consequenda vel vitanda homo recedit à Deo, contemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter, præcipuè quia in repentinis homo operatur secundùm finem præconceptum, & secundùm habitum præexistentem, ut Philosophus dicit in 3. Ethic. quamvis in præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præconcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere ut diu permaneat, quin operetur secundùm consequentiam voluntatis deordinatæ, à Deo, nisi citò per gratiam ad debitum ordinem reparetur. Hactenus S. Thomas. Ubi notandum de sola habituali gratia illum loqui, & tamen disertè docere hominem posse & singula & omnia peccata mortalia vitare cum natura est per gratiam infusam, hoc est habitualem, reparata. Unde etiam qu. 106. art. 2. ad 2. *Gratiam novi Testamenti* (quam infusam & naturæ inditam Spiritus Sancti Gratiam esse docet) *auxilium de se sufficiens ad non peccandum* vocat. *Etsi*, inquit, *Gratia novi Testamenti hominem adjuvet ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono, ut homo peccare non possit. Hoc enim pertinet ad statum gloriæ. Et ideò si quis post acceptam gratiam novi Testamenti peccaverit, majori pœna est dignus, tamquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato*, hoc est gratiâ in justificatione acceptâ, *non utens; nec tamen propter hoc dicitur quòd lex nova iram operatur, quia quantum est de se sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Quibus in verbis qui gratiam actualem sufficientem invenisse se jactant, ad ipsum potiùs S. Thomæ locum remittendi sunt, quàm studiosè in tam aperta fallacia refellendi: cùm ipse titulus articuli: *Utrum lex nova justificet*, & sæpiùs repetita vox *gratiæ Spiritus sancti interiùs datæ*, & *legis in corde scriptæ*, quibus verbis *donum habituale justificans* semper designat S. Thomas, non aliam hoc loco gratiam intelligi satis ostendant. Id etiam ex eo patet quòd pro eodem sumit S. Thomas, auxilio sibi dato non uti, & post acceptam gratiam peccare, quod posterius ad gratiam justificantem haud dubiè pertinet. Deinde nusquam ait S. Thomas de auxilio Dei moventis

tis

tis nos eo uti vel non uti; cum illud auxilium nihil aliud sit, ut infra ostendemus, quàm misericordia Dei quæ bonam ipsam voluntatem, per quam cæteris rebus, & potissimùm habitibus utimur, in nobis operatur. Habituum verò maximè proprium est ex S. Thomâ, ut qui eos habet, iis utatur, vel non utatur, prout voluerit. *Unde & habitus*, inquit 1. 2. q. 78. art. 2. *definitur, quo quis utitur cum voluerit*: quod & alibi sæpissimè docet. Denique quod ait ibid. *Gratiam novi Testamenti, etsi adjuvet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmare in bono, ut homo peccare non possit; hoc enim pertinet ad statum gloriæ*, manifestò demonstrat de gratia habituali id esse intelligendum. Loquitur enim de gratiâ, quæ hominem constituit in certo statu, cujusmodi est illa quâ homo in statu gloriæ in bono confirmatur: at hæc habitualis est ex S. Thoma. Nec verò de auxilio Dei moventis rectè dici potest, illud in bono non confirmare. Nam si ita intelligas, auxilium illud non in perpetuum confirmare in bono, ridiculum est & superfluum, quia auxilium istud non est aliquid permanens; si verò intelligas auxilium istud non summovere peccatum quatenus datur, contrarium esset S. Thomæ, qui disertè alibi tradit, nimirum 2. 2. q. 24. art. 11. *Si consideretur charitas ex parte Spiritus sancti moventis animam ad diligendum Deum, ex hac parte charitatem impeccabilitatem habere ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit*: quorum verborum sensum infra explicabimus.

ARTICULUS V.

Cujusmodi sit ea potestas mandata implendi & peccata vitandi, quam dat gratia habitualis.

Ex superioribus patet, justis omnibus mandata divina possibilia esse longè potiori ratione quàm possibilia sint peccatoribus. Ex sanctorum enim Patrum doctrinâ, nulli prorsus homini quantumvis impio & scelerato mandata divina impossibilia sunt, quia possunt omnes homines ea servare si velint, etiamsi ut velint præparanda sit voluntas à Domino. Ex Sancto enim Augustino *in potestate nostra id esse dicitur quod fit si volumus, & si nolumus non fit. Certum est verò*, ut idem inquit, *nos mandata servare si volumus*, modò plenè & integrè velimus. Verùm non eâ tantùm ratione præcepta omnia justis omnibus possibilia sunt, sed præterea, quia per virtutem gratuitam naturæ superadditam, & in ipsa justificatione acceptam possunt ea servare, quatenus ea gratia in suo genere, hoc est in genere habitualis doni, sufficienter adjuvat

adjuvat ad non peccandum, *quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis*, ut loquitur sanctus Doctor de integræ naturæ potestate ad operandum bonum naturæ proportionatum 1. 2. qu. 109. art. 2. etsi illud operari non possit *sine auxilio Dei moventis*, ut ibidem disertè tradit. Est enim Gratia habitualis, ex S. Thoma, virtus superaddita naturæ, cujus eadem est vis & efficientia in statu naturæ corruptæ ad opera æternam vitam promerentia, quæ virtutis naturalis erat in statu naturæ integræ ad opera naturæ suæ proportionata. Ut hæc *posse* largiebatur, sic etiam illa. Ut hæc indigebat Dei moventis auxilio, sic item illa. Non ergo alia ratione gratia habitualis dicitur auxilium de se sufficiens ad non peccandum vel ad mandata servanda, quàm quia dat homini posse *quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis*; nec indiget homo, ut id re ipsa præstet, alia sibi indita operativa virtute, hoc est alio habituali dono, etsi ulteriùs indigeat auxilio Dei moventis, ut accuratiùs etiam ex S. Doctore demonstrandum est.

ARTICULUS VI.

Non potest justus operari bonum & vitare peccatum sine novo auxilio Dei moventis.

IDEM enim D. Thomas, qui docet gratiam habitualem esse auxilium de se sufficiens ad non peccandum, & posse hominem cujus natura per gratiam infusam reparata est, ab omnibus peccatis mortalibus abstinere & à singulis venialibus, non minùs clarè docet hominem, quamvis justificatum, non posse operari bonum & vitare peccatum sine novo auxilio gratiæ ipsum interiùs moventis, hoc est, sine altero illo gratiæ genere quod ab habituali dono distinguit, cum sæpe ait: *Gratiam dupliciter posse intelligi: uno modo, auxilium divinum quo nos movet ad volendum & agendum; alio modo, habituale donum nobis divinitus inditum.*

Quærit enim S. Thomas qu. 109. art. 9. *Utrum ille qui consecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonum & vitare peccatum absque auxilio gratiæ.* Ita verò respondet: *Cum nullum agens secundum agat nisi in virtute primi, sitque caro spiritui perpetuo rebellis, non potest homo, licèt jam gratiam consecutus, per seipsum operari bonum & vitare peccatum absque novo auxilio gratiæ Dei ipsum moventis, dirigentis, & protegentis, quamvis alia habitualis gratia ad hoc ei necessaria non sit.* Quod magis explicans in corpore articuli:

Dicendum, inquit, *quòd, sicut supra dictum est, homo ad rectè agendum dupliciter auxilio Dei indiget: uno quidem modo, quantùm ad aliquod habituale donum per quod natura humana corrupta sanetur, &*

etiam sanata elevetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ, quæ excedunt proportionem naturæ. Alio modo, indiget homo auxilio gratiæ, ut à Deo moveatur ad agendum.

Quantùm igitur ad primum auxilii modum, homo in gratia existens non indiget alio auxilio gratiæ quasi aliquo alio habitu infuso; indiget tamen auxilio gratiæ secundùm alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum: & hoc propter duo. Primò quidem ratione generali propter hoc quòd, sicut supra dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ: secundò ratione speciali propter conditionem status humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantùm ad mentem; remanet tamen in ea corruptio & infectio quantùm ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quædam ignorantiæ obscuritas in intellectu, secundùm quam, ut dicitur etiam Rom. 8. Quid oremus sicut oportet, nescimus. *Propter varios enim rerum eventus, & quia nos ipsos non perfectè cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expediat, secundùm illud Sap. 9.* Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ. *Et ideò necesse est nobis, ut à Deo dirigamur & protegamur, qui omnia novit & omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam convenit dicere:* Et ne nos inducas in tentationem; *&*, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, *& cætera quæ in Oratione Dominica continentur ad hoc pertinentia.*

Cum verò sibi objecisset: *Per gratiam Spiritus sanctus in nobis habitat. Sed Spiritus sanctus cum sit omnipotens, sufficiens est ut nos inducat ad benè operandum & nos à peccato custodiat. Ergo homo gratiam consecutus potest utrumque prædictorum absque alio auxilio gratiæ:* ita respondet, ut apertè doceat non sufficere justo, ut bonum operetur & vitet peccatum, quòd Spiritus in eo habitet per gratiam justificantem; sed præterea requiri, ut novo & speciali auxilio à Spiritu sancto moveatur ad rectè agendum. *Ad secundum*, inquit, *dicendum, quòd operatio Spiritus sancti, quæ nos movet & protegit, non circumscribitur per effectum habitualis doni quod in nobis causat; sed præter hunc effectum, nos movet & protegit simul cum Patre & Filio.*

ARTICULUS VII.

Indiget justus ad perseverandum, ut perseverantia ei à Deo detur.

Eodem nixus fundamento quærit iterum S. Thomas arr. sequenti: *Utrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseverandum*; & concludit, hominem etiam in gratia constitutum *indigere ut ei perseverantia à Deo detur.* Et rursus: *Indiget*,

get, inquit, *homo in gratia constitutus ad hoc ut usque ad finem vitæ suæ in gratiâ perseveret, non quidem alia aliqua habituali gratia, sed speciali quodam divino auxilio contra tentationum impulsus illum protegente, sicut ex præcedenti quæstione apparet*, hoc est, articulo præcedenti, in quo docuerat *hominem justificatum non posse per seipsum operari bonum & vitare peccatum absque novo auxilio Dei ipsum moventis, dirigentis, & protegentis. Et ideò postquam est aliquis justificatus per gratiam, necesse habet à Deo petere prædictum perseverantiæ donum, ut scilicet custodiatur à malo usque ad finem vitæ. Multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia.* Quæst. verò 114. art. 9. docet: *Perseverantiam vitæ non cadere sub merito, quia dependet solùm ex motione divina, quæ est principium omnis meriti. Sed Deus*, inquit, *gratis perseverantiæ donum largitur cuicumque illud largitur.* Ubi quidem agnoscit, perseverantiam orando impetrari. Verùm id non impedit quin gratis detur, quia non minùs pendet ex motione divina, ut quis perseverantiam assiduis precibus à Deo postulet, adeoque, *sic petat, quomodo & quantum res tanta petenda est*. Unde Augustinus lib. De dono perseverantiæ c. 14. cum *propter perseverandum* à Domino dictum fuisse commemorasset: *Oportet semper orare, & non deficere*; continuò subjunxit: *Audiunt hæc & faciunt quibus datum est; non autem faciunt, sive audiant, sive non audiant, quibus non est datum...... quorum alterum ad misericordiam, alterum ad judicium pertinet.*

ARTICULUS VIII.

Potest semper justus, & aliquando non potest, diverso sensu. Aptissima in eam rem Augustini comparatio.

CERTA ergo & fixa sunt hæc duo S. Thomæ doctrinæ capita. Primò, justificatos omnes per gratiam in justificatione acceptam posse vitare omnia peccata mortalia, ac proinde in gratia perseverare & tentationes vincere quibus à gratia exciderent, quantùm scilicet *ad sufficientiam operativæ virtutis*, quia scilicet ad omnia illa præstanda non indigent ulla alia virtute sibi indita, quæ sit actuum illorum principium.

Secundò, etsi rectè dicatur justus illa omnia per gratiam justificantem posse, ut supra vidimus, certum est tamen ipsum præter auxilium habituale, indigere insuper novo & speciali auxilio Dei ipsum moventis, *sine quo non potest per seipsum operari bonum & vitare peccatum*; adeoque nec perseverare in gratia, nec tentationum impulsus superare; quemadmodum recentiores Thomistæ dicunt, per gratiam sufficientem actualem hominem posse, & tamen

men indigere gratia efficaci.

Huic doctrinæ tum illustrandæ tum confirmandæ nullum aptius exemplum est, quàm quo utitur S. Augustinus in ps. 34. ubi cum ostendisset *animam justi* à regio vate *frameam Dei* appellari, hac ipsa comparatione egregiè demonstrat, animam justi quantumvis gratiæ donis ornatam ad rectè agendum imbecillem prorsùs esse ac invalidam, nisi efficaciter à Deo moveatur. *Frameam Dei*, inquit, *dixit animam suam. Apprehendis enim animam meam & debellas inimicos meos. Et quid est anima nostra, quamvis splendida, quamvis producta, quamvis acuta, quamvis uncta, quamvis luce sapientiæ & coruscationis vibrata? Quid est ipsa anima nostra, aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet de illa? Nam qualibet optimè facta framea, si non habeat bellatorem, jacet.* Animæ justæ ad bene agendum & mandata servanda eadem ratio est quæ splendidi, acuti, uncti ensis ad vulnerandum. Quamobrem ut ille ensis, si vulnerandi virtutem spectes, rectè dicitur posse vulnerare, simillimè animam justi benè operari & mandata servare posse rectè dixeris, si virtutem supernaturalem spectes propriæ & nativæ virtuti superadditam, quam in justificatione accepit, quæ ex se apta est ad illos effectus producendos. Sed quemadmodum ille ensis ad vulnerandum aptus, nec vulnerabit, nec etiam vulnerare poterit, nisi bellatoris manu stringatur; ita anima nostra, quantumvis gratiæ donis instructa, *quid est, aut quid potest, nisi Deus illam teneat & pugnet de illa*, hoc est, nisi novo & speciali auxilio ad rectè agendum à Deo moveatur?

Sed jam videndum est quodnam sit auxilium illud Dei moventis, cujus efficaciæ, quos ad actus sit necessarium, seu quænam ea sint quæ sine illo auxilio facere non possumus.

ARTICULUS IX.

Quid sit auxilium Dei moventis. Numquam est sine actu vel intellectus vel voluntatis.

Auxilium gratiæ, quod ab habituali dono distinguit S. Thomas, ab ipso definitur, De verit. qu. 24. ar. 14. *Misericordia Dei per quam interius motum mentis operatur.* Ubi duo designantur: alterum in Deo, nempè ejus misericordia, seu dilectio & gratuita voluntas; alterum in homine, nempè motus ille mentis quem illa misericordia interiùs operatur. Ut enim docet D. Thomas qu. 110. art. 1. in concl. *Cum diligere sit velle alteri bonum, Deique voluntas rerum sit causa, certum est gratiam seu dilectionem Dei semper aliquid (nempè id quod ei vult) in anima ejus quem diligit efficere.*

efficere. Quod repetens articulo sequenti universim docet, sicut jam vidimus, *Cum aliquis dicitur gratiam Dei habere, semper significari esse in eo quemdam effectum gratuitæ Dei voluntatis.* Unde concludit, *Quantum ad illud gratiæ genus, secundùm quod anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum, gratuitum illum effectum in homine non esse qualitatem, sed motum quemdam animæ. Actio enim moventis in moto est motus.*

Quibus verbis manifestè docet non aliter Deum per gratiam illam (quam actualem Theologi appellant) ad cognoscendum vel volendum animam movere, quàm quia per gratuitam suam dilectionem & voluntatem, quæ est causa rerum, motus ipsos cognoscendi & amandi, sive, quod idem est, cognitionem & amorem interiùs in mente operatur. Unde ulteriùs sequitur, neminem moveri à Deo per auxilium gratiæ ad cognoscendum & amandum, nisi qui cognoscit & amat: *Actio enim moventis in moto motus est.* Hæc duo igitur inter se pugnant; Deum movere ad amandum, & hominem non amare; sive, Deum motum amoris in homine operari, & non esse in homine motum amoris.

ARTICULUS X.

In quo consistat auxilium Dei moventis, ex divisione gratiæ in operantem & cooperantem maximè illustratur.

EA verò S. Thomæ doctrina maximè illustratur ex divisione gratiæ in operantem & cooperantem, quam 1.2. qu. 111. art. 2. ex Augustino affert de Grat. & lib. arb. cap. 17. *Cooperando Deus in nobis perficit quod operando incæpit, quia ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens*; & ab Apostolo ipso traditam esse confirmat his verbis: *Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere.* Hanc verò gratiæ divisionem, dum ad illud gratiæ auxilium quo nos movet Deus refertur, ita explicat S. Thomas: *Operatio alicujus effectus non attribuitur mobili, sed moventi. In illo ergo effectu in quo mens nostra mota est & non movens, solus autem Deus movens, operatio Deo attribuitur: & secundùm hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu in quo mens nostra & movet & movetur, operatio non solùm attribuitur Deo, sed etiam animæ: & secundùm hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus: primus quidem interior voluntatis; & quantùm ad istum actum voluntas se habet ut mota, Deus autem ut movens; & præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ priùs malum volebat. Et ideò secundùm quod Deus movet humanam mentem ad hunc actum, dicitur gratia operans. Alius autem actus est exterior, qui cum à voluntate imperetur,*

consequens est ut ad hunc actum operatio attribuatur voluntati. Et quia etiam ad hunc actum Deus nos adjuvat, & interius confirmando voluntatem ut ad actum perveniat, & exterius facultatem operandi præbendo, respectu hujusmodi actus dicitur Gratia cooperans. Unde post præmissa verba subdit Augustinus: Ut autem velimus, operatur: cum autem volumus, ut perficiamus nobis cooperatur. Quibus addi potest quod ibidem addit Augustinus: *Tamen sine illo, vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* Ubi tria advertenda sunt. Primum est, divisionem illam ne vitiosa sit, adæquatam esse oportere, hoc est nullum esse Dei moventis auxilium, quod non sit vel operans vel cooperans. At ex D. Thoma, Gratia dicitur operans, cum Deus in voluntate actum interiorem bonæ voluntatis operatur, præsertim cum voluntas incipit bonum velle: cooperans verò, cum ad actum exteriorem, qui à voluntate imperatur, hominem adjuvat, tum interiùs confirmando voluntatem ut ad actum perveniat, tum exteriùs facultatem operandi præbendo. Ergo nullum est Dei moventis auxilium, (sive gratia actualis, ut alii vulgo Theologi appellant) sine initio vel incremento bonæ voluntatis. Unde etiam D. Aug. de Grat. & lib. arb. c. 15. *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Gratia verò Dei semper est bona, & per hanc fit ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ* (quod ad gratiam operantem pertinet.) *Per hanc etiam fit ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere divina mandata quæ voluerit, cum valde perfectèque voluerit.* Quod gratiæ cooperantis est.

Alterum est quod ex priori sequitur, actum illum voluntatis quem gratia operans sive cooperans in nobis operatur, esse actum verè liberum. Non enim nisi per actus verè liberos homo simpliciter & absolutè dici potest *bonum velle, qui priùs malum volebat*; sive, *esse bonæ voluntatis, qui priùs fuit voluntatis malæ*; in quo sita est, ex S. Thoma & S. Augustino, gratia operans: vel, *habere magnam & perfectam divina mandata implendi voluntatem, per quam ea possit implere*; in quo item sita est gratia cooperans. Unde fit ut ii omnes de quibus dici nequit, *bonam voluntatem quæ in iis esse cœperat, ita auctam fuisse, ut valde perfectèque velint divina implere mandata*, per gratiam cooperantem adjuti fuisse dici non possint. De quibus verò dici nunquam potuit, *eos fuisse voluntatis bonæ, sive habuisse saltem initium aliquod piæ voluntatis*, nunquam etiam dici possit eos per gratiam operantem à Deo fuisse adjutos. *Et tamen*, ut inquit Augustinus, *sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus*: reipsa scilicet & effectivè.

Tertium est, ita D. Thomam agnoscere interiorem actum bonæ

næ voluntatis esse in nobis divinæ gratiæ effectum, ut dicere non vereatur, *operationem illam Deo attribui, quia quantùm ad istum actum quo voluntas bonum vult, præsertim cùm incipit illud velle, mens nostra mota est & non movens; solus autem Deus movens*: non quod voluntas non agat (repugnant enim hæc inter se, voluntatem velle, & non agere) sed quia non agit, nisi quantùm à Deo agitur, ex illo Apostoli: *Quotquot spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Quod expendens Aug. de Gestis Pelagii cap. 3. *Proculdubio*, inquit, *plus est agi, quàm regi. Qui enim regitur aliquid agit, & ideò regitur, ut rectè agat. Qui autem agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur. Et tamen tantùm præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere :* Quotquot spiritu Dei aguntur, hi sunt Filii Dei.

ARTICULUS XI.

Auxilium Dei moventis semper efficax illius effectus ad quem à Deo ordinatur.

HInc verò manifestè patet auxilium illud Dei hominem moventis (præter quod nullam aliam S. Thomas gratiam agnoscit nisi habitualem, & sine quo docet justum non posse operari bonum & vitare peccatum) in sententia Doctoris Angelici, semper esse efficax & infallibile, quantùm ad id ad quod ordinatur à Deo. Id enim evidenter sequitur. Primum quidem ex illius auxilii definitione, quam tradit, De Verit. qu. 24. art. 14. *Misericordia Dei per quam interiùs motum mentis operatur.* Ut enim jam diximus, fieri non potest ut Deus moveat hominem ad agnoscendum & amandum, motum ipsum mentis, hoc est, cognitionem & amorem in ipso operando, quin sit in eo cognitio & amor. Ergo auxilium illud semper efficax est, sive, numquam eo effectu caret ad quem à Deo ordinatur. *Nullius enim Deus frustra miseretur*, ut inquit Augustinus lib. 2. ad Simpl. qu. 2. *neque dici potest, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, etiam volumus : ad eandem quippe misericordiam pertinet, ut velimus.* Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. *Ubi satis ostendit Apostolus etiam ipsam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri.*

ARTICULUS XII.

Ex dilectione Dei, quæ semper in homine efficit id quod ei vult Deus, eadem divinæ motionis efficacia demonstratur.

NEc minus apertè illud demonstratur ex Theologico illo axiomate quod S. Thomas qu. 110. art. 1. ut certissimum statuit, quodque in dubium revocari non potest, nisi ab eo qui de divina voluntate indignissimè sentit: *Cum diligere*, inquit, *sit velle alteri bonum, Deique voluntas rerum sit causa, certum est gratiam seu dilectionem Dei semper aliquid (nempe id quod ei vult) in anima ejus quem diligit, efficere.* Primùm enim generatim explicat, quid sit illud quod gratia in homine quem Deus diligit, semper efficit. Deinde pro duplici gratiæ genere, actuali & habituali, duplicem in homine gratuitæ Dei voluntatis effectum esse asserit. Ac generatim quidem docet, in quocumque gratiæ genere *quiddam esse supernaturale in homine à Deo proveniens, quo homo trahitur ad participationem divini boni. Patet enim*, inquit, *quod quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonum in creatura causatum, & secundùm hujusmodi boni differentiam, differens consideratur dilectio Dei ad creaturam. Una quidem communis, secundùm quam diligit omnia quæ sunt, ut dicitur Sap. 11. secundùm quam esse naturale rebus creatis largitur. Alia autem dilectio est specialis, secundùm quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ, ad participationem divini boni; & secundùm hanc dilectionem dicitur aliquem diligere simpliciter, quia secundùm hanc dilectionem vult Deus simpliciter creaturæ bonum æternum, quod est ipse. Sic igitur per hoc quod dicitur homo gratiam habere, significatur quiddam supernaturale in homine à Deo proveniens.* Hinc jam perspicimus, ad veram Dei gratiam id solum esse referendum quod hominem trahit ad participationem divini boni, quod est ipse Deus. Unde consequens est, in iis qui penitus Deum ignorant; quamdiu in illa ignorantia versantur, nullos esse veræ gratiæ motus, quia homo ad Deum non trahitur nisi per cognitionem & amorem, imò neque per cognitionem solam, si sit omni amore destituta.

Est ergo semper in eo qui dicitur gratiam habere, quiddam supernaturale quo trahitur ad Deum, sed diversum pro duplici gratiæ genere, ut articulo sequenti his verbis explicat: *In eo qui dicitur gratiam Dei habere, significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem, quòd dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur; uno modo in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed mo-*

tus quidam animæ. Actus enim moventis in moto est motus. Numquam igitur gratuita Dei voluntate homo adjuvatur cùm movetur ad aliquid cognoscendum vel volendum vel agendum, quin fit in homine, non qualitas aliqua, ut præter S. Thomæ mentem aliqui sentiunt, sed motus ipse cognitionis, vel voluntatis, vel actionis, ad quem Deus movet; ac proinde quin homo cognoscat, vel velit, vel agat.

Deinde non solùm dicit S. Thomas, *Gratiam seu dilectionem* (quæ ad quodcumque genus gratiæ pertinet) *semper aliquid in anima ejus quem diligit, efficere*; sed disertè docet quid sit illud quod semper efficit, *nempe*, inquit, *quod ei vult*. Ergo non solùm qualiscumque motus est in homine quem Deus per spiritum suum movet; sed ille ipse motus, sive actus animi ad quem vult Deus illum movere, semper in ipso efficitur. Quare si Deus velit aliquem movere ad actum charitatis, sive ad amandum Deum, infallibiliter ille amat Deum: si quem velit movere ad orandum, infallibiliter ille orat: si quem velit movere ad divitiarum contemptum, infallibiliter ille divitias contemnit: si quem velit movere ad eleemosynam largiendam, infallibiliter ille eleemosynam largitur: *Gratia enim sive misericordia & dilectio Dei*, per quam homines movet ad rectè agendum, *semper aliquid, nempe* ID QUOD EI VULT, *in anima ejus quem diligit, efficit.*

ARTICULUS XIII.

Habet illud auxilium necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis.

VErùm non id solùm sequitur ex principiis à S. Thoma positis; sed illud ipsum disertè docet 1. 2. qu. 112. art. 3. *Potest*, inquit, *præparatio ad gratiam* (habitualem) *dupliciter considerari. Uno quidem modo secundùm quod est à libero arbitrio, & secundùm hoc nullam necessitatem habet ad gratiæ consecutionem, quia donum gratiæ* (habitualis) *excedit omnem præparationem virtutis humanæ. Alio modo potest considerari secundùm quod est à Deo movente; & tunc habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis; quia intentio Dei deficere non potest: secundùm quod Augustinus dicit in libro de Prædestinatione Sanctorum, quòd per beneficia Dei certissimè liberantur quicumque liberantur. Unde si ex intentione Dei moventis est, quòd homo cujus cor movet gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur, secundùm illud Joan. 6. Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me.* Si is cujus cor movet Deus, infallibiliter gratiam consequitur, cum ex intentione

Dei est ut illam consequatur; proculdubio etiam consentit, nec abjicit divinam motionem: nam si non consentiret, non utique gratiam consequeretur. Itaque non de sola consecutione gratiæ, sed de quocumque actu pietatis similiter dicere possumus, Si ex intentione Dei moventis est, ut homo cujus cor movet, mandatum aliquod servet, ut ingruentem tentationem vincat, ut peccatum aliquod vitet, ut in justitia perseveret, infallibiliter mandatum servabit, tentationem vincet, vitabit peccatum, in justitia perseverabit; *quia intentio Dei deficere non potest.*

ARTICULUS XIV.

Infallibiliter Deum diligit, quem movet Spiritus sanctus ad diligendum Deum.

ILlustris etiam in eam rem locus est 2. 2. qu. 24. art. 11. ubi quærit: *Utrum charitas semel habita possit amitti.* Sic enim respondet, ut apertè doceat, ita efficax esse Dei moventis auxilium, ut licet charitas viæ, considerata ex parte subjecti quod est *vertibile secundùm arbitrii libertatem*, amitti possit, & reipsa interdum amittatur; quia non ita replet totam potentialitatem subjecti sui, ut semper actu feratur in Deum (unde quando actu in Deum non fertur, potest aliquid occurrere per quod charitas amittatur) fieri tamen non possit ut amittatur, considerata ex parte Spiritus sancti moventis animam ad diligendum Deum; hoc est, quando & quamdiu Spiritus sanctus movet animam ad diligendum Deum: quia cum infallibiliter operetur quodcumque voluerit, impossibile est ut velit movere aliquem ad actum charitatis, & ut ipse charitatem amittat peccando. Sed sanctum ipsum egregiè prorsùs & divinè eâ de re loquentem audiamus. *Respondeo dicendum, quòd per charitatem Spiritus sanctus in nobis habitat. Tripliciter ergo possumus considerare charitatem. Uno modo ex parte Spiritus sancti moventis animam ad diligendum Deum: & ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit. Unde impossibile est hæc duo simul esse vera; quòd Spiritus sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quòd ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseverantiæ computatur inter beneficia Dei quibus certissimè liberantur quicumque liberantur, ut August. dicit in libro de Prædest. Sanct. Alio modo potest considerari charitas secundùm propriam rationem. Et sic charitas non potest aliquid, nisi id quod pertinet ad charitatis rationem. Unde charitas nullo modo potest peccare, sicut nec calor potest infrigidare, sicut etiam injustitia non potest bonum facere,* ut

ut August. dicit De Serm. Dom. in monte.

Tertio modo potest considerari charitas ex parte subjecti quod est vertibile secundùm arbitrii libertatem......Sic ergo charitas patriæ, quia replet totam potentialitatem rationalis mentis, in quantum scilicet omnis actualis motus ejus fertur in Deum, inamissibiliter habetur. Charitas autem viæ non sic replet potentialitatem sui subjecti, quia non semper actu fertur in Deum. Unde quando actu in Deum non fertur, potest aliquid occurrere per quod charitas amittatur.

Cùm verò sibi objecisset quod dicitur 1. Joan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quia semen ipsius in eo manet, & non potest peccare*; ita respondet. *Ad primum dicendum, quòd autoritas illa loquitur secundùm potestatem Spiritus sancti, cujus conservatione à peccato immunes redduntur quos ipse movet quantùm ipse voluerit.*

Atque hinc duo colligas. 1. Quò mens justi urgente peccati occasione actu feratur in Deum, satis non esse ut Spiritus sanctus in ipsa per charitatem habitet, sed necessarium esse ut Spiritus sanctus actu moveat animam ad diligendùm Deum, quod non semper facit, sed tunc solùm cum ipse voluerit, *cujus conservatione à peccato immunes redduntur, quos ipse movet quantū ipse voluerit.*

Alterum est, beneficia Dei non ex scientia media habere quod efficacia sint, sive quod *iis certissimè liberentur quicumque liberantur*, ut Molina nuper commentus est, *sed ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit*: ita ut charitas ex hac parte impeccabilitatem habeat; quia impossibile est hæc duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit movere aliquem ad actum charitatis, & quòd ipse charitatem amittat peccando.

ARTICULUS XV.

Prima diversitas, cur ampliorem alter altero gratiam consequatur ex Deo variè movente.

Adeò verò auxilium illud Dei moventis semper efficax esse agnoscit S. Thomas, ut non aliunde repetendum censeat, Tum quòd ex duobus qui gratiam justificantem consequuntur, unus ampliorem gratiam quàm alter consequatur, tum quòd ex duobus qui ad habitualem gratiam se præparant, alter ita perfectè ad eam se præparet, ut illam statim consequatur; alter verò imperfectiùs quàm ut statim justificetur.

Quod ad primum enim spectat, id evidenter docet qu. 112. art. 4. ubi quærit: *Utrum gratia major sit in uno quàm in alio. Ex parte*, inquit, *subjecti gratia potest suscipere magis vel minus, prout*

ut

ut scilicet unus perfectius illustratur à lumine gratiæ, quàm alius. Cujus diversitatis ratio quidem est aliqua ex parte præparantis se ad gratiam. Qui enim magis se ad gratiam præparat, pleniorem gratiam accipit. Sed ex hac parte non potest accipi prima ratio hujus diversitatis, quia præparatio ad gratiam non est hominis, nisi in quantùm liberum arbitrium ejus præparatur à Deo. Unde prima causa hujus diversitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diversimode suæ gratiæ dona dispensat ad hoc quòd ex diversis gradibus pulchritudo & perfectio Ecclesiæ consurgat, sicut etiam diversos gradus rerum instituit, ut esset universum perfectum.

Fatetur ergo S. Thomas alterum altero pleniorem gratiam accipere, quia se magis ad gratiam præparat. Negat tamen ex hac parte primam hujus diversitatis rationem esse repetendam. Unde ergo? Ex parte ipsius Dei, qui diversimodè gratiæ suæ dona dispensat. Non quòd non det ampliorem gratiam magis se ad gratiam præparanti; sed quia ipsa præparatio, tam ut sit, quàm ut major vel minor sit, à divina Spiritus sancti cor nostrum variè prout voluerit moventis operatione pendet. Unde fit ut cui vult Deus ampliorem gratiam dare, majorem in libero ejus arbitrio præparationem ipse faciat, cui major illa gratia tribuatur.

Idem docet de charitate habituali, quæ vel ipsa est gratia sanctificans, vel secundùm S. Thomam perpetua gratiæ sanctificantis comes, 2. 2. qu. 24. art. 3. ubi quærit, *Utrum Charitas infundatur secundùm capacitatem naturalium. Quantitas*, inquit, *charitatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis; sed solùm ex voluntate Spiritus Sancti distribuentis sua dona prout vult.* Quo pacto verò? Nonne charitas habitualis eò major infunditur, quò quis magis ad eam se præparat? Ita est: sed hæc ipsa major vel minor præparatio pendet à Spiritu Sancto movente humanam mentem vel plùs vel minùs, ut ipsi placuerit. Cùm enim sibi objecisset illud Matth. 25. *Quod dedit unicuique secundùm propriam virtutem. Ad primum*, inquit, *dicendum, quòd illa virtus secundùm quam sua dona Deus dat unicuique, est dispositio, vel præparatio præcedens, sive conatus gratiam accipientis. Sed hanc etiam dispositionem vel conatum prævenit Spiritus Sanctus movens mentem hominis vel plùs vel minùs secundùm suam voluntatem.*

Quid contra hanc sanctissimam, Augustinianam, Apostolicamque doctrinam afferre possunt ij, qui conatum liberi arbitrii se ad gratiam præparantis vel gemendo, vel orando, vel se ad Deum supplici pietate convertendo, non omnipotenti Spiritus illius virtuti, qui ubi vult, quando vult, & quantùm vult spirat, sed sufficienti suæ gratiæ adscribunt, quæ nusquam non præsto sit, & cujus

jus effectus non modò major vel minor, sed vel aliquis, vel nullus sit pro nutu voluntatis humanæ?

ARTICULUS XVI.

Quod ad gratiam alter perfectè se præparet, alter minùs perfectè, ex vario Dei moventis auxilio repetendum.

NEque minùs divinæ operationis efficaciam probat, quod jam diximus à S. Thoma doceri, ab ejusdem divini auxilii varietate esse repetendum; quòd alter ita perfectè ad gratiam habitualem se præparet, ut illam statim consequatur; alter verò imperfectiùs quàm ut statim à peccato resurgat. Eximia sunt quæ in eam rem affert qu. 112. art. 2. ubi quærit: *Utrum requiratur aliqua præparatio & dispositio ad gratiam ex parte hominis.* Primùm enim egregiè prorsùs ostendit, *nullam in homine esse posse ad gratiam præparationem, quam Deus ipse non faciat. Gratia*, inquit, *dicitur dupliciter, quandoque quidem ipsum habituale donum Dei; quandoque autem auxilium Dei moventis animam ad bonum. Primo igitur modo accipiendo gratiam, præexigitur ad gratiam aliqua gratiæ præparatio, quia nulla forma potest esse nisi in materia disposita. Sed si loquamur de gratia secundùm quod significat auxilium Dei moventis ad bonum, sic nulla præparatio requiritur ex parte hominis quasi præveniens auxilium divinum; sed potiùs quæcumque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum. Et secundùm hoc ipse bonus motus liberi arbitrii, quo quis præparatur ad donum gratiæ suscipiendum, est actus liberi arbitrii moti à Deo. Et quantùm ad hoc, dicitur homo se præparare; secundùm illud Prov. 16. Hominis est præparare animum. Et est principaliter à Deo movente liberum arbitrium. Et secundùm hoc dicitur à Deo voluntas hominis præparari, & à Domino gressus hominis dirigi.* Quæ quidem Scripturæ loca apud S. Augustinum, cæterosque Patres, ipsumque S. Thomam, efficax gratiæ auxilium semper significant. Voluntatem enim præparari, idem illis est, ac *ipsum velle in nobis Deum operari*, ut ait Apostolus, seu *per Sancti Spiritus infusionem & operationem in nobis fieri ut velimus*, uti loquitur altera Synodus Arausicana can. 4. Si vero *à Domino gressus hominis diriguntur*, profectò *viam ejus volet*, ut David ipse testatur. *Sin*, ut inquit Agustinus lib. 2. op. ult. in Jul. cap. 234. *non ab illo diriguntur, homo viam Dei non volet, etsi jubeat lex ut velit.*

Itaque jam perspicimus *quæcumque in homine esse potest præparatio ad gratiam, esse ex auxilio Dei moventis ad bonum:* sive, ut in Conclusione loquitur S. Thomas, *ad illud moventis Dei auxilium*

xilium sequi. Sed prætereà docet in Responsione ad secundum, præparationem illam esse perfectam vel imperfectam, prout est à Deo, vel statim movente ad perfectum bonum, vel movente tantùm ad aliquod bonum non tamen perfectum: quod divini auxilii efficacitatem maximè commendat, & vel cœcis perspicuam facit.

Cum homo, inquit, *ad gratiam se præparare non possit, nisi Deo eum præveniente & movente ad bonum; non refert utrùm subitò & paulatim aliquis ad perfectam præparationem perveniat. Dicitur enim* Eccl.11. Facilè est in oculis Dei subitò honestare pauperem. *Cõtingit autem quandoque, quòd Deus movet hominem ad aliquod bonum, non tamen perfectum; & talis præparatio præcedit gratiam. Sed quandoque statim perfectè movet ipsum ad bonum, & subitò gratiam homo accipit, secundùm illud Joan.*6. Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me: *& ita contigit Paulo; quia subitò cum esset in progressu peccati, perfectè motum est cor ejus à Deo, audiendo & addiscendo, & veniendo. Et ideò subitò est gratiam consecutus.*

ARTICULUS XVII.

Quanam ratione auxilio Dei aliquando resistatur, etsi semper efficax sit ex S. Thoma.

NUlli ergo dubium est, quin ex S. Thomæ doctrina auxilium Dei moventis, sine quo justus bonum operari non potest & vitare peccatum, ita efficax sit, ut non modò semper illum effectum habeat ad quem à Deo ordinatur, sed & tantum habeat, hoc est magis vel minus perfectum, prout ille vult, de quo ait August. De pecc. meritis & rem. l. 2. cap. 5. *Cur illum adjuvet, illum non adjuvet, illum tantùm, illum autem non tantùm, illum isto, istum illo modo, penes ipsum est & æquitatis tam secretæ ratio & excellentia potestatis.*

Atque hinc etiam patet, quo sensu omne auxilium Dei moventis (præter quod nullum aliud gratiæ donum agnoscit S. Thomas, nisi habituale) semper efficax sit: & tamen hâc doctrinâ illæsâ & minimè convulsâ, & verè & catholicè dici possit & debeat, in statu naturæ lapsæ gratiæ interiori aliquando resisti. Dei enim moventis auxilium, quod unum naturâ est, duplex ratione statui potest. Alterum, quo bona & perfecta voluntas à Deo inspiratur, & quo homo bonum opus vult ac reipsâ implet, & Dei mandatum magna & plenâ voluntate observat. Tum verò, etsi dissentire potest homo si velit, nunquam tamen dissentit: absit enim ut aliud velit, quàm quod eum velle vult qui tantam tunc ei voluntatem misericorditer donat, *quanta sufficit ad implenda mandata*, ut ait Augustinus

gustinus, De Gra. & lib. arb. cap. 15. Tale est perseverantiæ donum, per quod omnes quibus datur, infallibiliter perseverant: *tametsi dissentire possint, si velint, quod Tridentina sciscit Synodus: quamvis ut non dissentire velint, eodem illo perseverantiæ dono perficitur*: ut ait Petavius Theol. Dogm. Tom. 1. lib. 9. p. 602.

Alterum Dei moventis auxilium est, quo bona, sed nondum plena & perfecta voluntas à Deo datur, & quo homo certi boni operis faciendi, & certi peccati vitandi voluntatem habet, sed imperfectiorem. Huic auxilio homo resistit cùm bonum opus reipsâ non implet, in quantum renitente concupiscentiâ, quæ majori delectatione voluntatem à bono opere retrahit, & ad peccandum allicit, gratiæ motibus non consentit. Tunc igitur auxilium illud & efficax est, quod ad illum effectum attinet ad quem ex Dei intentione ordinatur: quia tum, ut inquit S. Thomas, non aliud vult Deus, quàm *movere hominem illum ad aliquod bonum, non tamen perfectum.* Et nihilominus illi resistitur quod ad illum effectum spectat, quem suâ vi & naturâ respicit, opus scilicet bonum reipsâ implendum. Duplex enim in illo auxilio distinguendus effectus est. Alter, ad quem ex intentione Dei; alter, ad quem ex naturâ suâ refertur. Hoc effectu caret sæpe gratia, illo non item. Rem totam exemplum illustrabit. Cùm peccatorem Deus ad pœnitentiam & conversionem excitat, numquam est illa excitatio, si sit (ut supponimus) ex vera Dei gratia, sine aliquo initio piæ voluntatis, quæ pia voluntas eò ex naturâ suâ tendit, ut eum à mortifera peccati delectatione retrahat. Neque tamen semper tanta est, ut effectum illum habeat, resistente sibi altera voluntate, quâ peccator pravis suis cupiditatibus adstrictus est. Hanc carnis & spiritus pugnam diu perpessus Augustinus divinè in Confessionibus expressit lib. 8. c. 5. *Suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Voluntas autem nova, quæ mihi esse cœperat, ut te gratis colerem, fruique te vellem, Deus, sola certa jocunditas, nondum erat idonea superare priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, una vetus, alia nova; illa carnalis, illa spiritualis, confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam.* Et paulò infra: *Ego autem adhuc terrâ, obligatus militare tibi recusabam.* Efficax ergo tum erat Dei Augustinum moventis auxilium; & tamen illi Augustinus resistebat. Efficax erat, quia omnem habebat effectum ad quem à Deo ordinabatur, inspirationem nempè illius novæ & spiritualis voluntatis quæ in Augustino esse cœperat, ut Deum gratis coleret. Et tamen illi Augustinus resistebat; quia nova illa voluntas nondum erat idonea superare priorem vetustate roboratam. Adeóque non habebat effectum quem ex natura

sua

sua respiciebat, plenam scilicet conversionem, quam in ejus corde operari nondum ille proposuerat, qui operatur omnia secundùm propositum voluntatis suæ. Ita omnes vulgò S. Thomæ discipuli divini auxilii efficaciam intelligunt. Fatentur enim, etiam illud *auxilium* quod *sufficiens* appellant, *efficax esse ad id ad quod mittit illud Deus; non enim redit ad eum vacuum: sed non semper esse efficax ad peccatoris conversionem.* Idque probant ex illo Isaiæ 53. *Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo. Non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Quibus verbis*, inquiunt, *significatur vocationem internam, quâ Deus alloquitur animam, vacuam non esse & sine fructu, sed semper in homine habere aliquem effectum, illum videlicet quem Deus efficaciter vult ut habeat.*

Neque verò illam gratiæ & concupiscentiæ pugnam, & ejusmodi pugnam in qua gratiæ suavitas noxiam peccati delectationem non superet, sed potiùs superetur, in peccatoribus solùm, non etiam in justis reperiri credideris. Quàm multi enim multos sentiunt ejusmodi motus & imperfectas voluntates ad certa bona opera facienda, & ad certa peccata fugienda, quibus ipsi non obsequuntur, resistente concupiscentiâ, quæ majori delectatione voluntatem ad peccatum & socordiam allicit.

Hoc & S. Thomas numquam diffitetur, & S. Augustinus apertè docet. Nonnullis enim locis justos aliquando nullam habere dicit delectationem, nullo Dei auxilio adjuvari. Sed aliis etiam locis ostendit esse nonnumquam in justis aliquam delectationem, aliquod Dei auxilium, minus tamen & invalidius, quàm ut vitando peccato, vel bono operi peragendo sufficiat. Aliis verò utrumque complectitur, & modò minorem, modò nullam justos habere delectationem asserit. *Ideò*, inquit lib. 2. de pec. mer. & rem. c. 17. *quisque nostrûm bonum opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur.* Et paulò superiùs, cùm generatim omnium peccatorum fontem aperiret: *Nolunt*, inquit, *homines facere quod justum est, sive quia latet an bonum sit, sive quia non delectat.* Ecce quosdam dicit non delectari. At idem quosdam nonnumquam delectari quidem, sed minùs delectari, minúsque adjuvari, quàm ad peccatum vitandum sufficiat. *Scio*, inquit ibidem, *ad correptionem meam pertinere, quòd minùs abs te adjuvor, ut perfectè dirigantur gressus mei.* Et cap. 19. *Idcirco etiam Sanctos & fideles suos in aliquibus vitiis tardiùs sanat, ut eos minùs quàm implendæ omni ex parte justitiæ sufficit, delectet bonum.*

Sed numquam istud clariùs tradit, quàm cum utrumque complectitur, ut lib. 6. Op. ult. contr. Jul. c. 41. *Nec hujus*, inquit, *concupiscentiæ reatus, nisi in renascentibus solvitur, ut eo post absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad* perpe-

perpetrandum opus malum, spiritu adversùs eam vel non concupiscente vel non fortiùs concupiscente, consentit.

Unus ille S. Augustini locus hæc duo planissimè demonstrat. Primum, aliquando Spiritui sancto interiùs moventi verè resisti, cum scilicet non fortiùs concupiscit, cum validiorem concupiscentiam offendit. *Quod enim*, ut ait Augustinus in Epist. ad Gal. *amplius nos delectat, secundùm id operemur necesse est.* Alterum, non in omnibus peccatis venialibus & mortalibus adesse justo gratiam actualem, id est, pium voluntatis motum quo retrahatur à peccato. Disertè enim Augustinus affirmat non in omnibus peccatis spiritum concupiscere, hoc est, pia desideria, pios motus non excitare.

Verùm si nulla alia autoritas suppeteret, nullum tamen arbitror, dummodò se ipse audiat & quid loquatur intelligat, affirmare posse, in omnibus peccatis gratiam actualem adesse. Quis enim huic propositioni velit subscribere, Numquam se vel incogitantiâ, vel errore, vel ignorantiâ, vel subitis & occultis cupiditatis illecebris deliquisse, quin simul in animo adesset divinitùs immissa peccati cognitio, & illius vitandi desiderium. Hoc si lingua proferat, reclamabit conscientia; nisi fortè ad illam recurrendum erit ineptiam, quam nuper quidam excogitarunt, ut cogitationes quasdam esse dicerent de quibus non cogitetur, & (quo nihil absurdius fingi potest) quemque reum esse, quòd istis cogitationibus quas non advertit, non consenserit. Horum insulsitatem meritò explodit Cardinalis Bellarminus, De Grat. & lib. arb. l. 2. cap. 6. ubi ait, fieri non posse ut bona cogitatio bonumque propositum divinitus nobis immissum non sentiatur à nobis, cum non solùm sit in nobis, sed etiam à nobis.

ARTICULUS XVIII.

Auxilium Dei moventis ad omne prorsus bonum necessarium est; nullaque sine illo ad gratiam quantumvis imperfecta præparatio.

PORRO videndum est, quænam sint ea quæ sine auxilio illo facere non possumus. Verùm ex dictis patet ad omnia omnino verè bona opera, sive peccatorum, sive justificatorum, sive vitam æternam mereantur, sive secùs, auxilium illud necessarium esse. Jam enim vidimus S. Thomam apertè asserentem De Ver. qu. 24. art. 14. *Quod si gratiam Dei velimus dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei per quam interiùs motum mentis operatur & exteriora ordinat ad hominis salutem*, sic non modò bonum vitæ æternæ meritorium, sed *nec ullum* prorsus *bonum homo potest facere sine gratia Dei.*

Deinde nulla esse potest in

homine ad gratiam præparatio, etiam imperfecta, nisi per illud Dei moventis auxilium 1. 2. qu. 112. a. 2. Unde manifestum est cognitionem infirmitatis suæ, desiderium sanitatis, invocationem medici, & reliqua similia quæ generali orationis nomine comprehenduntur, cum ad justificationem præparent, non posse in nobis esse, nisi per auxilium Dei moventis, & quidem efficax. *Ad hoc enim ut Deus gratiam infundat animæ*, inquit S. Doctor ibid. ad 3. *nulla præparatio exigitur quam ipse non faciat.* Exigit verò Deus ab homine justificando, ut infirmitatem suam agnoscat, & medicum invocet. Ergo hanc in eo præparationem ipse facit.

ARTICULUS XIX.

Sine motione Dei non potest homo aliquid velle. Illa verò duplex. Altera universalis, altera specialis per gratiam.

PRæterea, ut probet S. Thomas hominem indigere, tum ad verum cognoscendum, tum ad faciendum bonum, auxilio Dei moventis, hac ratione utitur quæ quodcumque bonum & quemcumque actum comprehendat 1. 2. q. 109. a. 1. *Quantumcumque natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo.* Et art. 9. *Indiget justus novo auxilio gratiæ, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum. Et hoc propter duo: primò quidem ratione generali propter hoc quòd, sicut dictum est, nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ.*

Obiter tamen advertendum est discrimen quod S. Thomas statuit inter modum, quo Deus movet homines cum malè agunt, & eum quo illos movet ad rectè agendum per auxilium gratiæ. Cum enim 1. 2. qu. 9. a. 6. sibi objecisset: *Deus non est causa nisi bonorum; si ergo à solo Deo voluntas moveretur, numquam moveretur ad malum*; ita respondet: *Ad 3. dicendum, quòd Deus movet voluntatem hominis sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum. Et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle; sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud quod est verè bonum, vel apparens bonum. Sed tamen interdum movet Deus specialiter aliquos ad aliquid determinatè volendum quod est bonum, sicut in his quos movet per gratiam, ut infra dicetur.*

Egregia prorsus distinctio, neque vulgò satis perpensa, ex qua duo maximi momenti consequuntur. Primum est, omnes quidem homines à Deo moveri tanquam ab universali motore ad universale objectum voluntatis quod est bonum, hoc est, ad bonum generatim sumptum; sed non omnes homines à Deo moveri per

gratiam. Expressè enim affirmat, non omnes & semper, sed *specialiter*, & *interdum*, & *aliquos* tantùm à Deo moveri per gratiam: quod prorsus destruit novam & sancto Thomæ inauditam de gratia sufficienti omnibus communi sententiam.

Alterum est, fieri quidem posse, ut peccent homines etiam cum à Deo moventur, sed tùm solùm cum moventur motione tantùm universali ad universale objectum voluntatis, quod est bonum: non verò cum moventur per gratiam. Cum enim solvendum suscepisset quod sibi objecerat, *Si homo à Deo moveretur, numquam peccaturum, quia non est Deus causa nisi bonorum*, nihil causæ fuit cur distingueret duplicem motionem Dei, alteram universalem, alteram specialem per gratiam, nisi ut indicaret, fieri quidem posse ut peccent homines qui à Deo moventur cum moventur universali tantùm motione, non peccare autem eos quatenus moventur per gratiam, quia *tum moventur à Deo ad aliquid determinatè volendum, quod est verè bonum. Intentio verò Dei deficere non potest*, ut semper docet S. Thomas; neque aliter de Deo sentire fas est, si modò meminerimus, *non ob aliud*, ut inquit Aug. in Ench. c. 96. *eum veraciter omnipotentem vocari, nisi quia quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Quamvis enim is qui infirmam tantùm à Deo voluntatem accepit, ob concupiscentiæ validioris renisum peccare possit, ut supra vidimus; tamen si peccet, alia voluntate peccabit, cui Deus non aliter cooperatur, nisi ut universalis motor, non eâ, licet imperfectâ, quam inserit gratia, quæ semper id efficit ad quod Dei voluntate refertur.

ARTICULUS XX.

De auxilio Dei moventis intelligendum quod ait Christus: Sine me nihil potestis facere.

Denique sanctus Thomas expressè tradit dictum illud Christi: *Sine me nihil potestis facere*; de auxilio Dei moventis intelligi debere. Quæstione enim 109. art. 6. ubi quærit: *Utrum homo possit se ipsum ad gratiam* habitualem *præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ*, disertè respondet: *Non posse hominem per seipsum præparari ad divinæ gratiæ lumen suscipiendum, sed gratuito Dei interiùs moventis bonumque propositum inspirantis auxilio indigere.* Et in responsione ad primum non minùs apertè docet, *præcipi quidem homini ut se ad Deum convertat, quia conversio hominis ad Deum fit per liberum arbitrium; sed liberum arbitrium ad Deum converti non posse, nisi Deo ipsum ad se convertente, secundùm*

cundùm illud Hierem. 31. *Converte me, & convertar.*

Cum verò sibi objecisset: *Homo se ad gratiam præparat faciendo quod in se est, quia si homo facit quod in se est, Deus ei non denegat gratiam. Dicitur enim Matth.* 7. *quod Deus dat spiritum bonum petentibus se. Sed illud in nobis esse dicitur quod est in nostra potestate. Ergo videtur quod in nostra potestate sit constitutum ut nos ad gratiam præparemus*: ad hoc ita respondet. *Ad* 2. *dicendum, quod nihil potest homo facere nisi à Deo moveatur secundùm illud Joan.* 15. *Sine me nihil potestis facere. Et ideò cum dicitur homo facere quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis, secundùm quod est motus à Deo.* Ubi vides S. Thomam concedere quidem Deum dare Spiritum bonum petentibus se; negare tamen propterea in nostra potestate constitutum esse, ut nos ad gratiam præparemus; quia illud ipsum, quod est *Spiritum bonum à Deo petere*, non est in potestate nostra, nisi per gratuitum Dei moventis auxilium illa petendi voluntas nobis inspiretur, eo quòd *nihil homo facere possit, nisi à Deo moveatur secundum illud Joan.* 15. *Sine me nihil potestis facere.*

ARTICULUS XXI.

Sine auxilio Dei moventis non modò homo non agit, sed nequidem agere potest.

Atque hinc evidenter liquet ex S. Thoma, uti etiam ex S. Augustino, efficax Dei moventis auxilium, sive gratiam bonæ voluntatis effectricem, ita necessariam esse ad piè agendum, ut sine illa non modò homo non agat, sed nequidem agere possit. Sic enim illi post Christum ubique loquuntur: neque solùm aiunt, animam gratiæ donis instructam piè numquam agere, sed etiam *agere non posse*, nisi Deus illam teneat, moveat, & velut frameâ utatur ad debellandos ipsius animæ hostes, tentationes scilicet & concupiscentias, quibus ad peccandum sollicitatur: *Quid est*, inquit Augustinus in Psalm. 34. *anima nostra, aut* QUID POTEST, *nisi Deus eam teneat & pugnet de illâ?* NIHIL POTEST *homo facere*, inquit S. Th. *nisi à Deo moveatur, secundùm illud Joan.* 15. *Sine me nihil potestis facere.*

Neque aliter loqui potuerunt, nisi à communi omnium hominum loquendi more vellent discedere. Nemo enim negaverit qui communes & in omnium animis impressas rerum motiones consulere velit, si aliquod auxilium ad quidpiam efficiendum homini necessarium sit, rectè dici, hominem qui eo auxilio careat, illud efficere non posse. Hæc est enim ipsa necessarii definitio, sæpiùs à S. Thoma tradita: ut *id necessarium dicatur*, SINE QUO

ALIQUID

ALIQUID ESSE NON POTEST, *sicut cibus est necessarius ad conservationem humanæ vitæ: vel per quod meliùs pervenitur ad finem, sicut equus est necessarius ad iter*, 3. p. qu. 1. art. 2.

Fatentur autem omnes auxilium Dei moventis, quod semper efficax esse ostendimus, non esse tantùm necessarium ad omne opus pium, sicut equus est necessarius ad iter, ut nempe faciliùs fiat (hoc enim *faciliùs* jampridem in Pelagianis damnavit Ecclesia) sed ut simpliciter & absolutè fiat. Si ergo loco nominis *necessarium*, ipsa rei per nomen significatæ definitio adhibeatur, ut faciendum monet Aristoteles 6. Topic. & alibi ad cavillationes detegendas, manifestum erit idem prorsus esse; Auxilium Dei moventis, & quidem efficax, ad omnem actum pium etiam justo necessarium esse, ut fatentur omnes S. Thomæ discipuli; Et, Nihil posse justum, quod ad piè agendum attinet, sine efficaci Dei moventis auxilio: etsi per illud *non posse*, non excludatur vera & interior ad agendum potentia; sed illud solùm *posse* Molinianum, quod complectitur omnia ad agendum necessaria.

ARTICULUS XXII.

Cur justis interdum gratia efficax non detur, in ipsis causa est, non in Deo.

CUm ex S. Thoma liquidò demonstraverimus, ad omnem pietatis actum, & ad quamcumque præparationem etiam imperfectam ad gratiam, necessarium esse auxilium illud, quo Deus ita cor movet, ut in eo infallibiliter operetur quodcumque voluerit; manifestum est, justum qui tentatione vincitur, non habuisse omnem gratiam ad superandam tentationem necessariam, alioquin illâ non vinceretur. Quod etiam ex eo patet, quòd gratia ad tentationem superandam necessaria ea sit, quam justi à Deo quotidie postulant cùm dicunt: *Et ne nos inducas in tentationem*, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 109. art. 9. *Necesse est*, inquit, *nobis ut à Deo dirigamur & protegamur, qui omnia novit & omnia potest. Et propter hoc & renatis in filios Dei per gratiam convenit dicere: Et ne nos inducas in tentationem. Qui autem*, inquit Augustinus lib. 1. Oper. Ult. in Jul. c. 93. *exauditus fuerit in eo quod dicere jussi sumus: Ne nos inferas in tentationem; procul dubiò nullâ decipietur inscitiâ, nullâ cupiditate vincetur.* Verùm quia viros alioquin bonos, sed divinæ gratiæ altitudinem religiosâ animi demissione venerari haud assuetos, multa hìc movere solent; illorum scrupulis quomodo occurrendum sit ex S. Augustini & S. Thomæ doctrina paucis aperiam.

QUÆSTIO I.

Si ergo quæras 1. Utrùm Deo imputari debeat, quòd justus gratiâ efficaci destitutus in tentatione cecidit;

Respondendum: Absit. *Homines enim peccant* (ut inquit D. Thom. lib. 3. cont. Gent. c. 162.) *per hoc quòd deviant à Deo, qui est ultimus finis. Cùm autem omne agens agat ad proprium finem & sibi convenientem, impossibile est quòd Deo agente aliqui avertantur ab ultimo fine qui Deus est. Impossibile igitur est quòd Deus aliquos peccare faciat.* Et 1. 2. qu. 79. art. 1. *Non potest Deus directè esse causa peccati, quia non potest sibi vel aliis esse causa discedendi ab ordine qui est in ipsum: similiter etiam neque indirectè. Contingit enim quòd Deus aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccatum: quòd si præberet, non peccarent. Sed hoc totum facit secundùm ordinem suæ sapientiæ & justitiæ, cum ipse sit sapientia & justitia. Unde non imputatur ei quòd alius peccet, sicut causæ peccati: sicut gubernator non dicitur causa submersionis navis, ex hoc quod non gubernat navem, nisi quando subtrahit gubernationem* POTENS ET DEBENS *gubernare. Et sic patet quòd Deus nullomodo est causa peccati.*

QUÆSTIO II.

Si quæras 2. cur aliquando justo gratia efficax ad superandam tentationem necessaria à Deo non datur;

Respondeo, hujusce rei causam plerumque ex orandi negligentia repetendam. Victoria enim adversùs tentationes orantibus sicut oportet à Deo promissa meritò illi non datur, qui eam precibus suis à Deo impetrare non curat, sive ob socordiam, sive ob inanem in seipso confidentiam; uti contigit Beato Petro. *Per solum enim liberum arbitrium* (inquit Augustinus serm. 124. de temp) *non addito etiam Dei adjutorio, promiserat se pro Domino moriturum. Sed quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cùm negavit Christum?* Omnino, fatentibus etiam adversariis, culpa venialis, qualis fuit præsumptio S. Petri, sufficit ut Deus gratiam suam efficacem etiam ad peccatum mortale vitandum necessariam justo interdum, pro judiciorum suorum inscrutabili profunditate, deneget; uti S. Petro denegavit. Quare cum nemo hîc absque peccato, ut à Conciliis definitum est, neque tanta ulli Sanctorum, *nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia*, inquit Concilium Tridentinum, gratia conferatur, ut non quotidie necesse habeat peccatorum veniam à Deo postulare, manifestum est neminem esse qui non humiliter agnoscere debeat pro merito peccatorum suorum se posse à Deo derelinqui, adeoque ne id fiat, cum regio vate identidem exclamare: *Adjutor meus esto, ne derelinquas me.* Omnibus enim veraciter humilibus habenda semper est præ oculis egregia Richardi Victorini hac de re sententia; De statu inter hom. p. 1.

cap.

cap. 22. *Gratia quam homo semel accepit ante peccatum, justè subtrahi non potuit: quam etsi præter meritum acceperat, sine culpa tamen amittere non debebat. Nunc autem* OMNI HORA POTEST JUSTE SUBTRAHI, QUIA NUMQUAM POTEST HOMO SINE CULPA INVENIRI.

QUÆSTIO III.

Quod si pressiùs quæras 3. cur gratia efficax ad orandum necessaria justo aliquando non detur. *Spiritus enim est* (ut inquit S. Thomas 2. 2. qu. 83. art. 5.) *qui in hoc adjuvat infirmitatem nostram, quòd inspirando sancta desideria rectè postulare nos facit;*

Respondeo. Si de primâ orandi negligentiâ sermo sit, non potest dici gratiam efficacem ad orandum necessariam ideò justo qui orare neglexit defuisse, quòd orare neglexerit. Plurimi certè ex D. Thomæ discipulis ut reprobationem, ita & permissionem primi peccati, sive negationem gratiæ efficacis, necessariæ ad primum peccatum mortale vitandum, ex nulla hominis culpâ, sed ex sola Dei voluntate repetunt. Cui sententiæ adhæret vir doctissimus ex Societate Jesu Tiphanius in lib. De Ordine cap. 52. cui titulus est. *Reprobationem non omnino ex prævisis demeritis esse, sed ex Dei voluntate.* Primum enim, *ut Prædestinationem, sic reprobationem duplicem esse* ait. *Unam internam & æternam, ex parte Dei reprobantis: Alteram externam, temporalem & ex parte effectuum, in ipsis reprobis. Hæc verò,* inquit, *est carentia gratiæ efficacis & necessariæ ad evitandum peccatum mortale, cum pœna æterna pro eo infligenda.* Deinde verò *duplicem distingui* ait, *Theologis reprobationem internam: Unam negativam: Alteram positivam. Illa est permissio peccati, seu negatio gratiæ efficacis (& necessariæ ad evitandum peccatum,* ut ante dixerat) *sive ex antecedenti aliquo reprobi peccato,* SIVE EX NULLO. *Hæc verò est ipsa Dei ordinatio ac voluntas pœnæ infligendæ, sive æternæ sive temporalis, pro peccato sive originali, sive actuali reprobi. Prior* (quæ est negatio gratiæ efficacis) *negativa dicitur, non quòd sit in Deo mera negatio actus: Est enim positiva permissio peccati, seu* VOLITIO NON DANDI PRÆDICTAM GRATIAM EFFICACEM: *sed. quòd sit negatio objecti, id est, ipsius gratiæ efficacis.* Et in fine capitis. *Quum,* inquit, *reprobationem voluntati divinæ adscribit S. Thomas, non propterea vult Deum ullum reprobare reprobatione positiva, sine suo aliquo peccato vel originali vel actuali; sed solùm vult reprobationem negativam* (quam supra dixit esse positivam ex parte actus divinæ voluntatis) *id est negationem gratiæ efficacis, quâ peccatum vitaret, esse ex simplici Dei voluntate.* Idem docet Estius in 1. sent. Dist. 41. §. 18. post Bartholomæum Medinam. *Quòd Deus,* inquit, *permittat hominem vel Angelum cadere in peccatum quo Deum deserit, videlicet non præbendo auxilium efficax ne cadat, hoc non habet causam in ipsis.* Mirum profectò est hanc doctrinam, quæ

negationem gratiæ efficacis ex sola Dei voluntate repetit, in Catholicorum scholis, & apud ipsos Jesuitas innoxiè doceri; Augustinianam verò hac de re sententiam, longè mitiorem, per summam calumniam impietatis & hæreseos accusari. Generatim enim docet S. Augustinus, quòd homines gratiâ non adjuventur, in ipsis causam esse, non in Deo. Sic enim ait lib. 2. de Pecc. mer. & rem. c. 17. *Ignorantia & infirmitas vitia sunt quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est quæ hominum adjuvat voluntates: quâ ut non adjuventur, in ipsis causa est, non in Deo, sive damnandi prædestinati sint propter iniquitatem superbiæ, sive contra ipsam suam superbiam judicandi & erudiendi, si filii sint misericordiæ.*

QUÆSTIO IV.

Si quæras 4. quidnam sit illa superbia, quæ in causa est cur homines à Deo non adjuventur;

Respondeo, non esse necessariò peccatum superbiæ; quia de illo ipso peccato superbiæ quæri posset, cur Deus ad illud vitandum gratiam efficacem non dederit. Neque etiam dici potest, primam in justo gratiæ efficacis denegationem inde oriri, quòd alicui gratiæ sufficienti consentire neglexerit. Consentire enim gratiæ sufficienti, quæcumque tandem illa sit, actus est voluntatis bonus & pius. Ad illum igitur consensum necessaria est gratia efficax, cùm in sententia S. Thomæ & ejus scholæ ad omnem actum pium necessaria illa sit. Quæro ergo de illâ gratiâ efficaci quæ necessaria est ad assentiendum gratiæ sufficienti, cur Deus illam justo non dederit. Ubi manifestum est, non minùs ridiculum fore qui respondeat, ideò justo gratiam illam efficacem ad assensum illum necessariam, Deum non dedisse, quia justus gratiæ sufficienti non assensit, quàm qui tempore eclypsis interrogatus, cur sol terram non illuminet, hujusce rei hanc esse causam dicat, quòd terra tenebris cooperta sit.

Dicendum igitur superbiæ vocem duobus modis sumi solere. Primum quidem pro peccato, hoc est actu superbiæ: deinde verò pro vitio, hoc est, pravâ & ex peccato saltem originali relictâ ad superbiendum propensione. Cùm ergo dicit Augustinus, superbiam in causa esse cur homines Dei gratiâ non adjuventur, vel ad bonum opus faciendum, vel ab opere malo abstinendum, non de actuali superbiæ peccato id semper intelligi voluit, quia, ut jam diximus, de ipso illo superbiæ peccato quæri posset, cur ad illud vitandum gratiam efficacem Deus non dederit; sed de superbiæ vitio omnibus hominibus innato, & quod sæpè testatur ne in ipsis quidem sanctis quamdiu hìc vivunt perfectè umquam aboleri. Sic se ipse explicat in eodem lib. 2. de

Pecc.

Pecc. mer. & rem. c. 19. Cùm enim primi hominis inobedientiam ex superbia & appetitu propriæ potestatis ortum duxisse ostendisset; *Cùm hoc*, inquit, *voluit homo, sine difficultate noluisset. Secutum est autem ex debita justa pœna tale vitium, ut jam molestum esset obedire justitiæ. Quod vitium nisi adjuvante gratiâ superetur, ad justitiam nemo convertitur*; quod ad peccatores spectat: *nisi operante gratiâ sanetur, justitiæ pace nemo perfruitur*: quod ad justos pertinet.

Imò verò, ad illud superbiæ vitium convincendum & sanandum alia in sanctis ipsis vitia à Deo relinqui, ibidem tradit. *Idcirco etiam sanctos & fideles suos in aliquibus vitiis tardiùs sanat.... Nec in eo ipso vult nos damnabiles esse, sed humiles, commendans nobis eamdem gratiam suam, ne facilitatem in omnibus assecuti, nostrum putemus esse quod ejus est. Qui error multum est religioni pietatique contrarius. Nec ideò tamen in eisdem vitiis nobis permanendum esse existimemus, sed adversùs ipsam maximè* SUPERBIAM, *propter quam in eis humiliamur, & nos vigilanter conemur, & ipsum deprecemur ardenter, simul intelligentes & quod sic conamur, & quod sic deprecamur, dono illius nos habere.*

QUÆSTIO V.

Si quæras 5. cùm in omnibus justis sit illud superbiæ vitium magis vel minus, sed tale tamen quod in causâ esse possit cur homines per gratiam efficacem ad quædam pietatis opera, vel quædam peccata vitanda non adjuventur, cur huic potiùs quam alteri gratiam suam Deus aliquando deneget;

Respondeo, quòd uni det, misericordiæ esse; quòd alteri non det, justitiæ: cur verò uni potiùs quàm alteri, ad inscrutabilia Dei judicia pertinere. Ita Augustinus eodem in loco. *Quod vitium nisi adjuvante gratiâ superetur, ad justitiam nemo convertitur. Nisi operante gratiâ sanetur, justitiæ pace nemo perfruitur. Cujus autem gratiâ vincitur & sanatur, nisi illius cui dicitur: Converte nos Deus sanitatum nostrarum. Quod & si facit, misericordiâ facit. Quibus autem non facit, judicio non facit.*

Atque idipsum est quod docet S. Thomas in Comment. Epist. ad Hebr. in illa Pauli verba: *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei. Gratia*, inquit, *nulli deest, sed omnibus quantum in se est se communicat, sicut nec sol deest oculis cæcis.* Quibus verbis nihil aliud significat S. Thomas nisi Deum numquam *spontanea abdicatione* quæ nullam in homine causam habeat, gratiam subtrahere, sed hominibus sine peccato & vitio consideratis & gratiam & gloriam velle voluntate antecedenti, seu *bonitate creatoris*, ut ait Ecclesia Lugdunensis in libro de tribus Epistolis. Sed ne quis verba supradicta S. Thomæ in Pelagiano sensu acciperet, ut multi faciunt, atque hinc concluderet, quòd unus gratiæ quantum in se est se communicanti impedimentum præstet, non autem alter, ex libe-

liberi arbitrii nutu pendere, hunc sensum, ut Pelagianam hæresim, sequentibus verbis summovet. *Sed contrà, quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quòd aliquis non ponit obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei: quod est error Pelagii. Respondeo: Dicendum est quòd hoc ipsum, quòd aliquis non ponit obstaculum, ex gratia procedit. Unde si aliquis ponat, & tamen moveatur cor ejus ad removendum illud,* (scilicet ut ponere desinat) *hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam......Quòd ergo à quibusdam removetur istud obstaculum, hoc est ex misericordia Dei: quòd autem non removetur, hoc est ex justitia ejus.*

Omnino verò præclara est vox S. Prosperi in Resp. ad Object. 14. Vinc. quidquid hactenus diximus paucis complectens. *Cur illum*, inquit, (de justis loquitur) *Deus retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare: cùm scire sufficiat, & ab illo esse quòd statur, & non ab illo esse quòd ruitur.*

QUÆSTIO VI.

Si quæras 6. num semper justitiæ Dei adscribi debeat, quòd gratiam efficacem alicui interdum justo denegat, unde sequatur justi lapsus vel venialis vel mortalis;

. Respondeo, idem prorsùs hîc dici debere ac de excæcatione, quæ cùm generaliùs sumitur, omnem gratiæ efficacis ad vitandum mortale peccatum necessariæ negationem comprehendit. De eâ verò sic sumptâ ita S. Thomas 1. 2. quæst 79. art. 4. *Excæcatio*, inquit, *est quoddam præambulum ad peccatum: peccatum autem ad duo ordinatur. Ad unum quidem per se, scilicet ad damnationem: ad aliud autem ex divinâ misericordia vel providentia, scilicet ad sanationem, in quantum Deus permittit aliquos cadere in peccatum, ut peccatum suum agnoscentes humilientur & convertantur; sicut Augustinus dicit in lib. de nat. & grat. Unde & excæcatio ex sui natura ordinatur ad damnationem ejus qui excæcatur (propter quod ponitur etiam reprobationis effectus) sed ex divina misericordia excæcatio ad tempus ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excæcantur. Sed hæc misericordia non omnibus impenditur excæcatis, sed prædestinatis solùm, quibus omnia cooperantur in bonum, sicut dicitur Rom. 8. Unde quantum ad quosdam, excæcatio ordinatur ad sanationem; quantùm autem ad alios, ad damnationem: ut Aug. dicit in 3. De Quæst. Evang.*

QUÆSTIO VII.

Si quæras denique, num aliquod præceptum alicui interdum justo, vel etiam peccatori impossibile dici debeat;

Respondeo in sententiâ Sancti Thomæ multùm differre, *justum aliquem interdum non posse præceptum aliquod implere, vel tentationem superare:* &, *præceptum illud vel tentationis victoriam esse justo impossibilia.* Agnoscit enim sanctus Doctor 1. 2. qu. 109. art. 9.

non posse hominem, licet jam gratiam consecutus sit, per seipsum operari bonum, & vitare peccatum, absque novo auxilio Dei ipsum moventis; dirigentis, & protegentis contra tentationum impulsus. Quo auxilio cùm semper Deus efficiat in homine id quod ei vult, ut supra ostendimus, hoc est, motum ipsum voluntatis quo tentatio repellitur, si ad vincendam tentationem à Deo datur, manifestum est illud auxilium ad tentationem superandam necessarium justis illis non adfuisse qui à tentatione superati sunt.

Unde etiam fatetur S. Thomas homines *ad multa teneri* quæ præstare non possunt sine illo gratiæ auxilio, quod non omnibus datur. *Si*, inquit 2. 2. qu. 2. art. 5. *in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo ad quæ non potest sine gratia reparante, sicut ad diligendum Deum & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ: quod quidem auxilium quibuscumque divinitus datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, & saltem originalis peccati, ut Aug. dicit in lib. de Corrept. & grat.*

Neque tamen inde concludas præceptum diligendi Deum esse umquam homini impossibile, vel tentationis victoriam justo alicui, ut S. Petro, impossibilem fuisse: vox enim *impossibilis* absolutè usurpata duriùs sonat, idque significat, ex S. Thoma, quod nullomodo facere possumus, nequidem alterius auxilio adjuti: cùm difficile tantùm dicatur, quod cùm propriis viribus facere non possumus, possumus tamen cum alterius auxilio.

Egregius est in eam rem locus 1. p. qu. 62. art. 2. ad 2. *Difficile*, inquit, *est quod transcendit potentiam: sed hoc contigit esse dupliciter. Uno modo, quia transcendit potentiam secundùm suum naturalem ordinem: & tunc si ad hoc possit pervenire aliquo auxilio, dicitur* DIFFICILE; *si autem nullo modo, dicitur* IMPOSSIBILE, *sicut impossibile est hominem volare. Alio modo transcendit aliquid potentiam, non secundùm ordinem naturalem potentiæ, sed propter aliquod impedimentum potentiæ adjunctum...... Converti autem ad beatitudinem ultimam, homini quidem est difficile, & quia est supra naturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati. Sed Angelo est difficile propter hoc solùm quod est supernaturale.*

Non debet igitur absolutè dici præceptum aliquod justo vel peccatori impossibile esse, quia ex S. Thoma impossibile illud significat *id ad quod nullo modo pervenire possumus, nequidem cum alterius auxilio, sicut impossibile est homini volare.* Quo sensu Lutherani & Calvinistæ præcepta Dei etiam justis impossibilia esse docent, quia scilicet nefariè sentiunt, justos omnes, utcumque Spiritu Dei in hac vita adjuventur, nullum umquam Dei præ-

ceptum ita servare, quin in eo ipso opere peccatum admittant, quo rei essent æternæ damnationis, nisi hanc eis noxam misericorditer Deus condonaret.

Quòd si ex S. Thoma ne peccatoribus quidem mandata Dei impossibilia dici debent, multò minùs justis, qui per spiritum gratiæ & charitatis sibi in justificatione infusum veram & interiorem habent ad ea servanda potentiam, adeóque semper possunt ea servare, *quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis*, ut superiùs diximus.

ARTICULUS XXIII.

Universa S. Thomæ de gratiâ doctrina ad septem capita revocatur.

UNiversa igitur S. Thomæ de gratia doctrina ad hæc septem capita revocari potest.

1. Non nisi duplex gratiæ sive divini auxilii genus agnoscit S. Thomas; alterum quod est habituale donum nobis divinitus inditum; alterum quod est auxilium Dei animam moventis ad bonum. Semper enim ait gratiam dupliciter intelligi, nunquam tripliciter. Et id novies repetit in illis quæst. 1. 2. in quibus de gratia agit qu. 109. a. 2. 3. 4. 6. 9. 10. & qu. 110. a. 2. & qu. 111. a. 2. & qu. 112. a. 1.

2. Justi omnes per prius auxilium gratiæ, quod est habituale donum nobis divinitùs inditum, mandata servare, & omnia peccata mortalia vitare, ac singula venialia, & proinde in justitia perseverare possunt 1. 2. qu. 109. art. 8. quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis, quia ut hoc præstent non indigent nova alia virtute sibi à Deo indita. Ib. a. 9.

3. Justi nihilominus indigent ulteriùs posterioris gratiæ genere, seu novo & speciali Dei moventis, dirigentis & protegentis auxilio, sine quo bonum operari & peccatum vitare non possunt. Ib. a. 9. neque contra tentationum impulsus firmiter stare & perseverare. Ib. a. 10.

4. Auxilium illud Dei moventis semper est efficax & infallibile secundùm id ad quod à Deo ordinatur. Qu. 112. art. 3. quia auxilium illud nihil est aliud quàm *misericordia Dei per quam interiùs motum mentis operatur*, De ver. qu. 24. art. 14. Misericordia autem, *seu gratia & dilectio Dei, semper efficit aliquid in anima ejus quem diligit, nempè id quod ei vult*. qu. 110. art. 1. Et proindè quantùm ad illud auxilii genus semper efficit in eo quem movet, motum illum ipsum ad quem eum vult movere. Ib. art. 2. hoc est amorem, si vult movere ad amandum; orandi effectum, si vult movere ad orandum; infirmitatis cognitionem, si vult movere ad id cognoscendum.

5. Etsi auxilium omne Dei moventis semper efficax sit alicujus effectus, ejus nempè ad quem efficien-

efficiendum divina voluntate destinatur, ut fatentur omnes S. Thomæ discipuli; ei tamen interdum resistitur, respectu alterius effectus ad quem ex natura sua refertur. Ut cum peccatorem Deus ad piè vivendum excitat, efficit quidem semper illa gratia, ut secundùm mensuram donationis Christi aliquam habeat ille peccator piè vivendi voluntatem: qua ratione gratia illa efficax est. Sed non semper tanta est illa voluntas, etiam per gratiam inspirata, ut resistentem sibi peccati delectationem superet, & ad piam vitam peccatorem reipsa perducat: qua ratione illi resistitur.

6. Tam necessarium est ad bene agendum efficax illud Dei moventis auxilium, ut *sine illo homo non possit ullum facere bonum:* De verit. qu. 24. a. 14. Neque ullo modo quantumvis imperfectè se ad gratiam præparare: qu. 112. a. 2. Et de illo intelligendum quod dixit Christus Joan. 15. *Sine me nihil potestis facere*: qu. 109. art. 6. Unde rectè appellari potest, Gratia sine qua nihil possumus.

7. Horum omnium consectarium est, hæc duo quæ inter se pugnare videntur, neque tamen re vera pugnant, si probè intelligantur, verè & catholicè dici. Alterum est: Numquam deesse justo ulli gratiam per quam mandata servare & tentationes superare possit. Alterum est: Deesse interdum alicui justo gratiam, sine qua non potest reipsâ & *effectivè* mandata servare & tentationes superare. Utrumque enim verum est: quia gratiæ vox, ut sæpissimè ait S. Doctor, dupliciter usurpatur, tum pro habituali dono naturæ superaddito, tum pro auxilio Dei moventis.

Prius ergo verum est, quia numquam deest justo quamdiu justus manet, gratuitum illud donum quo verè mandata servare & tentationes superare potest.

Posterius etiam non minùs verum, quia negari non potest quin aliquando desit alicui justo auxilium illud Dei moventis quod tale est, ut sine illo justus bonum operari & tentationes superare reipsa non possit, & semper effectum illum habeat ad quem à Deo ordinatur. Unde si justus aliquis vel non oravit, vel tentationem aliquam non superavit, certum est non adfuisse ei auxilium Dei moventis quo indigebat vel ad orandum vel ad tentationem illam reipsa superandam.

ARTICULUS XXIV.

Explicatur propositio secundùm doctrinam S. Thomæ.

Augustinus in Epistola laudatus. p. 220.

Quid est homo SINE GRATIA Dei, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum. Ideò Beatum Petrum Dominus paululum subdeseruit, ut in illo totum humanum genus posset agnoscere, NIHIL SE SINE DEI GRATIA PRÆVALERE. Idem de Symbol. ad Catech. l. 2. c. 6. IN PETRO DEMONSTRANS non in se quemquam JUSTUM debere præsumere.

Chrysostomus in Epistolâ laudatus p. 225.

Casus Petri, non frigiditate, sed SUPERNI AUXILII DERELICTU contigit. Non tam erat socordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quod Deus eum DESERUERAT, erudiens eum ut humanam sciret mensuram, & non repugnaret iis quæ dicebantur à Magistro, neque ejus quàm aliorum essent elatiores spiritus, sed sciret quod ABSQUE DEO NIHIL POTEST FIERI.

Autor Epistolæ hæc eadem Patrum illorum verba repetens p. 226.

Patres nobis Justum in Petro demonstrât, cui gratia sine qua nihil possumus in ea occasione defuit, in qua cum non peccasse dici non potest.

Ex his, quæ apud S. Thomam luce clariora sunt, nemo est qui non videat, hanc Epistolæ meæ propositionem ita illius doctrinæ consentaneam esse, ut neutra damnari vel absolvi possit, quin altera pariter vel damnetur vel absolvatur.

Cum enim dixi post sanctos Patres Augustinum & Chrysostomum, *Justum nobis in Petro demonstrari cui gratia sine qua nihil possumus, in tentatione defuit*, declaro me his verbis, *Gratia sine qua nihil possumus*, LA GRACE SANS LAQUELLE ON NE PEUT RIEN, non comprehendisse gratiam omnem qua omnia præcepta Dei possibilia fiunt. Agnosco enim istam gratiam esse in omnibus justis hominibus, & singulariter in S. Petro fuisse, id est, ei non defuisse cum in tentatione positus Christum negavit. Est enim illa gratia quâ mandata Dei possibilia fiunt, donum illud gratuitum, sive auxilium gratiæ per modum habitualis doni, quo justi omnes, & singulariter S. Petrus, ad observanda omnia

nia mandata Dei, & vitanda quæcumque peccata mortalia, divinitùs adjuvantur; estque *auxilium de se sufficiens ad non peccandum*, ut loquitur S. Thomas. Sic tamen ut homo justus, præter gratiam illam quâ omnia præcepta Dei ei possibilia fiunt, ulteriùs indigeat auxilio gratiæ Dei hominem interiùs moventis ad operandum, & ad mandata servanda.

De isto igitur posteriori auxilio gratiæ declaro propositionem meam, quæ sanctorum Patrum est Augustini & Chrysostomi, intelligendam esse. Gratia enim quæ quibusdam justis aliquando deest, & singulariter S. Petro defuit secundùm doctrinam sanctorum Patrum, est omnino illud auxilium gratiæ Dei hominem ad rectè vivendum, ad vincendas tentationes, vitanda peccata mortalia, & observanda præcepta interiùs moventis.

Hujusmodi auxilium appellavi, *Gratiam sine qua nihil possumus*, post SS. Patres, qui semper ita loquuntur, non quidem eo animo ut excluderem à S. Petro gratiam illam quâ præcepta Dei justis possibilia fiunt, sed quia præter illam gratiam quam in omnibus hominibus justis esse agnosco, homo secundùm doctrinam SS. Patrum & S. Thomæ, ulteriùs indiget isto auxilio gratiæ Dei animam interiùs moventis ad bene agendum. Unde S. Thomas de isto speciatim auxilio loquens docet, *quòd nihil homo potest facere, nisi moveatur à Deo secundùm illud Joan.* 15. *Sine me nihil potestis facere*: qu. 109. art. 6. ad 2. Nihil ergo habet propositio ab Augustino & Chrysostomo scripta, à me tantum descripta, quod à S. Thomæ doctrina verbisque discrepet. Imò nihil habet S. Thomas quod ab illorum Patrum mente dissideat. Convenit planè Filio cum Patribus, Discipulo & Interpreti cum Magistris. Necesse est ergo, aut absoluto eo ipsi absolvantur, aut damnatis iis ipse damnetur. Neque hoc nesciunt reprehensores mei. Cùm enim antequam Censura concluderetur, nonnulli etiam ex iis quos in mei damnationem notæ omnibus causæ compulerunt, obnixè postulassent, ut disertè perscriberetur, nihil auctoritatis hâc Censurâ S. Thomæ doctrinæ detrahi, non neglecta solùm rogatio est, sed etiam cum risu repudiata. Nec immeritò. Probè enim intelligebant viri acuti & perspicaces, si doctrinam quam è Patribus attuleram salvâ S. Thomæ doctrinâ damnarent, idem se acturos ac si eamdem doctrinam damnarent pariter & absolverent. Interim tamen quoad possunt dissimulant, nequedum audent palàm & apertè Doctorem Angelicum impietatis & hæresæos accusare. Sed frustra ejus nomini parcitur ab iis qui Sanctorum Patrum doctrinâ, à qua suam studiosissimè hausit, abjectâ atque proscriptâ, fidem & placita ipsius verbo honorant, re pro-

proſcindunt ac dedecorant. Recuſat ipſe honorem hujuſmodi, contumelioſum ſibi, funeſtum Patribus, Eccleſiæ luctuoſum. Ac meritò adversùs ſimulatos illos nominis & exiſtimationis ipſius patronos & vindices, hanc in ſimili cauſa ſanctis Patribus ab Auguſtino tributam vocem uſurpet: *Tolerabiliùs dente maledico nomina concideretis noſtra, quàm fidem noſtram, cujus merito in cœlo nomina ſcripta ſunt noſtra.* Lib. 1. in Jul. c. 4.

IX.

INSTRUMENTUM

SEU

Libellus Contestatorius 27. Januarii anni 1656. denuntiatus Sapientissimis Viris Decano, Syndico & Scribæ Facultatis Theologiæ Parisiensis, nomine

SAPIENTISSIMI

D. ANTONII ARNALDI

DOCTORIS SORBONICI.

Adversùs Censuram jam procusam & mox publicandam.

HAc die coràm subsignatis Regiis Notariis publicorum instrumentorum Custodibus, in ædibus unius ex istis nomine Gallois, stitit se Magister ANTONIUS ARNALDUS Presbyter, Doctor Theologus è Domo ac Societate Sorbonica, qui solitum quidem domicilium habet in Portus-Regii Monasterio Campestri propè Caprosiam, in præsenti verò Parisiis commoratur; qui dixit & denuntiavit: Licet hactenus plures habuerit causas conquerendi de modo quo adversùs ipsum actum est in Examine Alterius suæ Epistolæ 10. Julii 1655. scriptæ, quam publicam facere compulsus est ad refutandos complures Libellos in lucem emissos contra Primam suam Epistolam de rebus gestis erga nonnullum è Primariis Aulæ Proceribus in quadam Parisiensis Civitatis Parochia: in eo videlicet quod Magistri, illius Epistolæ examini præpositi, sic inhumanè ac durè se habuerunt, ut perstiterint in usurpanda judicis persona, post rejectionem rejectionisque causas ipsis conquerentis nomine ritè significatas: Quòd nonnulli Doctores, Sulpicianæ Societatis alumni, contra quos dicta Epistola scripta est, & alii plures qui agendi rationem ac disciplinam in eadem Epistola notatam impetitamque approbarunt, & in ea sunt indicati, Comitiis Sorbonicis interfuerunt, & adversùs ipsum tulerunt suffragia, séque in sua ipsorum causa, contra naturalis etiam æquitatis leges, pro judicibus habuerunt: Quod nulla ratione satisfactum est postulationibus antiquiorum Doctorum, qui ad illustrandam Facti quæ-

stionem instanter flagitarunt, ut pro antiquo Facultatis usu ac consuetudine ipsis Epistolæ excerpta porrigerentur, necessaria ut suum de illa judicium substruere possent: Quod ex primariis Doctoribus nonnulli gravibus comminationibus usi sunt cum ut illarum postulationum ratio haberetur instantiùs requisitum est: Quod cum ad sacram Theologiæ Facultatem ipse misisset Declarationem seu satisfactionis Libellum propria manu signatum, quo deliberationum Comitialium status aliò transferebatur, nullatenus obtineri potuit, ut quid quisque Doctorum de illa opinaretur in medium proferre posset cum eadem Facultati oblata est, quantumlibet instaret unus ex antiquioribus illis Doctoribus, ut ferendis suffragiis locus daretur; imò quod nec permissum est de illa disceptationem institui post emissa collectaque vota circa Facti quæstionem, quemadmodum promissum priùs fuerat. Quod, ut Censura præcipitanter procuderetur, & Doctorum cuilibet post auditas aliorum rationes ac momenta auferretur Facultas à concepta sententia resiliendi & oblatam satisfactionem amplectendi, in quod propensos se plurimi significabât; Magister Dionysius Guyart Syndicus, cum ex officio debuisset coram toto consessu, ut moris est, numerare suffragia super Majoris Bedelli ac Scribæ Facultatis scrinio, ac eadem alta voce legere, uti post sex hebdomadarum deliberationem necessarium prorsus erat, & reverâ postulatum fuerat à plurimis Doctoribus, quibus Syndici fides hac in occasione suspecta erat, idem Syndicus è sua pera foliolum extulit in quo Doctorum suffragia numeravit, quos in tres ipse classes distribuit, de quorum discrimine & numero solum se ipse judicem & arbitrum constituit, & quidem fide tam parùm sincera, ut Doctores non pauci palàm & aperta fronte adversùs ipsum contenderint plures quàm unum & septuaginta Doctores propositionem ab omni censura absolvisse, Syndico è contrario affirmante non plures fuisse; quin & cum eidem objectum fuisset coram omnibus, plura ab ipso numerata esse suffragia, quàm Doctores Comitiis ac deliberationibus interfuissent, hanc insimulationem aliter diluere non potuit, quàm reponendo solos illos à se minùs accuratè numeratos esse, qui neutri parti adhæserant: Quod cum nulla ferri potuerit censura in Quæstionem facti, quia à tertia suffragiorum parte, secundùm antiquum Facultatis usum, decreta non fuerat, etiam computatis iis Mendicantium Ordinum Religiosis qui statum ac legitimum numerum excedebant, quorum omnium suffragia à Syndico numerata sunt, contra obnitentibus & Facultatis ipsius statutis & Decretis Parisiensis Senatus, & interposita nuper intercessione in geminis Facultatis Comitiis; cum revera nulla fuerit pronuntiata

nuntiata Censura, his solummodò verbis à Sap. Dom. Ludovico Messier Decano prolatis, *Ego concludo*, nullisque aliis adjectis, quamvis à pluribus Doctoribus ut quid concluderet apertè diceret, sæpiùs esset interpellatus, repetitis his vocibus: *Quid concludis?* nihilominus tamen descriptam ac confectam esse audiit nescio quam Censuræ conclusionem in Magistri Alphonsi le Moine, adversariorum suorum Primarii, cubiculo: Dixit igitur & denunciavit, licet habuerit hactenus plures conquerendi causas quarum non paucas silentio premit, velut denegationem testimoniorum à pluribus Doctoribus requisitorum, impedimenta injecta interpellationesque, quibus frequentissimè intercisi sunt eorum sermones ac suffragia qui quæstionem facti ab omni censuræ nota immunem esse demonstrabant: Colloquiorum pacificorum rejectam petitionem, tam erga ipsum, cui nimirum hæc imposita conditio, ut ad Comitia nec collaturus nec ad objecta responsurus veniret, quàm erga plures alios Doctores qui amicam istiusmodi disceptationem instanter iniri postularunt ad plenam controversarum quæstionum elucidationem; nihilominus tam multiplices querelarum causas dissimulare se hactenus maluisse pro sua adversùs S. Facultatem reverentia suoque pacis studio. Verùm audiit, cum ad examen quæstionis de Jure, die 18. hujus mensis initum, procederetur, se per immanem calumniam accusatum esse, tanquam in sua illa Epistola defendisset hæresim à Concilio Tridentino & Constitutione Innocentii PP. X. damnatam, nimirum Mandata Dei esse justis impossibilia, licet hanc hæresim semper ipse in omnibus suis scriptis damnaverit, sincerèque adhuc damnet: cum autem Facultati offerri curasset, per unum ex antiquioribus Doctoribus, scriptum quoddam quo doctrinæ suæ sinceritas circa quæstionem examinandam faciliùs poterat innotescere, permissum non esse ut illud coram Facultate legeretur, nec ut ullus Doctor ad idem discutiendum, ac de eo ad Facultatem referendum designaretur, quantumvis instanter istud postularet is à quo scriptum illud Facultati oblatum fuerat Conquerentis nomine: Post quatuor consessus, in quibus cuique sententiam suam dicenti liberum fuit tamdiu disserere, quàm ipse necessarium censuit ad illam optimè constituendam, accidisse, ut dum quidam Doctor plura exponenda haberet pro defensione notatæ propositionis, prolixiùsque demonstraret illam esse S. Thomæ doctrinæ omnino conformem, sæpè sæpiùs ejus orationem variis oblocutionibus interruptam fuisse, quamvis nihil non necessarium proferret: imò ipsi consessui finem impositum integrâ horâ citiùs quàm fieri solitum erat, ne rationes sensuum suorum depromere ille sineretur: quin & die lunæ ultima plures Doctores,

cum vix mediam à se dicendorum partem attigissent, jubente Viro præpotente, coactos cætera silentio premere, ac dicendi finem facere; quod quidem ita factum obtentu prætensæ cujusdam Conclusionis decima septima hujus mensis die conditæ, quâ vetitum ne cui ultra dimidiam horam loqui fas esset, quamvis ejusmodi Conclusioni multi Doctores intercessissent, ut hactenus inauditæ, omnium Societatum bene ordinatarum moribus nominatimque S. Facultatis statutis contrariæ & suffragiorum libertati inimicæ, ac revera in nullo è quatuor prioribus consessibus observatæ, uti nec observari debet, cum in hoc tanti momenti negotio, in quo de fidei capite agitur, non ritè ac sufficienter istud possit discuti, nisi cuilibet Doctorum qui suam de illo sententiam dicturi sunt plena relinquatur libertas omnia ex Scriptura, Patribus, aliisque locis Theologicis congerendi argumenta, quibus sensa sua comprobare voluerint, quod non modicum temporis spatium requirit. Cum autem Doctores plurimi hanc suffragiorum suorum rationes latè exponendi libertatem ereptam sibi intuentes, ab his Facultatis consessibus frequentandis abstinuerint, & ad illos convenire ab hesterna die cessaverint, idem M. Antonius Arnaldus, testatus priùs palàm, ut hac publica declaratione testatur, sibi ratum fixumque esse nunquam à fide Catholica, Apostolica & Romana discedere, in qua videlicet semper vixit, semperque quoad vixerit Ecclesiæ & Apostolicæ Sedi per omnia obtemperare, ut semper hactenus obtemperavit, Declaravit Declaratque se pro legitimo Facultatis Conventu non posse illum agnoscere in quo nulla Theologis relinquitur libertas suorum sensuum sententiarumque rationes exponendi; in quo insuper tot alia occurrunt capitalia contra juris ordinem moresque Facultatis vitia. His igitur rationibus aliisque suo tempore & loco declarandis nixus, contestando Denuntiat se pro nullo habiturum quidquid illìc actum est vel deinceps agetur, & contra id omne se sibi provisurum eo modò & tempore quæ rebus suis accommoda judicaverit: quorum omnium testimonium ut sibi ab iisdem Notariis subministretur requisivit, qui & istud ipsum instrumentum eidem hunc in finem ultro concesserunt, eidem olim profuturum prout temporis & loci ratio tulerit: utque idem quibus oportuerit significari possit, hujus latorem Procuratorem suum constituit, & ad id facultatem necessariam indulsit. Id omne ita declaratum, requisitum, contestatumque fuit in ædibus ejusdem *Gallois* qui è dictis Notariis unus est, anno 1656. die 26. Januarii post meridiem, hujusque instrumenti autographum, apud eumdem Notarium *Gallois* relictum, idem M. Antonius Arnaldus subsignavit. *Subscriptum erat* LE CARON & GALLOIS.

Anno

Anno 1656. *die* 27. *Januarii horâ circiter octavâ matutinâ, requirente* M. ANTONIO ARNALDO *Presbytero Doctore Theologo & Socio Sorbonico supra nominato, suprascriptum Declarationis & Contestationis instrumentum per me subsignatum Apparitorem Accensum virgatum in Castellana Parisiorum Curia fuit exhibitum, ac ritè significatum venerandis Decano & Doctoribus S. Facultatis Theologiæ Parisiensis, pro iisdem alloquendo Mag. Ludovicum Messier ejusdem Facultatis Decanum, inventum in Sorbona ad januam Aulæ in qua ejusdem Facultatis Comitia celebrari solent, & Magistrum Philippum Bouvot ejusdem Facultatis Magnum Bedellum & Scribam, apud Sorbonam pariter inventum: item & in domo Magistri Dionysii Guyart ejusdem Facultatis Syndicum in Collegio Becodiano, alloquendo illius vice ejusdem Collegii Janitorem, ut iidem DD. Decanus, Syndicus & Scriba ignorantiam non possint obtendere, & illa omnia ad ejusdem Facultatis Doctores referant: quorum supra nominatorum unicuique exemplar tam supra scripti instrumenti, Declarationis & Contestationis, quàm hujusce denuntiationis, traditum à me fuit, Testibus Joanne Petit, Jacobo l'Abbé aliisque.* Signatum

BIERMAN.

X.

CENSURA
SACRÆ FACULTATIS
THEOLOGICÆ
PARISIENSIS,

Lata in Libellum, cui titulus est: *Seconde Lettre de Monsieur Arnauld Docteur de Sorbonne, à un Duc & Pair de France, pour servir de réponse à plusieurs écrits qui ont été publiez contre sa premiere Lettre, sur ce qui est arrivé à un Seigneur de la Cour dans une Paroisse de Paris. A Paris 1655.*

Cum ante menses aliquot Magister Antonius Arnauld Doctor Sorbonicus Gallicè scripsisset, atque in vulgus edidisset Epistolam quamdam, hoc titulo: *Seconde Lettre de Monsieur Arnauld Docteur de Sorbonne, à un Duc & Pair de France, pour servir de réponse à plusieurs écrits, qui ont été publiez contre sa premiere Lettre, sur ce qui est arrivé à un Seigneur de la Cour dans une Paroisse de Paris. A Paris* 1655. Magister Dionysius Guyart Syndicus quartâ mensis Novembris ejusdem anni 1655. in Comitiis Generalibus Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis apud Sorbonam post Missam, ut moris est, de Spiritu Sancto celebratam, dixit istâ in Epistolâ à viris doctis & piis quædam notari, quæ tum Summi Pontificis & Episcoporum auctoritati adversarentur, tum etiam cum fide Catholica & decretis Facultatis pugnarent. Cui rei ut maturè ac seriò provideret Facultas, Epistolæ illius legendæ & examinandæ curam commisit sexè sapientissimis Magistris Nostris, unà cum Dominis Decano & Syndico. Qui quidem, cùm per mensem Novembrem eam in rem sedulò & diligenter incubuissent, atque inter se diu ac multùm contulissent, primâ die mensis Decembris ejusdem anni 1655. in Generalibus Comitiis ut suprà, Facultati retulerunt illâ in Epistolâ, inter alia reprehensione dignissima, ea se præsertim observasse, quæ perspicuitatis & compendii causâ reduci posse viderentur ad duo capita, sive ad duas quæstiones vel propositiones; quarum altera diceretur facti, altera juris: priorémque illam his contineri verbis,

Pagina 49. *Ce Seigneur a fort bien jugé, que cette épreuve de l'humilité & de la moderation de ses amis*

amis justifioit, que n'aiant défendu que la pure doctrine de S. Augustin, & non des Propositions condamnées, qu'ils ont toujours regardées comme forgées par les partisans des sentimens contraires à ceux de ce grand Docteur.

Pagina 130. *Mais pourquoi donc, disent-ils, a-t-on fait deux Apologies pour Jansenius? Parce qu'on a crû qu'il y alloit de l'interêt de Dieu, & de l'honneur de l'Eglise, de ne pas souffrir que sous le nom de Jansenius on fit passer en pleine chaire les plus constantes maximes de la doctrine celeste de S. Augustin, pour des impietez & des heresies: qu'on les combatit par des anathemes de faux Conciles, par des ignorances grossieres dans l'Histoire Ecclesiastique, par des passages de l'Ecriture, ou falsifiez dans les paroles, ou corrompus dans le sens: & qu'on imposât en plusieurs points des heresies & des erreurs à un Evêque qui a été très-éloigné de les enseigner.*

Pagina 149. *Après tous ces exemples de l'Histoire Ecclesiastique, se pourra-t-il trouver,* MONSEIGNEUR, *quelqu'un assez déraisonnable & assez injuste pour s'imaginer, que parce que des personnes aiant lû un livre avec soin, & n'y aiant point trouvé des propositions qui sont attribuées à un Auteur Catholique après sa mort dans l'exposé de la Constitution d'un Pape, ne peuvent declarer contre leur conscience qu'elles s'y trouvent, quoi qu'en même-tems ils les condamnent en quelque livre qu'elles se trouvent, ce soit un prétexte suffisant de les traiter d'heretiques, d'excommuniez, & de retranchez de l'unité de l'Eglise: comme si un point de fait dont les yeux sont juges, pouvoit être un point de Foy, qui ne peut être établi que sur une revelation divine; & une cause legitime d'accuser d'heresie des Theologiens Catholiques, qui embrassent tout ce qui concerne la Foy dans cette Constitution, & qui dans ce point de fait même ne sont point opiniâtres, étant prêts de se rendre aussi-tôt qu'on leur aura fait lire ces Propositions dans le livre, d'où l'on dit qu'elles ont été tirées: ce qui doit être la chose du monde la plus facile, si elles en ont été veritablement tirées: comme au contraire, la plus difficile, & même impossible, si elles n'y furent jamais. Et cependant quand on supposeroit même qu'ils se trompent dans ce point de fait, n'est-il pas visible,* MONSEIGNEUR, *qu'on ne leur pourroit reprocher en aucune sorte d'être heretiques, ou de blesser la Foy de l'Eglise: mais seulement de n'avoir pas de si bons yeux, ou de n'entendre pas si bien le Latin, que ceux qui soutiendroient le contraire?*

Pagina 152. *Avec qu'elle justice pourroit-on prétendre, que le doute, ou l'humble silence & la retenuë d'un Catholique, à declarer que des propositions qui sont attribuées dans la Constitution d'un Pape, à un Prelat de l'Eglise après sa mort, soient veritablement de lui, n'aiant pû les y trouver, soit un legitime prétexte de le traiter d'heretique, lors même que se contentant de ne pas agir contre sa conscience, & contre le témoignage de ses yeux en un*

un point de fait, il est resolu de s'abstenir de toute contestation sur ce fait même, & d'y garder un silence respectueux, qui est la plus grande soumission qu'on doive aux Conciles même Oecumeniques, dans ces faits particuliers.

Hanc autem posteriorem hâc potissimùm periodo comprehendi.

Pagina 226. *Cependant*, MONSEIGNEUR, *cette grande verité établie par l'Evangile, & attestée par les Peres, qui nous montre un juste en la personne de S. Pierre, à qui la grace, sans laquelle on ne peut rien, a manqué dans une occasion, où l'on ne peut pas dire qu'il n'ait point peché, est devenuë tout d'un coup l'heresie de Calvin, si nous en croions les disciples de Molina.*

Quibus auditis, Sacra Facultas de re totâ per duos menses integros, habitis ferè quotidie apud eandem Sorbonam solemnibus Comitiis, deliberavit; & post accuratam disquisitionem, tandem decrevit priorem illam quæstionem sive propositionem, quæ est facti, esse TEMERARIAM, SCANDALOSAM, INJURIOSAM SUMMO PONTIFICI ET EPISCOPIS GALLIÆ, ATQUE ETIAM PRÆBERE OCCASIONEM RENOVANDÆ EX INTEGRO POST DAMNATIONEM JANSENII DOCTRINÆ.

Hanc autem posteriorem, quæ juris dicitur, esse TEMERARIAM, IMPIAM, BLASPHEMAM, ANATHEMATE DAMNATAM, ET HÆRETICAM.

Optaret sanè, & ex animo optaret Sacra Facultas, prædicti Magistri Antonii Arnauld damnatâ doctrinâ, personam servari, quippe sibi carissimam, tanquam Filium Matri: & eam in rem sæpè ipsum per amicos hortata est, ut veniret ad Comitia, Matri se subjiceret, ejuraretque falsam & pestilentem doctrinam, idem cum eâ sentiret, & *unanimis atque uno cum eâ* corde & *ore honorificaret Deum & Patrem Domini Nostri Jesu Christi.* Verùm non modò amantissimæ Parentis suæ consilia & hortamenta contempsit, sed etiam die vigesimâ septimâ præsentis mensis per Apparitorem Regium eidem Facultati significavit, se pro irrito ac nullo habere quicquid Ipsa in re præsenti egisset, acturáque esset.

Quare eadem Facultas ipsum à sinu suo repellendum expungendúmque ex albo Doctorum suorum, atque à corpore suo planè resecandum censuit, & ipso facto repulsum, expunctum, resectúmque declarat, nisi intra diem decimum quintum mensis Februarii proximè sequentis mentem suam mutaverit, & huic præsenti Censuræ subscripserit coram Domino Decano, Illustrissimis Episcopis Doctoribus, & prædictis Deputatis. Ac ne longiùs serpat superior illa Arnaldi doctrina, & quasi lues, quæ jam multorum animos occupavit; eadem Sacra Facultas decrevit neminem post hac aut è Doctoribus ad Comitia & alia quælibet jura ad ipsam pertinentia;

tia; aut è Baccalaureis ad ullos Actus Theologicos, sive ad disputandum, sive ad respondendum; aut è Theologiæ Candidatis ad supplicandum, ut vocant, pro primo cursu, vel de Tentativâ respondendum, admissum iri, nisi antè huic quoque Censuræ subscripserit. Atque etiam si quis Arnaldi superiora illa probare, asserere, docere, prædicare, scriberéve sit ausus, eum ab eâdem Facultate prorsus repellendum esse.

Decrevit insuper hanc Censuram suam prælo mandandam, & publicandam esse; ut omnes intelligant, quantùm eadem Facultas pestilentem & exitialem illam doctrinam execretur ac detestetur. Actum Parisiis in Facultatis Theologicæ Comitiis generalibus apud Sorbonam die ultimâ Januarii anno Domini 1656. & confirmatum die primâ Februarii ejusdem anni.

De Mandato DD. Decani & Magistrorum præfatæ Facultatis sacræ Theologiæ Universitatis Parisiensis.
PHILIPPUS BOUVOT *Major Apparitor.*

JOAN-

X I.

JOANNIS LAUNOII CONSTANTIENSIS PARISIENSIS THEOLOGI NOTATIONES.

In CENSURAM *duarum* ANTONII ARNALDI *Propositionum, quarum una Facti, altera Juris, appellatur.*

Tertullianus, Facultas Theologiæ Parisiensis, & in eadem Magister celeberrimus Joannes Major docent tria, quæ Præfationis locum implebunt. Tertullianus igitur ita scribit initio libri De Velandis Virginibus: *Veritati nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non privilegium regionum.*

Facultas Theologiæ in Tractatu, quem adversùs Joannem Montesonum, Anno Domini 1387. confecit, de suis in doctrinæ materia determinationibus ita censet: *Ad Doctores Facultatis Theologiæ, imò ad unum Doctorem solum potest pertinere, errores in fide doctrinaliter determinare: quæ doctrinalis determinatio prædicta, per totam Facultatem concorditer facta, debet multùm reputari.* Quibus verbis non obscurè significat, determinationem quæ non est per totam Facultatem concorditer facta, non debere multùm reputari: id est, apud cordatos & peritos nihil aut parum habere ponderis & auctoritatis.

Joannes Major in tert. sent. dist. 37. quæst. 26. *Non est* (inquit) *minùs hæresis asserere, aliquid esse de fide, quod nullatenus de fide est, quàm negare aliquid de fide, quod est de fide.*

Primum autem ex his tribus, quàm firma & invicta sit Veritas, ostendit.

Secundum indicat Censuram, quæ à Doctoribus Facultatis non fit concorditer, Censuræ nomine indignam esse. Quocirca Facultas olim in suis determinationibus consuevit hæc verba solemnia adhibere, *Concorditer, summo animorum consensu, unanimiter, repugnante nemine*; ut novit Magister quicumque non est in rebus Facultatis hospes ac peregrinus.

Tertium percellit certos quosdam Doctores minimè eruditos, & malevolos, quorum animi contra doctrinam aliorum excandescunt, & sibi à notis gravioribus inurendis non temperant. Id hominum genus lege Talionis plectendum Major arbitratur. His præmonitis, nostras in Censuram duarum Arnaldi propositionum Notationes subjectum imus.

Notatio

Notatio Prima.

Censores dum in Arnaldi librum inquirunt è pag. 49. 130. 149. 152. decerpunt multa, ex quibus una facti propositio comparatur. Sed inter decerpendum nonnihil è pag. 140. prætereunt, quod si quid in aliis videbitur offendere, in hoc uno multò magis offendere videbitur. Verba sunt: *N'est-ce pas rendre un aussi grand respect à la Constitution du Pape, qu'à un decret d'un Concile general, que de reconnoître absolument ce qu'il a décidé touchant la doctrine, & de laisser seulement en quelque doute un point de fait, sçavoir si ces propositions sont ou ne sont pas de Jansenius, qui a été supposé pour veritable, parce qu'on l'avoit ainsi exposé au Pape, sans que le Pape ait declaré dans sa Constitution, qu'il l'ait fait examiner, & de protester en même-tems, &c.* Si quis fragmentum hoc breve cum illis quatuor, quæ Censores describunt, studiosè contendat, inveniet duo: alterum, in hoc fragmento brevi contineri quicquid in illis quatuor sat prolixis reprehenditur: alterum, in hoc quædam adjici, quæ si falsa sint, & vera credantur, Innocentio X. insanabile vulnus infligunt, atque illius Constitutionem funditùs evertunt.

Neque verò afferri potest Censores, vel fragmentum hoc prætermisisse, quod alia quatuor sufficerent, cùm hoc unum sufficiat, & præterea atrocitatis mirum quantum adjiciat, vel oscitanter legisse Arnaldi Epistolam, cùm oscitans & dormitans sapientia inter pag. 130. & pag. 140. intercipi nequeat, vel fragmenti hujus offensionem Arnaldo condonâsse, cùm Arnaldus plerosque eorum excipere voluerit, & ii ut non exciperentur in senatu litigaverint, & omni prensationis genere gratiam judicum captârint. Ergo Censores fragmentum nostrum deditâ operâ prætermiserunt. Sed cùm ita prætermiserint, rei veritate convictos fuisse maximè oportuit. Hoc autem cùm ita sit, si quod videtur censurâ majori dignius in iis quæ ad propositionem facti pertinent, Censores intactum reliquerunt; alia quæ minori censurâ sunt digna, intacta necessariò relinquere debuerunt. Si quod est magis vituperabile non vituperatur, quod erit minùs vituperabile minùs vituperabitur. Hoc telum, ut quis declinet, sursum deorsum vertat omnia, & cornicum oculos configat necesse est. Cæterùm in hac Notatione, ut apparet, duo perficiuntur: censura propositionis facti tanquam necessariò labefactata moles concidit, & Constitutioni Papæ fides & auctoritas detrahitur.

Notatio Secunda.

In Censuræ contextu receditur ab illo celebri Facultatis Theologicæ ritu & more, quo scribitur, Concorditer, Summo animorum

rum consensu, Repugnante nemine, pronunciatum esse de scriptis cujuspiam judicium. Sic autem se habet Censuræ contextus: *Quibus auditis Sacra Facultas de re tota per duos menses integros habitis ferè quotidie apud eandem Sorbonam solemnibus Comitiis deliberavit, & post accuratam disquisitionem, tandem decrevit priorem illam quæstionem sive propositionem, &c.* Hoc loco celebris ille Facultatis Theologicæ ritus ac mos desideratur. Ritum porrò ac morem fuisse celebrem docent Censuræ, quæ diversis temporibus editæ lucem aspexerunt. Sic edita Anno Domini 1631. Censura, quâ libri Anglici duo percelluntur. Sic edita Anno 1611. Censura, quâ *Philippi Mornæi Mysterium iniquitatis* damnatur. Sic edita Anno 1610. Censura, quæ lata est contra impios & execrabiles Regum ac Principum parricidas. Sic edita Anno 1554. Censura, quâ institutio Societatis Jesu reprobatur. Sic edita Anno 1552. Censura, quâ certæ quædam Caroli Molinæi propositiones notantur. Sic edita Anno 1526. Censura, quâ Colloquiorum Erasmi lectio prohibetur. Sic edita Anno 1521. Censura, quâ Lutheri dogmata profligantur. Sic edita eodem anno Censura, quâ certæ quædam Hieronymi Clitovæi theses configuntur. Sic edita Anno 1512. Censura, quâ propositæ ab Ecclesia Parisiensi quæstiones nonnullæ afficiuntur. Sic edita Anno 1497. Censura, quâ propositæ à Carolo Rege quæstiones afficiuntur. Sic edita circa illud tempus de maculata Virginis Conceptione Censura. Sic edita Anno 1429. Censura, quâ Joannis Sarraceni propositiones condemnantur. Sic edita Anno 1414. Censura in Joannis Parvi doctrinam de tyrannis occidendis. Hæc pauca de multis, quibus ritus ille ac mos celebris confirmatur. Et si quæ sit Censura, Decretum, vel Deliberatio, in qua memoratæ non habeantur formulæ ex adjunctis facilè colliguntur.

Notatio Tertia.

In Censuræ contextu receditur ab illa consuetudine laudabili, quâ Facultas Magistri unius vel alterius, vel certè paucorum dissensionem exprimit: ut fallatur nemo, atque ut quàm certa sit illius determinatio cognoscatur. Sic imprimis docet Facultatis determinatio, quæ Anno Christi 1250. facta est, & de qua Cardinalis Annibaldus apud Joannem Bediallum, in libro, De libera auctoritate audiendi Confessiones, sic loquitur: *Semel requisiti Magistri Parisienses, tam in Theologia quàm in Decretis, in hoc consenserunt, & scripto editum fuit, cui omnes prædicti Magistri apposuerunt sigilla sua, uno excepto, qui tamen tenori literæ non contradixit, sed sigillum suum apponere noluit.* Deinde idem docet Facultatis Determinatio, quæ Anno 1490. circa oblatum ei contractum facta est: *Post gravem* (inquit)

quit) *& maturam deliberationem singulorum prædictorum in Theologia Magistrorum, visus est omnibus, uno excepto, quod prædictus contractus non est justus.* Tum demum quando non omnes Magistri in eandem abeunt sententiam, id curiosè notatur, ut sua rei ad deliberandum propositæ veritas constet. Anno 1386. Lutetiæ disputatur de loco ubi cor Regis Philippi III. humaretur: hinc Prædicatores apud se, inde Sandionysiani Monachi apud se quoque humandum cor Regis contendunt. Quæstio hæc à consultis Doctoribus Theologiæ concorditer decisa non fuit. Philippus Rex quartus pauciorum, non plurium, sententiam est secutus. Rem accuratè tradunt Guillielmus Nangius & Joannes Victorinus. Ille in vita Philippi tertii: *De quo postea* (inquit) *fuit determinatum Parisiis per plures Magistros Theologiæ.* Hic eadem penè verba repetit in Memoriali historiarum ad Annum 1386. *De hac dissensione determinatum fuit postea Parisiis in scholis, à plurimis Magistris in Theologia, quod ipsum cor neque Rex, neque ipsi Monachi darent, nec prædicti Fratres sine dispensatione Papæ possent aliquatenus retinere; regiâ tamen auctoritate prævalente, dictum cor sepultum est apud Fratres Prædicatores, corpus apud Sanctum Dionysium humatum.*

Notatio Quarta.

In negotio hujus Censuræ id factum est, quod exemplo apud Facultatem omni caret. Nusquam enim est auditum, nusquam visum, editam fuisse Censuram, dum Magistrorum pars tertia repugnaret. In hac edendâ Censura Magistri non erant ducenti, & ex iis septuaginta duo restiterunt & contradixerunt, hoc est, adhuc pars plusquam tertia Magistrorum. Hanc censendi novitatem exposuisse, Censuram profligasse est. Antiquitùs in Facultate non aderant septuaginta duo, cùm illa Censuras edidit, quæ apud omnes magno in honore ac pretio fuerunt. Una omnium instar erit, ea scilicet quæ Joannis XXII. placitum de visione Dei notavit. Hac in re Facultas ipsa sibi testis est in Tractatu, quem adversùs Joannem Montesonum composuit: *Item prædicta Facultas hoc licitè potuit contra Joannem summum Pontificem. Igitur à fortiori contra suum subditum & inferiorem. Assumtum patuit Joannis XXII. tempore, quia, sicut refert Nicolaus de Lyra, in Tractatu suo De visione beatifica, ferè quadraginta dictæ Facultatis concorditer determinarunt contrarium illius, quod Papa publicè asserebat.* Hæc ergo Censura, quæ tot Magistris repugnantibus confecta est, nihil unquam fidei ac virium accipiet, usque dum illustri quodam Facultatis exemplo, aut certâ ratione confirmetur.

Notatio Quinta.

Hîc conficiendæ Censuræ modus non solùm in Facultate novus & inusitatus est; sed etiam in

in Conciliis generalibus, quæ ab Ecclesia in auctoritatem admittuntur. Cùm enim de fide tractarunt Concilia, nihil unquam definierunt cui Antistitum pars non dicam tertia vel quarta, sed quinta repugnavit.

Apud Socratem, fidei quæ à Nicæna Synodo constituta est, quinque tantùm Episcopi restiterunt: quapropter hic auctor Nicænæ Synodi fidem cùm à multitudine consentientium Episcoporum, tum à paucitate dissentientium commendat, l. 2. c. 5. *Hanc* (inquit) *fidem approbarunt trecenti decem & octo Episcopi, eique omnes assensi sunt; & uti scriptum est apud Eusebium, consentientibus animis opinionibúsque subscripserunt, quinque solùm exceptis, qui hanc vocem ὁμοούσιον, id est, consubstantiale repudiarunt, Eusebio videlicet Nicomediæ Episcopo, Theognide Nicææ, Mari Chalcedonii, Theonâ Marmaricæ, Secundo Ptolemaïdis.*

Socratem Theodoretus imitatur, l. 2. hist. c. 5. *In numero eorum quos iste recensuit, & qui Ario favebant, erat Eusebius Episcopus Cæsareæ, Laodiceæ Theodotus, Paulinus Tyri, Anazarbi Athanasius, Gregorius Beryti, & Ætius Lyddæ Episcopus.*

Deinde c. 7. *Trecenti decem & octo Episcopi ibi in unum convenerunt:* & post alia, *At quanquam maxima pars Concilii verbis ejus obtemperavit, & mutuam concordiam doctrinámque sanam amplexata est; tamen pauci quidam, quorum suprà feci mentionem, & præter eos Menophantus Ephesius, Patrophilus Scythopolitanus, Theognius ipsius Nicææ Episcopus, Narcissus Episcopus Neroniadis, & cum his unà Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægyptiorum Secundus, Arii patrocinio suscepto doctrinæ Apostolicæ contradixerunt. Quinetiam fidei formulam, quam composuerant, Concilio proposuerunt, quæ ut primùm perlecta fuit, quoniam eam omnes adulterinam & commentitiam esse vociferabantur, illicò discerpta est: ac cùm ingens tumultus esset contra eos concitatus, & omnes eos ut pietatis proditores insimularent, metu perculsi exsurrexere, atque ipsi primi omnes unà, solis Secundo ac Theona exceptis, Sententiam excommunicationis contra Arium pronuntiaverunt; quocirca impio illo Ecclesiâ exturbato, fidei formulâ, quæ adhuc in Ecclesiis servatur, communi consensu compositâ, & subscriptionibus omnium confirmatâ, Concilium dimissum est.* Socrates & Theodoretus primò non dissimulant nomina Episcoporum, qui à Nicæna fide discreparunt; deinde eos in parvo numero fuisse tradunt: tum in eo maximè laborant ut appareat, fidei formulam communi omnium assensu conditam esse. Res contrario modo se habet in Censura quæ in propositiones duas Antonii Arnaldi lata est. Dissimulantur nomina Magistrorum septuaginta duo, qui Censuræ oblocuti sunt; non dicitur Censura paucis Doctoribus exceptis condita fuisse; contemnitur communis Magistrorum assensus. Cùm igitur Censura hæc con-

contrario modo se habeat, ac Nicænæ fidei formula, quâ ratione quis impedict, quominus contrario modo accipiatur?

Nunc expendenda est controversia illa, quæ in Chalcedonensi Concilio fuit inter Ægypti Episcopos decem, & reliquos Concilii Patres sexcentos & viginti. Ex Actione quarta, *Hieracius, reverendissimus Episcopus Ægypti, & cæteri reverendissimi Episcopi Ægyptii, per eundem Hieracum dixerunt: Si quis præter ista quæ à nobis in petitionibus porrecta sunt, sapit, sive Eutiches, sive alter aliquis, anathema sit. De epistola autem sanctissimi & Deo amantissimi Archiepiscopi Romani Leonis, sciunt omnes sanctissimi Patres nostri, quia in omnibus expectamus sententiam sanctissimi Archiepiscopi, & petimus Vestram Clementiam expectare Præsidis nostri sententiam, quia eum in omnibus sequemur. Nam & sanctissimi Patres, qui in Nicæa congregati sunt* 318. *hanc regulam dederunt, & ut sequatur omnis Ægyptiaca regio Archiepiscopum magni nominis civitatis Alexandrinæ, & nihil absque ipso agatur ab aliquo ei subjacente Episcopo. Eusebius reverendissimus Episcopus Dorylæi dixit: Mentiuntur.*

Et post alia, cùm urgerentur Epistolæ Leonis subscribere, *Reverendissimi Episcopi Ægypti clamaverunt: Extra voluntatem Archiepiscopi nostri non possumus subscribere. Acacius reverendissimus Episcopus Ariarathiæ dixit: Incongruum est universalem Synodum prætermittere, & in unam personam attendere, quæ suscipiura est Episcopatum Alexandriæ magnæ civitatis.* Et post pauca: *Petimus ut non eis concedatur, sed aut consentiant epistolæ, aut regularem damnationem suscipiant, & cognoscant quia excommunicati sunt.* Et post alia: *Quia verò Episcopi nostræ regionis nimis multi sunt, non possumus pauci numero illorum personas suscipere. Petimus autem vestram sublimitatem, & hanc sanctam & magnam Synodum, ut misereamini nobis, & expectetis nostrum Archiepiscopum, ut secundùm antiquam consuetudinem illius sequamur sententiam. Quòd si extra voluntatem Præsidis nostri aliquid faciemus, sicut præsumptores, & non servantes, secundùm canones antiquam consuetudinem, omnes Ægyptiacæ Regiones insurgent in nos.* Et post alia: *Cecropius reverendissimus Episcopus Sebastropolis dixit: Universalis hæc Synodus Ægyptiacâ (regione) major est, ac fide dignior, & non est justum decem hæreticos audiri, & prætermitti mille ducentos Episcopos.* Et post alia, *Eusebius reverendissimus Episcopus Dorylæi dixit: Procuratores sunt isti omnium Ægyptiorum, & debent universalem Synodum sequi. Lucentius reverendissimus Episcopus Vicarius Sedis Apostolicæ dixit: Si errant doceantur per vestram magnificentiam, quia non possunt decem homines præjudicium facere Synodi sexcentorum Episcoporum, nec Catholicæ fidei. Reverendissimi Episcopi Ægyptii clamaverunt occidimur, misereminì nostri.* Et post alia: *Fiat hîc Archiepiscopus, & subscribimus, & consen-*

consentimus. Miseremini canonum nostrorum. Detur hic Archiepiscopus Anatolius, quia talis consuetudo in Ægyptiaca regione obtinuit, ut omnes Episcopi obediant Archiepiscopo, non quia non obtemperamus Synodo, sed quia occidemur in patria. Miseremini nostri. Et post alia: *Novit consuetudinem Archiepiscopus Anatolius. Hic sumus usque dum fiat Archiepiscopus.* Et post alia: *Date Archiepiscopum, & si contradixerimus, punite nos. Consentimus his quæ decreverit potestas vestra, non contradicimus. Sed eligite Episcopum: hic expectamus usque dum ordinetur. Omnes reverendissimi Episcopi clamaverunt: Subscribant damnationi Dioscori. Judices & Senatus dixerunt: Quoniam reverendissimi Episcopi Ægyptiorum, non ut repugnantes Catholicæ fidei subscribere in præsenti distulerunt epistolæ sanctissimi Archiepiscopi Leonis, sed dicentes consuetudinem esse in Ægyptiaca regione, extra sententiam & jussionem Archiepiscopi nihil tale se posse; poscunt autem sustineri se, donec consecretur Episcopus, qui ordinandus est magnæ civitati Alexandriæ, rationabile nobis ac clemens apparuit esse, ut in eodem habitu expectent in regia civitate, & dilationem habeant usque ad Ordinationem Archiepiscopi magnæ civitatis Alexandriæ. Paschasinus reverendissimus Episcopus, Vicarius Apostolicæ Sedis, dixit: Si præceperit gloria vestra, & jubetis illis aliquid præstari humanitatis, fidejussoribus datis, non exeant de ista civitate quamdiu Alexandria Episcopum accipiat. Judices & Senatus dixerunt: Sanctissimi Paschasini sit firmum judicium: unde permanentes in proprio habitu reverendissimi Episcopi Ægyptiorum, aut dent fidejussores, si hoc est illis possibile, aut per Sacramentum eis credatur, quia expectant Ordinationem futuri Episcopi magnæ civitatis Alexandriæ.*

Ex his quæ paulò longiora descripsi, perspicuè constat, synodi partem majorem minori, id est, sexcentos viginti Episcopos cessisse decem Episcopis, qui non ante voluerunt Epistolæ Leonis & damnationi Dioscori subscribere, quàm Episcopus Alexandriæ constitueretur. Ægypti duntaxat veterem afferebant consuetudinem, quæ quamvis initio penè rejiceretur ab omnibus, ea nihilominus tandem effecit, ut quod enixè postulabant, obtinuerint. Sic Concilii pars minor majori cum ratione obstitit, & major minori cum eadem ratione consensit. Hæc est igitur Concilii persuasio, ut in iis potissimùm quæ ad fidem pertinent, communis omnium assensus requiratur.

Huc accedit Vigilius Papa in Epistola, quam Italiæ Clerici Legatis Francorum Constantinopolim euntibus dederunt: *Et quamvis nec hoc quod Papa fecerat acquieverunt Afri & Illyriciani, atque Dalmatæ Sacerdotes recipere; tamen cœpit iterum sæpè dictus Beatissimus Papa Vigilius ad hoc compelli, ut absolute ipsa capitula sine Synodi Chalcedonensis mentione damnaret. Sed Papa non acquiescent*

cens hoc facere, & videns se nimium ingravari, dixit tunc serenissimo Principi: Veniant huc Fratres nostri ex omnibus Provinciis, quini aut seni Episcopi, & quicquid sub tranquillitate, tractatu habito, omnibus visum fuerit, cum pace disponemus. Quia sine consensu omnium ista, quæ & Synodum Chalcedonensem in dubium venire faciunt, & scandalum Fratribus meis generant, solus facere nullatenus acquiescam. Notentur hæc duo quæ Vigilius inculcat, *Quod omnibus visum fuerit cum pace disponemus: Sine consensu omnium solus facere*, quæ volebat Justinianus, *nullatenus acquiescam.* Sed persuasio ejusmodi, & Papæ Vigilii commonitorium defuit iis, qui Magistri cùm adhuc non essent numero ducenti, Censuram Magistris septuaginta duobus invitis & repugnantibus condiderunt; qui autem in condendis ejusmodi censuris ad Synodorum & Patrum regulam non sapiunt, eos admodum sapere, & quæ determinant cordatis atque eruditis hominibus arridere, atque ætatem ferre posse, quis probaret? Quicquid id est Censura lucenti in duabus Synodis universalibus Soli non priùs opponetur, quàm ad exitium usque lædatur.

Notatio Sexta.

Qui Magistrorum numerus in Censuram ruit, id observare neglexit, quod non solùm Facultas Theologiæ, sed & consessus omnis, sive sacer sive profanus, semper observavit. Qui Magistri vel Judices pronunciant, comitiis quæ super uno & eodem negotio celebrantur, universis intersunt, nec pronunciarent nisi priùs ab initio ad finem usque interfuissent. Debet alter alterius audire sententiam, & collatis inter se consiliis & rationibus, tum demùm perspicere quid bene atque è republica stabiliendum sit. Hunc tractandi modum asserit communis naturæ sensus, quotidianus confirmat usus, & docet insita & quasi consignata notio in animis hominum, etiam gentium immanitate barbararum. In hunc tractandi modum egregius est Vigilius Pontifex, in suo de tribus Capitulis Constituto, cujus fragmentum aliquod huic Notationi subjiciam. At verò è Magistris uni non comitiis cunctis, sed aliquibus duntaxat interfuerunt: alii tardiùs ad ea venerunt: quidam sat citò, sed dictâ statim sententiâ foràs exiverunt, atque unde profecti erant, reverterunt. Non admodum multi ab initio usque ad finem Comitiis omnibus adfuerunt. Quomodo perfectum est, ut numerarentur, non ponderarentur voces, contrà quàm in omni doctrinæ judicio fieri oportet. Nam diligenter videndum est, utrùm voces Scripturâ & Traditione, duobus Theologiæ veræ principiis, nitantur. Quod nisi perfectè nitantur, incertæ sunt & caducæ, nec ad asserendam in religione veritatem conducunt. Nam, ut ait Joannes Roffensis in Angliа martyr,

martyr: *Qui rationes invalidas & inefficaces affert, perinde est ac si nullas attulisset: imò longè fuisset ei satius nullas adduxisse. Qui suam opinionem rationibus munit, quæ palàm sunt invalidæ, nulliúsque extant roboris, profectò seipsum prodit hallucinatum fuisse, atque fallacibus inductum rationibus, ut ita opinaretur. Suumque ita errorem ipse manifestum facit, quando cunctis apertissimè liquet, eam omni solidâ carere basi.* Quæ spectant ad fidem nostram, ea nequaquam ex humana voluntate pendent. Quis enim ex assertione quæ falsa sit vel hæretica, veram vel catholicam; quis ex assertione quæ vera sit aut catholica, falsam aut hæreticam efficiet? Ne mundus quidem totus id efficiet unquam. Memini cùm à Parisiensi Episcopo & Inquisitore fidei damnatum est Joannis Parvi dogma, Magistros sigillatim convenisse apud Officialem, & quid de eo sentirent deposuisse. Sed imprimis jurati sua scripto suffragia reliquerunt, quæ ita inter se conferri, & aurificis staterâ, non populari trutinâ examinari poterant. Deinde ad consultationem tantùm vocabantur ab iis, qui postea ut judices pronunciarunt. Sed in Censura propositionum Arnaldi res aliter se habuit. Doctores qui velut desultorii incurrerunt in Comitia, nec pro more antiquo jurati erant, nec suas scripto sententias reliquerunt, nec ad consulendum tantùm, sed etiam ad judicandum venerunt. Quod discriminis genus impedit, quominus ex facto tali delatrix Censuræ notatio hæc nostra repellatur. Quærendum est aliud præsidium, quo Censura ab ista pernicie se defendat. Expecto usque dum inventum fuerit, atque id perfecerit, quod perfici summopere optarem. Reliquum est ut Vigilii locum describam: *His igitur dispositis, optavimus quidem, venerabilis Imperator, sicut frequentissimè supplici prece poposcimus, eundem ad quemlibet Italiæ locum, aut certè ad Siciliam, & convocatis ad nos Africanæ, & aliarum Provinciarum Latinæ linguæ Sacerdotibus, vel Ecclesiæ nostræ sacratis ordinibus, secundùm consuetudinem tractaremus, & de quæstionibus trium Capitulorum pietati vestræ redderemus plenâ deliberatione responsum: quod quia fieri Serenitas Vestra non annuit, hoc iterum noscitur constitutum, ut oblatis à nobis Mansuetudini Vestræ nominibus de supradictis Provinciis, qui nobiscum ad tractandum adhiberentur, Antistites Clementia Vestra faciat advenire: cui dispositioni item præbuimus Ecclesiasticæ pacis amore consensum. Postea verò hoc magìs cum consensu Fratrum nostrorum, nostrarum partium Episcoporum, nuper ante sanctum Paschæ diem Pietas Vestra constituit, ut exæquato numero his Pontificibus, qui in Constantinopolitana urbe præsentes sunt, de tribus Capitulis ex quibus quæstio vertitur, secundùm superiùs designatam Fratrum nostrorum Episcoporum professionem deberemus inire tractatum. Sed quia, dum ea quæ pro conservanda Ecclesiarum pace cum Fratribus nostris*

nostris fieri, vestrâ dispositione convenerant, festinaremus implere, ut adhibitâ salubri deliberatione communiter, & propter informandam universalem Ecclesiam, cunctis quæ inter nos geruntur in scriptis deductis atque jacentibus, nostrum ex his collectum de tribus Capitulis in quæstionem deductis judicium proveniret: continuò Pietas Vestra post illud volumen, quod nobis antè multos Paschæ dies, per virum magnificum Theodorum Decurionem palatii destinavit, in quo vos interim quid de tribus Capitulis sentiretis exponentes, nostrum poscitis dari ex eadem causa responsum. Ideòque, cùm Fratres nostri neque exæquato nobiscum numero residere, neque in scriptum quæ ageremus vel tractaremus redigi paterentur, tamquam, quod absit, non convenientia rectitudini loqueremur, quæ scribere timeremus. Et post alia: *Propositis itaque nobis & diligenter inspectis, in quantum uniuscujusque Capituli in quæstionem deducti ratio postulabat, Synodalibus codicibus atque gestis prolatis, quæ aliis eorundem Patrum, vel in sanctis quatuor Synodis, aut in una earum resedisse monstrantur, synodalibus epistolis inspectis, nihilominùs Prædecessorum nostrorum Sedis Apostolicæ Præsulum Constitutis, aliisque probatorum Patrum necessariis instructionibus pertractatis, si qua de his, quæ in quæstionem deducta sunt, apud Patres nostros examinata fuerint, finita atque disposita, memores superiùs designatarum professionum investigare curavimus.*

Notatio Septima.

Censura propositionis alicujus, à Facultate celebri legitimè facta, locus est Theologicus, unde recta quædam comparatur ratio, quâ si non omnes, certè Facultatis illius alumni tenentur. At locus talis non est censura quælibet, sed ea tantùm quæ communi Magistrorum omnium consensu decernitur. Hanc quæstionem ita definiunt, qui de argumentorum in Theologia sedibus tractarunt. Melchior Canus, qui Concilio Tridentino interfuit, l. 8. de locis c. 4. conclusione 6. *Theologorum Scholasticorum etiam multorum testimonium, si alii contra pugnant viri docti, non plus valet ad faciendam fidem, quàm vel ratio ipsorum, vel gravior etiam auctoritas comprobavit: videlicet in scholastica disputatione plurium auctoritas obruere Theologum non debet; sed si paucos viros modò graves secum habet, poterit sanè adversùs stare. Non enim numero hæc judicantur, sed pondere. Hanc conclusionem probare argumentis non debeo. Nam si quid est accidens, de quo inter omnes conveniat, argumentari non soleo. Perspicuitas enim (ut ait Cicero) argumentatione elevatur. Certè ubi variæ sunt doctissimorum hominum, discrepantesque sententiæ, Academicorum temperamentum imitari, & à rebus incertis certam assensionem cohibere debemus. Quid enim est tam temerarium, tamque indignum sapientis gravitate atque constantiâ, ut idem*

Cicero elegantiſſimè tradit, quàm quod non ſatis exploratè perſpectum ſit & cognitum, id ſine ulla dubitatione defendere? Quo loco ſanè arguendi ſunt Scholaſtici nonnulli, qui ex opinionum quas in ſchola acceperunt præjudiciis, viros aliàs catholicos, notis gravioribus inurunt; idque tantâ facilitate, ut meritò rideantur. Nobis autem ſchola noſtra magnam quidem licentiam dat, ut quodcumque maximè probabile occurrat, id noſtro jure liceat defendere; ſed non licet tamen eos, qui nobis ſunt adverſi, temerè ac leviter condemnare.

Quod auctor de auctoritate Scholaſticorum hîc concludit, id. l. 7. c. 3. de ſanctorum Patrum auctoritate concluſerat: *Plurium* (inquit) *Sanctorum auctoritas, reliquis licèt paucioribus reclamantibus, firma argumenta Theologo ſufficere & præſtare non valet.*

Dominicus Bannez in ſecundam partem qu. 1. art. 8. dub. 3. concl. 1: *Auctoritas Theologorum Scholaſticorum, etiam multorum, quando in contrarium ſunt viri docti, non plus valet quàm vel ratio ipſorum, vel aliquod teſtimonium Scripturæ comprobavit. Hæc concluſio manifeſta eſt, quoniam quando duæ ſunt opiniones inter ſe pugnantes, quarum quælibet rationibus nititur probabilibus, & argumenta adverſariorum ſolvit, habetque defenſores viros doctos, non eſt cur huic aut illi parti pertinaciter quis adhæreat, propter aliquorum auctoritatem; ſed ponderandæ ſunt rationes, & ſecundùm vires earum huic aut illi parti fides adhibenda eſt. Nec intereſt quod plures in unam partem inclinent, ſi pauci graves & docti oppoſitum ſentiant. Non enim numero hæc judicanda ſunt, ſed pondere. Undè meritò reprehendendi ſunt aliqui Theologi, qui opinionibus propriis, vel etiam aliorum, nimis adhærentes, ſtatim contraria dogmata præcipiti quâdam ſententiâ, abſque ſufficientibus rationibus damnant, atque omnia quæ eorum judicio non conſonant, gravioribus cenſuris inurunt, idque tantâ facilitate, ut meritò irrideantur.*

Chriſtophorus Gillius l. 1. t. 7. de locis c. 13. n. 2. *Dico primò, quando inter ipſos Doctores, ſive ſacros, ſive Scholaſticos, ſive Juriſperitos, eſt controverſia; ita ut ex utraque parte ſint auctores probabiles, non ſumitur certum argumentum Theologicum, ſed tantùm probabile: & conveniunt communiter Doctores. Fundamentum eſt, quoniam ubi ejuſdem Facultatis periti diſſident, ſignum eſt non eſſe evidentem conſequentiam ex principiis illius: ideóque quando Doctores catholici diſſident circa materiam Theologicam, non ſunt evidentia ac certa teſtimonia, ſeu principia fidei, quibus alterutra opinio nitatur, atque adeò tota res eſt reducenda ad rationem & auctoritatem humanam. Quæ ſola non eſt certum argumentum Theologicum, ſed ſola vis probabilitatis erit in ea ſententia ex auctoritate humana fallibili, quæ eo major aut minor erit, quo doctores qui alteram ſequuntur partem, plures ac graviores fuerint. Non enim ſolo numero res expendenda eſt: fieri enim poterit ut pauciores, ſi*

singuli magnæ auctoritatis sint, reddant sententiam probabiliorem oppositâ, quam plures sequuntur.

Imprimis igitur omnes è schola Theologi in eo concordant, ut velint argumentum inde non sumi Theologicum, quando illi ipsimet in una & eadem tractanda materia dissident, & secum discordant. Deinde in eo quoque conveniunt, quòd in definienda Theologiæ materia non tam spectandus sit Doctorum numerus, quàm pondus rationum quibus Doctores utuntur. Undè accidit, ut cum Theologorum cœtus ad determinandum aliquid aggreditur, expositus non sit iis incommodis, quibus secularium judicum consessus exponitur, quod Plinius Junior conqueritur l. 2. ep. 12. *Præterea, quid publicè minùs aut congruens aut decorum, notatum à Senatu in Senatu sedere, ipsisque illis à quibus sit notatus æquari? Summotum à Proconsulatu, quia se in Legatione turpiter gesserat, de Proconsulibus judicare, damnatumque sordium, vel damnare alios vel absolvere? Sed hoc pluribus visum est. Numerantur enim sententiæ, non ponderantur, nec aliud in publico Concilio potest fieri, in quo nihil est tam inæquale, quàm æqualitas ipsa. Nam cum sit impar prudentia, par omnium jus est.*

Hoc profanum cacoethes non agnoscit Theologorum ordo, apud quem tum demùm ratum habetur, quod rationum pondus habet, non quod pluribus placet. Sic enim Canus l. 8. c. 4. concl. 2. pronuntiat: *Ex auctorum omnium Scholasticorum communi sententiâ, in re quidem gravi, usque adeò probabilia sumuntur argumenta, ut illis refragari temerarium sit.* Deinde concl. 3. *Concordem omnium Theologorum scholæ de fide aut moribus sententiam contradicere, si hæresis non est, at hæresi proximum est.*

Dominicus Bannez loco citato concl. 2. *Quando in aliqua sententia circa rem gravem communiter Scholastici conveniunt, argumentum faciunt adeò probabile, ut illis contradicere temerarium valde sit.* Et quibusdam interpositis: *Circa hanc conclusionem & sequentem animadvertendum est, quòd quando omnes ferè Theologi conveniunt, licèt unus aut alter ab aliorum sententia discrepet, nihilominus communis illa opinio in suo manet robore, nisi fortè ille unus tantæ esset auctoritatis, vel probationes adeò validas induceret, ut ejus judicium pluribus aliis æquivaleret,* Deinde concl. 3, *Concors omnium Theologorum sententia de doctrina fidei aut morum, adeò firmum facit argumentum, ut contrarium sentire sit error in fide, aut errori proximum.*

Christophorus Gillius loco jam laudato n. 7. *Dixerim itaque imprimis, Theologos de communi consensu asserentes aliquid, tanquam ad fidem pertinens, non reddere ex se propositionem infallibiliter veram, quasi ipsi sint mensura infallibilis veritatis. Dixerim secundò, moraliter loquendo, ex vi testificationis suæ præbere gravissimum argumentum fidei, non tamen omnino infallibile, aut logicè loquendo certum; sensus*

eſt, cùm Theologi omnes ſententiam aliquam tanquam fidei dogma proponunt, ex vi hujus teſtificationis ſumi argumentum non logicè ſed moraliter certum. Hic auctor mente quidem & reipſa cum Banne & Cano conſentit, licèt videatur ab iis voce atque explicandi modo diſſentire.

His porrò Doctoribus præluxit Facultas Theologiæ Pariſienſis, cùm anno Chriſti 1387. ſcripſit, *Doctrinalem determinationem per totam Facultatem concorditer factam debere multùm reputari.* Id eſt, argumentum efficere, cui ſine temeritatis vel erroris nota contradici nequeat. Interea tamen indicat, doctrinalem determinationem quæ non eſt facta concorditer, non debere multùm reputari, id eſt, argumentum non efficere niſi probabile, cui ſine temeritatis vel erroris nota contradici poteſt.

His autem ita conſtitutis, dubium nullum eſt, quin ea cenſura quæ invitis & renitentibus Magiſtris ſeptuaginta duobus edita eſt, ſcholam Theologorum oppugnet univerſam, à doctrina locorum Theologicorum enormiter deficiat, libertatémque ſcholæ publicam offendat tantum & labefactet, quantum offendere & labefactare poſſit. Quare non ſatis perſpicio, & devinctum me tenebit, qui efficiet ut perſpiciam, quomodo auctores Cenſuræ propoſitionum duarum Arnaldi non incurrant in reprehenſionem, quam apud Canum & Bannem incurrunt, qui audent concordi Doctorum è ſchola omnium ſententiæ repugnare.

Notatio Octava.

Inter Magiſtros Cenſuræ prædictæ conditores fuerunt, qui vel ab Arnaldo ſcriptis priùs laceſſiti ſunt, vel cum Arnaldo inimicitias exercuerunt: quod certum atque exploratum habetur. Utrùm verò hi poſſint eſſe idonei de adverſario judices, conſulendus eſt beatus Auguſtinus, qui quos Juliano Patres opponit, eos excipi non poſſe, ſic contendit l. 2. contra eundem c. 10. *Verùm etſi tales non fuerunt in his cauſis, quas ad ſe delatas, & inter partes cognitas cùm hìc viverent, ſuo judicio finierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſententias tulerunt. Nullas nobiſcum vel vobiſcum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt, neque nobis neque vobis irati ſunt, neque nos neque vos miſerati ſunt.*

Et quibuſdam interpoſitis, docet quâ ratione audienda & retinenda ſit adverſariorum de adverſariis ſententia: *Si veſtra conſideretur paucitas, multi ſunt: ſi multitudo catholicorum Epiſcoporum, perpauci ſunt; ex quibus Papam Innocentium & Presbyterum Hieronymum retrahere fortaſſe tentabis: iſtum, inquam, quia Pelagium Cæleſtiúmque damnavit; illum, quia in Oriente contra Pelagium catholicam fidem piâ intentione defendit. Sed lege quæ dicat in laudem beatiſſimi Papæ Innocentii Pelagius, & vide utrùm facilè poſſis judices invenire. De illo autem ſancto Presbytero, qui ſecundum gratiam quæ data eſt*

ei,

ei, sic in Ecclesia laboravit, ut eruditionem catholicam multùm in Latina lingua, multis & necessariis literis adjuvaret, non solet Pelagius jactitare, nisi quòd ei tanquam æmulo inviderit. Sed nolo ex hoc tibi videatur de istorum judicum numero retrahendus. Non enim ejus sententiam posui, quam tempore inimicitiarum contra vestrum tenuit & defendit errorem, sed quam posuit in scriptis suis, liber ab omni studio partium, antequam vestra damnabilia dogmata pullularent.

Auditur ergò & retinetur Innocentii de Juliano sectatore Pelagii sententia, quia Pelagius Juliani magister Innocentium laudaverat; & nisi laudasset, Augustinus satis innuit, à se nec auditum iri nec retentum Innocentii de Juliani doctrina sententiam. Quod confirmatur ex modo quem Pater æquissimus insumir, ut Hieronymi de Juliano sententiam retineat: *Ego* (inquit) *sententiam posui, quam liber ab omni studio partium tenuit; non posui sententiam quam tempore inimicitiarum contra vestrum defendit errorem.*

Inimicitiarum tempus appellat illud, quo adversùs Pelagium & Celestium scripserat. Non ignoro dici à quibusdam, exceptioni locum esse cùm de personis agitur, sed non esse quando de personarum doctrina tractatur. Hanc distinctionem Augustinus proximè confixit, eáque sponte sua diffilit. Quæ enim ratio facit ut inimicus de inimici persona non judicet, ea quoque facit ut inimicus de inimici doctrina judicare non possit: quasi verò ulciscendi cupiditas, quæ in inimico præsumitur, & partium studia tantùm arderent, cùm inimici persona judicanda est, sed statim extinguerentur, cum inimici doctrina judicanda foret. Bardos ac stipites habent homines, quibus hanc insulsitatem persuaderi posse velint. Præterea, distinctio hæc sicubi valet & admittitur, in judicio quod de rebus fidei ac morum pronunciatur non valet, nec admitti debet. Nam statim atque personæ doctrina catholicæ fidei & bonis moribus contraria judicatur, persona in mortis vel exilii discrimen adducitur. Facessat igitur hæc distinctio, quam in Theologorum consessum intulir, non quærendæ vel asserendæ veritatis amor, sed ulciscendæ injuriæ libido. Et certè nescio, an homo verè pius fugientem distinctionem retinere vellet.

Notatio Nona.

Fingamus ea quæ Petrus Alliacus ex Seneca retulit in Oratione, quam Avenione contra Joannem Montesonum, Parisiensis Academiæ nomine, coram Clemente septimo instituit, in determinatione Theologica locum habere: *In hac* (inquit) *causa, juxta Senecæ sententiam, non quis dicit, sed quid dicit; nec quis prosequitur aut petit, sed quàm justum sit id quod prosequitur aut petit, inspiciendum est*: non videmus

mus quid ii dixerint, quos tanquam sibi inimicos Arnaldus recusare tentavit. Curandum iis fuit magnopere, ut ulciscendi adversarii suspicionem à se removerent, nec ut removerent aliter fieri potuit, quàm si rationes suas, sed efficacissimas, sed ad proscribendam Arnaldi doctrinam idoneas, literis mandarent. Tunc, non qui dicerent, sed quæ dicerent, ab omnibus inspiceretur. Consiliò Senecæ non paruerunt. Videmus quidem qui dixerint, sed quæ dixerint, non videmus. In his circumstantiis necessariò videnda fuerunt rationum momenta quibus, quæ Arnaldi propositionibus notæ inuruntur, meritò inuri probaretur. Præter generalem probationis istiusmodi necessitatem, quam Censoribus inesse, & quam per beatum Petrum iis fuisse impositam Facultas non semel agnoscit, specialis quædam Arnaldi adversariis incumbit. Huic autem rei qui resistunt, patrono suo Senecæ resistunt. Quin etiam odii, invidiæ, ultionis suspicionem in se gravissimam residere patiuntur. Hanc necessitatem impositam sibi sensit unus ex iis Magistris, quos Arnaldus recusare voluit. Is est Joannes Nicolai, Dominicani Ordinis Professor, qui suum de Propositione Juris judicium seu Censorium suffragium publicavit. Involutus est ac salebrosus commentarius, in quo probra & contumeliæ passim occupant sedem Theologicarum rationum. Pretiosi nihil è Scripturis & Traditione, accersiti nihil habet, quo censorium suffragium confirmetur. Aliud est, judicare propositionem hæreticam esse; aliud, afferre momenta quibus hæretica probetur. Quare si quis commentarium hunc legat & intelligat, non est enim intellectu facilis, nunquam persuadebitur assertionem, quæ ab illo hæretica censetur, hæreticam jure censendam esse. Ad me quod attinet, si quem ad Censuræ odium & contemtum excitare vellem, ei duntaxat consulerem, ut horas aliquot in perlegendo tali commentario collocaret. Propositionem facti intactam reliquit, ratus fortasse eam non esse dignam, quæ inustas ab aliis notas susciperet.

Notatio Decima.

Notatione octava visum est doctores illos, quorum judicium detractare voluit Arnaldus, distinctionem opposuisse, quâ contendebant inimicos de inimicorum doctrina judicare posse, quamvis de persona judicare non possent; sed ii, postquam de adversarii doctrina pronunciarunt, spretá conscientiæ religione de persona pronuntiare sunt ausi. Tam immanis & cæca fuit ulciscendæ injuriæ cupiditas, ut sibi à tali facinore temperare non valuerint, nec Dei nec hominum de se judicium reformidarint: & tamen certissimum est, in eo jura omnia divina & humana subverti. Sed cùm ita subvertuntur, Censu-

Censuram quoque subverti necesse est.

Notatio Undecima.

Antonius Arnaldus, ut Censuræ verba ipsa declarant, absens damnatur & à gradu Magisterii dejicitur, ante quàm semel, iterum, & tertiò, per Facultatis Actuarium monitus & advocatus fuerit. Quo in loco ubi humanitas viget, quo in foro, quo in Senatu, damnatus fuit unquam, etiam Majestatis reus, quin priùs voce præconis ter accersitus comparere noluerit? Nonne capitalium judiciorum forma hæc præscribitur? Nonne sacri Canones eum qui damnandus est, ter quoque advocandum esse præcipiunt? Nonne Parisiensis Academia, dum alumnos suos corrigit, sancitas jure civili & ecclesiastico monitiones observat? Observat enimverò, & præstat audire quid Petrus Alliacus Academiæ orator, ea super re Avenione, in Consistorio Cardinalium dixerit adversùs Montesonum: *Septimum est* (inquit) *quòd postquàm Universitas & Facultas antedicta, quod poterant & debuerant, quantum in ipsis erat, perfecerant, postea nunciaverunt hæc reverendo in Christo Dom. Episc. Parisiensi, Judici ordinario in hac parte, & præsentatâ eidem scedulâ Facultatis prædictæ sibi, prout in similibus casibus fieri solitum est, requirendo supplicaverunt, quatenus super his vellet judicialiter procedere. Octavum est, quòd ad hanc instantiam & Requestam dictus Parisiensis Episcopus præcepit, & præcipiendo mandavit, nè prædictus Frater, qui adhuc Parisiis præsens erat, ab inde recederet, sed ad certam diem tunc assignatam personaliter compareret, responsurus in aula Episcopali, & coram dicto Episcopo, super his quæ objicerentur eidem. Qui sic judicialiter evocatus, per se aut per alium nullatenus sufficienter comparuit: ideóque pro prima vice contumaciæ pœnam incurrit. Nonum est, quòd iterum bina vice, interposito debito temporis spatio, dictus Frater citatus fuit, nec comparuit: & sic tertiò contumax reputatus est, & excommunicatus. Decimum est, quòd licèt his attentis idem Episcopus potuisset contra eum proferre sententiam, tamen adhuc quarta vice de superabundanti præfato reo aliam diætam assignavit.* Censura ergò illa stare non potest, in qua politicæ leges & & ecclesiastici Canones violantur.

Notatio Duodecima.

Censura sic exarata est, ut ab universa Facultate Theologiæ processisse videatur: *Quibus auditis Sacra Facultas, de re tota per duos menses integros habitis ferè quotidie apud eandem Sorbonam solennibus comitiis, deliberavit, & post accuratam disquisitionem eandem decrevit.* Hæc indefinita propositio, *Sacra Facultas deliberavit, decrevit*, æquipollet universali. Hoc autem à rei veritate mirum quantum abhorret. Nam inter Magistros qui Censuræ interfuerunt, septua-

feptuaginta duo contradixere. Verùm ut id quod res eft memoriæ proderetur, fcribendum fuit: Quibus auditis, Facultatis pars major deliberavit, decrevit. Non eft autem fcriptum quod verè fcribendum fuit, nè cognofceretur quod neceffariò cognofci oportuit, Cenfuram nempe factam non effe concorditer. Hoc enim fi femel cognofcitur, auctoritas Cenfuræ in auras evanefcit. Quod cùm perfpicerent qui Cenfuram digefferunt, indefinitâ oratione funt ufi, ut lectores piâ & religiosâ calliditate circumvenirenr. Sed cùm ab aliis, tum maximè à Theologis dicenda funt cum veritate, quæ veritas ipfa geffit, nec Chriftiana pietas eft, quæ veritate careat. Cùm igitur certo certius eft in Cenfura fimplicitatem illam eminentiffimam, quæ Chriftianos decet homines, defiderari, rei quoque bene geftæ auctoritas defideratur.

Notatio Decima-tertia.

Qui Cenfuram affectarunt, cùm viderent eam non effe decretam concorditer, occupatâ Facultatis dominatione ftatuerunt, ut qui vel Cenfuræ reftiterant, vel à cœtu Magiftrorum aberant, ii confentirent ac fubfcriberent; alioquin malè cum ipfis ageretur. Adfcribo verba: *Sacra Facultas decrevit neminem poft hac, aut è Doctoribus ad comitia, & alia quelibet jura ad ipfam pertinentia, aut è Baccalaureis ad ullos actus Theologicos, five ad Difputandum, five adRefpondendum, aut è Theologiæ Candidatis ad Supplicandum, ut vocant, pro primo curfu, vel de Tentativa refpondendum admiffum iri, nifi antè huic quoque Cenfuræ fubfcripferit.*

At in Facultate Cenfura nulla unquam ufque adeò provifa & præcauta fuit, etiamfi fummo omnium confenfu ederetur. Lata adversùs Lutheri affertiones Cenfura fic præcavetur: *Facultas omnibus tam Magiftris quàm Baccalaureis, & in Theologia ftudentibus, & futuris inhibet, nè contrarium præfatæ determinationi docere aut prædicare præfumant, fub pœna privationis & rejectionis ab eadem Facultate.*

Hîc Facultas non præcipit, ut Magiftri & Baccalaurei Cenfuræ feu determinationi fubfcribant, fed tantùm ut contrarium minimè doceant aut prædicent; alioquin à Facultate refecabuntur. Articuli quos Facultas Anno 1542. condidit adversùs hærefes illius temporis, fic præcaventur: *Inhibet Theologorum Facultas iis, qui de gremio fuo funt, Magiftris, Baccalaureis, ac cæteris gradum Theologicum nunc & impofterum profiteri volentibus, nè quocunque pacto fupradictis propofitionibus contraria aut in concionibus prædicent, aut in lectionibus vel alibi doceant: quin potiùs ubi fe materia & occafio offeret, eas populo fincerè annuntient, & apertè declarent. Porrò etiam decrevit, ut propofitiones præfatas finguli Magiftri & Baccalaurei chirographi fui appofitione confirment: & cùm in grege fuo lupos & im-*

mori-

morigeros, contentiosósque alere tutum non sit, qui huic Decreto parere noluerint, & contrarias præfatis propositiones docuerint, aut imposterum prædicaverint, è suo consortio ejiciendos in perpetuum decrevit.

Lata contra impios Regum & Principum parricidas Censura sic præcavetur, jubente cum primis Senatu, cujus verba sunt: *Deinde ut Decretum, quod in ejusdem Facultatis comitiis statuetur, omnium Doctorum qui comitiis & deliberationi interfuerint, necnon etiam omnium Baccalaureorum, qui Cursum Theologicum decurrunt, syngraphis muniatur. Quo tum demùm audito super ea re Cognitore Generali Regio decernat quod justum & rationi conforme erit.*

Et post alia in Decreto Facultatis: *Tertiò statuit, ut omnes Doctores & Baccalaurei Theologiæ, quo die in Statuta & Articulos Facultatis jurare consueverunt, in hoc similiter Decretum jurent, & syngraphæ suæ appositione obtestentur, se illius veritatem docendo & concionando diligenter explicaturos.*

Hæ sunt cautiones maximæ omnium, quas ad confirmationem decretorum suorum Facultas adhibuit: sed illæ, ut apparet, multò sunt minores eâ, quæ ad confirmationem Censuræ qua de agimus, adjungitur. Quapropter assequi me non posse fateor, cur duarum propositionum Censura, quæ Conciliorum universalium definitionibus non innititur, præcaveatur magis quàm relatæ Censuræ, quæ generalibus Conciliis innituntur: in quibus de vita Regum agitur, & in quibus docetur, quid de rebus hoc tempore circa fidem & religionem Christianam controversis, credi & teneri oporteat. Estne duarum propositionum Censura religiosior Parisiensibus Articulis omnibus, qui per diversas ætates de fidei dogmatibus conditi fuere? Estne pretiosior & sanctior decreto, quod Regum & Principum interfectiones percellit? Et certè, si quis contentionem hanc mutuam vel leviter inspiciat, exhorrescet, fulguritum se sentiet, & talibus attonitus visis hærebit. Nec poterit ei, velit nolit, dolus malus in nimia cautione non occurrere. Certa quædam est veritas, tam illustris & perspicua, ut eam nullæ verborum rerumve præstigiæ inobscurent vel obruant. Cautionis tantæ novitas, in re momenti minoris, suspicionem fraudis injicit, nec ea machinis ullis aut artibus repelli potest.

Notatio Decima-quarta.

Qui à Magistris & Baccalaureis subscriptionem exigunt, in hoc opere usque adeò sunt toti, ut eis curæ supersit nihil, quod rebus cæteris adhibeatur. Ego singulas non recenseo. De duabus tantùm mihi sermo est. Et primò quidem non curant ut Magistri & Baccalaurei subscribant decreto quo Regum & Principum interfectores damnantur, & tranquillitas publica procura-

curatur. Eoque pacto neque Senatui neque Facultati mos geritur. Deinde facere negligunt quod Statuta ultimæ reformationis Academiæ faciendum præscribunt. Verba sunt: *Omnes exteri, qui in hac alma civitate Theologiæ cæterisque disciplinis operam dabunt, antequam ad Gradum aliquem in Academia admittantur, jurent se Galliæ legibus victuros, Regi Christianissimo & Magistratibus morem gesturos, nihilque contra Rempublicam aut Magistratum molituros.* Hæc autem omnia iis qui in Facultate Theologiæ dominantur, sunt omnino nihil præ censurâ propositionum duarum Arnaldi. Hîc conjiciant & sentiant alii quod voluerint durissimum; conjiciendi ac sentiendi causam fortassis habent æquissimam: sic ego duntaxat sentio. Probanda non est censura, quæ disciplinæ tam sanctæ, tamque necessariæ, oblivionem, imò & ruinam secum trahit.

Notatio Decima-quinta.

Propositio prior, quæ facti est, & in facto consistit, damnari neutiquam potest, quod duplici modo probatur. Imprimis, Theologorum nullus unquam negavit Romanum Pontificem in quæstione facti errare posse, & sæpiùs errasse. Et si quis modo negaret, novam in Ecclesiam opinionem gratis & sine ratione induceret. Ecclesia ipsa, cui præest Pontifex, nonnunquam fallitur in tali quæstione: Igitur & Pontifex. Idipsum Alexander tertius asserit De sententia excommunicationis, c. 28. *A nobis* (inquit) *est sæpè quæsitum, utrùm si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit quominus reconciliaretur Ecclesiasticæ Unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus, & utrùm pro tali recipienda sit eleemosyna, & à fidelibus sit orandum.*

Et infrà: *Nos igitur consultationi tuæ breviter respondemus, quòd judicium Dei veritati quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur; judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit & falli: propter hoc contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, Ecclesiæ sit sententiâ innodatus.*

Alexandrum sequitur Melchior Canus, qui Tridentino Concilio interfuit, l. 5. de locis c. 5. concl. 4. *In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui ad privatos homines vel Ecclesias referuntur, errare per ignorantiam Ecclesia potest: non in judicio solùm rerum gestarum dico, sed in ipsis etiam privatis præceptis & legibus. Cùm quis enim occultè, unâ uxore habitâ, alteram ducit publicè; jubet illi Ecclesia, ut priore relictâ posteriorem accipiat: qua in re sine dubio fallitur, & id præcipit homini, quod rationi Evangelióque adversum est.*

Dominicus Bannez Canum excipit in 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 6. conc. 4. *In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui spectant ad perso-*

personas privatas, possibile est Summum Pontificem ex ignorantia errare, aut etiam ex malitia.

Robertus Cardinalis Bellarminus, l. 4. de Rom. Pont. c. 11. Joannem Turrecrematam secutus ait; *Generale Concilium, cui Romanus Pontifex per se vel per suos Legatos præsidet, in quæstionibus facti errare posse.*

Et sic Concilium universale sextum errasse; verba ejus sunt: *Quòd si aliquis adhuc non potest adduci, ut credat corruptam esse sextam Synodum, accipiat alteram solutionem, quæ est Joannis à Turrecremata, l. 2. de Eccles. c. 93. qui docet Patres sextæ Synodi damnasse quidem Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo judicio errasse. Quamvis enim generale Concilium legitimum non possit errare, ut neque erravit hoc sextum in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare potest in quæstionibus de facto. Itaque tutò dicere possumus, hos Patres deceptos ex falsis rumoribus, & non intellectis Honorii epistolis, immeritò cum hæreticis commemorasse Honorium.*

Andreas Duvallius part. 2. de infallibilitate Romani Pontificis quæst. 1. *Imprimis, certum esse apud omnes, tam hæreticos quàm catholicos, pontificem ut pontificem, necnon cum Concilio generali agentem, in quæstionibus facti particularibus, quæ ex hominum testimoniis & relatione pendent, errare posse. Sæpè excommunicantur à Pontifice, qui sunt prorsus innocentes. Contrà verò, ab eodem absolvuntur, qui non merentur absolvi.*

Unde Magister 4. sent. dist. 18. *Interdum qui foràs mittitur, intùs est; & qui foràs est, intùs videtur retineri.*

Can. Nos. Si incompetenter, 2. quæst. 7. *Si incompetenter aliquid egimus, & in abditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro ac vestrorum Missorum cuncta volumus emendari judicio: quoniam si nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus, certè non veritatis discipuli, sed, quod dolentes dicimus, erimus præ cæteris erroris magistri.*

Hæc apud Gratianum Leo quartus: probationem rei hujus suggerit Alexander, cùm dicit judicium Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequi. Nam cùm opinio ex incertis hominum testimoniis pendeat, judicii certi, & quod fallatur nunquam, fundamentum esse non potest.

(*Reliquas tredecim hujus Notationis Decimæquintæ paginas, clarissimi Arnaldi Causæ non necessarias, brevitatis causâ prætermisimus.*)

Hactenus pauca de multis, quæ in eam rem referri & congeri potuerunt. Sed ista dum magis magisque considero, mihi, velim nolim, occurrunt duo quæ pronuntiem. Imprimis Arnaldi Propositio, quæ ad facti conditionem attinet, difficultatis nihil habet; receptæ auctoritatis est, verissima ac certissima, ac proinde notam scholæ nullam meretur. Deinde censura propositionis hujus planè digna est, quæ lege talionis puniatur. Et certè

certè nemo ea fuper re mecum contendet, dum noverit quo modo apud Theologos propofitio temeraria, fcandalofa, & injuriofa deformetur.

Notatio Decima fexta.

Propofitionis temerariæ nota in affertionem quæ facti eft, & in facto verfatur, nec quadrat, nec quadrare poteft. Sic autem Theologi propofitionem temerariam definiunt. Joannes Turrecremata, qui ex Sacri Palatii Magiftro Cardinalis factus eft, in libro de Pontificis & Generalis Concilii poteftate: *Temeraria* (inquit) *definitio feu propofitio eft, quæ nec auctoritate nec ratione rectâ probari poteft.*

Petrus Garfias ex Parifienfi Theologo Uffellenfis Epifcopus, in Magiftralibus fuis determinationibus, quas edidit Romæ & Innocentio VIII. dicavit: *Temeraria propofitio eft propofitio afferens aliquid tanquam certum, quod non poteft efficaci ratione probari, vel auctoritate: ficut propofitio afferens quod mundus finietur intra centum annos. Hæc autem propofitio licèt poffet effe vera, hæc tamen afferens tanquam certum dicitur temerarius, & propofitio temeraria, quia ad hoc nec auctoritas nec ratio efficax habetur.*

Melchior Canus l. 12 de locis c. 11. *Propofitio temeraria duobus itidem modis ufurpari folet, & communiter & propriè. Communiter, ut omnis propofitio à fide averfa temeraria quoque appelletur, etiamfi hærefis manifefta fit. Et quid enim inconfideratiffimâ ac dementiffimâ temeritate plenius, quàm Chrifti Ecclefiam contradicere? Propriè autem ea vox ufurpatur, cùm affeveratio ut temeraria notari poteft, ut hæretica, vel erronea, vel fapiens hærefim, non poteft. In quem fenfum poft iftos propofitionum gradus poftremum locum propofitio temeraria tenet. Temeritas porrò non uno & fimplici modo intelligitur. Temerè enim ea quandoque fieri dicimus, quæ non confilio, fed fortuitò geruntur: quomodo ea temeraria funt, quæ turbulenter & inconfideratè effutita funt. In hoc verò fignificatu temeritas, quâ nullo delectu aut difcrimine ducitur ad judicandum, fapientiæ contraria eft, in qua non cafus & fortuna, fed ratio & confilium valet. Qui ergo nullâ aut ratione aut auctoritate impulfus res ipfas affirmat, fed temerè fcribit & dictitat, vel quod in buccam venit, jure is tanquam ftultus & temerarius reprehenditur. Nam quamvis vera aliquando dicat, fed ut vera dicat, tamen non id confilium & ratio, fed fors & cafus efficit: qualia funt nonnulla, quæ viri quidam pii in vita rebufque geftis Chrifti Domini magis comminifcuntur, quàm contemplantur; quæ etiam fcribunt, non tam verè & prudenter, quàm devotè & ferventer: quorum eft interdum cæca, & temeraria quidem, & in affentiendo credulitas, & in afferendo facilitas. Sed temeritas hæc tamen non eft ejufmodi, ut à fidei judicibus coerceri debeat, qui graviorem errorum cenfuram affumere fuo jure poffunt,*

possunt, levioris hujus vel imprudentia vel stultitiæ non possunt. Fides quippe cognitio illis mandata est, non prudentiæ, ejus præcipuè quæ viros pios sæpè destituit. Videmus autem illiusmodi seu meditationes seu contemplationes, licèt inconsideratè atque imprudenter, sine ratione & gravi testimonio editas, cum pietate ferè, atque adeò cum sanctitate esse conjunctas. Non decet igitur ut simplicitas columbina severissimi tribunalis judicio vexetur, quantumvis illa sit inconsulta & imprudens. Dicitur rursum & id temerè asseri, quod insolenter nimiùm & audacter asseritur: quomodo omnibus in rebus asseverandi temeritas pronuntiandique audacia turpis est quidem, sed in his quæ ad Ecclesiæ doctrinam attinent, est periculosa vel maximè. Habet enim contemtionem superbam Ecclesiasticæ regulæ; quam contemtionem, nisi fidei judices coerceant & comprimant, dici non potest quantum discriminis omnis Ecclesiæ doctrina sit habitura. Quæ igitur non inconsulta oratione modò, sed, ut verbis utar gravioribus, confidenti audaciâ, insolentiâ protervâ, exultatione impudenti, jactatione superbâ, non contra fidem dico, sed contra Ecclesiasticæ modestiæ regulam asseruntur, ea Theologi in præsenti temeraria censent, atque inter errorum gradus constituunt & locant. Qui quoniam heresum appendices sunt, à fidei judicibus sunt animadvertendi. Ut, Beatam Virginem non esse in cælos cum corpore assumptam: quod licèt fidei minimè adversum sit, sed quia communi Ecclesiæ consensione repugnat, petulanti temeritate diceretur. Ita, in Baptismo non infundi parvulis informantem gratiam & virtutes; cùm Concilium Viennense universale contrariam opinionem duxerit eligendam.

Dominicus Bannes in 2. 2. q. 11. art. 2. *Et rursùs alius gradus propositionis temerariæ est quidem. Si significationem nominis temerarii consideremus, omnis propositio hæretica & erronea est satis temeraria; sed tamen accipitur specialiter propositio temeraria, quando aliquis asserit quidpiam contra communem opinionem Ecclesiæ, aut Theologorum, sine magna auctoritate in materia gravi. Ita si quis asserat Beatam Virginem non esse assumptam cum corpore in cœlum: item quòd in Baptismo parvulis non infunditur gratia habitualis, & virtutes Theologicæ. Nam opposita sententia approbatur in Concilio Viennensi tanquam probabilior, & dictis Sanctorum magis consentanea.*

Joannes Bagotius Institutionum Theologic. de vera religione l. 4. disp. 5. c. 4. *Temeraria in fide est, quæ nullo auctore fide digno, nullâ ratione probabili nititur, & aliquatenus spectat ad fidem, aut Ecclesiæ doctrinam. Ita temeraria videri potest ea, quæ Sanctos plerosque sine peccato originali conceptos ait: nam licèt non videatur esse de fide, omnes qui nascuntur in peccato conceptos esse, etiamsi Beatam Virginem exceperis, multis tamen hoc privilegium velle concedere, videtur temerarium. Ita videntur esse temerariæ, quæ plerosque*

que sanctos Apostolis in gratia pares faciunt.

Hæc est propositionis temerariæ definitio, in qua Theologi omnes consentiunt. Sed cùm illa non respiciat rem quæ facti, sed quæ juris est, in Arnaldi propositionem convenire nequit. Qui propositionis temerariæ notam ad contrarium prudentiæ vitium detorqueret, tergiversaretur, philosophum ageret, non theologũ, qui theologicè non philosophicè loqui debet. Appositè omnino & sapienter Augustinus l. 10. de Civitate Dei, cap. 23. *Liberis verbis loquuntur philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem.*

Malum istud Canus cùm perspiceret, ei vir sagacissimus occurrit, & perversis tergiversantium hominum moribus aditum omnem interclusit. Quocirca notæ hujus ad propositionem applicatio insolens & inepta est; nec defendi potest, nisi ab iis qui facerent quod certi quidam mercatores facere solent: hi enim violatâ fide publicâ privatas mensuras & pondera sibi comparant, quibus merces suas examinent & divendant. Nos verò, quibus non licet esse tam vafris & subtilibus, mensuras alias non habemus, aut pondera, nisi quæ communis usus & scholæ auctoritas certissima comprobarunt.

Notatio Decima septima.

De propositione injuriosa sunt duo, quæ observanda esse censemus: Et primò quidem Constantiense Concilium in damnandis hæreticorum assertionibus notam illam non adhibuit, etiamsi adhibere potuerit. Sunt enim recentiores, qui in injuriosæ propositionis exemplum adsumunt unam vel alteram è Wiclefi assertionibus, quas memoratum Concilium proscripsit. Canus, Bannes, & quidam alii universalem Synodum imitati, propositionem injuriosam inter configendarum propositionum gradus minimè collocarunt. Neque verò id à Concilii Patribus & aliis Theologis temerè & sine consilio factum est. Hæc enim nota, fori potiùs nota est quàm scholæ, cujus partes non sunt ut illatam per famosos libellos injuriam resarciat, aut resarciri decernat: in doctrinæ, non criminum, judicio sitam esse potestatem suam crediderunt. Quare tam potuit nota hæc injuriosæ propositionis in Censura non legi, quàm in Constantiensi Concilio non legitur. Deinde in auditorio Magistrorum, qui forum & jurisdictionem sibi quærunt, injuriosa propositio sic definitur: *Ea est quæ alicui aut statui aut personæ injuriam facit, & alteram lædit, qualis est illa Wiclefi: Conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus ex facto: Religiosi viventes in Religionibus privatis non sunt de fili-*

religione Christiana. Augustinus, Benedictus & Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc ipso, quod habuerint possessiones.

Hæc apud Bagotium loco jam citato, cui ex antiquis Garsias unus præluxerat: *Injuriosa* (inquit) *propositio est, quæ detrahit statui alicui fidelium, aut alicui notabili personæ, ut si quis assereret, quòd status Mendicantium, vel Dominorum Cardinalium est damnabilis & scandalosus.*

Sic autem definita injuriosa propositio non pertinet ad Arnaldi propositionem, quippe quæ debitum Innocentio X. & nonnullis Galliæ Episcopis honorem nullum auferat. Cur verò nullus auferatur, decima quinta docet Notatio. Consentiunt omnes, statum & dignitatem eorum non exigere, ut in facti quæstionibus non fallantur. Nam si nulla sextæ Synodo fieri credatur injuria, cùm Cardinales duo, Turrecremata & Bellarminus, dicunt ab ea Honorium Papam ex falsis rumoribus, & non intellectis illius Epistolis, damnatum fuisse; cur non salvo & incolumi statu Innocentii X, & nonnullorum Galliæ Antistitum diceretur, id quod de iis Arnaldus modestissimè dicit? Quid, quæso te, in pari causa fieret iis injuriæ, qui universalem non repræsentant Ecclesiam, sed non fieret iis; qui universalem repræsentant Ecclesiam? Ad me quod attinet, ego spondeo & in me recipio, nullam ulli propositioni notam inuri posse quæ sit injustior.

Notatio Decima octava.

Nunc veniendum est ad scandalosam propositionem, quam Theologi hoc modo describunt. Garsias in magistralibus suis determinationibus: *Propositio scandalosa est, quæ cum modificatione adjunctâ est vera, per se tamen & absolutè prolata, videtur favere propositionibus hæreticalibus hæreticorum, ut sunt propositiones: Crux Christi non est adoranda adoratione latriæ: Christus est creatura.*

Canus l. 12. de locis c. 10. *Propositio scandalosa duobus similiter modis appellari solet. Priùs usurpatione communi quâ omnis oratio, quæ occasionem ruinæ præstet, quamvis hæretica apertè sit, scandalosa dicitur. Quo sensu Concilium Constantiense Sess. 15. illam propositionem: Quilibet tyrannus potest licitè à quocunque subdito occidi; tanquam hæreticam & scandalosam condemnavit. At verò posteriùs scandalosa illa propriè vocatur oratio, in qua scandalum notari potest, hæresis non potest. Non enim hîc scandalum more vulgi usurpamus, pro eo quod aures offendit, quódve populus fidelis horret, sed pro eo quod infirmis causam ruinæ præstat, & quod ante fidelium pedes positum, eos facit in illud incurrere, irruere, offendere; ut sunt istæ propositiones: Dantes eleemosynam Fratribus Mendicantibus sunt excommunicati: Confirmatio juvenum, Clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservantur Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris*

Bannes loco jam citato, *Dicitur speciali modo scandalosa propositio illa, quæ affert causam scandali circa aliquam doctrinam, & veritatem fidei. Ut si quis in publica concione enumeraret aliqua incommoda quæ sequuntur ex Confessione propter malitiam hominum, ex quibus verbis necesse est ut multi ex vulgo scandalizentur, & refugiant à Sacramento Confessionis, atque nolint filias suas & uxores frequenter confiteri; & tandem hâc viâ pervenietur, ut negetur & irrideatur Sacramentum Confessionis.*

Bagotius ibidem: *Scandalosa propositio est, quæ doctos fideles potest in errorem fidei inducere. Ejusmodi, ni fallor, est illa Wiclefi: Fatuum est credere indulgentiis Papæ & Episcoporum. Si quis enim per eam non intelligeret negare Papæ potestatem concedendi indulgentias, sed tantùm vellet significare, fortè eas quæ conceduntur in circumstantiis non esse validas; is tamen ut minimùm scandalizaret fideles, & esset eis occasio ut crederent indulgentias nihili faciendas esse.*

Hic oratione longâ non est opus, ut demonstretur propositionem scandalosam quæ definita est, cum Arnaldi verbis non congruere; alioqui scandalosæ propositionis arguerentur quicunque scribunt, nedum Pontifices, sed Concilia ipsa Generalia in facti quæstionibus errare posse, & nonnunquam errasse. Præterea, significandum esset quænam tum demum veritas & doctrina fidei, ex occasione propositionis quam Arnaldus protulit, læderetur. Sed continuò præcavendum quoque esset, nè talis veritatis & doctrinæ significatio in auctores suos, & in alia non dissimilia scholæ placita transferretur. Quæso te, num Romana quondam Ecclesia causam offensionis alicui verè dederit, cùm in Professione fidei suæ Honorium Papam Monothelitis aggregavit, eique anathema dixit? Quæso te, num Clemens V, revocatâ Bonifacii VIII. Constitutione, causam offensionis alicui verè dederit, scribens velle se evacuare opinionem eorum qui tradunt, Romanum Pontificem dum sententialiter, id est, ex cathedra pronuntiat, errare non posse? Quæso te, num Parisiensis Academia causam offensionis alicui verè dederit, cùm in tractatu adversùs Monresonum edito, præ se fert in rebus fidei à Pontifice Romano ad Generale Concilium provocari posse? Quæso te, num Doctor ille Christianissimus causam offensionis alicui verè dederit, cùm opusculum quoddam suum inscripsit: Utrum in causis fidei liceat à Pontifice ad Concilium appellare? Quæso te, num Doctor ille Christianissimus causam offensionis alicui verè dederit, cùm appellare licitum esse confirmat? Quæso te, num apud Celaiam Galli & Germani Doctores causam offensionis alicui verè dederint, cùm edere Symbolum Papæ non esse, sed Universalis Concilii pugnacissimè contendunt? Quæso te, num celeberrimum illud Senonense

Conci-

Concilium causam offensionis alicui verè dederit, cùm non errandi privilegium non Romano Pontifici; sed solis Universalibus Conciliis transcribit? Quæso te; num Joannes Bagotius causam offensionis alicui verè dederit, cùm Romano Pontifici seorsum à Conciliis infallibilitatem denegat? Quæso te, num Joannes Fillæus Provincialis, cæterique Doctores Jesuitæ, causam offensionis alicui verè dederint, cùm librum Joannis Bagotii suis calculis approbarunt? Aliud est igitur scandalum fingere, cùm scandali solidam atque expressam effigiem nullam inspicimus; aliud datum verè scandalum rationibus optimis comprobare.

Notatio Decima nona.

Censores dicunt Arnaldum *præbere occasionem renovandæ ex integro, post damnationem, Jansenii doctrinæ.* At ego præ me fero; id egregiè fecisse Censores, & cum primis eos propositiones Arnaldi duas, & propositiones Jansenii quinque, quantâ licèt fide excerpserunt. Hîc non retexo quid in exhibenda propositione, quam facti nominant, prætermiserint. quicquid id est, Notationis primæ argumentum fuit, ubi meridianâ luce clariùs ostendi nihil omnino perfici posse ad renovandam Jansenii doctrinam utilius, quàm quod illi perfecerunt. Intactos reliquerunt versus è pag. 140. quatuor aut quinque, quibus Pontifex summæ in examinanda configendarum propositionum veritate negligentiæ * accusatur, & silentio Censorum reus peragitur. An autem liber & immunis sit ab errore Pontifex, qui ad inquisitionem rei quam Arnaldus indicat, curam & studium non adhibuit, Joannes Bagotius apertè demonstrat. Qui verò Jansenii propositiones excerpsit, vel suo adornavit modo, renovandi, post damnationem, Jansenii doctrinæ occasionem præbuit amplissimam. Is est Magister Nicolaus Cornetus. Res igitur sic se habet. Anno Christi 1654. in Gallia, & cum primis Lutetiæ, à quibusdam disputatum est, quo sensu propositiones Jansenii damnatæ fuerant. Ab aliis negatum est, has propositiones ut jacent, vel ut excerptæ sunt, in Jansenii libris extare, legíque posse. Hæc posterior contentio, quæ prioris fundamentum erat, facilè dirimi potuit, si Cornetus acceptis Jansenii libris paginas ostendisset singulas; in quibus propositiones excerptæ legerentur, vel quod propriâ manu confecerat exemplar, liberaliter communicasset. Sed quæ fuit illius humanitas, & conciliandæ pacis amor; neutrum est executus. Antistites, qui in Comitatu Principis erant, super utroque negotio congregantur. Selectis quibusdam inquisitio propositionum committitur. Hi unum in locum ferè quotidie conveniunt; & demandatæ provinciæ incumbunt; Jansenii libros sat grandes replicant, paginas evolvunt singulas, ut in-

 venire

* *Fallitur Launoius; nihil tale apud Arnaldum.*

venire possent, quod ab aliis inveniri non posse dictum fuerat. In hunc laborem insumunt mensem Martium. Nec intereadum selectis Episcopis obtulit sese Cornetus, ut eos onere tanto levaret, vel indicatis paginis in quibus propositiones haberentur, vel porrecto excerptarum propositionum exemplari, quod ipse descripserat. Sic mensem unum misisset in unius horæ compendium, adeóque misertus esset Antistitum, qui in perlegendo tam ingenti volumine desudabant. Cornetus Luteriæ continebat se domi, publico carebat, causæ indormiebat Ecclesiasticæ, & decussatis brachiis sinebat mundum vadere quomodo vadere poterat. Ponè siparium latebat, donec Episcopi tragœdiæ quam fecerat, extremum actum obirent. Satis opinor illi fuerat ignem accendisse, quem non extingueret, & in damnandis Jansenii propositionibus Romani Pontificis fidem oppignerasse, quam non liberaret. In Urbe jacta erat alea, quam qui posset utique retineret. Sed missa vafritie, quæ Christianum dedecet virum, candorem animi & simplicitatem colamus. In hac igitur rerum, personarum, & temporum conditione, qui se ita gerit, nonne præbet occasionem suspicandi propositiones quinque, ut jacent, quemadmodum schola loquitur, apud Jansenium nec extare, nec legi? Nonne deinceps præbet occasionem renovandæ ex integro, post damnationem, Jansenii doctrinæ? Omnino; quia qui cæteris in rebus cùm maximè actuosus fuerit, in hac maximè remissus fuit, in qua tamen vel una fortiter agere atque eminere debuit. Quod cùm omnibus notum sit, nihil necesse est pluribus verbis exponere. Fixum ergò ratúmque maneat, appositam ad Arnaldum censuræ notam in adversarios illius legitimè traduci ac retorqueri.

Notatio Vicesima.

Quod superiori Notatione animadvertimus, nunc aliâ viâ inculcamus & defigimus. Quam propositionem dixerunt temerariam, scandalosam, & injuriosam, non dixerunt falsam. Et dicere fortassis in religionem illis venit. Et tamen in hujusmodi quæstionibus facti, nota falsitatis, nota sola est quæ apponi possit, dum aliquid enuntiatur factum, quod est minimè factum. Arnaldus scribit, neque legere, neque invenire se apud Jansenium posse illas propositiones quinque, quæ ex Jansenii libris excerptæ vocantur ab Innocentio X. & in Constitutione illius damnantur. Itaque si propositiones in Jansenii commentariis inveniuntur & leguntur, falsum est dicere eas nec inveniri nec legi. Pari modo si propositiones in Jansenii commentariis nec inveniuntur nec leguntur, verum est dicere eas nec inveniri nec legi. Rem istam docet axioma hoc philosophiæ: Ab eo quod res est

vel

vel non est, propositio est vera vel falsa. Quæstionem hanc de propositionibus Jansenii dijudicare potest, quicumque novit legere, & Latinè intelligit. Neque Pontifex, neque Rex, neque homo auctoritatis tantæ ullus est, qui efficiat ut quod non est in aliquo libro exaratum, perinde legatur ac si exaratum esset. Hoc igitur Censores cùm prospicerent, ne Arnaldi propositionem dicerent falsam, summopere caverunt. Scio quidem neque à Constantiensi Concilio, neque à Theologis, falsitatem inter censurarum notas accenseri: quod enim dumtaxat falsum est, notam in Theologia nullam meretur. Aliàs proscriberetur quævis opinio, cùm ea ut falsa confutari possit. Quod verò ita falsum est, ut in detrimentum fidei & Christianarum institutionum redundet, pro modo rei notis compungitur. Quicquid id est, neque universale Concilium, neque Theologi perfecerunt, ut Censores à nomine falsitatis abstinerent. Non enim abstinuerunt à nota propositionis injuriosæ, quâ Concilii Patres, & plerique Doctores non utuntur. Cur ergò à nota falsæ propositionis abstinuerint, causa hæc unica fuit, quòd propositiones quinque ut exhibentur, apud Jansenium nec reperiantur, nec oculis usurpentur. Quod cùm ita sit, Censura non potest non interire.

Notatio Vicesima prima.

Cùm Censores viderent se non posse propositionem Arnaldi vocare falsam, quæ reipsà falsa non est, illam temerariam, scandalosam, & injuriosam vocaverunt. Sed quæsitus est color, inventa species, excogitatum artificium, quo adversarii sui commentarius dehonestaretur. Miserrima esset Ecclesiæ & Romani Episcopi dignitas, quæ ut retineretur, officiis ejusmodi & machinis indigeret. Veritas non indiget mendacio hominum; & si indigeret, Veritas non esset, quæ sibi sola sufficit, & se per seipsam defendit. Hoc autem Censorum artificium observasse, hujus ædificium destruxisse est.

Notatio Vicesima secunda.

In altera propositione damnanda, quam juris appellant, respectus nullus habetur ad sanctum Joannem Chrysostomum, qui etiam aliquando explicatiùs quàm Arnaldus loquitur. Id mutua utriusque contentio declarabit; *Cependant, Monseigneur, cette grande verité établie par l'Evangile, & attestée par les Peres, qui nous montre un juste en la personne de saint Pierre, à qui la grace sans laquelle on ne peut rien, a manqué dans une occasion, où l'on ne peut pas dire, qu'il n'ait point peché, est devenuë tout d'un coup l'heresie de Calvin, si nous en croyons les disciples de Molina.*

Quod Latinè dicitur: *Interea, Vir illustrissime, veritas magna hæc per Evangelium constituta, & Patrum testimonio confirmata, quæ*

nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi eum non peccasse dici nequit, statim evasit in Calvinianam heresim, si Molinæ sectatoribus fides habeatur.

Chrysostomi propositio ad c. 26. Matth. Καὶ γὰρ δύο τὰ ἐγκλήματα ἦν, καὶ ὅτι ἀντεῖπε, καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ἑαυτὸν προὔθηκε· μᾶλλον δὲ καὶ τρίτον, ὅτι τὸ πᾶν ἑαυτῷ ἀνέθηκεν· ἀλλ' εἰ ἐδεήθη ὁ Χριστὸς ἵνα ἡ πίστις τοῦ Πέτρου μὴ ἐκλίπῃ, πῶς ἐκεῖνος ἠρνήσατο· οὐκ εἶπεν, ἵνα μὴ ἀρνήσῃ ἀλλ' ὥστε μὴ ἐκλείπειν τὴν πίστιν, ὥστε μὴ τέλεον ἀπολέσθαι. Τῆς γὰρ αὐτοῦ κηδεμονίας τοῦτο γέγονε. Καὶ γὰρ ὁ φόβος πάντα ἐξέβαλεν, ἄμετρος γὰρ ἦν. Ἄμετρος δὲ ἐγένετο ἐπειδὴ σφόδρα αὐτὸν ἐγύμνωσεν ὁ Θεὸς τῆς ἑαυτοῦ ῥοπῆς. Ἐγύμνωσε δὲ σφόδρα ἐπειδὴ, καὶ σφοδρὸν ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τῆς αὐθαδείας, καὶ τῆς ἀντιῤῥήσεως. Ἵνα οὖν πρόῤῥιζον αὐτὸ ἀνέλῃ, διὰ τοῦτο εἴασε καταχεῖν οὕτως αὐτὸν τὴν ἀγωνίαν. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν δόγμα μέγα, ὡς οὐκ ἀρκεῖ προθυμία ἀνθρώπου, ἐὰν μὴ τῆς ἄνωθέν τις ἀπολαύσῃ ῥοπῆς, καὶ ὅτι πάλιν οὐδὲν κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, προθυμίας οὐκ οὔσης. Καὶ ταῦτα ἀμφότερα δεικνύουσιν Ἰούδας καὶ Πέτρος. Ὁ μὲν γὰρ πολλῆς ἀπολαύσας βοηθείας οὐδὲν ὠφελήθη, ἐπειδὴ μὴ ἠθέλησε, μηδὲ παρ' ἑαυτοῦ συνεισήνεγκεν. Οὗτος δὲ καὶ προθυμηθεὶς ἐπειδὴ μηδεμιᾶς ἀπήλαυσε βοηθείας κατέπεσε. Καὶ γὰρ ἀπὸ δύο τούτων ἡ ἀρετὴ ὑφαίνεται, τῆς τε ἄνωθεν ῥοπῆς καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας.

Sic vertit Balrazar Corderius è Societate Jesu Theologus, in Catena Nicetæ super Matthæum: *Duo enim erant crimina, & quod contradixisset, & quod aliis sese præposuisset, adeóque & tertium, eo quod totum sibi attribuisset. At si rogavit Christus ne fides Petri deficeret, quomodo ille negavit? Non dixit ne neget, sed ne deficiat fides, ut non omnino pereat. Hoc enim ex illius sollicitudine factum est: etenim timor omnia disjicit, immodicus enim erat. Immodicus autem factus est, eo quod eum nudum admodum à suo favore Deus reddidisset. Nudum verò admodum eum reddidit, ob vehementem illius temeritatis ac contradictionis passionem. Ut igitur à radice hanc tollat, ideò ad hasce angustias eum ita redigi passus est. Unde magnum nobis documentum est, neutiquam sufficere humanam animi promtitudinem, nisi superno patiatur favore. Rursusque nihil omnino nos consequi superno favore, nisi adsit animi promtitudo. Ambo enim hæc Judas & Petrus declarant. Ille siquidem cùm magno frueretur auxilio, nullum fructum tulit, quia noluit, nec quidquam de se contulit. Hic autem cum promto esset animo, quia nullo fruitus auxilio est, lapsus est: ex duobus enim hisce virtus constat, superno favore, nostráque animi promtitudine.*

Arnaldus igitur cùm dicit: Petro gratia defuit in occasione, ubi peccavit; id minùs explicatè dicit, quàm Chrysostomus cùm dicit: Petrus quia nullo fruitus auxilio est, lapsus est. Nam Chrysostomus inficiali nomine utitur, quo non utitur Arnaldus. Unde accidit, ut si emollienda

foret

foret Arnaldi oratio, hæc longè faciliùs quàm Chrysostomi emolliretur. Sed uterque pari formâ sermonis loquatur. Profectò quamdiu stabit Chrysostomi sermo, Arnaldi sermo nunquam corruet. Hoc præstat ejusdem sermonis natura, & naturæ connexio & similitudo. Porrò, cùm agitur de fide, quantum auctoritatis obtineat Chrysostomus, his verbis Augustinus exponit, l. 1. contra Jul. c. 6. *Itane ista verba sancti Joannis Episcopi audes, tanquam è contrario tot taliumque sententiis collegarum ejus opponere, eumque ab illorum concordissima societate sejungere, & eis adversarium constituere. Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, ut Constantinopolitanus Joannes de Baptismate parvulorum, eorumque à paterni chirographi liberatione per Christum, tot ac tantis coepiscopis suis, maximéque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi catholicæ regulæ defensores, salvâ fidei compage, non consonant. Alius alio de una re melius aliquid dicit, & verius: hoc autem unde nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta.* Hìc Augustinus non patitur, ut in rebus quæ ad fidem pertinent, Chrysostomus ab aliis Patribus sejungatur. Sed in Censura Chrysostomus non modò ab aliis Patribus sejungitur, sed etiam cum Arnaldo, temeritatis, impietatis, blasphemiæ, & hæreseos accusatur. Sed res est cui nunquam adscribetur bonum factum.

Sanctus Augustinus Chrysostomo concordat Sermone 124. De Tempore; sic enim loquitur: *In lectione Evangelica, quæ nobis hesterno die recitata est, fratres charissimi, audivimus Dominum dixisse Discipulis suis; Omnes vos scandalum patiemini in hac nocte propter me: cui Beatus Petrus ait; Etiamsi omnes scandalizati fuerint, ego nunquam scandalizabor. Sed Dominus, inspector cordis, respondit & dixit: Amen, dico tibi, antequam gallus cantet ter me negabis. Ille autem dixit: Etiamsi me mori oportuerit pro te, non te negabo. Videte, fratres charissimi: verus & cœlestis medicus venam cordis inspexerat, & quâ horâ tentationis pondus, vel infidelitatis frigus, venturum esset prædixerat. Medicus prædicabat, & ægrotus negabat. Sed ubi ad horam ventum est, falsum fuit quod promiserat homo, & verum apparuit quod prædixerat Deus. Quid enim homo sine gratia Dei possit, timor Beati Petri Apostoli evidenter ostendit, per solum enim liberum arbitrium, non addito etiam Dei adjutorio, promiserat se pro Domino moriturum. Sed quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cùm negaret Christum, & nisi quod ait Propheta: Omnis caro fœnum est. Et ideò Beatum Petrum paululùm Dominus subdeseruit, ut in illo totum humanum genus possit agnoscere, nihil se sine Dei gratia prævalere, & ut Ecclesiæ Rectori fu-*

turo ignoscendi peccantibus quædam regula poneretur.

Idem in Tractatu 92. super Joannem: *Ille ergo* (inquit) *testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. Dabit enim vobis fiduciam testimonium perhibendi, charitas Dei diffusa in cordibus vestris, per Spiritum Sanctum qui dabitur vobis. Quæ utique Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere, sed contra pollicitationem suam timore magno compulsus est ter negare.* Quæ verba reperiuntur in tertio nocturno, quod habet Romanum Breviarium in feria sexta post octavam Ascensionis.

Hæc si quis attentè, & citra partium studia consideret, Arnaldi propositionem ex Augustini verbis comparatam esse judicabit. Quare Arnaldi propositio non antè condemnabitur, quàm Augustini Sermo condemnetur. Sunt quæ, ut hæc Chrysostomi & Augustini testimonia eludant, humanis rationibus subjiciunt; sed eos Chrysostomus homil. 24. in Joannem ita coarguit: *Nihil pejus est, quàm humanis rationibus spiritualia subjicere. Hoc illum* (*Nicodemum*) *impedit, ne quid magnum, ne quid profundum contemplaretur. Ideò nos fideles appellamur, ut humanarum cogitationum vanitate contemptâ, ad fidei altitudinem evadamus.*

Deinde non faciunt quod faciendum esse monet Facundus Hermianensis Episcopus, l. 9. c. 5. *Quemadmodum calumniantium hæreticorum est ex dubiis & obscuris, quæ certa & manifesta sunt, malè interpretari; ita solitum est prudentiæ & pietatis catholicæ ex indubitatis atque evidentibus, & firmare ambigua, & latentia declarare.*

His quæ ex Chrysostomo & Augustino disseruimus accedunt tria: Primum est Collatio Episcoporum, præsertim Aviti Viennensis, coram rege Gundebado adversùs Arianos, sub finem: *Rex qui jam surrexerat, accipiens per manus Dominum Stephanum & Dominum Avitum, duxit eos usque ad cubiculum suum, & cùm intraret, amplexus est eos dicens, ut orarent pro eo. Cognoverunt quidem illi perplexitatem & angustias cordis ejus; sed quia Pater eum non traxerat, non potuit venire ad Filium, ut veritas impleretur: Non est volentis, neque festinantis, sed miserentis Dei.* Quid quæso clarius?

Alterum Gregorii Papæ testimonium ex illius expositione morali in l. 2. c. 26. in cap. 1. *Sed nonnunquam, dum mens nostra tanti muneris plenitudine atque ubertate fulcitur, si continuâ in his securitate perfruitur, à quo sibi hæc sunt obliviscitur, séque à se habere putat, quod nunquam sibi abesse desiderat. Unde fit, ut aliquando se hæc eadem gratia utiliter subtrahat; & præsumenti menti quantum in se infirmetur, ostendat. Tunc enim verò cognoscimus bona nostra unde sint, quando hæc amittendo sentimus, quia à nobis servari non possunt. Ad hoc itaque intimanda humili-*

humilitatis magisterium sit plerumque, ut irruente tentationis articulo tanta stultitia sapientiam nostram feriat, ut turbata mens qualiter malis imminentibus obviet, vel contra tentationem quomodo se præparet, ignoret. Augustinum, in cujus lectione versatus erat, sequitur.

Tertium est in libri tertii de Imit. Christi, c. 55. *Domine Deus meus, qui me creasti ad imaginem & similitudinem tuam, concede mihi hanc gratiam, quam ostendisti tam magnam & necessariam ad salutem, ut vincam pessimam naturam trahentem in peccata, & in perditionem. Sentio enim in carne mea legem peccati contradicentem legi mentis meæ, & captivum me ducentem ad obediendum sensualitati in multis: nec possum resistere passionibus ejus, nisi assistat sanctissima gratia tua cordi meo ardenter infusa. Opus est gratiâ, & magnâ gratiâ, ut vincatur natura ad malum semper prona ab adolescentia sua. Nam per primum hominem Adam lapsa & vitiata per peccatum, in omnes homines pœna hujus maculæ descendit, ut ipsa natura, quæ bene & rectè à te condita fuit, pro vitio jam & infirmitate corruptæ naturæ ponatur, eo quod motus ejus sibi relictus ad malum & inferiora trahit; nam modica vis quæ remansit, est tanquam scintilla quædam latens in cinere. Hæc est ipsa ratio naturalis circumfusa magnâ caligine, adhuc judicium habens boni & mali, veri falsique distantiam; licèt impotens sit adimplere omne quod approbat, nec pleno jam lumine veritatis, nec sanitate affectionum suarum potiatur. Hinc est, Deus meus, quod delector legi tuæ secundùm interiorem hominem, sciens mandatum tuum fore bonum, justum, & sanctum; arguens etiam omne malum & peccatum fugiendum. Carne autem servio legi peccati, dum magis sensualitati obedio, quàm rationi. Hinc est quod velle bonum mihi adjacet, perficere autem non invenio. Hinc sæpe multa bona propono, sed quia gratia deest ad adjuvandum infirmitatem meam, ex levi resistentia resilio & deficio. Hinc accedit quod viam perfectionis agnosco, & qualiter agere debeam clarè satis video, sed propriæ corruptionis pondere pressus ad perfectionem non assurgo.*

Ex Paulo & Augustino comparata sunt hæc omnia, quæ Auctor affectu tanto & studio exponit. Cæterùm ille solus, cùm manibus teratur omnium qui pietatem veram sincerè colunt, ad amoliendam censuram quamcumque sufficeret apud æquos rerum æstimatores.

Notatio Vicesima tertia.

Hæc de qua nunc agimus propositio juris temeraria dici non potest, nisi tradita à Theologis notio propositionis temerariæ innotetur. Quæ verò sit propositio temeraria declarat Notatio decima sexta. Huic notæ locus nullus est, cùm dictum aliquod vel ratione bonâ, vel auctoritate firmâ munitur. At propositio Arnaldi defensores habet duos excellen-

cellentiſſimos Eccleſiarum Magiſtros, quorum teſtimonia Notatione ſuperiori deſcripſimus. Quapropter aſſertio Doctoris Arnaldi tuta eſt, ſi non ab inſidiis adverſariorum, certè à temeritate propoſitionis.

Notatio Viceſima quarta.

Circa notam propoſitionis impiæ & blaſphemæ unum ſcio, alterum neſcio, tertium requiro. Scio quidem & certò, neque à Conſtantienſi Concilio, quod ni fallor Scholaſticis legem imponit, neque à Petro Garſia, neque à Melchiore Cano, neque à Dominico Banne, neque à Joanne Bagotio, neque ab aliis quos vidi Theologis, inter Cenſurarum notas propoſitionem blaſphemam & impiam reponi. Neſcio verò quem falſitatis gradum Cenſores propoſitioni impiæ & propoſitioni blaſphemæ tribuant; ita ut propoſitio utraque, blaſphema & impia, ab erronea & hæretica diſtinguatur. Hoc autem cùm penitùs ignorem, nec ſupra ſobrietatem univerſalis Concilii, Garſiæ, Cani, Bannis, Bagotii, & aliorum Theologorum ſapere poſſim, accidit ut à Cenſoribus certa & legitima mihi requirenda ſit propoſitionis impiæ & propoſitionis blaſphemæ definitio. Et ſanè, cùm ad novam loquantur regulam, tenentur nobis mentem ſuam explicare, & docere quid mali & falſi utraque propoſitio ſupra vel infra propoſitionem erroneam & hæreticam importent. Blaſphemia, cùm nihil aliud ſit, quàm execratio, maledictio, convitium, & quaſi nocens dictum, ſacrilega infamatio, vel obtrectatio nefaria; Impietas quoque cùm aliud nihil ſit quàm ſcelus & injuſtitia adversùs Deum, Patriam, Parentes, & Amicos, non ſunt cenſurarum notæ, ſed ſunt ea quæ cenſurarum notis afficiuntur. Hic neque præjudicium neque judicium facio, ſed opperior uſque dum Cenſores myſterium rei hujus nos doceant.

Notatio Viceſima quinta.

Propoſitio dicitur anathemate damnata; ſed quo in Concilio, quo in Symbolo, qua in fidei profeſſione, non dicitur, nec dici poteſt. Propoſitio quæ damnatur, indefinita damnatur, ac proinde tota, ut jacet damnatur. Hac ratione quærenda non eſt, ante ſæculum quo Calvinus & Molina vixerunt; cùm auctores hi duo in partem veniant propoſitionis quæ anathemate damnata cenſetur.

Tridentinum quidem Concilium decernit anathema in eum, *qui dixerit Dei præcepta homini etiam juſtificato, & ſub gratia conſtituto, eſſe ad obſervandum impoſſibilia.* Sed iſtud non dicit Arnaldus in propoſitione ſua: & cùm dicit: *Veritas per Evangelium conſtituta, & Patrum teſtimonio confirmata, nobis exhibet hominem juſtum in Beato Petro, cui gratia, ſine qua fieri nihil poteſt, in ea defuit occaſione, ubi eum non peccaſſe dici nequit;* hoc in ſen-

su Patrum, & cum primis Augustini & Chrysostomi dicit; quo sensu non loquuntur qui à Concilio damnantur. Et certè Concilio injuriam gravissimam faciunt, qui definitionem illius detorquent in propositionem, quæ tota auctoritati Patrum innititur. Quod si non possint Concilii definitionem sic interpretari, ut cum ea consistat Arnaldi propositio, hoc agendum melioribus interpretibus relinquam. Sed hanc æquitatem impediunt partium studia, quæ prætextu religionis exercentur. Præterea, si Arnaldi propositio damnata est à Patribus Concilii, Arnaldus damnatam ab iis propositionem repetiit ac resumsit. At verò quis vel ex Concilio, vel ex historia Concilii probaret, ventilatam esse à Patribus Arnaldi propositionem, in qua de Evangelio, de Petri lapsu cùm ei gratia defuit, de Calvino, de Molina, & Molinæ discipulis tractetur?

Bellarminus l. 4. de justificatione c. 10. statum controversiæ quæ hac in materia catholicos inter & hæreticos intercedit, his verbis proponit: *Utrùm homines justificati, & gratiâ Domini adjuvante, possint ita legem divinam implere, ut ipsorum opera non modò non sint appellanda peccata, sed etiam verè & propriè justa dici mereantur. Et quidem heretici hujus temporis partem negantem defendunt: docent enim legem divinam esse planè impossibilem homini etiam justo; & inde colligunt, nullam esse in nobis veram actualem justitiam, sed omnia opera justorum esse peccata mortalia ex natura sua. Ita Lutherus docet in libro de libertate Christiana: Æquè (inquit) nobis impossibilia sunt omnia præcepta, atque illud unum non concupisces. Idem habet Joannes Calvinus, l. 3. Inst. c. 14. sect. 9. Nullum (inquit) à sanctis exire potest opus, quod non mereatur justam opprobrii mercedem. Idem etiam in Antidoto Concilii, sess. 6. c. 10. sic ait: Non sunt tantopere exagitandi, qui dixerunt quamlibet bona opera, si exacto rigore censeantur, æternâ potiùs damnatione, quàm vitæ premio digna esse. Ibidem disputat contra id quod habet Concilium, Legem Dei non esse impossibilem, & in l. 2. Inst. c. 1. sect. 5. ex instituto probat, ne Sanctis quidem possibilem esse legis impletionem, præsertim quod attinet ad illud: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; & illud: Non concupisces.*

Hæc est doctrina quam Concilium anathemate percutit; sed quid habet commercii cum Arnaldi propositione, quæ anathemate damnata censetur? Omnino nihil. Lutherus, Calvinus, & Concilium non tractant eam quæstionem quam Arnaldus tractat, ex modo quo Beatus Petrus in sensu Patrum Chrisostomi & Augustini peccavit. Quod si Concilium de hac speciali quæstione non agat, uti revera non agit, gratis & sine ratione asseritur, Propositionem Arnaldi fuisse à Concilio anathemate damnatam. Nemo unquam, opinor,

nor, in fe recipiet Concilium damnasse propositionem, de qua disputationem nullam instituisset, & in qua Chrysostomi & Augustini doctrina labefactaretur. Præterea, neque Lutherus & Calvinus Chrysostomi & Augustini testimonia in medium adducunt, ut suam de præceptis impossibilibus assertionem confirment; neque Bellarminus ea sibi objicit, ut diluat, diluendúmque nihil relinquat. Hic auctor nonnunquam sibi objicit, quæ illi prætermiserunt. Hoc autem indicium est admodum probabile, aliò Lutherum & Calvinum, alio Doctorem Arnaldum spectare. Hæc quæstio cogenda est in numerum & ordinem illarum profundiorum & difficiliorum, quæ propter altitudinem sui nec contemnendæ sunt, nec adstruendæ; & quæ si quando tractentur inter Theologos, sine pompa, sine partium studio & invidia, sed Christianâ simplicitate ac modestiâ rractandæ sunt. Cæterum quicquid id est, consistit in inventione & explicatione modi, quo homo justus in peccatum labitur, cùm ut labatur Deus permittit. Nam certum est permittente Deo hominem ex justo nonnunquam injustum fieri: qua in re Thomistæ & Jesuitæ concordant, sed in explicatione modi, quo talis fit transitus, discordant. Thomistæ dicunt hominem ex justo injustum fieri, gratiæ efficacis seu determinantis defectu; Jesuitæ hoc negant. Sed cùm uni negant quod alii dicunt, intervenit quæstio de auxiliis, quæ Clemente Pontifice VIII. agitata Romæ, & decisa non fuit, & quæ quamdiu decisa non fuerit, unicuique liberum erit impunè sentire quod voluerit, etiamsi Thomistæ & Jesuitæ putent, absurdis se mutuò complexionibus fatigare.

Notatio Vicesima sexta.

Nunc examinanda est nota censurarum omnium gravissima, quæ hæretica vocatur, & sic à Theologis definitur. Et primò quidem à nonnullis quos Guillelmus Ocamus tacito nomine laudat, l. 20. dialogorum c. 6. *Quidam* (inquit) *definiunt seu describunt hæresim, dicentes: Quod hæresis est dogma falsum, fidei orthodoxæ contrarium. Hæc definitio constat genere & differentiâ.*

Deinde à Melchiore Cano l. 12. de locis c. 7. *Hæresis est ejus qui fidem professus fuerit, pertinax error illi veritati manifestè contrarius, quæ catholica certò sit.*

Tum à Dominico Banne, in 2. 2. q. 10. art. 20. *Hæresis est propositio directè contraria veritati fidei.*

Denique à Joanne Bagotio Institutionum theologicarum de vera religione, l. 4. disp. 5. c. 1. *Propositio hæretica à Patribus intelligitur ea, quæ contradictoria est alicui propositioni fidei per se & directè: ita ut hæretica neget, quod propositio revelata & ab Ecclesia definita ut talis affirmat, aut illa affirmet id quod ista negat.*

Hic

Hic operæ pretium est afferre que Ocamus l. 2. dial. tradit. c. 13. *Licèt ad summum Pontificem non solum per modum doctrinæ, sed etiam autenticè pertineat definire, quæ assertio Catholica, quæ heretica est censenda; non tamen potest facere de veritate non Catholica veritatem Catholicam, nec de assertione non heretica hereticam valet efficere. Quo tamen non obstante definitio sua plus operatur, quàm determinatio Doctoris, quia post determinationem Doctoris licet cuilibet sicut priùs contrarium opinari, & publicè opinando tenere. Hoc autem non licet post definitionem certam summi Pontificis; & licet cuilibet Episcopo & Inquisitori pravitatis hereticæ, contra tenentes contrarium illius quod ritè per summum Pontificem definitum extitit, procedere juxta canonicas sanctiones, nisi tales offerrent se ratione ad probandum summum Pontificem errorem definivisse, in quo casu esset ad Concilium Generale recurrendum.*

Nunc autem videndum est, utrùm propositionis hæreticæ definitio conveniat in hanc Arnaldi propositionem: *Interea veritas magna hæc per Evangelium constituta, & Patrum testimonio confirmata, quæ nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi eum non peccasse dici nequit, statim evasit in Calvinianam hæresim, si Molinæ sectatoribus fides habeatur.*

Propositio hæc, quæ tota ut jacet hæreseos damnatur, orthodoxæ fidei seu catholicæ veritati directè ac manifestè contraria non est; quemadmodum per se satis apparet. Quis enim Theologus affirmaret hanc propositionem esse orthodoxæ fidei, seu catholicæ veritatis articulum: *Interea veritas magna hæc per Evangelium constituta, & Patrum testimonio confirmata, quæ nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi eum non peccasse dici nequit, non statim evasit in Calvinianam hæresim, si Molinæ sectatoribus fides non habeatur.*

Hæc propositio, tota quanta est, orthodoxæ fidei seu catholicæ veritatis articulus esse debet, si contraria propositio sit hæretica. Quibus autem in Conciliis, quibus in Pontificum Decretis, quibus in Patrum Commentariis, reperitur aut legitur talis articulus orthodoxæ fidei, seu catholicæ veritatis? Hìc non quærantur diverticula, tergiversationes vitentur; candor animi, & simplicitas Christiana locum habeat. Aperiendi sunt Conciliorum codices, replicandæ Constitutiones Pontificum, evolvendi Patrum Commentarii, in quibus perspicuè possimus legere, vel damnatam hæreseos propositionem, vel damnatæ propositioni contrariam, quæ per modum orthodoxæ fidei & catholicæ veritatis credenda proponatur. Agimus de propositione quæ non diminutè & restrictè, sed indistinctè & promiscuè damnatur. Unde contingit ut hæreseos nota propo-

propositionem ut jacet totam, non aliquam tantùm illius partem afficiat. Hic Rhodus, hic saltus. In hac arena pugnamus, nec pes extra scamna movendus est. Currentem sola veritas sistat. Id autem spondeo, atque in me recipio, quòd vel ipsa oculorum acies spondere atque in se recipere potest, Concilium esse nullum, Constitutionem Pontificiam esse nullam, sanctorum Patrum codicem esse nullum, in quo damnata propositio, vel ei contraria, quod sufficeret, legatur. Quamobrem nota hæreseos, quâ propositio inuritur, defendetur nunquam; nisi probetur, de non hæretica assertione hæreticam assertionem, aut de non catholica veritate catholicam veritatem effici posse. Scholæ verba sunt quæ ex Ocamo retulimus. Quis autem probet assertionem, quæ ex se hæretica non est, hæreticam; & veritatem quæ ex se catholica non est, catholicam fieri posse? Nondum inventæ sunt machinæ, quibus opus tam grande, támque mirificum absolvatur. Unde Ocamus acutè observat c. 12. l. 2. dialog. *Quòd sicut non potest summus Pontifex, nec etiam tota Ecclesia Dei, de assertione non vera facere veram; nec de assertione non falsa facere falsam; ita non potest de assertione non catholica facere catholicam, nec de assertione non hæretica facere hæreticam.*

Hactenus ad propositionis hæreticæ definitionem, quam Doctores quidam apud Ocamum, Canus & Bannes tradiderunt: nunc ad ejusdem propositionis definitionem, quam confecit Bagotius, veniendum est. Non quòd Bagotius in sua definitione à Doctoribus aliis multùm differat, sed quòd explicatiùs loquatur: Hæreseos igitur labes, quæ propositioni aspergitur, Bagotianæ definitionis lucem ferre non poterit. Si ad eam apponatur incalescet, & tota colliquefacta extra propositionem diffluet ac dissipabitur. Ubinam quæso in Scripturis objicit sese propositio revelata, & ab Ecclesia postmodum definita, quam Doctoris Arnaldi propositio neget, cui ex adverso contradicat? Ubinam Scripturæ id per se & directè affirmant, quod Arnaldus negat, vel negant id quod Arnaldus affirmat? In summa, fidei propositio, cujus contradictoria sit Arnaldi propositio, tam non offenditur apud Scripturam, quàm non offenditur apud Homerum vel Hesiodum. Scripturas urgeo, quia Bagotius ad conficiendum dogma requirit duo, imprimis ut revelatum sit; deinde ut tale definiatur ab Ecclesia. Sed Ecclesia, cùm sit nomen multitudinis, definitionem hanc uni Romano Pontifici non tribuit, idque convenienter principiis suis; quippe qui mortalium cuivis extra Concilium abjudicet infallibilitatem. Porrò, in his duobus quæ ad constituendum dogma catholicæ fidei necessaria esse docet, dissidentes apud Ocamum & Garsiam Theologorum quorumdam sententias prudenter conciliat. Quoniam verò planè

constat, Propositionis Arnaldi Censuram hoc modo afflictam & prostratam esse, nunc juris fictione quadam tentandum est, num aliter efferri erigique possit. (a) Recerentur ergò Calvinus, Molina, Molinæ discipuli, & propositionis totius connexio, quæ omnia nec in Scripturis inveniuntur, nec inveniri possunt; & quæ nec in Synodis ullis aut Pontificum Decretis leguntur: tum formetur hæc propositio; *Veritas per Evangelium constituta, & Patrum testimonio confirmata; nobis exhibet hominem justum in Beato Petro, cui gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione, ubi eum non peccasse dici nequit.* Vel breviùs: *Beato Petro, qui justus erat, gratia, sine qua fieri nihil potest, in ea defuit occasione in qua peccavit.*

Tunc hæc propositio per se & directè non contradicet propositioni ulli quæ revelata sit, atque ut talis ab Ecclesia definita. Lectione solâ & Latinitatis intelligentiâ opus est, ut ea super re judicium pronuntietur.

Postremò, demus propositionem quæ Arnaldinæ propositioni opposita est, in Scripturis disertè reperiri, superest adhuc ut in ea per Ecclesiam definienda pareatur Tridentinæ professioni fidei, quæ modum interpretandarum Scripturarum ita præscribit: *Item sacram Scripturam juxta eum sensum quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam & interpretabor.*

(a) Forte *Resecentur.*

Huic autem Sacramento tum demum satisfacit, qui Evangelii locum, in quo de lapsu Petri sermo instituitur, describet; & postea non discrepantes, sed unanimes Patrum sententias in eum adducet. Quinam verò ex Patribus Evangelii locum aliter, quàm celeberrimi Ecclesiarum Magistri duo Chrysostomus & Augustinus, interpretentur, scire cupio. Sed interim præ me fero in ordine Patrum, qui Censuræ causam adjuvabunt, inter cæteros Augustinum & Chrysostomum stare non posse. Hoc ita constituto, expectandus non est unanimis Patrum consensus, quem ad veram Scripturarum interpretationem necessarium Tridentina Synodus decrevit. Ubi verò deest Patrum consensus unanimis, ibi catholica veritas & fides statui non poterit, cui Arnaldi propositio repugnet: quo modo hæretica nusquam meritò censebitur.

Notatio Vicesima septima.

Restat modò ut attingamus Decretum, quo unicuique Magistrorum ad deliberationem & consultationem de propositione juris dimidium horæ præscriptum est. Et primò quidem Facultatis Theologicæ Decretum id vocari non debet, quod ex tempore constitutum est. Antiqui extemporalem dixere garrulitatem, extemporalem dixere temeritatem; sed

fed extemporalem nufquam dixere fapientiam, extemporalem nufquam dixere prudentiam: quod deinde conftitutum eft multis tumultuantibus, qui ftudiis partium tranfverfi agebantur: quod etiam conftitutum eft multis contradicentibus, quorum rationes hoc ipfo quòd legitimæ forent, in contemtum abierunt: Præterea, qui fieri poteft ut in temporis fpatio tam brevi Scripturæ, Patres, Concilia, primæ, mediæ, poftremæ ætatis auctores & Theologi legantur, expendantur, inter fe conferantur in momento rei quæ tractatur, vel fecum ipfi difcordes vel concordes judicentur. Hoc accuratè & diligenter faciendum eft ab iis, qui doctrinam novâ configunt, eique dogma catholicum opponunt. Nam, ut ait Vincentius Lirinenfis: *In ipfa catholica Ecclefia magnopere curandum eft, ut id teneamus quod ubique, quod femper, quod ab omnibus creditum eft. Hoc eft etenim verè propriéque catholicum, quod ipfa vis nominis ratióque declarat, quæ omnia verè univerfaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, fi fequamur Univerfitatem, Antiquitatem, Confenfionem. Sequemur autem Univerfitatem hoc modo, fi hanc unam fidem veram effe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclefia: Antiquitatem verò ita, fi ab his nullatenus fenfibus recedamus, quos Sanctos majores ac Patres noftros celebraffe manifeftum eft: Confenfionem quoque itidem, fi in ipfa vetuftate omnium, vel certè penè omnium, Sacerdotum pariter ac Magiftrorum, definitiones fententiafque fectemur.*

Hîc fomnium mihi fomniare videor, dum audio fuiffe numerum aliquem Magiftrorum, qui propofitionis difquifitionem certam per annos mille fexcentos in femihoram contulerint. Cùm Romanus orator pro Caio Rabirio diceret, de fimili brevitate temporis, quod ei Titus Labienus definierat, fic graviter conqueftus eft: *Nunc quoniam, Tite Labiene, diligentiæ meæ temporis anguftiis obftitifti, méque ex comparato & conftituto fpatio defenfionis in femihoræ circulum coegifti, parebitur: &, quod iniquiffimum eft, accufatoris conditioni; &, quod miferrimum; inimici poteftati.*

Agebatur de Majeftatis crimine, quod multò faciliùs difflari ac dilui poterat, quàm in jure pronuntiare ac definire, utrùm Arnaldi propofitio, quæ juris dicitur, fit digna quæ hærefeos notam fufcipiat: cùm hæretica intelligatur propofitio, cui catholicum dogma per fe ac directè opponitur; catholici verò dogmatis determinatio femihoræ ftudium & opus non eft, fi catholicum dogma fit id quod Vincentius defcribit. Verùm quid ego de Cicerone loquor, qui Caii Rabirii patronus erat, non judex, cui liberum pronuntiandi tempus femper relictum eft. Ediffeant fi poffint in ulla umquam Provincia fuiffe forum, in quo deliberandi confultandique fpatium judicibus præfcriberetur. Tam fancta ac tam religiofa eft

hæc

hæc judiciorum libertas, ut eam nullus unquam imminuere aut violare tentaverit. Quàm lentè & quàm liberè procedendum sit in doctrinæ determinationibus, Facultas Theologiæ, tum aliàs semper docuit, tum maximè quando Joannis Parvi assertiones damnavit. Sic enim Magistri pronuntiant: *Joannes Breviscoxa dicit, quòd in ista materia cum summa gravitate est procedendum propter arduitatem materiæ, & de præsenti in speciali nesciret quid ultra deliberare, nisi quòd mittantur schedulæ, & discutiatur pleniùs materia; Minister sancti Maturini Magister in Theologia, considerat hanc materiam bene arduam, & apparet sibi quòd Facultas Theologiæ aliàs fecerat congregata in sancto Maturino super ista materia, & ponderabat arduitatem materiæ, & stat conclusivè quòd examinetur adhuc pleniùs materia.*

Sic & plures alii Doctores pronuntiant: sed instar omnium est quod Parisiensis Cancellarius tradit in nota quadam epistola, quæ extat parte quartâ Operum, & ubi sic habetur: *Res debet summâ maturitate & diuturnâ deliberatione ventilari, magìs quàm approbatio vel reprobatio unius dicti scholastici; pro cujus tamen discussione apponitur quandoque tractus anni, vel biennii, quandoque totum dimittitur indiscussum.*

Hæc est Facultatis consuetudo, hic usus, hæc disciplina. In Facultate igitur res est extra difficultatem posita, deliberantibus Magistris tempus nullum definiri, sed liberum relinqui. Quod si Magister aliquis tempore abutatur, res absurda non debet absurdiori corrigi vel emendari. Neque enim correctio esset vel emendatio, si propter unius vel alterius culpam cæteri Doctores indignè tractarentur, & libertas publica minueretur. Hoc demum ita fiet, si, ut Magistro uni vel duobus per assignationem brevioris temporis malè & ineptè deliberandi tollatur occasio, Doctoribus reliquis benè ac prudenter deliberandi libertas adimatur: quo nihil est injustius, vel ab societatis cujuslibet institutis alienius. Si quis Judex in publico Concilio molestus est, & inter deliberandum tempore abutitur, tolerandus & à Præside monendus est ut corrigatur; &, si corrigi non vult; expellendus. Sed propterea ferri minimè debet lex, quâ recepti inter deliberandum mores sanctissimi mutentur; & brevius quàm antea deliberandi tempus assignetur. Non; quàm diu; sed quam bene, spectandum est: semper sat citò, si sat rectè. Tarditas consilio adjuta celeritatem vincit: unde Theognis,

Callidus & tardus celerem insectando prehendit.

Plinius Junior l. 6. ep. 2. rem istam ita decidit: *Soleo* (inquit) *nonnunquam in judiciis quærere Marcum Regulum, nolo enim dicere, desiderare.* Et quibusdam interpositis: *Nam postquam obiit ille, increbuit passim & invaluit consuetudo binas vel singulas clepsydras, interdum & dimidias, & dandi*

& petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt quàm agere, & qui audiunt, finire quàm judicare. Tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique irreverentia studiorum periculorúmque est. An nos sapientiores majoribus nostris? Nos legibus istis justiores, quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? Nos apertiùs dicimus, celeriùs intelligimus, religiosiùs judicamus, qui paucioribus clepsydris præcipitamus causas, quàm diebus explicari solebant? O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi præstant. Equidem quoties judico, quod vel sæpiùs facio, quàm dico, quantum quis plurimum postulat aquæ, do. Etenim temerarium existimo divinare, quàm spatiosa sit causa inaudita tempúsque negotio finire, cujus modum ignores, præsertim cùm primùm religioni suæ Judex patientiam debeat, quæ pars magna justitiæ est. At quædam supervacanea dicuntur: etiam; sed satius est & hæc dici, quàm non dici necessaria. Præterea, an sint supervacua, nisi cùm audieris scire non possis.

Hæc si dicantur de patronis & causidicis, quæ, amabo vos, non dicerentur de arbitris & judicibus? Memoriæ proditum est, in Concilio Tridentino impositum esse silentium nonnullis Doctoribus, qui in nugis & disputationibus vanis tempus terebant; sed illi Judices non erant similes iis, de quibus nunc sermo instituitur. Nec propterea conditus est Canon ullus, quo certum disputandi spatium Theologis circumscriberetur. Hac de re quæstio est, in qua ne sophisticam quidem timeo fuliginem, quâ quicquid volunt dealbare solent. Hanc Notationem urgeo, in ea versor & habito, quæ ad cætera, quæ suprà deduximus, flagitia, ut iniquitatis summæ cumulus accedere mihi videtur.

CONCLUSIO

Notationum.

Atque hæc sunt quæ me à subscriptione Censuræ hujus vehementer deterrent; quæ tamen non deterrebunt, si ab aliquibus Magistris aptè & idoneè diluantur. Usu venire solet, ut quæ res uni negotium facit, alteri non faciat. Quo fit, ut quæ omnia notavi, cuicunque viro pio atque erudito diluenda corrigendáque submittam, pollicéarque me in ejus qui rectè correxerit dilueritque, animo æquo discessurum. Veritatem quæro, & eam fortassis fugio; sed eam mihi oblatam ambabus, ut aiunt, ulnis amplectar. Censuram Facultatis Theologiæ non appello, quia Censura talis appellari non debet, quæ per Facultatem totam facta non est concorditer. At verò qui Censuræ resistit, quæ neque concorditer, neque convocatis Magistris omnibus, confecta est, Facultati resistere non judicatur. Imò qui contra faceret, resisteret. Unde accidit, ut quidam olim Parisienses Magistri doctrinâ & pietate præditi, articulos

culos seu censuras majorum graviter accusarint. Id Joannes Picus Mirandula testatur in Apol. Conclus. 1. *Dicit Solennis Doctor Gotfredus de fontibus, Quòd isti Articuli magnâ indigent correctione; quia nonnulli sunt falsi, nonnulli ad invicem sibi contradicunt. Iterum, Ægidius & alii multi dicunt, Quòd de illis Articulis nihil est curandum, quia fuerunt facti non convocatis omnibus Doctoribus Parisiensibus; sed ad requisitionem quorundam capitosorum.* Iterum adhuc: *Ipsi Parisienses fatentur, quòd illi Articuli non obligant omnes fideles, nec tenentur illis credere, nisi in quantum Scripturæ sacræ innituntur; aut determinationibus universalis Ecclesiæ.*

Quod igitur Gotfredo, Ægidio, & aliis impunè licuit, cur mihi non liceat? Nam etiamsi non simus pares merito, gradu tamen & conditione Theologorum pares sumus. Huc accedit quod in Notationibus meis deprehendatur facilè, quantum ego fidei & auctoritatis Facultati concorditer agenti, & communibus scholæ nostræ placitis tribuam. Ea de re cum adversariis, si qui futuri sint, pugnaciter certabo. Quinetiam vel ex hoc uno capite adversùs imperitos rerum Facultatis & malevolos præscribo; & amuletum adjicio etiam contra Satanam potentissimum; quo nefarias illorum obtrectationes amoliar & averruncem.

XII.

ANTONII ARNALDI

DOCTORIS ET SOCII SORBONICI

EPISTOLA APOLOGETICA

AD QUEMDAM EPISCOPUM

PRIMA

Quâ omnium à se Actorum ab ipso Comitiorum Sacræ Facultatis Theologicæ exordio usque post discussam Facti quæstionem, rationem reddit.

QUAM mihi legem imposuisti, Præsul Illustrissime, hanc quâ par erat veneratione excepi; ipsi tamen nōn nisi invitus obtempero: quippè qui sciam oppressis hominibus convenire lacrymas & silentium, deberéque sapientem tacere in diebus malis, * sicuti jubet ipsa Sapientia. Statueram itaque uni Deo in secretiori meæ solitudinis recessu exponere datas mihi causas meritò conquerendi, & in sinu tantùm Patris misericordiarum & Dei totius consolationis gemitus meos doloremque profundere.

Tu verò, ratus privato conscientiæ testimonio contentum esse non oportere eum, cujus causa sic fuerat publica, nec relinquendum à me quidquam quod simplicibus hominibus posset esse offendiculo, existimasti palàm exhibendos oculis fidelium intimos animi mei sensus, eósque publicò velut testimonio consignandos, renovando juratam fidem unicæ omnium Dei filiorum Matri Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ, cui velle me perpetuò adhærere sæpiùs antehac, adhibito etiam Sacramento, testatus sum.

Tibi, Præsul Illustrissime, & monenti & imperanti morem gero. Quæ à me gesta sunt, quando ita jubes, narrare aggredior. Poterunt alii, si libeat, pluribus disserere quidquid in celeberrimis istis Comitiis actum est; depingere eorum pompam & apparatum: qui eo major visus est, quòd novus fuit minimèque expectandus; describere earumdem circumstantias quas & urbs tota maximè stupuit, nec minori cum stupore forsitan audiet posteritas: quæ quidem sicuti nullum ante nostram ætatem exemplum habuerunt, ita nullum futuris sæculis

* Psal. 38. 3. Eccli. 13. 4.

culis habebunt, adeò offenderunt quidquid æquorum virorum est.

Poterunt hinc exhibere quò prorumpat acerbum & atrox odium, cùm vel inani æquitatis specie tegitur; quantam caliginem offundat præcepta dudum opinio, cum mentes ita obsidet, nullus ut veritati relinquatur aditus; quid denique aut timidum aut ambitiosum possit obsequium, quod pertinaciæ nomen facilè tribuit constantiæ, & doctrinam illam putat fidei adversari, quæ commodis adversatur suis.

Illinc poterunt iidem depingere, quid sincerus gratuitúsque Dei ac justitiæ amor Christi ministris suadere valeat; quid præstet in pectoribus verè Christianis firmitudo animi modesta simul & generosa; quem ardorem, quas vires ad tuendam veritatem & innocentiam habeant ii quos & incendit charitas & regit scientia.

Ego verò ea tantùm dicam quæ me privatim spectant. Nuda & simplex rerum à me gestarum narratio instituetur, ad defendendum me eò efficacior, quòd sic facilè patebit, quàm toto hoc in negotio moderatè me gesserim. Quod natura & Religio probo cuique viro & Christi Sacerdoti imperant, id præstabo ut famam integram fidemque illibatam conservem. Efficiam ut vel solæ inimicorum meorum iniquæ artes me insontem probent, ipsosque reos arguant. Denique conabor ostendere, facile quidem esse quempiam condemnari tum cum iidem judices sunt qui accusatores; cùm privatorum odium subsidiis aliunde accersitis subnixum, potens factum est & formidandum; cùm præcluditur vox iis qui, à turpi coitione alieni, volunt totis viribus succurrere oppressæ veritati; at non ita facile adduci homines posse, ut Theologum quempiam credant ideò injuriosum & temerarium, quòd in quæstione facti suum aliquod dubium modestè & timidè proposuerit, præsertim cùm illi incubuerit necessitas defendendi se adversùs eos quibus silentium ipsius dicebatur schisma & hæresis.

Hoc erit primæ hujus Epistolæ argumentum. In aliis, Deo dante, ostendemus longè adhuc difficilius esse persuaderi Viris sapientibus & doctis, maximè piam & catholicam SS. Patrum sententiam, germano eorum sensu ipsissimisque verbis expositam, derepente factam esse *impietatem*, *blasphemiam*, *hæresim*: Doctorem Sorbonicum non amplius inter orthodoxos esse numerandum, quòd SS. Patrum Augustini & Chrysostomi tantùm verba mutuatus sit, non autem Molinæ, Moynii, Annati: neque jam Catholicos censendos eos qui antiquam veterum Ecclesiæ Doctorum fidem teneant, sed qui novis adhæreant recentium illorum scholæ Doctorum opinionibus.

Cognitum tibi est, Præsul Illustrissime, quid primùm moliti sint inimici post initam conjurationem ad me opprimendum. Delecti ab ipsis in Examinatores

meos ac judices ii, quos sciebant acerrimos mihi adversarios, satis indicarunt, quàm inani spe, & quàm acerbo in me odio eorum consilia niterentur. Noverat tota urbs eos, quos isti examini præfecerant, mihi infensissimos esse, ob refutatos, ut ipsi putabant, scriptis à me libris errores suos. Non ignorabant viris omnibus moderatis visum iri odiosum talem delectum. At timuerunt ne consilii sui spem incertam aut irritam facerent, si ejus iniquitatem ac violentiam voluissent studiosiùs tegere. Quilibet alii Doctores minùs odio asperati operam ad id suam non præstitissent. Maluerunt minùs æquos videri se, quo certiùs meditatam in me injuriam perficerent.

Legibus divinis pariter & humanis, Ecclesiasticis & civilibus prohibitum est, ne qui adversarii sunt, ii testes sint, nedum judices. Itaque qui contenderunt licere civilibus tantùm in negotiis, minimè verò in Ecclesiasticis suspectos judices rejicere, ii declararunt quantâ ejusmodi rerum ignorantiâ laborarent, & quanto arderent odio. Etenim nonne in negotio ad Ecclesiam doctrinamque pertinente pronunciat generatim magnus Athanasius (*in Apologia 2.*) *Lege divinâ non licere inimico esse unquam testem vel judicem?*

Nonne in negotio Ecclesiastico S. Chrysostomus damnatus & sua Sede ejectus ab Episcopis Catholicis, idemque ab Imperatore pulsus in exilium, Innocentio I. Summo Pontifici probare volens vim esse nullam judicii adversùm se lati, ostendit se recusasse huic adesse Concilio, eo quòd & Præsidem & tres alios Episcopos sibi infensos non potuerit habere judicum loco? (*Chrysost. Epist. ad Innoc. PP.*)

Nonne in negotio Ecclesiastico S. Pontifex Nicolaus I. absolutè declarat, *Non esse accipiendos pro judicibus eos qui sint suspecti & infensi?*

Denique nonne perversæ Theologorum illorum opinioni adversatur hoc Doctissimi Gelasii S. Pontificis Decretum: *Si judicio ubi iidem sunt inimici qui judices, nec humana debent committi negotia; quantò minùs divina, id est, Ecclesiastica?* (Gelas. in Commonitorio ad Faustum.)

Vides igitur, Illustrissime Præsul, inductum me exemplo Sanctissimorum Patrum, quos mihi semper in exemplar vitæ, doctrinæque regulam proposui, ferre tacitum non debuisse, sic apertè violari æquitatem naturalem. Itaque Examinatoribus illis Instrumento publico denunciandum curavi ipsos à me repudiari. Quo facto, si quis illis inesset pudor, si qua cura æquitatis, non ita pertinaciter retinuissent acceptam excutiendæ meæ Epistolæ provinciam, quâ inter judices meos primi ac præcipui constituebantur.

Sexaginta & amplius Sorbonici Doctores scientiâ, pietate, & suis in Ecclesia muneribus conspicui, hâc mihi factâ injuriâ æquè

com-

commoti sunt ac ipse fueram, moxque indignum illis visum nec ferendum, opprimi me numeroso grege Mendicantium Regularium, qui præter binos ex singulis Ordinibus nullum in Comitiis jus habent, juxta Statuta Facultatis & Decreta Curiæ.

Mecum ergo detulerunt querelas suas ad Supremam Curiam. Talonius, qui pro suo Patroni Regii munere, quod summa cum laude doctrinæ & probitatis exercet, uni rationi & justitiæ vocem suam commodat, potestque appellari, Viva vox æquitatis, exposuit, mirâ sanè vi ac scientiâ non vulgari, quantùm interesset privatorum omnium reisque publicæ observari ea Decreta, quibus arceantur Mendicantes à Comitiis, si definitum numerum excedant; idemque ostendit justitiam apertè violari, delectis ad Epistolam meam excutiendam iis hominibus quos quisque noverat mihi adversarios & infensos.

Docuit, si qui fortè Episcopi in Conciliis sedissent judices hæreseon illarum quas retellerant, id tunc tantùm contigisse cùm non fuissent repudiati. Probavit hoc magnâ exemplorum copiâ & desumptis ab Ecclesiasticâ historiâ testimoniis. Denique subjunxit his omnibus motam in Facultate Parisiensi ante annos plusquam 120 controversiam omninò similem nostræ. Etenim cum Mag. Natalis Beda Syndicus voluisset Censuræ subjici editum à Mag. Jacobo Merlin Doctore ejusdem Facultatis librum pro asserendis Operibus Origenis, & hic ad Supremam Curiam confugisset, conquestus Syndicum sibi esse infensum; tum Patronus Regius D. Liset, qui postea fuit totius Senatus Princeps, postulavit, quemadmodum habent ipsissima Decreti verba, *ut collectæ ex illo libro conclusiones ipsi Merlino exhiberentur, quo ad illas responderet; ideóque intra sextum & vigesimum quartum Junii diem tempus interjectum* (qui decem & octo dies sunt) *concederetur, & deinde Facultas deliberaret, rejectis suspectis.* Quod quidem Decreto suo sancivit Suprema Curia die sexta Junii an. 1522. simulque declaravit rejiciendos Doctores sex, quos Merlinus sibi suspectos nominaverat, nempè Natalem Bedam Syndicum, & quinque alios.

Secutus est Talonius exemplum tam celebre tamque simile omni ex parte præsenti negotio; & compertum habens quot & quantæ mihi causæ essent, cur datos Examinatores haberem pro suspectis & infensis, expostulationis meæ æquitatem eloquentiæ suæ vi ac conclusionum pondere firmavit.

Quæ postea consecuta sunt, silentio prætermittam. Occultas artes & machinas, quibus id negotii promotum est, novit scrutator cordium Deus. Nemo certè non obstupuit, illi generosæ libertati, quâ dignus successor Patrum ac Decessorum suorum Talonius æquitatis defensionem susceperat, parem non respondisse exitum.

S. Chrysostomus scribens olim ad Innocentium I. summum Pontificem, dicebat *datos sibi pro judicibus inimicos suos, sicut priora posterioraque testabantur.* (apud Pallad. in vita Chrysost. & ipse Ep. ad Inn. PP.) Idem mihi hodie conqueri licet. Priusquam Epistola mea subjiceretur examini, plurimæ sanè erant causæ, cur haberem pro inimicis eos quibus id examen commissum fuerat. At postea ita duri in me inhumanique fuerunt, ut graviores mihi causæ accesserint ipsos repudiandi.

Poteram profectò, exempla SS. Patrum secutus, non admittere judicium Societatis illius, in qua dominabantur hostes mei, qui suæ illius in me machinationis initium ab tam aperta injustitia duxerant. Volui tamen tentare quascumque vias patientia Christiana suadere poterat. Id à Facultate per Epistolam petii, quod vel nocentissimis hominibus nunquam denegatum est, nempe ne indictâ causâ damnarer. Ostendi nefas fuisse apud Ethnicos ipsos judicia aliâ ratione exerceri, sicuti declarant notissima hæc & à summis Pontificibus laudata verba Præfecti provinciæ, apud quem fuerat accusatus D. Paulus: *Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam.... locum defendendi accipiat ad abluenda crimina.* (Act. 25. 16.)

Postulabam tantummodò, priusquàm de Epistola mea statueretur quicquam, mihi describta dari quæcumque in ea offenderent, ut possem culpam agnoscere meam, si in aliquo lapsus essem; mentem aperire dilucidiùs, si quid occurreret obscuri; probare me à SS. Patrum doctrina nullatenus deflexisse, si tanquam mei unius propria arguerentur ea quæ è purissimis illis Christianæ Theologiæ fontibus hausta facilè ostensurus essem.

Tam æquæ postulationi restiterunt Examinatores; & ut omnium animos suis insectationibus ac contumeliis in Epistolam meam exacerbarent, voluerunt ante omnia suam de illa sententiam exponere.

Seniores æquioresque sexaginta Doctores palàm & acriter testati sunt postulare justitiam, ut, ante illam Examinatorum expositionem, mihi ostenderentur loca in Epistola reprehensa, meæque audirentur responsiones. At vicit adversariorum factio rationem & justitiam. Cùm in Comitiis dominarentur numero suffragiorum, quæ dudum antea ambierant & emendicaverant, pervicerunt ut concluderetur, Examinatores facturos sui examinis expositionem, non modò priusquàm audirer, sed etiam priusquam deliberaretur num expediret audiri me, & communicari mecum quæ in Epistola mea arguerentur. Atque cùm plurimi Doctores postulassent, ut totum istud negotium ad decimum-quintum mensis diem rejiceretur more solito, annitentibus adversariis tumultuosè, neque collectis omnium suffragiis,

statutum est, rem die proximè sequente & aliis deinceps uno tenore esse agitandam.

Itaque die posterâ, quæ fuit secunda Decembris, suam fecerunt expositionem Examinatores. Designaverunt tantùm suo in libello binas Quæstiones, unam Facti, & Juris alteram. De prima attulerunt quatuor propositiones, unicam verò de altera quæ Fidem spectabat. Mox libellus ille typis est mandatus ut in manus Doctorum omnium veniret.

Unus ex iis qui primi sententiam tulerunt, auditâ expositione senioris Examinatorum, ostendit oportere ut non reliqui modò Examinatores, sed Doctores quoque omnes declararent, an aliud quid in Epistola mea reprehendendum animadvertissent. Tum singuli Examinatores palàm declararunt habere se nihil quod à seniore dictis possent addere, & unus inter ipsos expressè dixit, *Se nulla alia notasse, sed tantùm ista proponere.*

Deinde deliberatum est super postulatione à me factâ, ut præsens purgarem me de objectis mihi criminationibus. Id ut omnino mihi denegaretur non pervicerunt quidem adversarii, sed iis legibus concedi curaverunt quibus patebat obstinata eorum voluntas condemnandi me, & timor maximus ne defensio mea audiretur. Conclusum ergo est, *Ut accepto Indice propositionum quæ in Epistola mea reprehendebantur, ad Comitia accederem, si liberet; at mentem meam aperturus tantùm, non disputaturus.*

Majus-ne dari potuit argumentum concepti in me odii, & initi consilii me quoquomodo condemnandi? Quod Facultas ne alienis quidem denegavit, id mihi & Doctori, & eorum quorum judiciis permittebar socio fuit denegatum. Nonne illos, qui me ita durè inhumaniterque persequebantur, debebat pudore perfundere recens Patris Cellotii exemplum? Ediderat iste Jesuita Librum, in quo errores perniciosaque dogmata disseminaverat, & renovabat invectas à suis Angliæ Sodalibus hæreses illas circa hierarchiam Ecclesiasticam, Sacramentum Confirmationis, & auctoritatem Episcopatûs, quas meritò damnaverunt Galliæ Episcopi & Sorbona tota concordi sententiâ. Propositum fuerat ut liber ille Censuræ subjiceretur; concessum tamen Autori, ut tribus Societatis suæ Patribus adjutus in congressum colloquiumque veniret cum aliquot Doctoribus Facultatis, coram quibusdam Episcopis, & post factas hinc & inde disputationes, sufficere visæ sunt interpretationes illæ quas dedit pravis suis opinionibus, nec postulatum quidem ut Retractationis vocem usurparet; etsi quædam ipsius dogmata tam apertè erant erronea, ut cùm ea tueri non posset, alia substituerit eis omnino contraria.

Factâ Jesuitæ copiâ colloquendi ac disputandi, potuitne jure aliquo idem denegari Doctori Sorbonico? An debent Doctores esse

esse æquiores ac benigniores in Jesuitam, quàm in Doctorem? Numquid debet Facultas esse materno animo in alienos, novercali in filios? Ergo-ne, quia me semper Sorbona in sinu suo fovit & aluit, merui in ipsa Sorbona amittere concessam à natura libertatem omnibus hominibus qui accusantur, maximè verò in rebus quæ fidem doctrinamve spectant, proponendi suas rationes, & respondendi adversariis?

Cùm Julius I. summus Pontifex vellet componere exortas contentiones inter S. Athanasium & Eusebianos, jussit, sicut ipse refert Athanasius, convocari Concilium, in quo audirentur illi, & objectarent huic Episcopo quæ viderentur, simulque responderent iis quæ in illos dicenda habebat. (*S. Athanas. Ep. ad Solitarios.*)

Cùm S. Bernardus Abaëlardum accusasset errorum variorum, non modò non postulavit ut ei omnis præriperetur libertas accusationibus respondendi, tuendíque opiniones suas in congressu legitimo; sed etiam hortatus illum est, ut secum in congressum & disputationem veniret, librumque suum liberrimè defenderet; licet tamen tunc ageretur res in Concilio. (*Vita S. Bern. l. 3. c. 5. n. 14.*)

Idem S. Bernardus disputavit postea biduò adversùs Gilbertum Porretanum Episcopum Pictaviensem, accusatum erroris ac hæresis in Concilio. (*Ibidem*)

Præterquàm quòd in historia Ecclesiastica passim legitur concessos hæreticis etiam & schismaticis tales congressus & colloquia, sola S. Augustini Opera nobis suppeditant quatuor aut quinque celeberrima ejusmodi exempla: & qui ea de re pertinaciùs contendere voluerunt in comitiis, (*a*) potuerunt revinci copiâ magnâ illustrium testimoniorum antiquitatis Ecclesiasticæ.

Cùm Doctor unus (*b*) ad probandum quanta mihi injuria fieret, retulit, longè diversum Concilii Tridentini institutum erga Protestantes Germaniæ, plerique illi Doctores, qui sibi ipsis succensere debuissent, in eum irâ exarserunt, pudore perfusi quòd ita apertè declaratum esset ab eo, quantum ab Ecclesiæ Catholicæ mente recessissent. Perpeti non potuere ut eorum ille condemnationem legeret in ipsis Concilii verbis, ostenderétque confecto, ut vocant, salvo-conductu in gratiam Germanorum Lutheri hæresim propugnantium, concessum ipsis fuisse omni libertate conferre & disputare, proponere & respondere, non solùm cum Doctoribus & Theologis, sed etiam cum Episcopis & Patribus Concilii. Insurrexêre in eum magnis clamoribus, nec ante obstrepere desierunt, quàm librum ei è manibus excusserunt, & vocem compresserunt, quæ ipsa Spiritus Sancti vox erat in celeberrima illa & Sacra Synodo.

Reve-

(a) *die 23. Decemb. a. 1655.* (b) *die 13. Januar. 1656.*

Reverâ, Præsul Illustrissime, quò spectabat inaudita illa proposita conditio, seu potiùs servilis imposita lex, nisi ut omninò non possem falsas adversariorum accusationes repellere? Volebant quidem illi in speciem audire me, ut prædicare possent me non fuisse condemnatum indictâ causâ, quod summæ injustitiæ est; at ita me audituri erant, ut reverâ minimè fuissem auditus. Concedebant certè ut mentem meam aperirem, sed iidem prohibebant ne tueri eam mihi fas esset adversùs falsas eorum objectiones & vanas criminationes. Quantumvis per me infirmus ipse sim, formidabant invictam vim veritatis quam habebam defendendam. Verebantur ne infelici disputationis eventu id amitterent, quod ope factionis suæ se consecuturos sperabant. Famam suam pariter & consilii exitum dare in discrimen refugiebant. Voluerunt ergo sic mecum agere, ut olim inimici S. Basilii (Epist. 63.) qui ipsum criminationibus impunè incessere cupiebant, at in congressum & colloquium cum eo venire declinabant, ne ipsorum errores ille faceret manifestos. Idem profectò metus habuit adversarios meos, maximè verò Magistrum le Moyne inter illos odio mei ardentissimum, cui sæpiùs per publica instrumenta denunciavi, paratum esse me probare in congressu legitimo, violatam in ipsius scriptis fidem Catholicam profanis novitatibus, blasphemiis non ferendis, & manifestis hæresibus.

Hanc mihi factam injuriam excepit altera. Deliberatum est (a) quem in diem nova indicerentur comitia. Seniores & moderati quique censebant, ut juxta Facultatis consuetudinem ea non haberentur ante dies quindecim. At alii, qui incredibili cupiditate flagrabant damnandi me, perpeti non potuêre aliquot dierum moram suis consiliis objici. Nisi fortè quædam in Sorbonæ Ecclesia celebritas & duo deinceps festi dies occurrissent (b), mihi licet ab Urbe absenti unus tantummodò fuisset concessus dies, quo possem accingere me ad respondendum gravissimis accusationibus, quas suo in libello protulerant examinatores. Non potuerunt ergo non concedere dies quatuor; ex quibus duos tantùm habere liberos possem, siquidem altero opus esset quo monerer, altero quo ipse in urbem venirem, aut defensionem à me scriptam mitterem.

Notandum quoque est adversarios meos, ut omnem mihi locum, quantùm in ipsis erat, præriperent defendendi me, acriter obstitisse, quominùs uni ex amicis meis postulanti daretur descriptum conclusionis exemplar, adeò ut quid illa complecteretur non potuerim aliunde cognoscere, quàm ab amico qui ejus tenorem

(a) *die 2. Decembris.* (b) 4. *Decemb. Anniversarium Sacrum pro Cardinale Richelio.* 5. *Decemb. dies Dominica.* 6. *Die Festum S. Nicolai.*

norem ac sensum utcumque retinuerat.

Singulas ejusmodi circumstantias ideò tibi, Illustrissime Præsul, expono, quia apertè declarant me in omnibus expertum esse acerbos Censores, potiùs quàm Judices æquos. Simili in controversia edixit olim Suprema Curia, concedi Merlino Doctori octodecim dies integros, per quos responderet ad ea quæ reprehenderentur in ipsius Apologia pro Origene. Ipsa etiam Facultas ab annis circiter triginta largita est P. Garasso Jesuitæ spatium duorum mensium, intra quos faceret satis singulis capitibus, quæ in illius Summâ Theologicâ damnaverant delecti ad eam expendendam Doctores. At verò mihi conceduntur tantummodò dies quatuor, quos invitis & reluctantibus adversariis meis extorquent incurrentes aliquot festi dies, ne scilicet mihi integrum sit, ad omnia sigillatim quæ mihi objecta sunt, respondere.

Ex magna illa & inusitatâ festinatione, quâ tam parum temporis mihi relinquebatur ad probandam innocentiam meam & excutiendum quâ par erat diligentiâ, quidquid fuerat in Epistola mea reprehensum, Judicabis, Præsul Illustrissime, an illi videri possint sincero quærendæ veritatis studio tantùm fuisse impulsi: an cupierint, quemadmodum jubent humana justitia & & Christiana pietas, ut objecta mihi crimina diluerem: an doctrinæ catholicæ lucem aliquam afferre tentaverint potiùs, quàm opprimere virum Sacerdotem & Doctorem Catholicum: num denique tanta fuerit eorum caritas in fratrem, quanta olim fuerat æquitas in alienum.

Verumtamen Deus, qui eos gratiâ suâ fovet ac roborat qui pro illa decertant, tam præsenti auxilio mihi adfuit, ut intra brevissimum illud bidui tempus satisfecerim saltem Quæstioni de Jure, quæ erat majoris momenti; alteram enim, de Facto, attingere omnino non potui propter temporis angustias. Misi ad Facultatem primum hunc Apologeticum, & ei subjunxi epistolam, in qua mollioribus verbis compellans atrox eorum in me odium, quod satis prodiderat ardens ipsorum festinatio & dura in me ratio agendi, declarabam, "Etsi „vitæ meæ ratio, quam à decem „ampliùs annis ad eorum, qui „exilium & cædem meam sæpiùs „libellis poposcerunt, odia quo„dammodo lenienda, ab omni „hominum frequentia semotam „duxi, ut publicam etiam in hoc „negotio lucem declinarem, me „satis admonere videbatur; me „tamen libenter in amplissimo „eorum consessu coram adfutu„rum fuisse, si doctrinam meam „in legitima disputatione, ratio„nibus ultrò citróque, tum voce, „tum scripto collatis, expendere „atque illustrare licuisset. Ve„rùm cùm postremis Comitiis sta„tutum accepissem, ut venirem „in conventum Facultatis, *tantùm „mentem meam sincerè ac simplici-*

„ter aperturus, non disputaturus, „me non putavisse commodiùs „huic Decreto parere posse, quàm „si sensa mea ipsis scripto perspicuè repræsentata exhiberem: „facile enim esse chartham mortuam & elinguem nonnisi præfinitò loqui, & redarguenti non „obsistere; Doctorem autem Catholicum hæresis accusatum, „cui in hac causâ ex mente SS. „Patrum non solùm defensio licita, sed etiam silentium vetitum, ac patientia interdicta est, „coram reprehensoribus suis ab „omni disputatione, atque ab „objectis sibi criminibus propulsandis se abstinere, non ita facile esse. Non videri satis audiri reum, hoc est, ut in Actis „Apostolorum legitur; locum „defendendi accipere ad abluenda crimina, cùm ei nec disputare, nec crimina objecta diluere licet: sicque violari perspicuam illam Juris Civilis & „Canonici sententiam, quæ *judicantem cuncta rimari decernit*; „*& interrogandi, respondendi, obiiciendi præteri ab eo patientiam* „*jubet*. Præterea angustum certè, „præsertim in re tanta, mihi ad „respondendum tempus præfinitum videri. Nihilominùs tamen „quæ pro tam exiguo tempore „ad illius præsertim Epistolæ „meæ loci, qui quæstionem Juris complectitur, explanationem adnotare potuissem, ea ad „ipsos missa me precari ut benignè exciperent: quæ cuncta licet perstricta potiùs, quàm accuratiùs pertractata, existimarem tamen clarissimis testimoniis confirmata visum iri.

Cùm libellus ille, quem Latinè scripseram, fuisset perlectus in Comitiis Facultatis, scrupulum injecit plurimis eorum etiam Doctorum, quibus aliunde S. Augustini doctrina parum arridebat: non potuerunt non commoveri, cum viderunt eam propositionem, quæ dicebatur hæretica, meam non esse; sed SS. Patrum: me simpliciter referre duo loca SS. Augustini & Chrysostomi, quæ antea protuleram & confirmaveram plurimis aliis locis eorumdem Patrum: Præterea, cum illa propositio tres tantùm partes habeat, quarum prima sit, gratiam defuisse S. Petro; altera, deficiente gratiâ non potuisse eum vincere tantam tentationem quanta vincenda est, ut quis subeundæ pro Christo morti se offerat; tertia, S. Petrum justum fuisse, nec amisisse gratiam antequam Christum negaret: singulas illas partes certissimè confirmari Traditione Ecclesiæ in omnibus sæculis, sicuti probabam clarissimis testimoniis quæ in illo libello referebam.

Verùm hæc omnia quasi levia & vana parùm curaverunt Examinatores, patuitque nihil valere apud exulceratas odio mentes momenta rationum. Quidquid contrà afferre possem, rata constitutáque in eorum animis erat Censura meæ Epistolæ, illudque tunc de me dici jure potuit, quod olim de innocente accusato dixit sapienter vetus

Scriptor:

Scriptor: *Nihil intererat occidere volentium, quid diceret.*

Aliquot post dies iterùm verba fecerunt Examinatores, ut causas Censuræ suæ sigillatim exponerent. Expectabatur ut responderent argumentis ac testimoniis quibus confirmaveram ea quæ volebant damnare; sed frustra: vix aliqua, quæ Scholasticam Theologiam spectabant, perstrinxerunt; idque tam infirmis rationum momentis, ut eorum puderet omnes qui aderant. At sanctissimos Patres à me laudatos excepere quo solent contemtu: nec dignati sunt dare aliquid responsi omnibus eorum testimoniis; aut accusare me quasi malâ fide retulissem SS. Augustini & Chrysostomi verba, quibus tota Epistolæ meæ Propositio constabat, sicuti ostenderam.

Cæterùm cùm nullatenùs possent, sicut hodie quoque nequeunt, meam distinguere Propositionem à duabus propositionibus celeberrimorum Doctorum Græcæ & Latinæ Ecclesiæ; nihilominùs tamen audaciâ inauditâ impulsi eam percutiebant anathemate: imò unus ex illis eò prorupit, ut dixerit, *perniciosam magis ac nefariam hæresim nullam unquam aut fuisse aut futuram*, *quoniam*, ut ipse aiebat, *poterat quidem Deus neque carnem assumere, neque Eucharistiam instituere; at non poterat sine injustitia ac crudelitate non dare gratiam suam justo.* Itaque hæc à SS. Patribus communi consensu tradita doctrina, *gratiam defuisse S. Petro*, est omnium hæreseon, ut censet Moynius, maximè detestanda: & horrenda illa blasphemia hujus Examinatoris adversùs Gratiam Christi, quæ jam gratia non esset, juxta S. Paulum & Patres omnes; nisi esset purè gratuita, haberi deberet inter doctrinæ orthodoxæ capita, si ad componendos novos fidei articulos sufficeret cæcus propriarum opinionum amor audaci temeritate subnixus.

Unus inter mihi infensissimos, veritus ne libellus à me missus ad Facultatem, & typis excusus, afficeret ac moveret animos multorum, proposuit ut typis quoque mandaretur ultima ab Examinatoribus facta expositio. Sed citò agnovit se per imprudentiam longiùs fuisse progressum; suæque factioni detrimenti plusquàm utilitatis allaturum, si talia vulgarentur. Itaque licet exinde etiam atque etiam efflagitaverint seniores quique Doctores, ut rationes suas vulgarent Examinatores, sicuti quidam ex eorum amicis & asseclis proposuerat; pervincere tamen non potuerunt, ut ita fieri vellent. Scilicet lucem publicam reformidant: verentur ne, si pateat quàm inanes sint eorum rationes, quamque levibus fundamentis nitatur Censura, informe illud Judicium penitùs ruat, tanquam vanum & fragile ædificium fundatum, ut ita dicam, in arena mobili humanarum opinionum, non in Ecclesiasticæ Traditionis firmo & inconcusso lapide.

Verùm permisit Deus satis mihi com-

comperta fieri quæ dixerant, ut potuerim deinde ad ea plenè respondere in secundo Apologetico.

Eodem quoque die; ut Doctorum mentes prima libelli mei parte commotas aliò traducerent, proposuerunt duas Quæstiones seorsim disceptandas, initiumque fieri voluerunt ab ea quæ spectabat Factum, & de qua certè ad purgandum me pauca dixeram, quoniam & tēpus mihi defuerat, & eam existimaveram lōgè minoris esse momenti, quàm alteram.

Cùm mihi statutum sit, Præsul Illustrissime, ea solùm tibi exponere diligenter, quæ me unum spectant, in referendis sigilatim Doctorum sententiis non immorabor. Totam Urbem pervasit rumor eorum quæ in his Comitiis gesta sunt: atque in ipsa etiam Aula pauci sunt qui sine admiratione viderint, cùm is esset Comitiorum apparatus, ea rerum species quæ novitate posset terrere confidentissimos, & constantissimos frangere, extitisse tamen talem numerum Theologorum, quorum mentem nullatenus perstrinxerit inusitatus ille splendor, nec firmitatem concusserint quicumque ostentabantur terrores; quibus potior causa fuerit Veritatis & Justitiæ, quàm privata utilitas; quos denique ab sui religione officii nec spes nec metus potuerit avertere.

Itaque dicam tantùm, fuisse tunc in controverso, num in SummumPontificem & Præsules Illustrissimos ideò injuriosus habendus essem, quòd significavissem, *me versari aliquo in dubio, utrùm propositiones damnatæ ab Innocentio X. S. Pontifice, excerptæ fuissent è Jansenii libro, quoniam eo satis diligenter perlecto, nequaquam eas in hoc libro reperissem.*

In altera Libelli Latinè scripti parte; quam ad Facultatem miseram tertio post primam die, jam probaveram quàm pura esset mens mea in iis verbis quæ mihi fuerant objecta; utque invitus ac reluctans ad ejusmodi disceptationem descenderam, scilicet eo tantùm consilio, ut defenderem ipse me adversùs scriptores quosdam parùm peritos, qui iniquò contendebant propter controversiam aliquam, quæ tota instituitur de Facto, & cujus vel oculi judices sunt; Theologos, reverâ Catholicos, nominari posse hæreticos, excommunicatos, & ab Ecclesiæ unitate separatos.

Postulaverunt seniores Doctores ut, priusquàm suam quisque sententiam promeret, sibi darentur designata & descripta Jansenii loca, è quibus quinque istæ propositiones excerptæ dicebantur; significaveruntque; nisi res ita in ipso fonte ac capite nosceretur, se non posse statuere, an temerarius habendus essem, necne, qui dubitavissem in eo libro reperiri tales propositiones. Æquissima sanè fuit ista postulatio; ab adversariis tamen meis penitùs repudiata. Cùm ipsi debuissent ultrò proferre Iprensis Episcopi librum, quo me temeritatis reum convincerent, simúlque tollerent omnem dubitandi ac disputandi

locum,

locum, illis multoties oblatus est is, ac efflagitatum ut loca indicarent ubi propositiones illas reperiri contendebant. Verùm ab illis non potuit id precibus extorqueri, quod ipsos ultrò offerre oportuerat. Propositas à Senioribus conditiones omnes eluserunt, dixeruntque *non esse controversiam de veritate aut falsitate meæ propositionis*, seu non quæstionem institui, utrùm meritò an perperam dubitassem quinque istas propositiones in Jansenii libro inveniri; sed tantùm an non fuissem temerarius qui dubium illud meum proposuissem.

Doctores aliquot progressi ulteriùs in promenda sententia susceperunt probandum, istas propositiones nullatenus in Jansenii libro reperiri, imò legi omninò contrarias. Verùm hoc quoque penitus rejectum est. Illis Doctoribus præclusa in ore vox & imperatum silentium, adeò ut coacti sint petere instrumentum, quo pateret sibi non fuisse permissum probare Factum hoc, quod præsenti controversiæ lucem plenam attulisset.

Hæc omnia satis declarabant nihil minùs ab adversariis meis quæri quàm veritatem, pacem Ecclesiæ, aut quietem conscientiarum. Neque enim dicere ausi sunt falsam esse Propositionem meam, aut eam isto nomine damnare in Censura sua: refugerunt expendere veritatem ejus aut falsitatem; quamvis ipsos nonnulli è Senioribus admonuissent, congregatos in Comitiis Doctores, qui nullam in Ecclesia jurisdictionem habent, sed de doctrina tantùm suam sententiam promunt, non posse quidquam statuere in Quæstione Juris aut Facti, nisi ipsi per se penitùs perspexerint quid veri sit aut falsi in iis rebus de quibus ferunt judicium.

Quænam igitur fuit eorum mens? Quod consilium? Certè longè alia, quàm ipsum Doctorum nomen & Sacerdotum modestia patiebantur. Postulabat ab ipsis Religio, ut Veritatem inquirerent; postulabat charitas, ut famæ fratris parcerent: at & Facti veritatem neglexerunt expendere, & id unum spectarunt ut Fratris nomini labem & infamiæ notam aspergerent.

Verùm ex iis quæ deinde consecuta sunt innotuit longè clariùs quàm efferatum esset eorum in me odium. Septuaginta quatuor Doctores Sorbonici, quorum plusquàm triginta mihi erant omninò ignoti, & alii totidem ab annis decem non visi, me extra omnem Censuram positum declararunt, & eorum nonnulli certissimis argumentis demonstraverunt, me nullius esse temeritatis reum in Summum Pontificem aut Illustrissimos Antistites. Attamen hanc mihi mentem dedit Deus, ut minùs tuendæ innocentiæ existimationique meæ consulerem, quàm Ecclesiæ paci, & sedandis ejusmodi contentionibus.

Docuerant me verba & exempla celeberrimorum Ecclesiæ Patrum, quemadmodum non ii gravissimam

vissimam agunt Pœnitentiam qui gravissimè peccaverunt, sed qui sunt sanctissimi; ita non semper eos qui nocentissimi sunt, sed plerumque qui innocentissimi, suppliciter deprecando veniam ultrò deprimere se atque abjicere.

Legeram apud S. Augustinum, Episcopo quodam graviter ferente quòd ille paulò asperiùs refutasset eorum opinionem qui cum ipso, ut videtur, putabant videri Deum posse oculis corporeis, sanctum hunc existimasse teneri se veniam ab eo deprecari, licet eodem in loco significet nihil à se dictum nisi vèrum. *Dum essem in admonendo sollicitus*, inquit, *in corripiendo nimius atque improvidus fui, nec fraternam & Episcopalem personam, sicut frater & Episcopus, quemadmodum fuerat dignum, cogitavi: hoc non defendo, sed reprehendo: hoc non excuso, sed accuso.* IGNOSCATUR *peto, recordetur nostram dilectionem pristinam, & oblivifcatur offensionem novam. Faciat certè quod me non fecisse succensuit: habeat lenitatem* IN DANDA VENIA, *quam ego non habui in illa Epistola conscribenda.* Quibus egregia ista verba subjicit: *Ego certè in hac causa quid melius facerem non inveni, quàm ut* VENIAM PETEREM *à Fratre, qui læsum se litterarum mearum asperitate conquestus est. Faciet & ipse, ut spero, quod sibi imperari novit ab eo qui per Apostolum loquens ait:* Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam. (*Aug. Ep.* 111. *nunc* 148. *n.*4. & 5.)

Legeram quoque apud eundem Augustinum, cum S. Hieronymus se læsum questus esset Epistolâ Augustini, quâ ille, licet absque ullo lædendi consilio, improbaverat ejus interpretationem super quemdam S. Pauli locum; maximum hunc Doctorem, cujus humilitatem nemo imitari valeat, sicut nec doctrinam æmulari, petere ab eo veniam geminâ Epistolâ. Deprimit ipse se & submittit propter culpam cujus sibi non erat conscius, sed quam agnoscere malebat, quàm credere S. Hieronymum sibi sine ulla causa iratum: *Quia non credo, quod injustè me lædendum putares, superest ut agnoscam peccatum meum, quod prior te illis litteris læserim..... Cur itaque conor contra fluminis tractum, ac non potiùs* VENIAM PETO? (Aug. Ep. 15. nunc 73. ad Hieron. n. 3. Vide & 82. n. 1. & 31. 32.

Legeram præterea apud S. Bernardum, cùm Galliæ Episcopus conquestus esset factam Episcopali dignitati injuriam, quibusdam verbis epistolæ sibi ab eo scriptæ, testari S. Bernardum, sibi nullum fuisse consilium quidquam proferendi quod Principem populi offendere posset; & deinde hæc subjicere: *Cæterum quidquid illud sit quo se læsum vestra dignitas judicat*, PETO VENIAM. (Bernard. Ep. 223.)

Existimavi me tutò sequi posse vestigia sanctissimorum Patrum, ad quorum exemplar facta nostra, non minùs quàm doctrinam, oportet conformari. Cùm essem,

 mi-

mihique viderer multo minùs innocens quàm ipsi, putavi non esse erubescendum, si me quoque magis quàm ipsi deprimerem. Atque huic officio factum à me satis arbitror, etiam ultra quàm poterat expectari. Mihi ipse conscius eram, fuisse nunquam mihi mentem detrahendi vel tantillum ex eo honore quem sacræ vestræ dignitati semper habuisse me nosti, Præsul Illustrissime, & existimabam vitæ anteactæ ratione & scriptis in lucem emissis satis apertè summam meam erga sanctam Sedem & Hierarchiæ Principes reverentiam patuisse toti Galliæ, ut accusari non possem defuisse alterutri. Verumtamen cùm infelici casu factum esse agnovi, ut in alterâ Epistolâ verbis satis ad animi mei sensum accommodatis declarare non potuissem infixam pectore sinceram piamque venerationem in Supremum Christi Vicarium & Apostolorum Successores; atque etiam verba quædam mea, secus ac senseram, visa lædere debitum eis honorem à quolibet Christiano Catholico; libentissimo animo statui significare quantum me hujus rei pigeret, & veniam petere.

Misi ad Facultatem scriptum illud manu mea subsignatum, & ei subjunxi Epistolam. Unus ex antiquissimis celeberrimisque Doctoribus hæc in Comitiis proponere ultrò in se recepit, proposuitque die undecimâ Januarii: simulque declaravit incredibili quodam animi robore, eos profectò exuisse sensum omnem humanitatis & charitatis, qui de me conqueri, nomenque meum Censurâ notare deinceps vellent, viso libello meo suppliciter & modestè ad veniam postulandam composito, quem ille à me acceptum recitavit in Comitiis.

Postulavit deinde, ut, quemadmodum in legitimis omnibus judiciis observari solet, deliberaretur de libello isto, qui præsentem controversiam omninò immutaverat. Verùm postulationem hanc pro more suo eluserunt adversarii, causati non esse abrumpendum suffragiorum ordinem; polliciti que sunt futurum ut, postquam Doctores omnes verba fecissent, singulorum sententiæ palàm recitarentur, tuncque licitum fore unicuique suam de scripto illo opinionem promere, imò de prima sententia decedere, si fortè allata deinde ab aliis Doctoribus rationum momenta eum movissent.

Ejusmodi promissum, accedente Potestate, cui etiam in postulatione tam æquâ non licebat refragari, impediit ne eâ de re plura dicerentur.

At tertio post die, qui erat decimus quartus ejusdem mensis, cognitum est fidem palàm datam, merum fuisse obtentum, quo Facultati eriperetur libertas opinandi, & judicium ferendi de accepto à me libello, qui sanè æquos quoscumque viros abduxisset ab omni cogitatione & consilio conficiendæ in eam rem Censuræ.

Vix

Vix ultimus Doctor protulerat ſententiam, cùm ſtatim Syndicus, infenſiſſimus mihi hoſtis, depromſit volantem cartham, in qua numerata à ſe ſuffragia contendebar, nullis licet ſigillatim deſignatis. Sic conſtituit ipſe ſe ſolum Arbitrum & Dominum ſuffragiorum. Numeravit illa prout libuit; & compertum poſtea eſt ex Actorum Codice ſeptuaginta quatuor Doctores pro me ſtetiſſe adversùs Cenſuram, cùm tamen illæ ſeptuaginta & unum numeraverit tantùm, & quindecim dubios; aucto horum numero, ut minueret illorum qui me ſententiis ſuis dimiſerant abſolutum.

Poſtulaverunt Seniores & inſtiterunt vehementer, ut dictæ à ſingulis ſententiæ recitarentur, ſicuti promiſſum fuerat, nec eriperetur Doctoribus libertas judicium ferendi de oblata à me ſatisfactione. At fruſtra poſtulatum, & omnis eorum conqueſtio repudiata. Compulſo Decano ut hanc ſolam voculam pronunciaret, *Ego concludo*, ſtatim, nullo alio habito ſermone, dimiſſa ſunt Comitia. Mox tres quatuorve Doctores, majore Poteſtate ſubnixi, properarunt in cubiculum Moynii, ardentiſſimi adverſariorum meorum, ibique Cenſuram ad arbitrium fabricaverunt. Quo ſanè apertè patebat, aliquot iſtos viros, utpotè factionis duces, & quorum acerbius erat in me odium, ac major potentia, omninò dominari in Facultate, & cuncta pro libidine vertere, quò conflatum me condemnandi conſilium perficerent.

Sic egregia iſta de Facto Cenſura confecta eſt, Præſul Illuſtriſſime. Sic obligatam publicè fidem violare non puduit, ut Sorbonæ libertas opprimeretur, ereptâ illi poteſtate ferendi judicium de miſſo ad eam Libello ab uno Doctore, qui impoſita ſibi crimina diluebat. Sic data opera eſt, ut tota illa Societas celeberrima Theologorum & Sacerdotum rea fieret inhumanitatis alieniſſimæ ab Evangelii præceptis & benignitate Chriſtianâ, rejecto ejuſmodi libello, quo nullum magis demiſſum poſtulare poſſent infenſiſſimi inimici ab iis qui graviſſimè ipſos offendiſſent.

Cùm ab unò è Præſulibus Illuſtriſſimis oblatus eſt Libellus ſatisfactorius, quem ille probatum iri à me promittebat, eum repudiarunt, cauſati non eſſe manu mea ſubſignatum. Iidem, cùm alium ad eos miſi meo chirographo munitum, & verbis ſcriptum demiſſioribus, iſtum quoque, nullo prætextu, ſed unâ impotentis odii libidine ducti rejecerunt.

Iniquis ſanè & invidioſis artibus graſſabantur inimici mei, verùm aliâ viâ pervenire non poterant ad conſilii ſui exitum. Timebant, nec immeritò, ne etiam inter eos quos quomodocumque traxerant in partes ſuas, plurimi eſſent, qui pudore & conſcientiâ deterrerentur, quominùs violatâ, quam fratri debebant, charitate,

ritate, inhumaniter illum condemnarent propter offensam, cujus cum esse innocentem tot alii senserant ac declaraverant, & de qua tamen ipse satisfecerat sic modestâ & supplici oratione, ut eâ nemo Christianus non deberet ad miserationem commoveri.

Fecit hic justus timor ut sic injustè agerent. Censuram aliquam nomine tenus & in speciem habere maluerunt, quàm omninò nullam. Talem confecerunt qualem potuêre, non qualem voluissent. Existimaverunt perfringendas esse potiùs leges omnes ac ordinem judiciorum, quàm committendum ut majore etiam suffragiorum parte dimitterer absolutus, sicque irritæ ipsis caderent infinitæ suæ artes & machinationes, carerentque deinceps quæsito dudum prætextu ad infamandum me apud vulgus.

Verùm aperta ista injustitia maculam aspersit quàm fœdissimam eorum Censuræ, licet aliunde irritæ omninò pro usu Facultatis, sicut Doctores plurimi declararunt in Comitiis habitis die 15 ejusdem mensis Januarii, cùm contenderet Decanus factam à se in prioribus Comitiis conclusionem unius Censuræ. Tunc enim illi ostenderunt, in ejusmodi controversiis non censendos esse superiores suffragiis eos, qui aliquot tantùm tulissent ultra mediam partem: ex ipsa computatione à Syndico factâ, præter Doctores septuaginta & unum, à quibus me extra omnem Censuram positum confessus erat, quindecim alios insuper extitisse; qui ab illo appellati Dubii, deberent meritò censeri adversati fuisse Censuræ, cùm eam non probassent: quoniam ergo plurimùm abfuisset ut è tribus suffragiorum partibus duas haberent isti Censores, (licet ne id quidem satis esset futurum in ejusmodi re) certò constare, non posse accipi pro totius Facultatis judicio, latum ab una Doctorum parte judicium, adversátibus aliis octoginta sex: censuras Facultatis hactenus fuisse confectas unanimi aut ferè unanimi omnium consensu, sicut probari potest exemplis bene multis: denique contigisse nunquam, ut ea Censura haberetur legitima cui obstitissent, etiam non habitâ ratione quindecim Dubiorum, septuaginta & amplius Doctores; qui certè numerus, atque etiam multo minor, sæpè sufficiens visus est ad conficienda Decreta & Censuras de rebus gravissimis.

Sed jam nimis multa apud te disserui de tam tristi dissidio celeberrimæ in hoc regno Societatis, & nobilissimæ toto orbe Facultatis. Altera in Epistola dicam de Quæstione Juris, quod est alterum Censuræ caput. Huic finem jam impono, teque rogo & obtestor, Præsul Illustrissime, ut consideres ullane unquam fuerit ad opprimendum privatum hominem apertior conspiratio, minùs dissimulata libido, odium obstinatius, audacior iniquitas, magis conjurata factio, duriórve inhumanitas. Violata prorsus om-

omnis æquitas, datis mihi in judices iis quos apertos habebam inimicos; subversa Ecclesiæ disciplina, negatâ mihi potestate eos repudiandi, sicut jure ac merito postulaveram; conculcatum commune gentium & naturæ jus, ereptis, quantum fieri potuit, ratione & tempore defendendi me; perturbatus omnis ordo judiciorum, non concesso aditu ad Comitia, nisi durâ illâ & novâ conditione, ut mentem quidem aperirem meam, at adversariis non responderem, hoc est, ut præclusâ voce & linguâ præsens vidensque interessem damnationi meæ, quam illi jam antea inter se decreverant; leni moderatoque Facultatis ingenio facta vis, denegato mihi aliquo temporis spatio, & congressu, quæ tamen utraque concessit alienis; oppressa Comitiorum libertas, dum ad incutiendum terrorem iis qui innocentiæ meæ patrocinium auderent suscipere, multa contra leges & consuetudinem inducta sunt; læsa prorsus Civilis justitia & Evangelica charitas, dum permissum non est, ut qui hominum offensionem verbis liberioribus incurrisse arguebatur, is placaret eosdem mollissimis & modestissimis; ereptum jus & auctoritas judicum Doctoribus, vetitis deliberare de satisfactorio libello quem ad ipsos cum epistola miseram, eratque tanti ponderis in præsenti negotio, ut nullum conficiendæ Censuræ locum relinqueret; irrisa moderatio, & decepta credulitas seniorum Doctorum, elusis postulationibus eorum æquissimis per promissa aperta & solennia, quæ deinde palàm & publicè violare non puduit; permissum, neglectis omnibus legum jurisque institutis, uni homini eique inimico suffragia numerare ad arbitrium, eidemque relicta Facultas fallendi Sorbonam, sicuti reipsa fefellit, ac decurtandi numerum eorum à quibus fueram absolutus; Decepta denique universa Gallia & Ecclesia, cùm id pro communi totius Sorbonæ judicio venditatum est, (quoniam quæ Censuræ præ se ferunt Facultatis nomen, eæ tales esse vulgò existimantur) quod statuit una tantùm pars illius Theologicæ Societatis, eâque pravis inimicorum meorum artibus allecta & corrupta; quod quidem judicium vim obtinere nullam debet, cum propter neglectas quas servari oportuit leges, tum ob sententiam omninò adversam, latúmque absolutionis judicium à septuaginta quatuor Doctoribus, quos solus Dei timor & amor Veritatis favere innocentiæ meæ jussit, postpositâ omni curâ privati commodi & quietis.

Cùm in te præsertim eluceant singularis amor justitiæ, summa animi moderatio, & verè christiana charitas; non dubito, Præsul Illustrissime, quin hæc tam injusta, tam impotens, tam inhumana mecum agendi ratio animum tuum vehementer offendat. Equidem, quod ad me pertinet, ea omnia præstitisse mihi

videor quæ & divina lex & propria conscientia postulabant. Cogebar non perpeti, nisi in proximum ac me ipsum crudelis esse vellem, *famæ* nominique meo maculam aspergi; meque ipsum tueri debebam omnibus modis quibus id legitimè fieri solet: at omnem mihi defensionis viam, quæ aliis aperta est, præclusit adversariorum potentia. Appellavi ergo ad vivas leges. Id unum postulavi, ut staretur Curiæ Decretis, ac servarentur jus naturæ & Canones Ecclesiæ. Æqua postulare visus sum ei Viro, qui uni Justitiæ favet, mecumque stetit publica vox: atque is fuit unicus defensionis meæ fructus.

Dissimulavi quascumque habebam causas repudiandi è numero judicum illam Facultatis partem, quæ cæco impetu ferebatur quocumque inimici mei rapiebant. At illos mea ista benignitas ac patientia adeò non mitigavit, ut audaces magis & efferatos reddiderit. Misi ad eos epistolam quàm potui obsequentissimam; at quo magis submisi me, eò magis opprimere sunt connisi. Quo majus fuit obsequium in illos meum, eò durior in me fuit illorum inhumanitas. Scripsi defensionem meam; verùm nec eam expendere, nec allatis à me rationibus respondere sunt dignati. Penè me ad eorum pedes prostravi supplex; at ipsi omnem erga me sensum humanæ simul & Christianæ pietatis exuerunt. Maluerunt incurrere terribilem vindictam & atroces Omnipotentis Dei minas in eos qui cum fratribus recusant reconciliari, quàm non explere suam in me odii & vindictæ libidinem.

Quid aliud jam mihi restat, nisi ut infirmorum & oppressorum Protectori Deo relinquam defensionem causæ meæ; effundam coram illo meos gemitus in secretiori solitudinis recessu; tacitus & sine querela feram triumphum ac ludibria adversariorum; condonem iis libentissimo animo injurias quascumque mihi famæque meæ intulerunt, doleam verò tantum de iis quas patitur Ecclesia ob violatas disciplinæ suæ leges, & oppressam nobilissimæ toto orbe Facultatis libertatem.

Adjuva me, obtestor, precibus tuis, Præsul Illustrissime, ad impetrandam à Deo gratiam, quæ necessaria mihi est ut hos humilitatis & pacis affectus conservem. Hoc ego à te sperare audeo, cujus mihi & in sponsam Christi acre studium, & amor justitiæ singularis, & charitatis ac misericordiæ viscera erga homines afflictos dudum perspecta sunt. Jam audivi inflicta mihi vulnera dolorem tibi non mediocrem attulisse, measque in te ipsum quodammodo redundasse calamitates. Corrobora, quæso, infirmitatem meam Episcopali tua virtute; consolare dolorem meum consolatione quâ consolatur te Deus, ut, juxta verba Apostoli, possis & ipse consolari eos qui in omni pressura sunt; efficaci ser-

ſermone & exemplo mentem afflictam excita, ſpémque meam erige fidei tuæ robore, ac generoſâ fiduciâ in eum, qui æquus Judex, imò ipſa Æquitas, judicat iniqua hominum judicia. Omni quâ poſſum ac debeo reverentiâ

Illuſtriſſime Domine,

Obſequentiſſimus Famulus tuus
ANTONIUS ARNALDUS
Doctor Sorbonicus.

Menſis Martii
die 10. 1656.

XIII.

ANTONII ARNALDI

DOCTORIS ET SOCII SORBONICI

EPISTOLA SECUNDA APOLOGETICA

AD QUEMDAM EPISCOPUM

Quâ suam agendi rationem, circa Quæstionem Juris, ab omni probro vindicat, & iniquas Adversariorum molitiones arguit.

QUantumvis in Quæstione Facti cuncta iniquè & durè adversùm me gesta sint, Præsul Illustrissime; ea tamen mihi solatio potiùs quàm dolori esse debuissent, si hìc stetisset inimicorum meorum furor. Scilicet habuissem unde præpotenti Deo gratias agerem, quòd omnes eorum conatus me unum petiissent, illæsâ sanctissimorum Patrum doctrinâ & intactâ Fide Catholicâ: quòd satis habuissent me apud vulgus infamare, quasi temerarium & injuriosum, propter propositum à me aliquod dubium in ejusmodi Facto, cujus veritatem in Comitiis probandam suscipere ipsi non ausi sunt: ac denique quòd nihil aliud mihi, quàm privatam & peculiarem culpam exprobrassent, à cujus labe aut potiùs suspicione purgarunt me tot Doctores doctrinâ, pietate, ac mente incorruptâ conspicui; & cujus aliunde reus esse potuissem, ita tamen ut catholica veritas, quod unicum studium esse debet hominum verè Theologorum, nullatenus læderetur.

At fateor, P. I., doluisse me vehementer, quòd innocentia mea sub gravissimâ celeberrimorum Ecclesiæ Doctorum auctoritate, & quasi tutelâ, non potuerit secura consistere. Non potui non commoveri quòd in sanctissimos Patres redundaverit ea injuria quæ mihi conflabatur: nec sine maximo doloris sensu agnovi factum esse, ut in me quidam homines arriperent quæsitam dudum occasionem obruendæ in Ecclesia doctrinæ D. Augustini.

Verumtamen illud mihi non mediocri solatio est, quòd verè conscius ipse mihi sim, unius Dei causâ editam à me Epistolam illam, quæ tantos tumultus excitavit: & quòd nihil à me tam

in hac Quæstione Juris, quàm in altera Facti omissum putem, quo Censuræ autores deterrerem, ne pessimo exemplo & cum bonorum omnium offensione damnarent ipsa SS. Patrum verba & dogmata.

Primis statim Comitiis, quæ ea de re habita sunt sextodecimo die Januarii, misi ad Facultatem Alterum Apologeticum, in quo apertè demonstrabam nullam omninò vocem in mea Propositione legi, quæ non esset syllabatim descripta è SS. Patribus; & ad ea, quæ Examinatores in promenda adversùm me sententiâ objecerant, ita respondebam, ut quæcumque damnare decreverant, ea ego astruerem ac stabilirem ipsis etiam principiis quæ non potuerant non admittere.

Apologeticum illum, cui Epistolam addideram, obtulit in Comitiis Doctor magnæ ætatis & famæ, idemque gravi & vividâ oratione admonuit, diligenter esse perlegendum illud scriptum Latinum, quo mea contineretur defensio; singula ejus capita priùs ponderanda, quàm Epistolæ meæ articulus subjiceretur examini; & ejus exemplar omnibus Doctoribus tradendum, ut eorum singuli planè perspicere possent quid complecteretur. Fuitne unquam æquior ulla postulatio? *Judices*, inquit S. Augustinus, *non sint pigri ad legendum, ut veraces sint ad judicandum.* Tract. 41. in Joannem. *Etiamsi apud Scythas causam dixissem*, ut Scripturæ Sacræ verbis utar, (2. *Machab.* 4. 47.) & ii me tantummodò quasi accusatum hominem aspexissent, expertes odii pariter & benevolentiæ, nonne ultrò voluissent causam meam cognoscere, & expendere accuratissimè quæcumque ad Examinatorum accusationes repellendas afferebam?

Verùm tunc clarissimè patuit quàm sapienter egerit Ecclesia, cùm Decretis suis vetuit, ne homines, quorum animos odii libido possideret, Judices aut testes darentur unquam iis quos oderant, rata nihil non iniquum & inhumanum ab ejusmodi viris pertimescendum.

Qui hoc maximè formidabant, ne insontem esse me palàm cerneretur, inter se uno animo sunt connisi, ut tam æqua postulatio repudiaretur. Non poterant omninò opprimere ac tollere Alterum hunc Apologeticum, sicuti nec Primum, quoniam uterque typis mandatus venerat in manus omnium: verùm pervicerunt, ne in ipsis Comitiis expenderentur, ut par erat. De me quasi homine accusato volebant ferre judicium; at iidem nolebant, ut ipse me quasi accusatus defenderem, aut mea excuteretur defensio eo modo quo solet accusati hominis.

Quæ res me insontem probavit plurimis Doctoribus, eadem me adversariis invisum magis reddidit; quoniam, cùm ratum ipsis statutumque esset condemnare me, tale consilium videbar distur-

disturbare, & exasperabam eorum mentes, dum me extra omnem Censuram positum demonstrabam. Similes erant iis de quibus Augustinus in Psalm. 57. n. 20. *Supercecidit ignis, qui eos non permittit videre solem..... Ignis concupiscentiarum malarum..... & quidquid eos premit, ne cognoscant veritatem, ne victi videantur, ne subjiciat illos vel ipsa veritas.* Et quos his ejusdem Sancti verbis interpellare poteram: *Quid aures clauditis? Exspectate, audite, & si potueritis sævite. Quia nolvebant nisi sætire, noluerunt audire.* Ibid. n. 8.

Tantum abfuit ut vellent concedere spatium temporis necessarium ad excutiendam diligenter & maturè tam gravem Quæstionem, in qua agerentur fides Patrum & fama Sacerdotis Doctorisque ejusdem cum ipsis Societatis, ut potiùs ad nova quædam & ante illum diem Facultati inusitara confugerint, quibus & solitum Comitiorum tempus contraherent, & urgerent meam condemnationem, quæ pro eorum odio lentè procedere videbatur.

Cùm agitaretur Quæstio Facti, mentem moræ impatientem texerant paululùm, & quamvis ægrè, toleraverant tamen Doctores quam plurimos in promendis sententiis defensionem meam suscipere ac innocentiam tutari, non minùs pondere rationum, quàm verborum libertate.

Sed cum intelligerent ad Quæstionem Juris requiri temporis multo plus, ut singula accuratiùs expenderentur, talem moram, æquam licet & legitimam, objici meditatæ Censuræ suæ, non potuerunt perpeti. Itaque eò prorupit eorum injustitia, ut liberum ad ferendam sententiam temporis spatium Doctoribus eripere non puduerit; quod jus à natura ipsa concessum & Facultas hactenus integrum, nemine invidente, retinuit, & Societates omnes Ecclesiasticæ, regulares ac civiles, plenè & liberrimè semper usurparunt.

Docet Tertullianus, quòd *procedere disputationem de necessariis fidei non est otiosum, quia nec infructuosum.* (De Pœnit. c. 5.) Nonne hoc in præsenti negotio debuit diligenter observari, cùm Christi gratia, quo argumento nullum sanè magis sublime ac sanctum, expendenda proponeretur, idque in Theologorum Societate toto orbe nobilissimâ?

Nonne aliunde Facultati perhonorificum futurum erat, si Doctores quamplurimi existerent, qui possent multa graviter & doctè dicere, veram doctrinam stabilire simul & falsam repellere; cognitâ causâ, tueri eos qui jure pugnarent, iis resistere qui starent solo subnixi numero; & abundè præstare quæcumque expectari debenr ab eruditis Theologis, quos in ejusmodi Comitiis celeberrimis veritatem totis viribus propugnare oportet, & famam Sorbonæ defendere?

Nonne præterea intererat eorum, qui in Censuram istam consenserant, ostendere orationis & argumentorum gravitate, si tamen

men potuissent, se non inservire quorumdam aliorum sententiæ metu nescioquo inductos, aut quasi conscios factionis; sed se posse sententiæ suæ momenta exponere, eamque sustinere adversus sentientes contraria?

Denique nonne naturæ lex & Christiana charitas postulabant, ne fratri tam apertè oppresso hoc, quod unum supererat, eriperent solatium, ut in hac quæstione quæ pertinebat ad Fidem, ab iis Judicum suorum, quibus Orthodoxus videbatur, eâdem imò & majore libertate ac gravitate defenderetur, quàm in altera, ubi iisdem visus fuerat modestus & obsequens. Verùm nihil illos à consilio suo revocare potuit: non fama Sorbonicæ domus, quam charam habere debuerant; non libertas Doctorum, quam tueri; non fraterna charitas, quâ decuerat eos inflammari; non denique sanctissima Judicum ac sacerdotum dignitas ac persona, quæ summam ab ipsis & æquitatem & moderationem postulabat. Vicit ac prostravit hæc omnia apertum in me odium & tacita ira in eos omnes qui dum meam innocentiam palàm facerent, sæpiùs retegebant in Comitiis pravas ipsorum adversùm me molitiones.

Nulla tutior ad novum hoc consilium perficiendum visa est via, quàm ut Syndicus, quem mihi esse infensissimum semper patuit, postularet (die 16 Januarii) contrahi sententias ad quartam aut dimidiam horæ partem. Intelligebant scilicet vim & gravitatem argumentorum quibus utebantur ii, qui SS. Patrum doctrinam in mea propositione adversùs ipsos tuebantur, compressum iri, ut ita dicam, talibus temporis angustiis, nec viris Doctis futurum integrum repellere, quemadmodum in altera quæstione, falsas quorumdam in me criminationes, subvertere armis Ecclesiasticæ Traditionis vanos humanæ mentis fœtus, & demonstrare (quod illi inprimis formidabant) quæcumque ea de re possunt objici, jam fuisse olim proposita ab infensis gratiæ hostibus.

Sapienti Ethnico indignum videtur & iniquissimum, se à seditioso Tribuno plebis coactum concludere intra semihoræ breve spatium defensionem hominis ab ipso accusati. *Nunc quoniam, Tite Labiene, diligentiæ meæ temporis angustiis obstitisti, méque ex comparato & constituto spatio defensionis in semihoræ circulum coëgisti, parebitur, &, quod iniquissimum est, accusatoris conditioni, &, quod miserrimum, inimici potestati.*

Quis ergo non mirabitur, P. I. adversarios meos ita parùm consuluisse famæ suæ, ut & sacerdotibus & Doctoribus voluerint id probari, quod Ethnicis ipsis visum est efferati odii, & summæ iniquitatis cumulus?

An ii dici possunt gerere se, non dico ministros Christi & imitatores ejus charitatis, sed judices tantùm civiles & æquitatis paulùm studiosos, qui homi-

nis & accusati & inimicorum potentiâ oppressi defensionem infirmant quantum in se est, ac circumcidunt; & propterea pravis machinationibus ejus judices ac patronos frangunt, cogendo illos in angustum semihoræ circulum, obstrependo, & imperando silentium, si fortè constitutum iam breve spatium excedant? Quid autem aliud est hoc, nisi durâ lege frænare ingenium, deprimere animos turpi servitute, orationisque vim & seriem obruere & abrumpere violentis interpellationibus?

Si in causa capitali major judicum pars conjurata in exitium judicis sibi socij, at odiosi, & accusati ab uno ex ipsis, duram hanc circumscripti temporis legem toti Curiæ imponerent, postquàm de Rei lite fuisset relatum, quia nonnihil metuerent ab iis quos prævidereent argumentorum pondere & numero liberè defensuros innocentiam accusati, & forsitan commoturos quorumdam aliorum mentes, vel saltem moram pravo consilio suo aliquam facturos; nonne in ejusmodi judices quisque insurgeret, & veros socii sui parricidas clamitaret? Nova autem illa lex, quid aliud esse videretur, quàm aperta ad opprimendum fratrem conjuratio? Præsertim, si concessâ singulis judicibus integrâ libertate loquendi de primo accusationis capite, in quo de mulctâ tantum aliquâ agebatur, & in eo sæpiùs appellati ac apertè convicti falsitatis, (sicuti nuper contigit in quæstione Facti) confugerent ad hanc artem in altero capite, quo ipsa Rei mors peteretur, ut quantum fieri posset amputarent & circumciderent odiosos formidatosque eorum sermones, qui nullo factionis vinculo colligati ipsos obruerent multitudine rationum, & crebris exprobrationibus dejicerent?

Quis tales judices non detestaretur, & in Reum non commoveretur misericordiâ? An illi habendi essent veri judices, aut hic, majore licet suffragiorum parte condemnatus, putaretur nocens? Nonne talidamnationi, non publicos juris dispensatores, sed privatos Rei inimicos præfuisse vulgò jactaretur, cumque ab iisdem adversariis suis accusatum, condemnatum, oppressum? Nova autem illa lex contrahendi sententiam in semihoræ circulum ab ipsis uno animo instituta, quasi facilior breviorque ad hujus damnationem via, numquid non videretur certissimum esse argumentum conjurationis factæ contra innocentis vitam, & opus pessimæ illius prudentiæ, quæ cum arte & prudentia operatur malum. *Sapienter opprimamus eum*, ut dicit Scriptura. (Exodi. 1. 10.) Nonne quisque merito diceret, quando una in reddendo jure æquitas quæritur, non institui novas leges, sed diligenter observari jam constitutas; stare antiquis justitiæ regulis; frui judices singulos integrâ libertate quâ solent; nihil immutari ex ordine judiciorum; audiri omnia cum patientia,

patientia, & expendi cum æquitate ac diligentia: quoniam notum est hanc patientiam, quâ audiuntur quæcumque ad purgandum reum afferuntur, magnam esse justitiæ partem, sicut dixit olim Senator Romanus: *Primùm Religioni suæ judex patientiam debet, quæ pars magna justitiæ est:* præproperam verò festinationem, esse magnam partem injustitiæ, quæ Reo facultatem omnem purgandi se conatur eripere, signum non obscurum implacati odii, nihilque aliud spirantis, quàm damnationem Rei, & insigne indicium potentissimæ Factionis conjuratæ in ejusdem exitium?

Habes, I. P. adumbratam imaginem eorum quæ in præsenti controversia gesta sunt. Non potuerant non tolerare infensi mihi hostes Doctorem quemque liberè eloqui in quæstione Facti, quia pulchrè intellexerant se nimiùm læsuros omnium mentes, & vocaturos Comitia in invidiam, si statim tolleretur ex iis omnis libertas. Ipse etiam Galliæ Concellarius significaverat jam ab initio Comitiorum „Etsi Rex „Christianissimus cuperet sen„tentias intra quartam aut di„midiam partem horæ concludi, „se tamen non postulare ita fieri, „ne legitima causa esset conque„rendi violatam suffragiorum li„bertatem. Verum quos pudor aliquis à violandâ illa libertate suffragiorum cohibuit, cum temeritatis tantum accusatio expenderetur, iidem non dubitant eam apertè violare, cum agitur de crimine hæresis, quo certè gravius nullum imputari potest Sacerdoti & Doctori.

Itaque mirum non est quòd, cum id postulavit Syndicus, bonorum omnium mentes tacita subierit indignatio, eorumque aperta facta sit intercessio.

Seniores quique Doctores & alii bene multi, numero circiter sexaginta, planè obstiterunt Legi isti novæ & nondum usurpatæ in Facultate à quingentis annis. Denunciaverunt non posse sibi tale jugum imponi, aut eripi libertatem afferendi quidquid sententiæ suæ confirmandæ necessarium judicarent in re tam gravi & ad Fidem ipsam pertinente. Cedere tamen eos oportuit numero suffragiorum: sed rati tam iniquam servilemque conditionem minimè observatum iri, postridiè ad Comitia pro more redierunt.

Et verò qui duo primi adversùm me sententiam tulêre, ipsi non paruerunt Legi isti illegitimæ, sed eorum uterque est elocutus per horam integram & amplius. Qui deinde æquas aut adversas mihi sententias proposuerunt, perorarunt quandiu ipsis visum est, nec cohiberi potuerunt crebro fremitu eorum qui novam illam in Sorbona servitutem accipi voluerant.

Verùm in sextis Comitiis cùm Doctor unus suscepisset ostendere, meam Propositionem omnino consentaneam esse doctrinæ D. Thomæ, necesse habuit plurima ex ejus Operibus testimonia afferre

re, quibus stabiliret veritatem hanc, quæ unâ hac viâ poterat probari, omni alio sermone futuro ad id assequendum irrito. Eò etiam deductus est ut purgaret me adversùs Magistrum Nicolaum Cornet, qui me aliquod Cardinalis Cajetani testimonium corrupisse criminabatur, quia scilicet parenthesim sustuleram, quæ reverâ omnino esset inutilis. Voluit M. Cornet accusationem suam tueri: Liber in medium fuit proferendus: & perlecto illo testimonio patuit, tum me injuriâ insimulatum malæ fidei, tum doctrinam Cardinalis Cajetani, inter D. Thomæ discipulos celeberrimi, eandem prorsus esse atque Propositionis quam damnare meditabantur quasi hæreticam & impiam.

Altercatio illa cum M. Cornet, & multiplex loquenti Doctori facta interpellatio, quibus ferè tres horæ partes abumptæ sunt, fecêre ut hic à nonâ ad undecimam usque sit locutus, nec tamen sententiam suam confecerit. Graviter admodùm ferebant adversarii, præter voluntatem suam dilucidiùs explicari doctrinam D. Thomæ, & certissimis argumentis demonstrari, quàm perfectè congrueret cum ea quam damnare decreverant: quod posteà denuò demonstravi in Libello Latino qui Romam missus est.

Exulceraverat præterea eorum mentes offusus pudor Magistro Cornet. Facti ergo Comitiorum Arbitri & Domini, sexta hæc Comitia dissolvi horâ undecima curaverunt, etsi pristina omnia ad duodecimam ipsi protraxissent; ut scilicet Doctor ille non posset absolvere tam necessariam & gravem in præsenti controversiâ expositionem eorum quæ verè sentit scholæ Angelus.

Ex hujus contentionis exitu, qui & adversariis meis tam parùm secundus fuit, & meam Sorbonæ universæ fidem palàm comprobavit, facilè intelligis, P. I., si apud judices Ecclesiasticos & æqui studiosos fuissem accusatus, mihique contra adversariorum criminationes fuisset tantummodò pugnandum, majorem ipsis locum futurum fuisse timendi ne calumniatores viderentur, quàm mihi ne hæreticus declararer. Ideò ergo nomen meum detulerunt Facultati, quia ipsi se accusatores judicesque meos constituebant, & perspiciebant nullam mihi quantumlibet innocenti futuram facultatem evadendi ex suis manibus, cùm pro certo haberent me magnâ multitudine Doctorum, præcipuè Regularium, quos undecumque coegerant, oppressum iri.

Volebant præterea licitum sibi fieri me palàm insimulare, testimonia Scriptorum malâ fide fuisse à me exscripta & adulteratam Sanctorum doctrinam. Verùm cùm ille Doctor calumniam hanc graviter retudisset, ac demonstrasset eandem esse doctrinam D. Thomæ ac SS. Patrum Augustini & Chrysostomi quos defendebam, statuerunt positâ semel lege huic incommodo in poste-

rum

rum ire obviam, & recidere omninò ejusmodi sententias tam graves & firmis nixas rationibus, quibus obturbarentur consilia sua, ipsi pudore perfunderentur, & omnibus palàm innotesceret quàm infirmos haberet defensores injusta eorum causa.

Ecclesiasticæ veritatis viribus afflicti, erigere se voluerunt sumptis armis civilis autoritatis, quasi civilis aliqua lis ageretur. Appellarunt civiles Magistratus, ut Doctoribus non ampliùs relinqueretur facultas pertractandi diligentiùs Theologiæ dogmata, aut purgandi me à falsis inimicorum accusationibus. Atque ita ostenderunt se profectò non esse eodem animo quo antiquos Fidei defensores, & maximos Doctores duos Hilarium & Chrysostomum, qui satis firmas sibi vires esse existimabant si è sua parte staret Veritas, quæ ipsius Dei virtus est, ut ait eorum alter; *& præsentium temporum stultas opiniones congemiscebant, quibus patrocinari Deo humana creduntur, & ad tuendam Christi Ecclesiam ambitione sæculari laboratur*, ut scribit S. Hilarius contra Auxentium. n. 3. *At nunc, proh dolor!* inquit iterum n. 4. *divinam fidem suffragia terrena commendant, inopsque virtutis suæ Christus, dum ambitio nomini suo conciliatur, arguitur. Terret exiliis & carceribus Ecclesia: credique sibi cogit, quæ exiliis & carceribus est credita. Pendet ad dignationem communicantium, quæ persequentium est consecrata terrore. Fugat Sacerdotes, quæ fugatis est Sacerdotibus propagata. Diligi se gloriatur à mundo, quæ Christi esse non potuit, nisi eam mundus odisset.*

Voluerunt omnino tollere quidquid in Comitiis reliquum erat libertatis. Et quoniam periculo suo jam cognoverant, quàm infirma sint Error & Mendacium adversùs Innocentiam & Veritatem, majorem suffragiorum partem habere ad manum satis non esse visum est (quod tamen hominibus vel paululùm moderatis maximum fuisset) sed percussi exacerbatique doctis ac gravibus sententiis nonnullorum ex meis judicibus, qui causam meam tuebantur, fecerunt ut iterum in Comitiis audiretur imperiosa & formidolosa vox, quæ summâ autoritate subnixa statim post confectum semihoræ spatium imperaret silentium omnibus Doctoribus, quorum argumenta vivida & firma, ipsis erant molesta & odiosa.

Falsa quædam & invidiosa in me jactantes faventem aulam habuere, dederuntque operam ut summus Galliæ Cancellarius, qui post compositam Quæstionem de Facto Comitiis Sorbonicis non præfuerat, die Lunæ proximè subsequente ad ea rursus veniret: & quoniam ejus adventus expectatus fuerat & optatus iis qui vocem sociis suis præcludere omni ope tentabant; „illorum voto obsecutus dixit, „quandoquidem accepta lex erat „loquendi per semihoram ad „summum, eam esse observan„dam,

„dam, & se impediturum ne quis „tale temporis spatium excederet.

Frustra nonnulli reposuerunt, reclamatum fuisse huic novæ legi; adversari eam Facultatis institutis; non posse observari in re tam gravi & pertinente ad Fidem; sicque judicatum ab iis ipsis, qui ejusmodi jugum voluerant aliis imponi, quippe qui ultra horæ spatium dixerant adversùs Propositionem quam Censurâ notari cupiebant. Iis qui talia expostulabant demissâ modestâque oratione clemens ullum responsum adeò non datum est, ut contrà imperatum sit silentium, licet, quemadmodum dixi superiùs, in Quæstione Facti confessio facta erat, novam hanc Legem invehi in Sorbonam non posse; " quin „daretur locus conquerendi vio„latam fuisse suffragiorum liber„tatem.

Qui Doctor die Sabbati in dicenda sententia fuerat prohibitus, exponere fusiùs rationes omnes suas, quæ ex ipsis D. Thomæ verbis desumtæ me damnari non posse demonstrabant, nisi pariter damnaretur ille Sanctus, voluit idem sermonem institutum resumere; verùm jussus tacere omninò ac statim concludere, sermoni nondum absoluto finem imponere coactus est.

Mox duo alii Doctores, qui Propositionis meæ defensionem susceperant, cùm urgente clepsydrâ leviter perstrinxissent momenta ac rationes sententiarum suarum, quas definiebat fluentis arenulæ mensura perbrevis, non autem necessitas testimoniorum & probationum, quibus niti debent omnia hominis verè Theologi verba; ii pariter tacere jussi ac concludere.

Cùm cernerent Doctores omnia sic perversè & contra usum geri, nihil potius esse duxerunt, quàm tacere, experti jam aliunde irritas esse querelas omnes suas. Extitere tamen plurimi, qui è Comitiis exeuntes significarunt, " non eam sibi mentem „esse ut novo huic jugo colla „vellent subdere; intra spatium „temporis tam breve proponi à „se ea non posse quæ dicere im„peraret Religio, ad defenden„dam Fidem & refutandas falsas „rationes quibus illa impugnata „fuerat, injustâ hæreseos labe & „notâ ei Propositioni quam ipsi „censebant sanctissimam esse & „omnino Catholicam; minimè „eâ viâ veritatem expendi aut „illustrari; se in posterum non „adfuturos Comitiis, si ita ex iis „tolleretur libertas; nec com„missuros ut novam hanc Facul„tati impositam legem compro„basse præsentiâ suâ viderentur.

Reverâ illud præstitere ipsâ posterâ die Martis Januarii 25; & eorum qui non venere ad Comitia numerus tantus fuit, ut altera aulæ Sorbonicæ ala omninò vacua relicta sit. Expectabatur Galliæ Cancellarius, parata ei Cathedra, & jam venerant Catenati, ut vocant, Apparitores: sed præmonitus nihil opus esse ampliùs suâ presentiâ, Comitiis non adfuit.

Tum

Tùm verò quicumque remanserant, ad conficiendam damnationem meam cœco impetu properantes, parumque solliciti, in ferenda sententia, expendere Censuræ suæ æquitatem, in id unum incubuerunt, ut quam celerrimè meditatum consilium perficerent; adeò ut ipso manè hujus diei, viginti & ampliùs sententiam dixerint intra duas horas cum dimidiâ.

Quis igitur hæc Comitia, P. J., legitima dixerit, à quibus plusquàm sexaginta Doctores, iique doctrinæ famâ & dictis graviter sententiis celeberrimi secesserint, ideò quòd non jam liceret omni contentione animi, omni studio, & quâ decebat doctos homines fandi copiâ defendere Fidem Ecclesiæ & Patrum doctrinam, nec possent perpeti, salvâ suæ Facultatis famâ & libertate, nova & inusitata quædam inuehi, quibus totus ordo, non minùs quàm frater suus opprimeretur?

1. Et sanè primùm omnium, singulis Doctoribus longo usu comparatum est jus, tantùm in dicendo temporis insumere, quantùm ad stabiliendam sententiam suam sibi opus esse existimant; nec alteri Doctorum parti, quantuscumque sit eorum numerus, licitum esse potest eripere sociis proprium ratumque jus.

Quòd si jus illud ne uni quidem Doctori tolli fas erat, quanto minùs septuaginta & ampliùs Doctoribus, inani eâ de causa, quòd major ex alia parte esset numerus, conflatus scilicet ex multitudine monachorum mendicantium, qui præter binos ex singulis Ordinibus legitimum in Comitiis jus non habent secundùm statuta Facultatis, & Curiæ Decreta?

2. Doctoribus iis qui nihil in Epistola mea reperiebant quod non esset Catholicæ veritati consonum, necesse erat non solùm tueri me ac propositionem meam, sed etiam seipsos ac fidem suam. Etenim singulare hoc discrimen intercedit inter causas hæresis, & causas aliorum criminum, quòd ubi judex sontem absolvit ac pronunciat innocentem, non indè tamen in suspicionem venit ejusdem criminis. At verò cùm Doctor contendit Catholicam esse propositionem quam alii damnant quasi hæreticam, periclitatur ipse ne fautor & patronus hæreseos habeatur, nisi ea suppetant quibus valeat sententiam suam confirmare ac tueri. Nonne ergo violatur naturæ lex, cùm Doctoribus non relinquitur integra libertas seipsos fidemque suam defendendi adversùs eos à quibus ob propugnatam hæreticam doctrinam ipsi possent hæreseos accusari?

3. Non mea tantùm fides agebatur singulorumve Doctorum qui causam meam defendebant, imò totius Ecclesiæ Fides agebatur, siquidem novos & Patribus nostris incognitos Catholicæ Fidei articulos placebat introduci. Quis autem non videt legem hanc temporis ad dicendum circumscri-

cumscripti obstitisse omninò Examini quod fieri par est in Quæstione Fidei? Testatur Concilium Tridentinum pluribus in locis, præsertim verò in salvo-conductu concesso Germanis Protestantibus, qui ad Concilium venire vellent, *Quod causæ controversæ secundùm Sacram Scripturam, & Apostolorum traditiones, probata Concilia, Catholicæ Ecclesiæ consensum, & sanctorum Patrum auctoritates tractari debeant.* Numquid autem possunt hæc omnia etiam leviter tractari intra semihoræ spatium?

4. Denique quàm iniqua fuerit illa lex, inde etiam patet, quòd ii à quibus expetita, maturata, constitutáque est, fateri coacti sint istud semihoræ spatium sibi minimè sufficere ad proponendam sententiam & probanda ea quæ in me effundebant. Nuper typis mandatum est P. Nicolai Dominicani scriptum, in quo fatetur ipse mediam tantùm sententiæ suæ partem à se proponi potuisse, propter breve illud tempus definitum, omissamque alteram graviorem, in qua D. Thomæ doctrina explanaretur; licet ibidem ille fateatur se à S. Augustini discipulis rogatum, ut ad finem perduceret suam illam explanationem.

Quæ igitur res movere potuit Dominicanum hunc, ut cum Syndico cæterisque adversariis meis incumberet ad eripiendam omnibus libertatem loquendi ultrà horam dimidiam? Expertus ipse cognoscebat intra tam breve tempus non posse commodè sententiam ferri ea de re, in qua vana est omnis oratio quæ non validis probationibus & argumentis innitatur. Declaravit idem scripto publico se mediam tantùm sententiæ suæ partem exponere potuisse, nec fuisse sibi integrum præstare ea quæ potissimùm à Professore Scholæ D. Thomæ expectabantur. Nisi ineptè vanus sit, putare non debet aliis Doctoribus minimè adfuisse id ingenii ac doctrinæ, ut tam diu & tam aptè eloqui potuissent, quàm ipse. Verumtamen communi cum aliis cupiditate ardens maturandi Censuram, & saltem plus mediâ parte amputandi è sermonibus eorum qui illam impugnabant, contra rationis & propriæ conscientiæ testimonium non dubitavit dare operam, ut viris Theologis defineretur illud sententiæ dicendæ tempus, quod ipse noverat non esse sufficiens ritè expendendæ Quæstioni de qua erat instituta controversia. Jure singulis Doctoribus à natura concesso sponte decedens, famam Theologicæ Societatis, famam Dominicanæ Domûs, imò famam ipse suam prodidit, ut citiùs faciliùsque posset Fratri afferre infamiam, & iis qui doctrinam D. Thomæ aversantur, locum dare eam reverâ configendi Censurâ, quæ stare non potest, quin simul damnetur hujus Sancti doctrina, & Divi etiam Augustini Magistri ipsius.

Quâ ratione unicâ niti voluerunt iniquam hanc legem, eâ ipsâ evertitur, ne dum comprobetur

betur. Scilicet attulerunt fuisse statutum in Concilio Tridentino, ne quis ultra dimidiam horam loqueretur. At tria subjungere debuerunt quæ declarant exemplum hoc omnino ipsis adversari.

1. Priusquàm haberentur Sessiones Concilii, fieri solitos generales Conventus, in quibus Episcopi & Theologi disserebant de iis capitibus quæ deberent definiri in Sessionibus; atque etiam ante generales illos Conventus, privatos quosdam congressus habitos, ubi celeberrimi quique Theologi aut opinione aut gente inter se diversi, res controversas tractabant coram iis Episcoporum qui doctrinâ præcipui habebantur, qui rationes hinc & inde allatas expendebant. An ergò præsenti in Quæstione ea inita via est? Nonne contrà denegatus fuit semper ejusmodi congressus.

2. Huic Legi obnoxios non fuisse Episcopos, qui in Conciliis Judices sedent eorum quæ Fidem spectant; sed Theologos modò, qui ibidem Advocatorum, ut vocamus, locum tantùm obtinent: quod quidem expressis verbis declarat Concilii Historia, ex qua istud semihoræ exemplum desumpserunt. Imò nos edocet hunc fuisse illius Statuti titulum: *Ratio servanda deinceps in iis quæ expendentur à Theologis minoribus*: quâ postremâ voce voluit eos distingui ab Episcopis qui erant Theologi majores, & soli pro sua auctoritate poterant de doctrinâ ferre judicium.

At verò in Comitiis Sorbonicis Doctor quilibet sedet Judex, & ità fruitur ibi jure eodem quo Episcopi in Conciliis, ut in ipsis etiam Episcopis, si adsint, solum Doctoris nomen consideretur. Ideóque Facultas nullum jus habet, præsertim quando inter se dissidet, eripiendi unicuique eorum libertatem ferendi suffragii, quemadmodum nullo in Concilio unquam erepta est ulli Præsuli.

3. Patuisse ipso eventu nequidem inter privatos Theologos observari talem legem posse. Etenim in primo post ejusmodi confectum Statutum Conventu, SALMERO Jesuita absumsit solus dicendo totum illud tempus quod fuerat plurimorum disputationibus constitutum, & idipsum die posterâ alius Jesuita nomine TORREZ * in altero Conventu pariter fecit.

Itaque hoc exemplo probatur omninò aliud, quàm quod intenditur; siquidem planum fit, nunquam ad temporis angustias coactos eos qui sunt Judices in Comitiis, quo nomine Doctores gaudent in suis: &, si quando fuit illa imposita lex iis qui Judices non sunt, nullatenus potuisse eam observari.

Superest igitur hoc unum quod tam iniquæ conditioni prætexere possent, scilicet quòd in absolvenda ea controversia longius temporis spatium fuisset collocandum. Verùm, P. I. audeantne

 sacer-

* *Franciscus Turrianus, ut puto, qui nonnisi post Concilii exitum Societati Jesuiticæ se mancipavit.*

Sacerdotes & Doctores causari tale quid, cùm agitur de re tam gravi & ad Fidem ipsam pertinente? Si fortunæ nostræ vel paululùm periclitari videantur, facit terrenarum divitiarum cupiditas ut annus integer ultrò impendatur instruendæ liti, proferendis variis scriptionibus, prehensandis judicibus, & procurando causæ judicio. At verò viros Theologos ita parùm tanget Justitiæ studium, ut unius duorumve mensium moram perferre non possint, cùm id agitur ut è suis sociis unum condemnent, inferant labem famæ sacerdotis, judicent de Fidei dogmate, excitent turbas in fidelium mentibus, moveant scandala & persecutiones in Ecclesia? Itanè propter inanem hunc & simulatum faciendæ temporis jacturæ metum dicere audebunt licitum sibi esse, violare id quo nihil carius habere debent quævis Societates, scilicet libertatem dicendi, ut saltem libidini & violentiæ, rationis auctoritas possit objici? *Si non delectat veritas*, inquit Augustinus, *delectet saltem libertas*. Tract. 48. c. 2. in Joannem.

Constat igitur, P. J. Doctores eos quibus cordi erat veritas, fama societatis suæ, & Fratris innocentia, meritò sanè recessisse à Comitiis, cùm & illum tam iniquis modis impugnari, & suam libertatem tam manifestè opprimi cognoverunt. Secuti sunt vestigia sanctissimorum Præsulum, quorum similis fuit in pari occasione ratio.

Imitati sunt D. Paphnucium in superiori Thebaïde Episcopum, S. Maximum Jerosolymitanum Episcopum, & plures alios, qui, ut refert Baronius, cognitâ Eusebianorum Præsulum conjuratione adversus D. Athanasium multis accusatum criminibus in Concilio Tyriensi anno 335. cùm Præsules omnes declararent se Nicænam Synodum admittere, & in Catholica communione permanerent, è Concilio secesserunt. Ideóque dixit S. Pontifex Julius I. in Epistola, quæ apud S. Athanasium, in Apologia 2. legitur, non fuisse condemnatum Tyri Sanctissimum hunc Præsulem, quia, ut scribit Emin. Baronius, non fuerat à saniore Concilii parte condemnatus.

Imitati sunt plurimos Episcopos, & illum ipsum Maximum Jerosolymitanum Episcopum, qui vocati ad Concilium Antiochiæ habendum adversùs eundem Athanasium, noluerunt interesse, compertum habentes quo odio eum prosequerentur ii qui Eusebio Nicomediensi faverent. Cùm autem sederint in eo Concilio Episcopi nonaginta, & significet S. Pontifex Julius I. fuisse eum condemnatum à triginta sex tantùm, notat Baronius aut alios omnes secessisse è Concilio, aut saltem non comprobatam ab iis iniquam illam damnationem.

Imitati denique sunt Sanctissimum Præsulem Theodorum Metropolitanum Tyanæum, qui fortè Constantinopoli agens tunc

cùm Theophilus Patriarcha Alexandrinus dabat operam ut D. Chrysostomus damnaretur in Concilio cui ipse præerat, noluit sedere inter alios,sed,ubi omnia per factionem geri cognovit, ad Ecclesiam suam reversus est.

Gravissima hæc exempla sequi potuerunt Doctores qui secesserunt è Comitiis. Et quoniam veritatis vindices esse omninò non potuerant, cùm omnis eam propugnandi facultas eriperetur, uni adversariorum libidini permissus & obnoxius factus sum, qui tam iniquâ & ante illum diem inauditâ ratione removerant eos à quibus posset obsisti consilio suo. Quæ cùm ita essent, quidnam potuit à me fieri æquum magis & consentaneum legibus, quàm ut exponerem quàm graves mihi causæ suppeterent, cur pro irrito haberem quidquid adversùm me statueretur in Comitiis unde jam omnis libertas exulabat; ubi ereptum Doctoribus jus, quod etiam recentissimè usurparant in Quæstione Facti, quæ longè minoris fuerat momenti; ubi apertè & absque ulla dissimulatione sese exerebat ardens accelerandæ damnationis meæ libido, quæ se priùs paululum texerat; ubi denique præpropera adversariorum festinatio satis declarabat quàm vera sint hæc antiqui Scriptoris verba: *Prope est ut libenter damnet, qui citò.* Seneca, de Clementia l. 1. cap. 4.

Itaque per Instrumentum publicum datum die 26. Januarii, & postridie denunciatum Facultati, declaravi: " Etsi multæ „ suppeterent causæ propter quas „ de servata in Epistolæ meæ „ examine ratione conqueri po- „ tuissem (quarum præcipuas „ referebam, tibi antea, P. J. à „ me expositas, & hìc non iterum „ retractandas) me tamen pro „ mea in Facultatem reverentiâ & „ studio pacis semper fuisse dissi- „ mulaturum acceptas in ea ro „ injurias; verùm me comperis- „ se, in examine Quæstionis de „ jure, cœpto fieri die decimâ „ octavâ ejusdem mensis, per „ summam calumniam mihi cri- „ men objectum fuisse, quasi „ propugnassem in Epistola hære- „ sim damnatam à Concilio Tri- „ dentino, & Constitutione In- „ nocentii X. S. Pontificis, nem- „ pe Mandata Dei esse impossi- „ bilia justis; licèt revera eam „ ego in omnibus scriptis meis „ semper damnaverim, damnémque ex animo: cùm senior „ unus è Doctoribus meo nomi- „ ne obtulisset Scriptum, quo „ poterat faciliùs intelligi, quàm „ sana esset doctrina mea circa „ quæstionem quæ erat expen- „ denda, illud palàm in Faculta- „ te recitandi denegatam copiam, „ nullùmque delectum Docto- „ rem, qui scriptum hoc exami- „ naret, suúmque de eo judi- „ cium referret in Comitiis; „ quamvis, utrumque enixè po- „ stulasset qui libellum meo no- „ mine obtulerat. Cùm in qua- „ tuor primis Comitiis tantùm „ temporis singuli Doctores di-

„ cendo consumsissent quantum „ sententiæ suæ confirmandæ „ necessarium esse duxerant, tamen quia Doctor unus pluribus „ verbis voluisset defendere Epistolæ meæ Propositionem, & „ ostendere omninò eam congruere cum D. Thomæ doctrina, multoties illum fuisse interpellatum, etsi nihil nisi valdè „ necessarium diceret, atque etiam „ Comitia dissoluta horâ integrâ „ maturiùs quàm pro more solito, ut suas ille probationes „ afferre non posset: deindè die „ Lunæ proximè subsequente, „ qui fuit 24. ejusdem mensis, „ Doctores alios vix mediâ sententiæ suæ parte absolutâ, jussos silere ac statim finem dicendi facere: id autem ita factum dici, ut obtemperaretur „ cuidam Conclusioni diei decimi-septimi mensis ejusdem, „ quâ placuerat sententiæ proponendæ tempus contrahi ad horâm dimidiam; quamvis reverà plurimi Doctores adversati „ essent isti Conclusioni, ut potè „ inauditæ hactenus, alienæ ab „ usu recepto tum in qualibet Societate benè constituta, tum „ præcipuè in ipsa Facultate, & „ contrariæ suffragiorum libertati: quæ ideò non fuisset observata in primis quatuor Comitiis, nec omnino posset, quoniam ejusmodi res tam graves „ & ad Fidem pertinentes non „ possint quâ par est diligentiâ „ expendi, nisi singulis Doctoribus, qui debent ferre sententiam, relinquatur integra libertas afferendi omnes è S. Scriptura, SS. Patribus, & aliis „ Theologiæ fontibus desumtas „ probationes quibus eam cupiunt stabilire; quod sanè non „ parvum temporis spatium postulat. Et quoniam magna „ Doctorum pars propter ereptam libertatem exponendi sententiæ suæ rationes, secesserant è Comitiis, iisque adesse „ desierant pridie ejus diei, Declarabam non posse ea Comitia „ à me accipi quasi legitima, in „ quibus viris Theologis non licebat stabilire sententiam suam „ quantum opus esse videretur, „ & quæ aliunde tam multiplici „ ex capite peccarent. Itaque „ me, post juratum, in reliquum „ vitæ tempus, Sacramentum „ Fidei Catholicæ Apostolicæ & „ Romanæ, in qua semper vixi, „ & summum erga Ecclesiam ac „ sanctam sedem obsequium, „ quod nunquam violavi, adduci „ eò, ut pro irritis haberem quæcumque gesta fuissent gererenturque in istis Comitiis, & declararem me, quâ ratione & „ quo tempore visum fuisset, „ contra acturum.

Non opus est, credo, P. I., ut hujus Instrumenti per Notarios, ut vocamus, confecti auctoritatem afferam, quam leges omnes admittunt; æquitatem extollam, quæ nititur factis publicis, & universæ Urbi cognitis; necessitatem exponam, quæ satis patet discessu tot Doctorum, qui & libertatem suam captivam teneri & fratrem opprimi non potuerunt

tuerunt perpeti.

Non ignoras, P. I. teneri nos obedientes esse autoritati judicum legitimorum & æqui studiosorum, non autem ultrò objicere nos injuriæ & odio eorum qui inimicos accusatoresque nostros sese declarant. Vult Evangelica lex ut caveamus ab iis qui persequuntur nos: & ipsa Sanctorum exempla nos admonent, ne famam innocentiamque nostram permittamus adversariis quorum mentem patet esse odii libidine corruptam.

Itaque cùm ea ratione sexaginta & ampliùs Doctores Comitia deseruissent, præter Seniores octo qui pro me sententiam tulerant, adversarii soli jam relicti & in Comitiis dominantes, intra tertium quartumve diem Censuram confecerunt nemine contradicente, adeò omnes inter se colligaverat Factio! atque ita sine ullo labore & negotio in lucem ediderunt monstrosum illud judicium, quod jam pridem illorum in me odium & livor parturiebat; quo quidem Judicio Propositio syllabatim & cum fide descripta ex duobus Ecclesiæ Patribus, Augustino & Chrysostomo, declaratur *temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata, hæretica.*

Verùm tamen existimo, P. I. mirum tibi non accidisse, quòd res ita acta esset. Intelligis scilicet, ubi semel constitutum deliberatumque est opprimere quempiam, quantumvis justus & innocens ille sit, nihil tam sanctum & sacrum esse, quod non violet illius quàm celerrimè opprimendi cupiditas. Si visum est ejus doctrinam damnare, frustrà ipsa SS. Patrum verba ille usurpat; illorum dogmata, impia & hæretica in ejus ore sunt. Si novarum opinionum artificem haberi cupiunt, *novitatem quærunt in visceribus vetustatis.* (Optatus) Si anathemate volunt percutere, ipsi sibi fingunt nescio quæ commentitia anathematum fulmina, quibus falsò contendunt celeberrimorum etiam Ecclesiæ Doctorum fidem fuisse olim percussam.

Exponam tibi, P. I. in tertia Epistola quàm graviter in eo peccatum sit, & ostendam non me istâ Censurâ peti, sed sanctissimos Doctores quorum verba tantùm exscripsi, Patres omnes qui deinde secuti sunt, & totam D. Thomæ Scholam.

Huic verò secundæ Epistolæ finem faciam, ubi attulero quæ olim sapienter vidit & dixit D. Hilarius, cùm properaretur S. Athanasii damnatio & Censura Fidei Patrum. *Hoc* (opus) inquit, *quo etiam in Romani Imperii negotiis quies carpitur, Rex angitur, Palatium fervet, Episcopi circumcursant, Officiales magistri volitant adversùs Apostolicos viros Officiorum omnium festinatione turbatur. Ita ubique agitur, trepidatur, instatur; ut planè iniquitatem hujus adsertionis obtinendi labor & cura prodiderit.*

Nonnè idem dicere jure possum præsenti in controversiâ? Si hæresim aliquam Epistola mea reverà continebat, satis erat ut

Facultas sola per se totum illud negotium expenderet, sicuti hactenus fuit observatum in omnibus Censuris, quibus illa non nisi veras hæreses erroresque damnavit. Quid ergo tot machinationes, tot artes, tot concursationes? cur Ecclesiæ leges, & naturæ jura violantur? cur subvertitur ordo Ecclesiasticorum judiciorum? cur perfringuntur consuetudo & institutum Facultatis, ut dominentur in ea Factio, vis, inhumanitas?

An eorum qui hactenus Censurâ notati sunt quisquam sic durè tractatus est, ut ego? an delecti in Examinatores infensissimi inimici? an Facultati fuit imposita veluti quædam lex, ut sine ullâ intermissione libros expenderet, & iis diebus Comitia haberet, quibus nunquam habuit? Præpropera & omnis moræ impatiens illa festinatio, tam aliena ab usu & instituto Sorbonæ, quæ semper moderationis laude floruerat, nonne apertè declarat vim & factionem impotenter dominatam esse in hoc negotio? An undecumque arcerfiti Doctores tantâ curâ tantóque studio, maximè verò Mendicantes, ut cresceret suffragiorum numerus, & ponderi rationum opponeretur? An usurpatum nomen est summæ Potestatis, & adhibita Regia diplomata? An Facultati unquam missa sunt ejusmodi regia diplomata, sicut inimicorum meorum operâ factum est uno Comitiorum die, ut nempe ii Doctores qui in dicendâ sententiâ me cuperent absolvere, intelligerent, plurimùm in Aula posse eos qui urgebant Censuram Epistolæ meæ, & ita cuncta tractari quasi Regia publicáque causa ageretur; adeóque multus eos haberet timor, ne omnis sibi ademta spes esset provehendi sese altiùs, si me orthodoxum judicarent: contrà verò facturi sibi aditum ad majora, si damnarent? An vincula & carcerem Doctoribus Doctores potentes & gratiosi minati sunt? An unquam is summo Galliæ Cancellario impositus labor ut Comitiis præesset Sorbonicis, & tam excelsæ Dignitatis splendor objectus oculis hominum vel infirmorum vel proprii commodi studiosorum, ad opprimendum Reum? Denique an novum Facultati jugum impositum, ereptâ Doctoribus libertate dicendi de Fide & Traditione Ecclesiastica quantùm rei gravitas & sui officii religio postularet?

Cur igitur in omnibus aliis Censuris cuncta ex usu & consuetudine gesta sunt? Quia nempè tunc Sorbona suo obsequens ingenio, expersque odii, factionis, & malarum artium, ejusmodi tantùm res Censurâ notandas sumebat, quæ revera Censurâ dignæ essent, quæ adversarentur doctrinæ Sanctorum Pontificum, Patrum & Conciliorum, quæ erroneæ & hæreticæ secundùm communem Doctorum sententiam viderentur.

At verò præsenti in negotio, quia adversariorum meorum

mens

mens erat ipsam SS. Patrum doctrinam Censuræ subjicere, blasphemiæ, & impietatis nomine damnare dogma verè Catholicum totius Traditionis fundamentis nixum, & à D. Thoma confirmatum; quia statutum deliberatumque erat, & quocumque tandem modo Censuræ notam inurere Doctori, qui antiquam veritatem defenderat adversùs novum errorem cujusdam Theologi in aula gratiosi, & ejus doctrinam proscribere, ut postea ipsius persona peteretur; tam indignum consilium indignis artibus oportebat promoveri ad exitum. Quærendæ erant viæ inusitatæ, obliquæ, illegitimæ, quibus confici posset ejusmodi res, quæ Ecclesiæ leges & Facultatis statuta violabat. Accelerandum erat Epistolæ meæ examen, & festinandum judicium. Eludendæ admonitiones meæ, rejiciendi Apologetici, & expostulationes repellendæ. Oportebat eos autoritate publicâ armare, qui me contumeliis & crebro anathemate cooperiebant, animos autem frangere ac tempus me defendendi eripere iis, qui me & innocentem & verè Catholicum judicarent. Hoc est, tollenda fuit sua Sorbonæ libertas, ut Doctor unus opprimeretur; & toti Corpori facienda contumelia, ut membrum unum tristi notâ inureretur.

Si tam apertam injuriam cogar perpeti P. I. nec impedire possum quominùs Inimicorum meorum potentia causæ meæ æquitatem superet, ea saltem spes me habet, posteris ignarum non fore, quod in Comitiis palàm prædicatum est à quibusdam Doctoribus: "Apertè patere quæri „perniciem meam; me quasi victimam tradi odio & ultioni „autorum ac fautorum Molinismi, qui duodecim abhinc annos, post editum *De frequenti Eucharistiæ usu* librum, cædem „meam poposcerunt; quæsitam „mihi invidiam apud Ecclesiæ ac „Regni Principes; ratum constitutumque esse me infamiâ afficere, me persequi, me opprimere: hoc unum sibi esse integrum, ut manus suas servarent puras ab hoc scelere, nullâ cum aliis factâ coitione ad „Fratris exitium: verùm defleri „à se vim mihi factam, & illatum toti Ecclesiæ scandalum, „quæ non poterant cohibere; „& quoniam innocentiam meam „suâ sententiâ rationibusque defenderant, & misericordiâ & „lacrymis casum meum, qualiscumque futurus esset, prosecuturos.

Non ignorabit Posteritas, omnia præclaræ istius Censuræ vitia, omnes Censorum fraudes, malas artes, dura & violenta Consilia, (quorum partem aliquam in duabus Epistolis attuli) ipsis fuisse coram exprobrata in Comitiis: tales exprobrationes irato ac percito animo impatientiùs tulisse eos; audivisse tamen, & invitos licèt agnovisse, eos qui ex Veritate & Charitate agerent, tam esse in me defendendo impavidos,

pavidos, quàm ii essent audaces in lacessendo, qui præceptâ contra me opinione & odii libidine raperentur.

Judicabit, ut spero, eadem Posteritas, simile miraculo videri posse, septuaginta quatuor Doctores ausos fuisse me ab omni Censurâ vacuum declarare, eorumque plurimos debitis sibi emolumentis carere maluisse, quàm ei subscribere, eâ præsertim temporum conditione, ubi quàm pervulgatum est Veritatis & Justitiæ partes deserere, cùm affulget spes aliqua opes dignitatesque comparandi, aut declinandi malum aliquod imminens; tàm rarum est propria commoda privatasque utilitates forti & constanti animo negligere.

Denique judicabit, ni fallor, futurum fuisse ut, si tantùm apud Aulam potuissem quantùm Censuræ autores, Propositio mea Censorum plurimis Catholica videretur, sicuti est. Verùm callidas artes, subnixas licèt potentiâ, non eâ esse vi, ut vera SS. Patrum dogmata vertant in blasphemias & hæreses: eos qui gratiosi sunt, posse quidem periculum creare innocentibus, opprimere infirmos, & mortales homines perdere; at non posse eosdem Ecclesiæ Traditionem quæ inviolabilis, Doctrinam D. Augustini quæ Sacra, Veritatem Dei quæ immortalis est, violentis factionibus abolere.

Præsul Illustrissime,

Obsequentissimus famulus ANTONIUS ARNALDUS
Doctor Sorbonicus.

Die 24. Martii
a. D. 1656.

ANTO-

XIV.

ANTONII ARNALDI
DOCTORIS SORBONICI AD QUEMDAM EPISCOPUM
EPISTOLA APOLOGETICA III.

Quâ Propositionis, à Theologicæ Facultatis parte damnatæ, veritatem asserit.

SUperioribus in Epistolis exposui Tibi, Præsul Illustrissime, varias Adversariorum in me injurias. Verùm quantumvis iniquæ, quantumvis violentæ illæ fuerint, tantum abest mihi sit de iis conquerendum, ut potiùs debeam gratias Omnipotenti Deo agere, quòd veritatem, quam ego tuebar, Adversarii mei conati opprimere, tam apertè omnia per vim & injuriam gesserint, ut me oppresso victrix & illæsa Veritas triumphare videatur.

Cùm Deus saluti fidelium omnium, cujuslibet sint conditionis, pariter atque Doctorum ac Theologorum pro sua providentia invigilet, ferè nunquam patitur doctrinam sanctam, quâ debent nutriri, in aliquo gravioris momenti argumento lædi, quin facta illi injuria apertè & publicè pateat, ut scilicet justa suppetat omnibus diffidentia, quâ prohibeantur ab errore.

Præsenti in controversia ita fieri permisit Deus. Molinæ asseclis necessarium fuit omnes æquitatis ac justitiæ legis violare, ut Censuram istam conficerent; at hoc ipsum facit, ut viri rerum Theologicarum rudiores fidem ei omnem detrahant. Vel solo rationis auxilio intelligunt, non posse haberi id valdè legitimum, quod viis nisi illegitimis confici non potuit; & eam doctrinam immeritò fuisse damnatam, cujus damnationem non potuerint gratiosissimi Adversarii aliter procurare, quàm iniquis & indignis artibus.

Verùm, P. I. ostendam, ut spero, hâc in Epistolâ, Censuram ipsam, nullâ habitâ ratione eorum omnium quibus patet eam esse nullam & irritam, non minùs debere improbari viris omnibus verè Theologis, quàm æquis quibusque hominibus odiosa fuit Censorum temeritas.

Propositio illa quam damnaverunt & multiplici anathemate percusserunt, summa est & conclusio

clusio prolixioris Scripti, in quo plurima SS. Patrum testimonia retuleram, maximè vero SS. Augustini & Chrysostomi, qui affirmant Deum permisisse Beatum Petrum cadere, ut Justos omnes edoceret hujus Apostoli exemplo, nihil posse eos sine gratiâ Dei, nec resisti vel levissimæ tentationi, si ejusdem gratiæ auxilium desit, ut defuit Petro. Talem sermonem concludens, illorum sanctissimorum Doctorum verbis dixi: *A sanctis Patribus exhiberi nobis in Beati Petri persona Justum aliquem, cui gratia, sine qua nihil possumus, in ea occasione defuerit in qua illum minimè peccasse nemo dixerit.*

Tres tantùm sunt hujus Propositionis partes, eæque syllabatim exscriptæ ex SS. Patribus. Dixi, *A Patribus exhiberi nobis in Beati Petri persona Justum aliquem.* An id ego à me profero? Ipsissima sunt Divi Augustini verba, quæ retuli in altero Apologetico Latino: *In Petro demonstrans, non in se quemquam Justum debere præsumere.*

Dixi, exhiberi nobis à Patribus Justum in personâ Petri, *qui gratiâ destitutus sit.* An ego hæc à me profero? Nihil aliud quàm repeto in ista propositione testimonia ipsa ejusdem sanctissimi Doctoris & D. Chrysostomi, quæ priùs attuleram, & quæ hoc ipsum expressis verbis declarant. *Quid est homo*, inquit S. Augustinus, *sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum? Negatio Petri*, ait Chrysostomus, *non tam erat socordiæ & negligentiæ quàm ex eo quòd Deus eum deseruerat.*

Dixi, nobis ostendi à Patribus Justum in persona Petri, qui gratiâ destitutus sit, *sine qua homines nihil possunt.* An ego hæc quoque à me protuli? Iidem duo Patres disertè hoc asserunt in illis testimoniis quæ attuli: *Et ideò*, inquit Augustinus, *Beatum Petrum Dominus paululùm subdeseruit, ut in illo totum hominum genus posset agnoscere*, NIHIL SE SINE DEI GRATIA PRÆVALERE. *Negatio Petri*, inquit Chrysostomus, *non tam erat socordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quòd Deus eum deseruerat, erudiens ut humanam sciret mensuram, & non repugnaret iis quæ dicebantur à Magistro, neque ejus quàm aliorum essent elatiores spiritus, sed sciret quòd absque Deo nihil potest fieri.*

Hæc cùm ita sint, P. I. poteran tne Censores justam ex his verbis causam capere mihi objiciendi hæresis crimen, nisi me priùs accusassent, illa falsò à me tribui sanctissimis Doctoribus, & adulterari ea quæ affero testimonia. Etenim si nihil ex sanctissimis Viris desumsi, quod non sit verissimum, patet omnibus illas exsecrationes, illa anathemata & portenta verborum quibus simplicium mentes terrere voluerunt, in ipsos tantùm Patres cadere ac refundi.

Verùm isti Theologi nullatenus me in Censura sua criminantur à SS. Doctorum sensu vel minimùm recessisse, verba eorum parùm

parùm fideliter retulisse, aut alienas ipsis affinxisse opiniones: quod sanè pro efferato suo in me odio fecissent, si omnino potuissent. At eò non processit eorum audacia, ut omnium oculos tentarent configere atque obcæcare, ne ea viderentur quæ ipsâ luce clariùs patent. Non audent igitur me Patrum corruptorem adulteratoremque appellare; at blasphemum & hæreticum, non dubitant. Non conqueruntur depravatam à me sententiam Sanctorum illorum; sed Ecclesiæ doctrinam hæresi & blasphemiâ à me depravatam audent criminari.

Quidnam afferri possit quo factum tam pravi exempli & tam contumeliosa maximis Ecclesiæ luminibus injuria defenderetur? Anno 1521. tulit Censuram Facultas Parisiensis in Lutherum, tulit *unanimi omnium voto* & consensu, sine factione, sine prava ulla arte. Damnavit in illo hæretico errores quos SS. Patribus tribuebat. At quâ ratione id præstitit? Nimirùm id primùm Luthero ante illam damnationem crimini datum, quòd SS. Patribus imponeret, easque opiniones affingeret quas nunquam tenuerant. *Isti duo articuli*, scribebat Lutherus, *non sunt Joannis Huss, sed Augustini.* Imò, inquit Facultas, *Hæc propositio ad Hussitarum intelligentiam est falsò Augustino tributa.* Et infra: *Hæc propositio..... perversè & truncatè ex Augustino allegata.* Et iterùm: *Hæc propositio iniquè & mutilatè ex Ambrosio excerpta.*

Anno 1626. Censurâ notavit Summam Theologicam Garassi Jesuitæ, qui plurima Patrum loca adulteraverat; verùm id disertis verbis declarat in Censura: *Sacra Facultas*, inquit, *Summam illam Theologicam Francisci Garassi omnino damnandam censuit, quòd multas propositiones hæreticas, erroneas, scandalosas, temerarias contineat: tum non pauca S. Scripturæ & SS. Patrum loca perperam citata, depravata & à suo germano sensu detorta.*

Notavit quoque eodem anno Censurâ Santarellum Jesuitam, qui S. Paulo omninò alia tribuebat ac sentit reverâ; at hoc ipsum præcipuum Censuræ fuit caput: *Dixerunt.....* inquit, *ipsum S. Paulo imponere, verba illius detractiâ negatione immutando & multis autoribus ab ipso citatis.*

Anno 1631. notavit Censura Angliæ Jesuitas propter plurimos de Sacramento Confirmationis errores, quorum unum Divo Thomæ affingebant. Num igitur Facultas errorem hunc damnavit, nec cavit ne D. Thomas auctor illius putaretur? Quoniam eadem tunc erat Sorbonæ in SS. Patres veneratio quam semper præ se tulit, à culpa tam gravi abfuit illa longissimè. S. Thomæ famam illæsam servavit, & Jesuitas accusavit sancto Doctori imposuisse. *Tota hæc Propositio*, inquit Censura, *falsa est, temeraria, Divo Thomæ imponit, & hæresi est proxima.* Censura in Libr. Danielis à Jesu tit. 2. prop. 3.

Ean-

Eandem præstitit æquitatem Facultas erga Scriptores minimè auctoritate comparandos cum SS. Patribus. Id patet ex Censura pessimorum dogmatum Summæ peccatorum P. Baunii, quæ quidem confecta fuit & palàm recitata in Comitiis die primâ Julii anno 1641; at verò in vulgus ne prodiret factum est eâdem Jesuitarum potentiâ quam non minùs adhibent ne detestandi errores Censurâ damnentur, quàm ut proscribantur verissima dogmata. Etenim, ut evincitur ex Censura quæ legitur in tabulariis Facultatis, cùm Baunius perniciosam aliquam opinionem suam Cardinali Cajetano tribuisset, ea his verbis proscribitur: *falsa, periculosa, & falsò citat Cajetanum.* Præterea, cum ille Joannem Majorem Doctorem Sorbonicum jactaret auctorem ac patronum suæ in gratiam fœneratorum doctrinæ, contrà affirmant Censores, Jesuitæ doctrinam non esse conformem sententiæ Majoris: *Nec est conformis sententiæ Majoris.* Iisdem quoque in Comitiis die primâ Julii habitis conclusum est, ut Catalogus fieret eorum auctorum quibus abutitur idem Baunius, & quorum loca & citationes falso & detorto sensu adhibet in confirmationem assertionum sui libri, isque Catalogus ad calcem Censuræ imponeretur: (a)

Talis semper fuit aliarum Catholicarum Facultatum ratio. Lovaniensis ac Duacensis Censurâ notaverunt novas Jesuitarum opiniones, quarum plurimas illi tribuere audebant D. Augustino, adulterantes sanctissimi Doctoris doctrinam. Verùm duæ illæ Theologorum Societates eruditissimæ non modò iis exprobrarunt corruptam magni Augustini doctrinam, sed certissimis argumentis demonstrarunt.

Et sanè cùm nulla re magis possit illibata permanere Ecclesiæ doctrina, quàm si sua conservetur auctoritas SS. Patribus, qui eam tradiderunt; nonne Theologos omnes, pro ea quam ipsis debent veneratione, amovere oportet quidquid sacris eorum nominibus posset gravitatis ac ponderis aliquantum detrahere? Nonne, si eos tangit illorum gloriæ amor, debent ab erroribus falsò impositis vindicare? Denique, nonne ea quæ ipsis imperatur charitas in fideles omnes, jubet cavere, ne aut aliqua iis sese offerat causa credendi sanctissimos viros propugnasse hæreses, aut hæreses amplectantur, quarum temerè crederent patronos extitisse SS. Patres.

Si unquam necesse fuit res ita tractari, certè maximè in præsenti

(a) *Conclusum est ut idem M. N. Grandin cum M. N. Nicolaï Catalogum exponeret eorum Autorum quibus abutitur idem Autor (Baunius) seu quorum loca & citationes falso & detorto sensu adhibet ad confirmationem assertionum sui libri, ut ad calcem Censuræ imponatur. Ex Regist. Facultat. die* 1. *Julii* 1641.

ſenti controverſia. Crimini datur Doctori Sorbonico impium quid & hæreticum protuliſſe. Contendit ille nihil aliud à ſe afferri quàm ipſa ſanctorum Patrum verba. Cauſam ſuam tuetur per ſcripta publica, in quibus probare nititur ſe à veritate non receſſiſſe. Obteſtatur & urget adverſarios ut oſtendant in quo diſcrepent ab ipſis Parrum verbis teſtimonia quæ attulit; in quo falſa iis impoſuerit; in quo eorum ſententiam aut verba adulteraverit. Fatetur ſe dignum damnari, ſi aliquam ejuſmodi diſcrepantiam deprehendi demonſtretur; at idem declarat ac profitetur palàm, ſi ea notentur Cenſurâ quæ à ſanctiſſimis Doctoribus mutuatus eſt, nec ſua in referendis eorum teſtimoniis culpetur fides, damnatos rantùm ſibi viſum iri maximos Doctores, aut potiùs eos quorum inauditâ temeritate damnatio illa fuerit confecta. Probavit magna Doctorum pars tam æquam & legitimam poſtulationem, eíque ſe adjunxir. Erecta & ſuſpenſa Gallia univerſa expectabat totum hoc negotium expediri ac illuſtrari; ſed fruſtra. Poſt tam conſpicuos & inuſitatos apparatus, poſt tot machinationes occultas, tot injurias publicas, tandem fabricata clàm Cenſura prodiit, in qua mirum eſt de Patribus ſilentium, nec ulla fit mentio me ſenrentiam eorum aut verba adulteraſſe; ſed vnâ eádemque damnatione pariter configimur.

Si ejuſmodi Cenſura valeret in Eccleſia, an poſſemus jure aliquo SS. Patrum nomen & auctoritatem adversùs hæreticos aſſumere? Nonne os nobis obſtruerent exprobranres, quæ jam cœperunt exprobrare, eos impietatis & hæreſis à nobis ipſis damnari ad arbitrium; Declaratum eſſe iſtâ Cenſurâ neminem teneri ſtare eorum verbis; nos majus ab iis obſequium erga SS. Doctores poſtulare non poſſe, quin ſignificemus in caput noſtrum hanc Sacræ Scripturæ ſententiam torqueri: *Pondus & pondus, menſura & menſura, utrumque abominabile eſt apud Deum.* Proverb. 20. 10.

Verùm, P.I. eò major eſt adverſariorum Cenſorumque temeritas & audacia, quòd nulla ab iis habita ratio eſt teſtimoniorum pluſquam quadraginta ex SS. Patribus & aliis Scriptoribus Eccleſiaſticis, quibus confirmavi tria meæ Propoſitionis capita in duobus latinis Apologeticis quos miſi ad Facultatem. Demonſtravi nihil à me fuiſſe propoſitum quod non docuiſſent in omnibus orbis partibus celeberrimi Eccleſiæ Doctores, Hilarius in Gallia, Ambroſius in Italia, in Africa Auguſtinus, in Ponte Baſilius, Chryſoſtomus in Tracia, Victor Antiochenus & Theodoretus in Oriente, & plurimi alii Scriptores in diverſis Eccleſiæ ſeculis.

Si quid eorum mentes movere potuiſſet, id certè potiſſimùm, quòd, poſt allata tot teſtimonia, quibus diſertè affirmatur S. Petrum

trum in hac tentatione sibi relictum, nec adfuisse gratiam sine qua non poterat eam vincere, institerim vehementer, ut vel unum Ecclesiæ Patrem proferrent qui contrà senserit: qui dixerit gratiam Beato Petro non defuisse, cùm alii asserant defuisse: qui voluerit ei præstò fuisse omne Dei auxilium quo illam tentationem superaret; cùm alii contendant, nihil quemquam posse sine gratiâ quam sanctus ille Apostolus non habebat. Et sic id perpendissent quod eos postea monui, scilicet, quoniam omninò non poterant vel unum Ecclesiæ Patrem proferre qui ab omnibus aliis à me laudatis dissentiret, se non posse negare Sanctam & Catholicam esse doctrinam illam quam damnare meditabantur, nisi vellent subvertere certissimum Catholicæ doctrinæ argumentum quo semper Ecclesia usa est ad convincendos Hæreticos & Novatores. Etenim, ut præclaris Cardinalis Perronii verbis utar, *ut doctrina aliqua à SS. Patribus pro Catholica & orthodoxa universim tradita esse dicatur, eam in omnibus Patrum monumentis reperiri minimè necesse est. Neque enim omnes scripsêre de omnibus: verùm doctrinæ alicujus pro Catholica habendæ id erit certissimum indicium, cum regionis cujusque clarissimi Patres ad confirmandam eam consentiunt, nec quisquam nisi deterioris ac suspectioris notæ ab ea dissenserit.* Id duobus exemplis celeberrimis confirmat. *Sic Beatus Augustinus adversùs Pelagianos, undecim; sic Synodus Ephesina adversùs Nestorium, decem Patribus iisque illustribus in doctrinam unam conspirantibus in medium adductis, universæ Ecclesiæ fidem communem & prioris ævi consensum se se repræsentasse judicavit.*

Si hæc regula subvertatur, fides Ecclesiæ corruet illicò. Hanc qui secuti sunt, semper Catholici & orthodoxi sunt nuncupati; qui verò ab ea recesserunt, Hæreticis annumerati, ut scitè docet Baronius ad a. 646. Hâc Regulâ victrix omnium hæreseon stetit Ecclesia. Hâc rejecit longè quæcumque nova invehebantur fidei dogmata. Hæc præivit semper decretis Conciliorum, quibus non alia fides stabilita est, quàm *fides Patrum.* Denique eâdem illâ regulâ Concilium œcumenicum ultimum damnavit hæreses Lutheri ac Calvini. Neque solùm in peculiaribus quibusdam argumentis adhibuit sæpè illum Patrum consensum, quasi unum è præcipuis doctrinæ Catholicæ fundamentis; (a) verùm etiam generalem hanc regulam statuit, ut *nemo contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat.* (sess. 4.) ille autem consensus tunc existimari debet unanimis, cum, ut egregiè sentit Cardinalis Perronius, plurimi Patres magni nominis in eandem doctrinam con-

(a) *Concil. Trid. sess. 5. sess. 6. c. 8. sess. 7. Proem. sess. 14. & 5. sess. 22. c. 9. sess. 23. c. 3. sess. 24.*

consentiût,&nemo ab ea dissentit.

Hæc cum ita sint, P. I. quodnam ferri debet judicium de ista Censura? Demonstravi illam Epistolæ meæ propositionem Syllabatim fuisse exscriptam ex SS. Augustino & Chrysostomo. Ostendi omnes alios Patres qui de B. Petri lapsu locuti sunt, idem cum duobus illis sanctissimis Doctoribus sensisse. Institi adversariis ut vel unum afferrent, cujus diversa fuerit sententia. Id suscipere ausi non sunt, quia reverà nullus potest reperiri. Quid inde inferri debet, quid sequitur? scilicet, me tueri fidem Patrum, hoc est, fidem Catholicam; Censores damnare fidem Patrum, quæ Ecclesiæ fides est, cumdãnant me.

Verùm non decebat majorem reverentiam haberi scriptoribus aliis à me laudatis, quàm SS. Augustino & Chrysostomo. Parem omnibus inussit injuriam Censura: eorum verba & sententiam non intelligi simulatum est; & hoc unum sanctissimis viris datum, ut, cum ipsi anathemate percussi sunt, eorum nomina tacerentur.

Non modò non cura ulla fuit celeberrimorum Doctorum famam sartam tectam servare in Censura; ubi illa palàm periclitabatur; sed etiam ipsi Censores in ferenda sententia, quàm pro nihilo illos ducerent, contumelioso, si unquam fuit, silentio apertè declararunt. Si ad posteros perveniat istorum Comitiorum historia & suffragia typis excusa, mirabuntur profectò ex omnibus adversariis meis extitisse tantummodò unum P. Joannem Nicolai Dominicanum qui aliquâ cum diligentia responderit ad quædam ex testimoniis Patrum à me allatis. Sed sicuti ille se magis audacem ostendit quàm cæteri, ita & minùs prudentem; docuitque satius futurum fuisse omninò tacere, quàm multiplici fraude & calumniâ aperire, Censuram pariter non nisi fraude & calumniâ niti.

Mihi crimini dat ille Censor SS. Patribus falso imponere, & totum istius criminationis fundamentum hoc uno nititur, quòd ipse mihi quædam affingit in quibus statuit discrimen illud omne quòd reperiri contendit inter SS. Patrum sententiam & meam. Dicit igitur me, ut soli Deo tribuam B. Petri derelictionem, nullum in illius Apostoli præsumtione peccatum agnoscere, cum moriturum se pro Christo promisit. (a) Quæ verba duas propositiones mirum in modum falsas complectuntur. Etenim falsissimum est, me soli Deo tribuisse B. Petri derelictionem, quasi ipse non præbuerit propter peccata sua causam tali derelictioni. Falsum quoque est, me nullum agnovisse peccatum in hujus Apo-

Q stoli

(a) *Hæc*, inquit, *illa tria quæ Chrysostomus ita in Petro reprehendit, ut subsequentis causam desertionis hinc repetat, ne Deo tribuatur, non Petro. Sed Arnaldus excusat quoad potest ne desertio illa Petro tribuenda sit & non Deo.* Joan. Nicolai Censor. suffrag. p. 9

stoli præsumtione. Si quidem in primo Apologetico, quem ille Censor refellere susceperat, disertè agnosco, *peccasse B. Petrum, quia de se viribusque suis nimium præsumsit ac aliis Apostolis se prætulit.* Et eodem in loco, quem ille citat, fateor *D. Chrysostomum tria peccata Petro tribuere, at non tria crimina*, seu tria peccata mortalia, quibus Dei inimicus factus sit.

Nonne, P. I. luctuosum est ita impotenter efferri & præcipites agi eos quos omnium maximè oporteret à libidine esse alienos? Extinguit illa & obruit omnem & honoris & Religionis sensum. Subministrat & suggerit Doctori, Monacho, Sacerdoti eas opprimendi fratris artes, quæ vix cadere possint in homines abjectissimæ mentis. Uno verbo, pectus miserè obdurat, & frontem tam impudenti armat confidentiâ, ut nullum ruborem suffundat turpe & evidens mendacium, quod ab omnibus quibus oculi sint, deprehendi possit ac veluti contrectari.

Non minùs patet istius Censoris audacia in tertiâ adversùm me calumnia. Adulterata à me fuisse SS. Patrum testimonia criminatur, *quia non dixi*, Beatum Petrum propter suam præsumtionem fuisse derelictum, quæ tamen eorum sententia est. Verùm si id ego disertè dixi quod à me non fuisse dictum criminatur, quid erit aliud ista accusatio, quàm certissimum argumentum malæ fidei accusatoris?

Hæc sunt verba alterius Apologetici p.76.: *Non negat Epistola (quod auctor Epistolæ lubentissimè agnoscit) ideò Petro gratiam defuisse, quia de suis viribus nimiùm præsumserit.* Etcirca ejusdem paginæ initium: *Respondebit ille, sat scio, Petrum reverà à Deo derelictum tentationem superare non potuisse; verùm id ei accidisse in præsumtionis suæ pœnam, ut ipsi à me laudati testantur Patres. Fateor id quidem; sed quid ad Epistolam?* &c.

En fidem præcipuorum Censuræ Auctorum. En judicum illorum æquitatem. En firma fundamenta quibus judicium illud nititur. Si veritatem iis etiam in rebus violarunt, ubi tam facilè deprehendi poterant ac revinci, quanto liberiùs idem eos tum fecisse verisimile est, cum spes fuit futurum, ut inter Theologici alicujus dogmatis tenebras minimè perciperentur iniquæ artes suæ.

Idem Censor criminatur quoque, nullâ allatâ probatione, me in eo discrepare à SS. Patribus, quòd statuam in Petro absolutam impossibilitatem superandi tentationem, velímque eum nullomodo potuisse vitare peccatum quod commisit.

Ad refellendam hanc criminationem satis esset, P. I. multa è scriptis meis afferre quibus disertè statui sententiam omninò adversam. Sed quoniam hæc calumnia non est istius tantùm Censoris propria, & id ferè unum fuit quod suo in me odio prætendere conati sunt adversarii, liceat mihi per Te, P. I. paulò

diutiùs hìc immorari, & ipsis scholæ armis pugnare adversùs eos, qui traditionis Ecclesiæ auxilio destituti, nihil mihi gravius objici posse putaverunt, quàm nomen & auctoritatem scholasticorum Theologorum. Quæ mihi necessitas incumbit talem iis odii in me sui prætextum tollendi, ea me in ejusmodi argumentum conjicit quod Theologicis disputationibus posset quidem commodè reservari. Verùm id à me satis dilucidè explanatum iri spero, ut pateat omnibus Censuram istam non minùs scholasticorum Theologorum doctrinâ collabefactari, quàm SS. Patrum; &, si explanentur ea quæ adversarii obscurare ac implicare voluerunt, confestim cernatur ipsis adversari illos etiam testes, quos doctrinæ suæ favere posse putaverunt.

Theologi omnes Catholici fatentur mandata Dei esse possibilia justis, imò & omnibus hominibus: sed inter eos non convenit quomodo illa possibilitas intelligi debeat.

Qui nova Molinæ dogmata sectantur, ii pro certo habent mandata Dei ita esse possibilia omnibus quicumque illa debent implere, hoc est, singulis hominibus, ut nunquam careant in qualibet occasione omni illâ gratiâ quæ necessaria est ad ea actualiter implenda; hanc autem potentiam adeò esse perfectam, ut nullâ gratiâ indigeat quâ ad actum usque perveniat.

Illorum quidem aliqui cùm intelligerent quantùm adversaretur hæc sententia omnibus Patrum testimoniis ac documentis de necessitate gratiæ, quæ non expectat dum velimus, sed facit nos velle, vi quadam tam suavi, quàm efficaci & invicta, voluerunt paululùm lenire ac temperare quod erat in ista Molinæ opinione magis odiosum. Distinxerunt gratiam necessariam ad agendum ab ea quæ est necessaria ad orandum. Fassi sunt gratiam quæ per se efficax est & suo nunquam caret effectu, esse necessariam ad agendum & superandas tentationes; at iidem contenderunt, licet nullo S. Scripturæ & Patrum testimonio, nullis quoque scholasticorum Theologorum opinionibus nixi, eandem non esse naturam gratiæ quæ necessaria est ad orandum: subjectam esse illam libero arbitrio, & obtinere effectum suum, aut eo destitui, prout placet hominis voluntati. His positis, hanc opinionem conflaverunt, Non semper deesse justis eam ad tentationes superandas potentiam, quæ secundùm germanos Molinistas, nullâ ad agendum gratiâ destituatur; verùm semper adesse ejusmodi potentiam ad orandum omnibus in occasionibus ubi divino auxilio opus habent.

Primæ opinionis præcipuus hodie defensor ac patronus P. Annatus; posterioris auctor & fabricator M. Alphonsus Moynius: (*Le Moine*) Verùm tota D. Thomæ schola binas illas opiniones pariter damnat, quasi non di-

versas ab erroribus Pelagianorum & Semipelagianorum. Asserit adversùs primæ sententiæ sectatores, cùm gratia efficax sit absolutè necessaria ad implendam Dei legem, eos qui eâ careant, destitui auxilio necessario ad agendum; atque adeò quæcumque sit ea potentia quam habent, non tamen esse talem ut suum obtinere possit effectum sine ullo novo auxilio.

Contendit adversùs defensores posteriores, gratiam efficacem non minùs necessariam esse ad orandum, quàm ad agendum: ad utrumque pariter requiri, ut Deus excitet ac operetur in nobis ipsum voluntatis motum quo & agimus & oramus: quemadmodum S. Scriptura testatur, *Deum facere in nobis quod placeat coram se*, (a) quia nos gratiâ suâ adjuvat, ut id præstemus; eandem quoque testari, *Spiritum Sanctum postulare pro nobis* (b) *& missum in corda nostra clamare*, quia facit ut postulemus & clamemus: subtile illud commentum M. Moynii nihil aliud esse quàm renovatum errorem Semipelagianorum, qui simili artificio statuebant, primam causam distinctionis inter fideles & infideles, bonos & malos, electos & reprobatos, pendere ab homine, non autem à Deo. Quapropter Thomistæ omnes definiunt adversùs callidos istos Molinismi interpretes, si quæstio instituatur de potentia orandi quæ non indigeat novâ aliâ gratiâ ad orandum actualiter, falsum esse eam semper adesse justis quotiescumque Dei gratiam implorare opus habent; quia scilicet non semper habent orationis gratiam efficacem, quæ tamen non minùs necessaria est ad orandum, quàm gratia actionis efficax est necessaria ad agendum & superandas tentationes.

Itaque docti illi Theologi istam Molinæ discipulorum expositionem de possibilitate mandatorum Dei rejicientes, quia tollit necessitatem gratiæ efficacis Christi, duas ad explicandam illam possibilitatem vias ingressi sunt, hoc semper quasi certissimum statuentes, nunquam Dei mandata impleri, nisi cum Deus id per Spiritum sanctum operatur, quod per Prophetam suum est pollicitus, hoc est cum aufert à nobis cor lapideum quod est rebelle divinæ voci, & dat carneum, quo mandata implemus.

Alii, ut utraque Facultas Lovaniensis ac Duacensis tota, Estius, Sylvius & cæteri, id tantùm amplexi sunt, quod S. Augustinus & S. Thomas ad hanc Quæstionem responderunt: nempe Deum jubere nihil impossibile, duas ob causas, quarum altera ab homine petitur, altera à Deo.

Prima quidem, quia nihil jubet Deus quod non impleamus, si volumus; *Certum est nos mandata servare si volumus*: itaque quando contingit ut id quod Deus

(a) *Hebr.* 13. 21. *v. Fulg. l.* 1. *ad Monymum c.* 9.
(b) *Rom.* 8. 26. *& Gal.* 4. 6. *v. Aug. Ep.* 105. *nunc* 194. *ad Sixtum.*

Deus imperat non possimus facere, licèt velimus; "exempli gratiâ mendico largiri eleëmosynam cum deficit pecunia, sufficit Deo benigna voluntas nostra : *Quidquid vis & non potes, factum Deus computat. Id autem*, inquit Augustinus, *in potestate nostra esse dicitur, quod fit cùm volumus; non fit, cùm nolumus.*

Altera verò, quia nihil jubet Deus quod non præbeat nobis possibile atque etiam facile, afficiens scilicet cor nostrum gratiæ suæ suavitate, ita ut det facere quod imperat, quia dat velle, & sic velle ut reipsâ faciamus. Hoc ipsum est quod passim docet S. Augustinus, & secundùm hanc sententiam explicat 1. Retractationum lib. c. 10. n. 2., hæc verba quæ lib. 7. de Genesi adversùs Manichæos c. 3. scripserat: *Quod omnes homines possunt* (*Dei præcepta implere*) *si velint. Non existiment*, inquit, *novi hæretici Pelagiani secundùm eos esse dictum. Verum est enim omnino omnes homines hoc posse, si velint; sed præparatur voluntas à Domino, & tantùm augetur munere charitatis, ut possint.*

Idem legimus in D. Thoma, si quidem ex una parte " negat „dicendum id impossibile, quod „licet cum propriis viribus facere non possimus, possumus tamen cum alterius auxilio : ex alterâ asserit ; " Quod homo ad „multa teneatur, ad quæ non „potest sine gratia reparante, sicut ad diligendum Deum & „proximum, & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ : quod quidem auxilium „quibuscumque divinitùs datur, „misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non „datur. 2. 2. *q.* 2. *art.* 5.

Atque hæc est ratio quâ illi Theologi explanaverunt possibilitatem mãdatorum Dei secundùm veram doctrinam D. Thomæ & Patrum omnium qui gratiam Christi propugnaverunt.

Alii Theologi, qui hanc doctrinam non abjecerunt quidem, sed non satis perspexerunt, duplicem distinxerunt potentiam : alteram, quæ solam interiorem Facultatem spectat, qualis est in homine cujus oculi sani sint potentia videndi; licèt præter illam Facultatem plurima necessaria sint ut actu videat. Alteram, quæ complectitur omnia auxilia quibus alicui opus est ut agat, & quæ includit non solùm Facultatem interiorem, sed etiam quæcumque requiruntur ad producendam actionem.

Positâ illâ distinctione duplicis potentiæ, fatentur justum cui non adsit gratia efficax, gaudere tantùm primâ potentiâ; alteram autem non haberi, nisi per gratiam hanc quæ non adest semper justo : posse eum implere mandata Dei sine gratiâ efficaci, sicuti potest aliquis videre sine lumine ; verumtamen ut ea reipsâ impleat, tam opus esse illi gratiâ efficaci, quàm homini cui acerrimi oculi sint, opus est lumine, ut reipsâ videat.

In hoc posita est Possibilitas, quam Thomistæ dant justis omnibus per gratiam sufficientem distinctam ab efficaci. Ea autem verba, quibus usus sum ad illam explicandam, mutuatus sum ab ipso Alvaresio (De Auxil. Disp. 79. n. 2. 5.) qui talia priùs hausit ex celeberrimis Thomisticæ scholæ Theologis, Cardinali Cajetano 1. 2. q. 109. a. 10. Bartholomæo de Medina, ibidem, & Francisco Ferrariensi contra Gentes c 155.

Hic non expendo cujusnam naturæ sit gratia illa quæ dat justis potentiam interiorem cui aliâ præterea gratiâ opus sit ad agendum; an sit motus actualis, ut contendit Alvaresius; an habituale donum & vis permanens, ut asserunt tres illi Scriptores quos laudat Alvaresius & à quibus talis potentiæ notionem desumsit. Etenim ista Quæstio omninò diversa est ab eâ de qua nunc agimus, & variæ omnium possunt esse sententiæ de Possibilitatis principio, licet de ipsa possibilitate inter omnes conveniat, sicuti aliàs ostendemus ipso etiam adversariorum nostrorum testimonio.

Porrò ut mendacium illud revincam quod potissimùm valuit ad meam damnationem, cum mihi crimini datum est negasse reperire in justis possibilitatem mandatorum Dei quæ nunquam eis deest, satis erit quæram ab istis Censoribus, quam possibilitatem à me non admissam criminentur, Molinianamne, an Thomisticam?

Si Molinianam, fateor libens, & ideò Deum laudo, profiteor palàm & in oculis totius Ecclesiæ, me non credere justos habere semper ad arbitrium potentiam superandi tentationes, quæ ad reducendum suum effectum non indigeat auxilio efficaci quo applicetur & determinetur; potentiam, cujus usus pendeat ex libertate hominis, non ex misericordiâ Dei; potentiam denique quæ cum suo effectu conjungatur, aut separetur ab eo, prout libero arbitrio placuerit.

Profiteor me non modò non approbare istam doctrinam, sed etiam exsecrari eam ac detestari, utpote quæ omninò adversetur iis quæ docuerunt Summi Pontifices, Concilia, & SS. Patres contra Pelagianos, & contineat præcipuum venenum illius hæreseos, quæ tribuit homini, non autem Deo, illud quo discernitur is qui bonum operatur, ab eo qui non operatur; & qui superat tentationem, ab eo quem tentatio vincit.

Profiteor etiam me non minùs detestari errorem eorum qui gratiæ victrici salvatoris hominum auferunt præcipuum hunc illius effectum, ut excitet in nobis preces sanctas quibus divinum obtinemus auxilium; qui asserunt animam ad tronum usque divinæ Majestatis per se assurgere, non verò Dei spiritu impelli ac rapi; atque ita isto humanæ superbiæ artificio volunt primos, ut ita dicam, annulos catenæ quibus huma-

humana salus contexitur, esse in hominum ipsorum manibus, nec possunt perpeti eam totam pendere ex misericordiâ divinâ.

Itaque censeo, & quasi Catholicam & Apostolicam veritatem sine metu agnosco, gratiam efficacem Christi esse necessariam ad pias omnes actiones, ad preces quaslibet Christianas, & sancta desideria; necesse esse ut Deus operetur in nobis & velle & perficere Philip. 2. 13., ut aptet nos in omni bono & faciat in nobis quod placeat coram se, Hebr. 13. 21. abripiat nos motu illius Spiritus qui ubi vult spirat, Joan. 3. 8. teneat suis in manibus animam nostram, quasi gladium, ut per eam & cum eâ decertet adversùs hostes salutis nostræ August. in Psalm. 34. Censeo, necesse esse ut Deus qui preces nostras accepturus est, ipse cordibus nostris orandi præstet affectum, faciatque nos postulare ea quæ ipsius voluntati sunt consentanea, secundùm hæc verba usurpata communiter ab Ecclesia: *Et ut petentibus desiderata concedas, fac eos quæ tibi sunt placita postulare.*

Credo sanctam illam doctrinam, quæ omnia tribuit Deo, & omnem homini causam tollit gloriandi nisi in Deo tantùm, esse ipsam, ut ita dicam, animam pietatis, quippe quæ Christianæ humilitatis sit fundamentum. *Esse discamus*, inquit Augustinus de Don. persev. c. 13. n. 33. *non alta sapientes, sed humilibus consentientes, & cum timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur: Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Nos ergo volumus* (quod præcipuè pertinet ad desideria & preces quæ sunt bonæ voluntatis initium) *sed Deus in nobis operatur, & velle. Nos ergo operamur, sed Deus in nobis operatur & operari pro bona voluntate. Hoc nobis expedit & credere & dicere: hoc est pium, hoc verum, ut sit humilis & submissa confessio,* TE DETUR TOTUM DEO.

Credo doctrinam illam Apostolicam unicum esse verúmque solatium Fidelium animarum: per solam spem in omnipotentem gratiam Christi sedari posse justum timorem quem infirmitatis ac miseriæ humanæ conspectus incutit: adeò non inde quemquam ad desperationem agi, quemadmodum veteres & novi gratiæ hostes dicere ausi sunt, ut potiùs totum ibi præsidium statuatur, & unica reperiatur causa confidendi: Etenim, inquit idem S. Doctor, TUTIORES *vivimus, si totum Deo damus; non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Ibid. cap. 6.

Credo denique doctrinam hanc verè cælestem maximo sanè gaudio perfundere animas quæ amore Dei flagrant, & unam ejus gloriam quærunt: nullum Religionis dogma illis esse suavius, quàm illud quo discunt gratiam salvatoris sui plenè in se dominari: nullum existere bonum motum, ne minimum quidem, quem non illa excitet & foveat;

veat: non inservire suæ voluntati gratiam, sed gratiæ voluntatem: nullam in promerenda salute æternâ partem sibi relinqui, præter eam quam Deus gratiâ omnino gratuitâ tribuit; sed legitimam tantùm superesse sibi causam perpetuò mirandi quòd, secundùm verba maximi Pontificis & sacrosancti Concilii, *Tanta est erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona; & pro his quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus.* Capitulo 9. de gratia post Epist. Cælestini PP. ad Gallos & Concil. Trid. sess. 6.

Hæc est mea fides, hæc sententia de gratia Christi. Hæc fuit hactenus mea doctrina, hæc futura est usque ad vitæ extremum, modò ejusdem gratiæ adsit mihi auxilium. Si adversarios dogmata mea aliquâ ratione offendant, publicè & palàm me illi accusent, sicut ego hæc publicè & palàm profiteor. Impugnent quæ reverà sentio, nec alia mihi falsò tribuant. Deponant tandem omnem simulationem & artes pravas, atque significent palàm se Censurâ suâ damnasse hanc ipsam doctrinam de necessitate gratiæ efficacis Christi tum ad agendum, tum ad orandum.

Verùm aliquid ejusmodi ab iis non expecto. Intelligunt scilicet futurum ut, si id palàm declarassent, insurgerent in eos integræ Theologorum Societates quæ hanc doctrinam propugnavere, atque etiamnum propugnant, ut potè ab Ecclesia definitam adversus Pelagianos & Semipelagianos: damnarentur à celeberrimis Catholicæ Ecclesiæ Universitatibus, quæ eamdem admittunt doctrinam: irriderentur ab omnibus Romæ Theologis, quibus hæc sententia ita placet, ut ferè soli Jesuitæ teneant contrariam: moverent denique S. Sedis iram, quæ perpeti non posset privatorum quorumdam temeritatem eò prorumpere, ut auderent in novos fidei articulos ascribere Molinæ errores, jam à celeberrima Congregatione *De auxiliis* notatos censurâ, quasi Pelagianos & Semipelagianos, & cum omni detestatione palàm proscriptos à doctissimis SS. Pontificibus Clemente VIII. & Paulo V.

Hæc omnia ab ipsis Censoribus (*a*) confessionem istam expresserunt, *optimam esse doctrinam* hanc de gratia efficaci. Atque etiam ex quo Censura ista confecta est, ad solita Facultatis jura & munia admiserunt Doctorem, (*b*) qui suam de hoc argumento sententiam aperuit his verbis in Epistola typis excusâ: *Gratiam Molinianam semper ex animo reprobavi ac detestatus sum. Illam dico quæ liberi arbitrii nutu modò efficax est, modò inefficax. Illam dico quam humana voluntas, tamquam ejusdem rectrix, pro libito suo in actum agit, vel ab actu retinet. Illam dico quam pendu-*

(a) *Nicolao Cornet in suo suffragio & ab aliis non paucis.*
(b) *Henricum Holdenum.*

pendulam & suspensam tenet fragile nostrum arbitrium, veluti pedisequam Dominæ suæ mandatum exspectantem, an se uti dignabitur. Gratiam Jesu Christi verè victricem (quam per se efficacem in scholis vocamus) humillimè agnosco, & pro viribus defendo. Illa est quæ voluntatem humanam, maximè Christianorum, determinat, ducit, regit, & facere facit. Illa est quæ operatur in nobis velle & perficere. *Illa denique est (si quid intelligo) S. Thomæ & S. Augustini, quidni dicam, etiam & S. Pauli & Jesu Christi doctrina.* Hæc etiamnum propugnantur palàm in Sorbona, nec audent adversarii mei quidquam opponere.

Itaque posito certissimo hoc dogmate, quod nulla humana vis valeat convellere, liquidò patet justum qui aliquâ in occasione non accipit neque gratiam efficacem ad superandam tentationem, neque gratiam efficacem ad implorandum divinum auxilium, non habere potentiam superandi eam tentationem, aut in sensu P. Annati, aut in sensu Mag. Moynii; hoc est, justum non habere quidquid necesse est eum accipere à Deo, sive ad superandam tentationem, sive ad implorandã gratiam: quippe cum gratia efficax, quâ ille caret, necessaria sit ad utrumque.

Cùm igitur ea potentia ad agendum aut orandum, quam admittit Molina, non sit de Fide, ut fateri coacti sunt adversarii, jam ab illis quæro quam aliam potentiam negari à me criminentur? Sanè illa sola potest esse, quam Thomistæ in justis admittunt destituti gratiâ efficaci, scilicet ea potentia quam dat virtus interior, quæ tamen ad agendum actualiter opus habeat alio auxilio quo applicetur & determinetur.

Contendo autem non posse sine aperta calumnia accusari me negasse talem potentiam. Id evincent hæc alterius Apolgetici mei verba (Supr. p. 91.) "Non eâ „tantùm ratione præcepta Dei „justo possibilia sunt, quia potest, „(*quod ei cum omnibus hominibus* „*commune est*,) ea servare si vult, „*quod ex Bellarmino sufficit*, juxta doctrinam S. Augustini, ut „aliquid in potestate nostra esse „dicatur; verùm etiam quia per „spiritum gratiæ & charitatis sibi „in justificatione infusum, veram „& interiorem habet ad ea servanda potentiam; etsi ex doctrina SS. Patrum & Conciliorum, ulteriùs indigeat eâ gratiâ, quæ ad singulos actus datur, sive efficaci illo *Dei interiùs animam moventis auxilio, sine quo, ut expressè ait S. Thomas, mandata servare & in accepta justitia perseverare non potest.* Hinc fit, ut de justo, auxilio efficaci in aliqua tentatione „destituto, rectè dicatur, & potuisse illum eam tentationem „superare, & non potuisse: potuit enim quantum ad potentiam illam quam gratia in justificatione accepta cuivis justo „suppeditat; non potuit verò, „quia non habuit ea omnia qui-

„bus indigebat, ut hæc potentia „in actum suum exiret: qua de „re illustrissimus est Cardinalis „Cajetani locus. *Quemadmodum,* „inquit, *stant hæc duo simul: ho-* „*mo habet potentiam visivam qua* „*potest videre; & homo non potest* „*ex sola illa visiva potentia videre,* „*quoniam sine extrinseco lumine* „*nunquam hæc potentia exibit in a-* „*ctum: ita in proposito, quia gratia* „*est quâ homo est potens elicere ope-* „*rationem bonam, & resistere incur-* „*sionibus tentationum, & conti-* „*nuare in hoc, quod est perseve-* „*rare; ideò homo* justus *donatus* „*dicitur dono quo hæc potest. Sed* „*quia gratia* habitualis NON PO- „TEST *exercere hos actus simplici-* „*ter, quando oportet, ubi oportet* „*&c. ideò dicitur quod hæc sola* „*gratia sine speciali auxilio* (quod „paulò post non omnibus justis „dari disertè affirmat) *non potest* „HÆC SIMPLICITER. Cajetan. in „1. 2. q. 119. art. 1.

Quis jam non videt summæ fuisse calumniæ criminari me sustulisse in justis possibilitatem hanc mandatorum Dei quam Thomistæ admittunt? Poteramne eam magis disertè agnoscere, & graviori apud scholam illam testimonio confirmare, quàm Cardinalis Cajetani, qui D. Thomæ sententiam tantùm exponit & explicat?

Hoc autem Cajetani testimonium tanto gravius esse debet hoc in argumento, quòd Thomistæ omnes illo usi sunt, sicut & alio omnino simili ex Francisco Ferrariensi lib. 3. cont. Gent. c. 155. ad explicandum quæ sit natura potentiæ quæ semper convenit justis. Bartholomæus de Medina laudat utrumque, eum huic argumento lucem afferre conatur. Alvares denique, eo loci ubi vult ex professo ostendere, qualis sit illa potentia quam dat gratia sufficiens, quando ab efficaci est separata, laudat tres illos Scriptores, & eandem quàm illi comparationem adhibens, docet nominatim illam in justo potentiam esse eandem ac hominis qui, cùm sit oculis sanis, versatur in tenebris: eam non complecti quidquid necessarium est ad agendum, nec fieri unquam posse ut gratia sufficiens transeat ad actum illum cujus respectu sufficiens apellatur, nisi Deus ei adjungat efficacem.

Quoniam ergo adversarii mei concedunt doctos illos Theologos minimè subvertere doctrinâ suâ possibilitatem mandatorum Dei, non possunt sine calumnia criminari me subvertere eam; quippe qui expressis verbis declaraverim, eandem à me possibilitatem admitti quam admittunt Thomistæ; rejici autem solam possibilitatem Molinianam, quæ stare non potest cum necessitate gratiæ efficacis Christi ad agendum & orandum.

Concidunt itaque, P. I. & corruunt omnes Censorum argumentationes, omnis adversùm me clamor & insectatio de impossibilitate mandatorum Dei. Enimverò quid à me postulant? An volunt me agnoscere, Justos omnes

omnes posse vincere tentationem, etiam cum non habent gratiam efficacem? Agnosco id eos posse secundùm eam speciem potentiæ quam tota D. Thomæ schola illis tribuit.

Volunt me agnoscere, ejusmodi potentiam posse transire ad actum sine ullo alio Dei auxilio? Respondeo, cum universâ S. Thomæ schola, errare eos qui ita sentiunt, & maximam facere injuriam gratiæ Christi, quæ debet operari in nobis omne illud bonum quod facimus.

Volunt me agnoscere, justos posse saltem petere à Deo gratiam illam quâ opus habent ad superandas tentationes? Agnosco id eos posse, quippe qui sunt fideles, & fides est principium orationis, sicuti Charitas principium est bonorum operum.

Volunt me agnoscere, hanc potentiam orandi quæ reperitur in justis, talem esse ut ad orandum actualiter non necesse sit illos per Spiritum Dei applicari & determinari ad orationem? Respondeo pariter cum omnibus Thomistis, non posse hanc sententiam propugnari, quin impingatur in hæresim Semipelagianorum.

Volunt ut potentiam illam, quam cum Thomistis admitto, appellem potentiam proximam? Respondeo primò ridiculum quid futurum, si, cùm agatur de dogmate fidei circa quod mihi hæresis crimen imponitur, pendeat res è voce quam nec Scripturæ Sacræ nec Ecclesia consecrarunt.

Adhuc tamen respondeo secundùm sententiam & verba ipsa Alvaresii: *Potentia potest dupliciter dici proxima & expedita ad operandum: 1. Quia nihil aliud requiritur ex parte ipsius potentiæ, quo in actu primo constituatur ad actualiter operandum. 2. Quia in sua operatione non dependet ab alia priori causa efficienter ei tribuente ipsum cooperari vel actualiter.* Alvar. de Auxil. Disp. 117. n. 11.

Itaque adversarios meos rogo, ut aperiant quo sensu velint me potentiam hanc vocare proximam. Si primo, nihil obstat quominus à me admittatur; imò fortè potiori jure usurpabitur, quàm à plurimis novis Thomistis, sicut probavi in Scripto quod Romam misi, & cujus exemplar cum hac Epistola accipies, Præsul Illustrissime.

Si altero sensu, qui Molinistarum est, & qui ferè unus vulgò usurpatur, contendo cum Alvaresio & omnibus Thomistis, potentiam istam quæ in justis est, non posse absque errore vocari potentiam proximam hoc sensu; quia etiam absque errore non potest negari voluntatem justi pendere, sive ad agendum, sive ad orandum à causa superiori quâ efficaciter impellatur ad agendum & orandum: *Tenent*, inquit Alvares ibid. n. 5., *hanc conclusionem omnes Theologi, qui sentiunt, Deum sua motione, aut gratia efficaci, non solum moraliter, sed etiam efficienter seu physicè facere ut faciamus, & operari ut operemur.*

Ut

Ut tandem paucis absolvam, Præsul Illustrissime, omissis tot quæstionibus obscuris parúmque ad institutum meum necessariis; non expensis etiam variis nominibus, quæ huic potentiæ ab aliis imposita alii non admittunt; satis mihi erit declarare, nullum ex his nominibus adversari sententiæ meæ, dummodò subjungantur hæc duo, quæ cum universâ S. Thomæ schola contendo non posse negari sine errore.

Primum quidem, potentiam illam, quantacumque sit, destitui semper suo effectu, sive de oratione sermo sit, sive de actione, quamdiu Deus non largitur gratiam efficacem; nec fieri unquam posse, ut justus agat propter Deum, aut etiam oret, nisi moveatur ab illo Spiritu Sancto *qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit*, ut sæpiùs repetit D. Thomas.

Alterum verò, si constet nihil fieri absque auxilio efficaci quo determinetur voluntas, jam licitum esse dicere cum S. Scriptura, Conciliis, & Patribus, sine gratia nos nihil posse, quia scilicet non habemus ejusmodi potentiam ab Alvaresio & Thomistis omnibus tum veteribus tum recentioribus admissam, quæ complectitur omnia ad agendum necessaria.

Quamobrem, P. I. persuasum mihi est futurum, ut quicumque non gravabuntur totum hoc negotium diligentiùs excutere, facilè perspiciant de eo uno in præsenti controversiâ disputari, quod nullam per se patitur disputationem. Etenim projectâ licet audaciâ sint adversarii, non audeant profiteri se doctrinam meam ideò damnasse, quòd asseram cum SS. Patribus gratiam efficacem Christi esse absolutè necessariam, etiam justis, ad omnes actus pios, atque vel minimos affectus, & preces levissimas. Patet autem ipsâ luce clarius, omnes illorum accusationes de impossibilitate mandatorum Dei, aut directè impugnare gratiæ efficacis necessitatem, tam ad agendum, quàm orandum; (in quo cernitur quàm infirmæ illæ sint, cùm ipsi semper præ se tulerint hanc doctrinam intactam à se relinqui) aut meras esse cavillationes, quæ, si viris æquis indignæ sint, certè maximè Theologis. Itaque P. I. ne fastidium tibi moveat longior disceptatio, in aliam Epistolam reservo conjiciendum examen quarumdam scholæ Quæstionum, quibus adversarii ea etiam obscurare voluerunt, quæ per se clara erant & certissima. Hanc autem dum absolvo & finio, non possum non declarare quantùm mihi doleat, quòd ad defendendam Christi gratiam cogar in hoc uno laborare, ut involucra atque umbras, quibus eam cooperiunt, ne luce suâ afficiat homines, rejicere valeam & discutere. Nam cùm hoc in argumento deberet satis esse ad ipsos Veritatis fontes penetrare, & toti Ecclesiæ exhibere decreta ac effata Sum. Pontificum & SS. Doctorum qui ea de re scripse-

runt

runt, non minùs ad alendam fidelium pietatem, quàm ad subvertendos errores & hæreses; depugnandum mihi est adversùs ejusmodi homines, quorum cura unica est leves invenire argutias, ad pervertendam obscurandámque doctrinam eorumdem Patrum, & qui quodammodo, ut ait S. Scriptura, *Telas araneæ texunt*, quibus homines simplices capiant. Isai. 59. 5.

Spero tamen futurum ut tibi P.I. non improbetur, me suscipere ejusmodi laborem, quem molesta adversariorum meorum insectatio legitimum, veritatis defensio necessarium faciunt. Spero quoque mihi pro singulari tua humanitate non defuturam tuam benevolentiam coram hominibus, nec preces apud Deum.

Die 15 Aprilis
1656.

ANTONIUS ARNALDUS
Doctor ac Socius Sorbonicus.

XV. VIRO

X V.

VIRO SAPIENTISSIMO HENRICO HOLDENO SACRÆ FACULTATIS PARISIENSIS DOCTORI,

ANTONIUS ARNALDUS DOCTOR SORBONICUS

S. D.

EA temporum conditione defensus sum abs te, Vir doctissime, ut ipse ingratus mihi viderer & injustus, nisi me singulari à te beneficio affectum esse præ me ferrem. Quamquam enim id tuæ potiùs pietati, quàm amicitiæ meæ, ac Deo potiùs quàm mihi tribuisti, cùm mihi tecum nulla familiaritas intercederet, tamen hoc testimonium tuum eò pluris æstimo, quò magis suspicione gratiæ caret.

Quæ consecuta sunt in subscribendâ Censurâ, minorem fortasse tibi gratulandi causam suppeditarant, nullam succensendi. Novi enim humanæ infirmitatis vices, & paucorum admodum eam vim esse, id animi robur, ut blandientibus ac terrentibus amicis, imminentique potentiæ obsistere valeant. Quamobrem ut in te, quòd Censuræ in me latæ subscripseris, nulla violatæ æquitatis culpa resideat, opto potiùs quàm spondeo. Illud & confirmo & spondeo, nullam hujusce rei causâ simultatem & offensionem in me residere.

Adeò enim mihi non obfuisti, ut etiam valdè profueris. Nam cùm nihil ipse diversum à te sentiam, non possum, ut in his malis, non lætari, eamdem doctrinam quàm in me insectantur ut hæreticam, in te ut orthodoxam & catholicam illis probari, qui à te Censuræ subscriptionem extorserunt. Ex quo perspicuum est, perpaucos illos qui cùm in comitiis à Censurâ me exemerint, posteà tamen alienis insidiis, infirmitate suâ Censuræ subscripserunt, non ideò quam publicè professi sunt mutasse sententiam.

Quod igitur à te in facti quæstione sum absolutus, multùm tibi debere confiteor: quòd in juris

Juris disceptatione post ereptam libertatem ab illo cætu cum reliquis veritatis & æquitatis amantibus te subduxeris, gaudeo: quòd Augustinianam doctrinam nunc etiam apertè profiteris, gratulor: quòd in fratris innocentiâ, imò in veritate tuendâ parum firmus videris, nec miror, & doleo; at tuâ causâ potiùs, quàm meâ. Sed ut is tecum expostulandi locus alienus est, ita purgandi mei planè necessarius.

Scilicet, te autore, ideò Censuræ, quâ modò inusta est Epistolæ meæ propositio, *occasionem præbui quòd eam Thomistarum opinionem*, quàm tu verè & scienter explicas, *apertè & ingenuè amplecti noluerim: quod omissis tot Apologeticis unâ pagellâ præstare potuissem*: *hoc à me neglectum homines in eam suspicionem adduxisse* dicis, *aliquid me à Thomistarum scholâ, nec non à catholicis Theologorum palestris diversum in animo recondere.*

Quàm tibi, mi Holdene, parum perspectus sum! quàm parum perspecta inimicorum meorum consilia & fraudes! Jam vellem, ut sicut Jansenium numquam te attigisse testatus es, etiam illud testatus esses, numquam te Apologeticos meos vidisse. Næ tu multò faciliorem mihi viam aperires, ad te (quod studeo) apud eos qui tuam scriptiunculam legerint, excusandum.

Quænam igitur illa Thomistarum sententia est, sub cujus patrocinium confugere debueram, antiquorum Patrum præsidiis parum apud istos judices tutus? Nimirum ea quam tu luculenter his verbis explicas: *Gratiam ex natura sua, seu per se, efficacem ad hoc necessariam esse, ut actu faciamus bonum aliquod meritorium: vel ut actu superemus gravem aliquam tentationem. Per gratiam per se efficacem intelligo eam quæ suum semper habet effectum. Fateor tamen & agnosco hominem justum habere gratiam habitualem, & sæpissimè actualem, etiam interiorem quâ verè potest bonum quodlibet meritorium facere, & gravem quamcumque tentationem superare. Hæc autem gratia, quòd verè dat posse, quamvis non illud posse quod semper cum effectu conjungitur, solius enim gratiæ per se efficacis est hoc efficere, communiter à Theologis sufficiens dicitur, quam ego etiam in hoc sensu sufficientem agnosco.* Quibus paulò post addis: *Cur non licet dicere cum S. Thoma, gratiam habitualem & sanctificantem dare posse, & sufficere ad illud efficiendum, quod reipsa numquam solæ efficiet?*

Itane hoc non professus sum? Itane hæc me sentire non apertè tuli? Attende, mi Holdene, satisne hanc quam profiteris Thomistarum sententiam his verbis: in 2. Apologetico complexus sim." Illis etiam justis qui peccant possibilia fuisse illa ipsa „præcepta quæ transgrediuntur, „non eâ tantùm possibilitate quæ „ex SS. Patrum doctrinâ impiis „& infidelibus competit, sed eâ „quam justis confert donum gratuitum naturæ superadditum, quo

„quo justi ad non peccandum „adjuvantur, ut docet S. Tho- „mas 1. 2. qu. 109. art. 2. 6. 9. „etsi ex eodem Angelico Doctore „ulteriùs indigeant auxilio Dei „animum interiùs moventis, di- „rigentis, & protegentis.

Et paulò post adhuc explanatiùs. "Non eâ tantum ratione „præcepta Dei justo possibilia „sunt, quia potest ea servare si „vult, juxta doctrinam S. Au- „gustini, de eo quod in potesta- „te nostrâ esse dicitur; verùm „etiam quia per spiritum gratiæ „& charitatis sibi in justificatio- „ne infusum veram & interiorem „habet ad ea servanda potentiam; „etsi ex doctrinâ SS. Patrum & „Conciliorum ulteriùs indiget „eâ gratiâ quæ ad singulos actus „datur, sive efficaci illo Dei in- „teriùs animam moventis auxi- „lio, sine quo, ut expressè ait „S. Thomas, mandata servare, „& in acceptâ justitiâ persevera- „re non potest.

„ Hinc fit ut de justo, efficaci „auxilio in aliquâ tentatione de- „stituto, rectè dicatur, & potuisse „illum eam tentationem supera- „re, & non potuisse. Potuit e- „nim quantùm ad potentiam il- „lam quam gratia in justificatio- „ne accepta cuivis justo suppe- „ditat. Non potuit verò, quia „non habuit ea omnia quibus in- „digebat ut hæc potentia in „actum suum exiret, sicut lo- „quuntur Theologi.

Obsecro, mi Holdene, an non agnosco gratiam habitualem quæ dat omnibus verum posse? An aliud est *verum posse* quod profiteris, & *vera potestas* quam profiteor? An aliud significat *gratiæ habitualis* nomen quo uteris, & hæc verba, *Spiritus gratiæ in justificatione infusus*, quibus utor?

Quid eximius ille Caietani locus quem attexui? Parumne declarat veram à me mandata servandi potestatem admitti? *Quemadmodum*, inquit Illustrissimus Cardinalis, "*stant hæc duo simul: homo habet potentiam visivam quæ potest videre; & homo non potest ex solâ illâ visiva potentiâ videre, quoniam sine extrinseco lumine numquam hæc potentia exibit in actum: Ita in proposito, quia gratia est quâ homo est potens elicere operationem bonam, & resistere incursionibus tentationum, & continuare in hoc, quod est perseverare: ideò homo* justus *donatus dicitur dono quo hæc potest. Sed quia gratia* habitualis NON POTEST *exercere hos actus simpliciter, quando oportet, ubi oportet, ideò dicitur quòd hæc sola gratia sine speciali auxilio* (quod paulò post non omnibus justis dari disertè affirmat) NON POTEST *hæc simpliciter*.

An id me non addidisse causaberis: *Justis sæpissimè gratiam actualem adesse quâ bonum possint operari*? At illud cur adderem, de quo nulla quæstio vertebatur; & quod mecum omnes S. Augustini discipuli libenter agnoscunt? Tecum enim gratiam justis *actualem sæpissimè dari*, consentiunt; semper, negant: quibus tamen semper verè mandata servandi potestas competit.

Quid

Quid est igitur in quo tibi mecum non omnino conveniat? An sufficientis gratiæ nomen à te usurpatum, à me omissum? Verùm illam tibi dissidii occasionem ipse præcidis: *Inutile* enim & *animi perturbati indicium tibi videri* dicis, *de vocabulorum proprietate, seu de modo loquendi contumaciter disputare.*

Nec ab hac tua mente ipse abhorreo. Quamquam enim in fide non modò rerum, sed etiam verborum novitates valdè fugiendæ sint; quia tamen nomen illud gratiæ sufficientis, tametsi Patrum auribus inauditum, nonnullam in scholis jactationem habet, nolim de hac voce temerè litigare, dummodò idoneâ explicatione à Molinianâ quam præ se fert significatione ad aliam catholicam traducatur.

Sufficientem igitur gratiam impugnavi, sed Molinianam. Illam rejeci quæ sine superadjecto auxilio satis est ad reipsâ & effectivè agendum. Illam insectatus sum quæ pro liberi arbitrii nutu modò efficax est, modò inefficax. Hanc falsam, hanc Pelagianam, hanc hæreticam, semper cum universâ Thomistarum scholâ contendi.

Illam verò quam antiquiores Thomistæ, quam Lovaniensis & Duacensis Facultas, quam Estius, aliique in gratiâ habituali constituunt, hoc, inquam, gratiæ sufficientis genus, cui alia gratia necessaria est ut in actum prodeat, semper admisi.

Illam ipsam recentiorum Thomistarum sufficientem & actualem gratiam non aspernor omninò, sæpe tecum dari fateor; semper, nego. Sæpe datur, quia sæpe concupiscit spiritus adversus carnem, & bonos in anima motus excitat, quibus reverà resistitur, etsi ex omnium Thomistarum doctrina eum effectum habeant quem vult Deus. Non semper datur, quia non semper innotescit quod latebat peccatum; quia per ignorantiam, per errorem, per subitam cupiditatem sæpe delinquitur, ut ait Aug. lib. de pecc. mer. c. 17. quia non semper delectat bonum, ut ibid. tradit, quia non semper concupiscit spiritus adversus carnem, ut luculenter docet l. 6. operis ultimi in Jul. his verbis: *Concupiscentiæ reatus nisi in renascentibus non solvitur, ut eo post hanc absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad perpetrandum opus malum spiritu adversus eam vel* NON CONCUPISCENTE *vel non fortiùs concupiscente consentit.*

Sed quamquam in hoc capite dissentire me ab Alvaresio non diffitear, ne ab antiquioribus Thomistis dissentiam; illud tamen dissidium (quod tu diligenter attendas velim) nihil omnino Epistolæ meæ propositionem attingit. Nam cum gratiam Petro defuisse dixi sine qua nihil poterat, non omnimodam me ab ipso gratiam actualem summovisse in Apologeticis testatus sum, sed tantùm efficacem quâ re ipsâ & effectivè tentationem superaret.

Et reverà si quis me roget utrùm Petrus in tentatione positus, actuali gratia planè desertus sit, nescire me fatear; potuit enim habere piam cogitationem, potuit habere pium Spiritus sancti motum: potuit etiam non habere, in pœnam præsumtionis suæ. Ergo si quis gratiam actualem Petro concedat, rationes fortasse requiram cur id afferat, repugnabo numquam. Non igitur illud dixi; Patres & Scripturam Petro gratiam omnem actualem defuisse testari. Nam illud dicere quî possem, quod me nescire confiteor. Illud novi, illud dixi, illud contendi, Petro gratiam efficacem ad vitandum peccatum necessariam defuisse. Quod genus gratiæ interim habuerit, an sufficientem actualem, an gratiam orandi, numquam hoc loco, aut affirmare aut negare animus fuit. Neque enim disjunctissimas quæstiones miscere soleo: ut nihil iis fieri possit injustius, qui me à propositionis meæ finibus ad alias contentiones abducunt.

Quod mones *de ratione loquendi ad vitandam rudiorum offensionem; de cavendis propositionibus quæ præceptorum possibilitatem generatim negant*, in hoc mihi vehementer prudentiam tuam probas, à qua non descivisse nos, si Apologeticos nostros legeris, facilè cognosces. Etsi enim impossibilitatis voce, quæ ex se dura est & malæ interpretationi obnoxia, consultò semper abstinui, ad illam ipsam maximè innocuam loquendi formulam, quà justum dixi tentationem interdum superare non posse, ferè semper addidi voces illas, *actu*, *reipsà*, & ejusmodi, quas tu ad cautionem addendas rectissimè præcipis.

Cur autem in propositione non addiderim, ea causa est quòd Patrum verba, non mea, profitebam: Patrum autem verbis aliquid addere, præsertim ubi ex adjunctis patet sententia, hominis est parum cautos Patres existimantis; nec recentiorum opiniones ad ipsorum placita, sed ipsorum placita ad recentiorum & scholasticorum vocum amussim & normam exigentis.

Nihil igitur tuus à meo discrepat sensus, nec meus à tuo. Si tibi Censuræ subscribere licuit, liceret & mihi: non minùs enim *sensum illum, quo præceptorum impossibilitas astruitur, à majori parte Facultatis*, ut tuis verbis utar, *utcumque intellectum* damno & rejicio, quàm tu, quàm illi. Neque minùs quàm tu hæreseos damno, qui ita affirmet *impossibilitatem existendi effectus, ut omnem etiam deneget potestatem ad effectum*: in quo errorem à Censura proscriptum reponis: *Quia hæc duo, inquis, simul stare & conjunctim esse vera docet & Christiana Religio, & philosophia naturalis.* Cui sententiæ tuæ libenter assentior, & subscribere paratus sum. Quare si nihil ad te Censura pertinet, ne ad meipsum quidem. Verùm ut hunc sensum ejuro & exsecror, sic mihi per calumniam affictum, per sum-

mam

mam injuriam in Patrum verba testor intrusum. Quod exemplum si semel suscipiatur, manabit latiùs, & ad omnium Theologorum perniciem serpet. Cujus enim tam accurata, tam cauta verba sint, ut non in aliquem sensum erroneum inimicorum arbitrio detorqueri possint.

Sed tu, Vir sapientissime, non satis acutè totum illius machinationis consilium & mentem introspicis. Verum quidem est, omnes qui timore tantùm vel humanâ gratiâ, sed nullo privato in me odio ducebantur, hunc vanum & fictitium errorem in propositionis meæ verbis damnavisse, atque hanc conscientiæ suæ nubem objecisse, ut factum illi suum excusarent. At factionis illius duces aliud omnino sequuntur, aliud spectant. Nam Molinisticis partibus jamdiu juncti, Augustino & gratiæ præsertim efficaci capitaliter infensi, omnibus illam modis è Facultate ejectam, ex orbe christiano exturbatam volunt. Hanc cùm apertè aggredi non audeant, cuniculis & insidiis tentant. Hâc mente Censuram suam ita conflarunt, ut nullo negotio in gratiam efficacem contorqueri possit: nec illorum voluntati defuerit eventus, si esset aliqua Censuræ autoritas. Nihil enim expeditius quàm illud probare, gratiæ efficacis necessitatem à Facultate esse proscriptam.

Propositionem meam sic exposui, ut nihil in eâ contineri docerem, nisi gratiam ad vincendam tentationem necessariam justis aliquando deesse, sive illam sine quâ non possunt proximè, completè, & effectivè tentationem vincere.

Huic propositioni sic expositæ notam hæreseos inurunt. Malè à me explicatam non queruntur: nullam ipsi interpretationem, nullum sensum assignant. Quid aliud consequitur, nisi hanc propositionem, prout à me explicata est, hæreticam esse; & oppositam propositionem ad fidem pertinere, nimirum illam quam tu Molini[illegible] Pelagianam esse fateber[illegible] ten-tatione posit[illegible] tationem supe[illegible] sive ea sine qua[illegible] sá & effectivè te[illegible] perare.

Cernis opinor quàm ad[illegible] triumphantem Molinam in[illegible] cultatem invexerint. Omnes [illegible] nim illi sensus, quos in mente habuisse se fingunt, illicò evanescent. Quid Censura significet, non aliunde quàm ex ipsius verbis meisque judicabitur. Nihil ego asserui nisi gratiam efficacem ad singulos pietatis actus necessariam esse: nihil ergo aliud damnaverunt, nisi ejusdem gratiæ necessitatem.

Id si pati potes, ipse non patiar, Patrumque & Ecclesiæ doctrinam pro viribus ab ipsorum petitionibus quantum licebit, ipsâ cui milito infirmitatem meam gratiâ protegente, defendam.

De me verò iterum tibi confirmo, nullis me flexibus, nullis

cavillationibus umquam usum, umquam usurum; sed eam S. Thomæ sententiam, quam tu in Epistola, ego in Apologeticis exposui, & alibi fortasse latiùs exponam, ex animo amplecti.

Quamobrem si meus tibi sensus umquam probatus est, & nunc etiam probari potest. Eadem enim sentio, quæ sensi. Idem sum qui fui, S. Augustini & S. Thomæ non minùs quàm olim studiosus: Summi Pontificis, & Sacri Episcoporum Ordinis non minùs religiosus venerator & cultor: Ecclesiæ non minùs obsequens filius: tibi ac defensoribus meis non minùs gratus, quidquid illi tamdem de me ac de se constituant: neque enim ex illorum officio pendet meum. Quàm volent inimici sæviant, qui volent amici deserant: ego tamen & inimicis patientiam, & amicis gratum animum præstare conabor. Vale. Pridie Calend. April. 1656.

A N-